

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**EBEVEYNLERİ FARKLI ETNİK KİMLİKLERE SAHİP
OLAN BİREYLERİN SOSYAL KİMLİKLERİNİN VE
DENEYİMLEDİKLERİ ÖNYARGILARIN
İNCELENMESİ**

Muhammed Enes KARACÖŞKUN

Danışman
Prof. Dr. Abbas TÖRNÖKLÜ

İZMİR – 2022

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ebeveynleri Farklı Etnik Kimliklere Sahip Olan Bireylerin Sosyal Kimliklerinin ve Deneyimledikleri Önyargıların İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../.....

Muhammed Enes KARACOŞKUN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**Ebeveynleri Farklı Etnik Kimliklere Sahip Olan Bireylerin Sosyal Kimliklerinin
ve Deneyimledikleri Önyargıların İncelenmesi**

Muhammed Enes KARACOSKUN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Programı

Bu araştırmanın amacı, ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip bireylerin, sosyal kimliklerini nasıl oluşturduklarını, algıladıklarını, sosyal kimlikleri ile ilgili maruz kaldıkları ve sahip oldukları önyargıları incelemektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenolojik yaklaşım benimsenmiştir. Ebeveynlerinin farklı etnik kimliklere sahip olduklarını beyan eden, 19-49 yaş arası, 11 kadın 14 erkek toplam 25 kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Verileri toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler tematik analiz ve içerik analizi yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcılar, toplumsal ve kültürel temelli sosyal kimliklerini tanımlarken daha yüksek oranda üst kimliği ve iki kimliği tercih etmişlerdir. Öte yandan kendilerini çevreye karşı ifade ederken daha yüksek oranda tek kimliği tercih etmişlerdir. Çoğunlukla sosyal kimlikleri arasında mesafe olmadığını belirtmişlerdir. Sosyal çevrede baskın olan kültür, bu kişilerin sosyal kimlikleri ile özdeşleşme biçimlerini etkilemiştir. Katılımcıların yaşadıkları güçlükler arasında önyargıya, ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalma ön plana çıkmaktadır. Katılımcılar, bu durumlar ile başa çıkarken genellikle kaçınma, temkinli davranma, olumlu temas kurmaya çalışma ve çatışmaya girme yöntemlerini tercih etmişlerdir. Çalışmaya katılan kişilerin çoğunluğu, kimlikleri arasında kolayca geçiş yapabildiklerini ve sahip oldukları sosyal kimlikleri uzlaştırebildiklerini söylemişlerdir. Çok kimlikli bireylerin farklı sosyal grupları daha açık ve esnek bir şekilde

değerlendirdikleri görülmüştür. Bu yüzden, farklı sosyal kimliklerden olan kişilerle temas kurmaktan rahatsızlık duymayacaklarını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Kimlik, İki Kültürlü Kimlik Entegrasyonu, İki Kültürlülük, Melezlik, Çoklu Kimlikler, Sosyal Kimlik Karmaşıklığı, Özdeşleşme, Kimlik Geçişleri, Ortak İç Grup Kimliği, Önyargı, Ayrımcılık.

ABSTRACT

Master's Thesis

Examination of Individuals' Social Identity Whose Parents Have Different Ethnic Identities and Prejudice That They Experience

Muhammed Enes KARACOŞKUN

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Psychology

Psychology Program

The purpose of this research is to examine how individuals whose parents have different ethnic identities construct and perceive their social identities, prejudices that they have and experience about their social identities. The phenomenological approach, which is one of qualitative research methods, was adopted in the study. In-depth interviews were conducted with 25 participants (11 women and 14 men), between the ages of 19-49, who declared that their parents had different ethnic identities. A semi-structured interview form was used to collect the data. The obtained data were analyzed using thematic analysis and content analysis methods. Participants preferred superordinate identities and dual identities more while they identified their ethnic and culturally based social identities. On the other hand, they used single identities more while they expressed themselves to other people. They mostly stated that there was no distance between their social identities. The dominant culture in the social environment has affected the way these people identify with their social identities. Experiencing prejudice, discrimination and exclusion are prominent difficulties that they had. In coping with these difficulties, participants generally preferred the methods of avoiding, behaving cautiously, trying to make positive contact, and engaging in conflict. The majority of people who participated in the study said that they could easily switch between their identities and reconcile their social identities. It has been observed that individuals with multiple identities could evaluate different social groups more

openly and flexibly. Therefore, they stated that they would not be bothered to make contact with people with different social identities.

Keywords: Social Identity, Bicultural Identity Integration, Biculturalism, Hybridity, Multiple Identities, Social Identity Complexity, Identification, Identity Switching and Transition, Common Ingroup Identity, Prejudice, Discrimination.

**EBEVEYNLERİ FARKLI ETNİK KİMLİKLERE SAHİP OLAN
BİREYLERİN SOSYAL KİMLİKLERİNİN VE DENEYİMLEDİKLERİ
ÖNYARGILARIN İNCELENMESİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLOLAR LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

**ÇALIŞMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE ALANYAZINDA YER ALAN
GÖRGÜL ARAŞTIRMALAR**

1.1. SOSYAL KİMLİK KURAMI	4
1.2. SOSYAL KİMLİK İLE ÖZDEŞLEŞME	8
1.3. ÇOKLU KİMLİKLERİN ENTEGRASYONU VE SOSYAL KİMLİK KARMAŞIKLIĞI	11
1.4. ORTAK İÇ GRUP KİMLİĞİ	21
1.5. ÖNYARGI VE AYRIMCILIK	33

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ÇALIŞMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI	36
2.2. ÇALIŞMA GRUBU	37
2.3. VERİ TOPLAMA ARACI	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**BULGULAR**

3.1.SOSYAL KİMLİĞİN TANIMLANMASI VE İFADE EDİLMESİ İLE İLGİLİ BULGULARI GÖSTEREN TABLOLAR	45
3.2. SOSYAL KİMLİKLERE İLİŞKİN ALGILANAN MESAFE İLE İLGİLİ BULGULARI GÖSTEREN TABLOLAR	51
3.3. SOSYAL KİMLİKLER İLE ÖZDEŞLEŞME BİÇİMLERİNE İLİŞKİN BULGULARI GÖSTEREN TABLOLAR	58
3.4. SOSYAL KİMLİKLER İLE İLGİLİ YAŞANAN ÇATIŞMALARA VE BU ÇATIŞMALARI YÖNETME STRATEJİLERİNE İLİŞKİN BULGULARI GÖSTEREN TABLOLAR	70
3.5. FARKLI TOPLUMSAL ORTAMLARDA SOSYAL KİMLİK GEÇİŞLERİNİN NASIL GERÇEKLEŞTİĞİNE İLİŞKİN BULGULARI GÖSTEREN TABLOLAR	85
3.6. ORTAK İÇ GRUP KİMLİĞİNİN NASIL İNŞA EDİLDİĞİNE İLİŞKİN BULGULARI GÖSTEREN TABLO	97
3.7. MARUZ KALINAN ÖNYARGIYA, AYRIMCILIĞA VE BU ÖNYARGI VE AYRIMCILIK İLE NASIL BAŞA ÇIKILDIĞINA DAİR BULGULARI GÖSTEREN TABLOLAR	100
3.8. SAHİP OLUNAN ÖNYARGILARA İLİŞKİN BULGULARI GÖSTEREN TABLOLAR	107

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**TARTIŞMA VE SONUÇ**

4.1. SOSYAL KİMLİĞİN TANIMLANMASI VE İFADE EDİLMESİ	117
4.2. SOSYAL KİMLİKLERE İLİŞKİN ALGILANAN MESAFE	119
4.3. SOSYAL KİMLİKLER İLE ÖZDEŞLEŞME BİÇİMLERİ	121
4.4. SOSYAL KİMLİKLER İLE İLGİLİ YAŞANAN ÇATIŞMALAR VE BU ÇATIŞMALARI YÖNETME STRATEJİLERİ	122

4.5. FARKLI TOPLUMSAL ORTAMLARDA SOSYAL KİMLİK GEÇİŞLERİ	125
4.6. ORTAK İÇ GRUP KİMLİĞİNİN İNŞA EDİLME BİÇİMLERİ	127
4.7. MARUZ KALINAN ÖNYARGI, AYRIMCILIK VE BU DURUMLARLA BAŞA ÇIKMA YÖNTEMLERİ	129
4.8. SAHİP OLUNAN ÖNYARGILAR	133
 SONUÇ	 136
KAYNAKÇA	138

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Sosyal Kimliklerini Tanımlama Biçimleri	s.45
Tablo 2: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Sosyal Kimliklerini Tanımlama Biçimlerinin Nedenleri	s.47
Tablo 3: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Toplumsal Yaşamda Sosyal Kimliklerini İfade Etme Biçimleri	s.49
Tablo 4: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Sosyal Kimlikleri Arasında Algıladıkları Mesafe	s.51
Tablo 5: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, İki Farklı Sosyal Kimliği Birlikte Taşıma Biçimleri	s.54
Tablo 6: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Sosyal Kimliklerinin, Ebeveynlerinin Sosyal Kimliklerini Temsil Etme Durumu	s.58
Tablo 7: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin Bu Kimliklere Yakın Hissetme Biçimleri	s.62
Tablo 8: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin Bu Kimliklere Uzak Hissetme Biçimleri	s.66
Tablo 9: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, İki Kimliği Birlikte Taşırken Yaşadıkları Güçlükler	s.70
Tablo 10: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin İki Kimliği Birlikte Taşırken Yaşadıkları Avantajlar	s.74
Tablo 11: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin Sosyal Kimlikleri İle Çatıştıkları Durumlar	s.77
Tablo 12: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Kimlik Çatışmalarını Yönetme Stratejileri	s.82
Tablo 13: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin Bu Kimlikler Arasında, Geçiş Yapma Durumları	s.86
Tablo 14: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Sahip Oldukları Sosyal Kimlikleri Arasında Geçiş Yaptıkları Ortamlar	s.89
Tablo 15: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Bu	

Sosyal Kimliklerin Tipik Bir Üyesi Gibi Hissettikleri Durumlar	s.92
Tablo 16: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Bu Kimliklerin, Tipik Davranış Özelliklerini Sergiledikleri Durumlar	s.95
Tablo 17: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Bu Kimlikleri Uzlaştırma Şekilleri	s.97
Tablo 18: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin Karşılaştıkları Önyargılar ve Ayrımcılıklar	s.100
Tablo 19: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin Karşılaştıkları Önyargılar ve Ayrımcılıklar İle Başa Çıkma Yöntemleri	s.105
Tablo 20: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, “Ebeveynlerinin Sosyal Kimliklerine Sahip Olan Komşular”dan Rahatsız Olma Durumları	s.108
Tablo 21: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, “Ebeveynlerinin Sosyal Kimliklerinden Farklı Kimliklere Sahip Komşulardan” Rahatsız Olma Durumları	s.111
Tablo 22: Kişilerin Aile Üyelerinden Birisinin, Ailenin Sahip Olduğu Kimliklerin Dışında Bir Sosyal Kimlik Grubuna Üye Bir Kişiyle Evlenmesinin Oluşturacağı Rahatsızlık	s.113
Tablo 23: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Diğer Sosyal Kimliklere Sahip Kişiler İle Birlikte Çalışmalarının Oluşturacağı Rahatsızlık	s.114

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Alternatif Çoklu İç Grup Temsil Yapıları	s.15
Şekil 2: Sosyal Kimlik Karmaşıklığının Varsayılan Öncülleri	s.18
Şekil 3: Ortak İç Grup Kimliği Modeli	s.25

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti içerisinde, farklı etnik ve dini aidiyetlere sahip birçok insan yaşamaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından 1927-1965 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımlarında diğer birçok sorunun yanında kişilere anadilleri de sorulmuş ve elde edilen verilen açıklanmıştır (Zeyneloğlu, Civelek ve Coşkun, 2011). 1965 yılındaki nüfus sayımına göre, toplam nüfusun %90,11'i anadilinin Türkçe olduğunu, %7,55'i Kürtçe, Kırmanca, Kırdışça veya Zazaca olduğunu, kalan kişiler ise diğer anadillere sahip olduklarını belirtmişlerdir. 2018 yılında yapılan bir araştırmada ise katılımcılara kimlikleri ve kendilerini etnik olarak nasıl hissettikleri sorulmuştur (Konda, 2019). Katılımcıların yaklaşık %76'sı kendisini Türk, %16'sı ise kendisini Kürt olarak tanımlamıştır. Tarih boyunca birçok farklı kültürel grubun yaşadığı bu coğrafyada bazı zamanlarda barış hâkim olurken bazı zamanlarda ise bu gruplar arasında çatışmalar meydana gelmiştir. Yaşanan olumsuzluklara rağmen birlikteliği sağlayan faktörlerden biri de farklı grupların üyeleri arasında meydana gelen evlilikler olmuştur. Evlilik sadece bireysel düzlemde anlaşılabacak bir olgu değildir (Gündüz-Hoşgör ve Smits, 2015). Özellikle farklı grupların üyeleri arasında gerçekleşen evlilikler, bize bu gruplar arasındaki ilişkiye, sınırlara ve geçirgenliğe dair bilgi de verir. Farklı sosyal ve kültürel kimliklere sahip grupların üyeleri evlendiği zaman, sadece evlenen eşler değil, onların üzerinden tüm akrabalar ve arkadaşlar da doğrudan ya da dolaylı birbirleriyle temas etmektedirler ve etkileşime girmektedirler.

Türkiye'deki büyük şehirler son 60 yılda çokça iç göç almıştır. Bu iç göçün doğal bir sonucu olarak, farklı sosyal ve kültürel kimliklere sahip bireyler arasında olumsuz temasın yanında olumlu temas, arkadaşlık, dostluk ve evlilikler de artmıştır. Özellikle büyükşehirlerde Türk ve Kürt bireyler arasında yaşanan evliliklere sıkça rastlanmaktadır. 2010 yılında yapılan bir araştırmada ülke nüfusunun yaklaşık %6,7'sinin Türk/Kürt karışık aileye sahip olduğu belirtilmiştir (Konda, 2011). Eşinin, gelininin ya da damadının farklı etnik kimliğe sahip olmasına toplumun sadece %19'u itiraz etmektedir (Konda, 2015). Gündüz-Hoşgör ve Smits (2015) ise, yaptıkları araştırmada 1993-2008 yılları arasındaki verileri inceleyerek Türkler ve Kürtler arasında gerçekleştirilen evliliklerin artma eğiliminde olduğunu

söylemişlerdir. Ayrıca elde ettikleri veriler ışığında, bu evliliklerin kırsal alandan çok daha fazla kentlerde gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Bu evliliklerin meydana gelmesi aynı zamanda bu grupların üyelerinin birbirlerini eşit gördüklerinin bir göstergesi olarak düşünülebilir (Kalmijn, 1998).

Artan önyargı, gruplar arası polarizasyon, toplumsal ayrışma ve kimlik temelli çatışmalar, bireylerde olumsuz duyguların artmasına, huzursuzluklara ve hatta ölümlere sebep olmaktadır. Sosyal kimlik temelli anlaşmazlıklar ve gruplar arası önyargılar yapıcı ve barışçıl yollar ile yönetilemediği zaman, gruplar arası şiddet on yıllar boyunca devam edebilmektedir. Farklı sosyal kimliklere sahip grupların üyeleri arasında kurulan temas, arkadaşlık, dostluk ve evlilikler, gruplar arası önyargının, anlaşmazlığın, olumsuz tutumların, ayrımcılığın, şiddetin ve tehdit algısının çaresi olarak görülmektedir (Allport, 1954; Pettigrew ve Tropp, 2006; Turner, Hewstone, Voci, Paolini ve Christ, 2007; Du Toit ve Quayle, 2011).

Ayrıca gruplar arası evliliklerin sonucu olarak doğan çok kimlikli melez çocuklar üzerinden, yeni akrabalık bağları inşa edilmektedir. Örneğin, bireylerin yeğenleri, kuzenleri ya da torunları hem Türk hem de Kürt sosyal kimliğine birlikte sahip olabilmektedir. Dolayısıyla sosyal kimlikler açısından melez olan bu çocuklar, aile üyelerini ve akrabaları bir araya getirmede ve temas ettirmede önemli bir çekim alanı haline gelmektedir. Doğan çocuklar üzerinden kurulan yeni bağlar, farklı sosyal kimliklere sahip kişiler arasında olumlu temasın ve tutumların artmasında ve önyargıların azaltılmasında önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca yapılan bir araştırma, kimlik entegrasyon seviyesi yüksek melez bireylerin daha yaratıcı olduğunu göstermektedir (Cheng, Sanchez-Burks ve Lee, 2008).

Bu tür gruplar arası evliliklerin sıkça görüldüğü ülkemizde, bu evliliklerin doğal sonucu olan ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip çocukların sosyal kimliklerini oluşturma süreçleri üzerine yeterince çalışılmamıştır. Bu bağlamda, araştırmanın amacı, ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip bireylerin, sosyal kimliklerini nasıl oluşturduklarını, algıladıklarını, sosyal kimlikleri ile ilgili yaşadıkları ve sahip oldukları önyargıları incelemektir. Böyle bir çalışmanın yapılmasına gereksinim duyulmasının nedeni, farklı sosyal ve kültürel kimliklere sahip grupların üyeleri arasında, önyargıların, tehdit algısının ve ayrımcılığın azaltılması, önlenmesi ve de dönüştürülmesidir. Ayrıca hedeflerden biri de toplumsal

bütünleşme ile toplumsal barışa alan araştırmaları yoluyla katkı vermektir. Çalışmanın temel soruları şunlardır:

- 1-) Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireyler, sosyal kimliklerini nasıl tanımlamaktadırlar ve ifade etmektedirler?
- 2-) Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireylerin sosyal kimliklerine ilişkin mesafeleri nasıldır?
- 3-) Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireyler, sosyal kimlikleriyle ne ölçüde özdeşleşmektedirler?
- 4-) Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireyler, sosyal kimlikleri ile ne şekilde çatışma yaşamaktadırlar? Bu kimlik çatışmalarını nasıl yönetmektedirler?
- 5-) Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireyler, farklı toplumsal bağlamlarda kimlik geçişlerini nasıl gerçekleştirmektedirler?
- 6-) Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireyler, ortak iç grup kimliğini nasıl inşa etmektedirler?
- 7-) Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireyler, farklı toplumsal bağlamlarda ne tür önyargılara/ayrımcılıklara maruz kalmaktadırlar ve bunlar ile nasıl başa çıkmaktadırlar?
- 8-) Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireyler, ne tür önyargılara sahiptirler?

Yukarıdaki araştırma sorularının temelinde tasarlanan bu çalışmada ilk olarak, bu sorularda geçen kuramlar ve kavramlar alanyazın çerçevesinde tanımlanmaya çalışılmıştır ve örnek çalışmalardan bahsedilmiştir. Sonrasında ebeveynleri farklı sosyal kimliklere sahip bireylerden elde edilen verilerin nasıl toplandığı açıklanmış ve bu veriler analiz edilmiştir. Son bölümde ise bulgular tartışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇALIŞMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE ALANYAZINDA YER ALAN GÖRGÜL ARAŞTIRMALAR

1.1. SOSYAL KİMLİK KURAMI

Sosyal kimlik kuramı Henri Tajfel ve John Turner'ın 1970'li yıllarda geliştirdiği, kişilerin bireysel kimlikleri ile toplumsal kimlikleri arasındaki etkileşimlere odaklanan bir kuramdır. Tajfel ve Turner'a (1979) göre sosyal psikoloji alanındaki ilk gruplar arası çalışmalar, bireylerin sahip olduğu önyargı ve ayrımcılık kalıpları ile kişilerarası etkileşimlerde ortaya çıkan motivasyonlara odaklanıyordu. Bu çalışmalarda, ayrımcılığın ve önyargının nedenleri açıklanırken kişilerin kendi içindeki süreçlere ve kişilerarası psikolojik süreçlere vurgu yapılmıyordu. Gruplar arası çatışmaların sosyal süreçleri ve bunun psikolojik etkileri sosyal psikologların odağında değildi. Bu yaklaşımlara alternatif olarak, sosyal gruplar arasındaki işlevsel ilişkilere dikkat çeken ve Muzaffer Şerif'in çalışmalarını temel alan Gerçekçi Çatışma Kuramı ileriye sürülmüştür (Sherif, 1967, aktaran Tajfel ve Turner, 1979; Campbell, 1965, aktaran Tajfel ve Turner, 1979). Bu kurama göre grupların çıkarlarının gerçek çatışması, gruplar arası çatışmaya sebep olur. Dışsal ödüllerle motive edilen gerçekçi ve araçsal bir rekabet kuramı olan Gerçekçi Çatışma Kuramı, gruplar arası düşmanlığın sebebine dair yeni bir açıklama sunmuştur. Sınırlı kaynaklara ulaşmaya çalışırken çatışma halinde olan karşıt grupların çıkarları gruplar arası rekabeti ve grup içi işbirliğini yükseltir. Artan gruplar arası rekabet ve grup içi dayanışma gruplar arası çatışmaya sebep olur. Gruplar arası çatışma, grup içi kaynaşmayı ve özdeşleşmeyi arttırır. Gerçekçi Çatışma Kuramı'nda iç grup ile olan bu özdeşleşme durumuna yeterince değinilmemiştir. Bu ampirik veriler ve kuram arasında uyumsuzluğa yol açmaktadır. Tajfel ve Turner (1979) kuramsal anlamdaki bu eksiği, sosyal çatışmanın uygun sosyal psikolojik analizini yaparak tamamlamayı düşünmüştür.

Bu amaçla, Tajfel ve Turner (1979) ilk olarak şunu söylemiştir: Sosyal davranışın muhtemelen gerçek hayatta saf bir şekilde var olmayan iki uç boyutu vardır. Bunlardan ilki kişilerarası davranıştır. Bu boyutta davranış kişilerin bireysel

özellikleri sonucu ortaya çıkar. Ait olunan grupların veya kategorilerin ortaya çıkan davranışlar üzerinde hiçbir etkisi yoktur. Diğer ise gruplar arası davranıştır. Bu boyutta ise davranışı ait olunan grup veya kategori belirler. Etkileşim içerisinde olan kişilerin bireysel özelliklerinin ortaya çıkan davranışlar üzerinde hiçbir etkisi yoktur. Kişilerin bu iki uç arasında gidip gelmesine sebep olan ana etkenlerden biri gruplar arası çatışmadır. Daha yoğun bir çatışma durumu olduğunda kişiler daha çok bir grubun üyesi gibi hareketler ederler. Kişisel özelliklerin davranışlara yansıma ihtimali azalır. Kısaca denebilir ki kişiler bazı zamanlarda kendilerini ayrı bir birey, bazı zamanlarda ise bir topluluğun parçası olarak görürler. Bu durum kişilerin düşünme şekillerini ve davranışlarını etkiler (Ellemers, 2010).

İnsanların bir grubun parçası olma boyutunda davranışlar göstermesi için yukarıda örneği verilen ve Muzaffer Şerif'in çalışmasında da görülen "açık" bir çatışmanın varlığı şart değildir (Tajfel ve Turner, 1979). Yapılan çalışmalarda görülmüştür ki grup içi aidiyetin düşük olduğu, grup üyeliğinin anonim olduğu, gruplar arası açık bir çıkar çatışmasının ve gruplar arasında önceden süre gelen bir düşmanlığın olmadığı durumlarda dahi gruplar arası ayrımcılık ve iç grubu kayırma var olmuştur (Tajfel, 1970; Tajfel, Billig, Bundy ve Flament, 1971). Bu araştırmalar gruplar arası çatışmanın temel şartlarının oldukça minimal olduğunu göstermiştir.

Kişilerarası davranış - gruplar arası davranış boyutlarıyla ilgili olan başka davranışsal ve sosyal süreçler de vardır (Tajfel ve Turner, 1979). Bunlardan biri, kişilerarası davranış - gruplar arası davranış sürekliliği ile nedensel bir ilişkiye sahiptir ve bunun iki uç tarafı vardır. Bunlar sosyal hareketlilik ve sosyal değişimdir. Tajfel ve Turner (1979), sosyal hareketliliğin ve sosyal değişimin, kişilerin sahip olduğu inanç sistemleri ile ilgili olduğunu söyler. Bireyler, toplumu oluşturan grupların arasındaki ilişkilerin yapısına ve doğasına dair çeşitli inanç sistemlerine sahiptir. Örneğin, sosyal hareketlilik inanç sistemi kişilerin sınırları geçirgen bir toplumda yaşadığı varsayımına dayanır. Eğer kişiler içinde bulundukları sosyal grubun şartlarından memnun değillerse çeşitli yollar ile farklı gruplara dâhil olabilmek seçeneğine sahiptirler.

Diğer yandan sosyal değişim inanç sisteminde ise kişiler gruplar arası ilişkilerin keskin sınırlarla belirlendiğine, gruplar arası geçişlerin neredeyse imkânsız olduğuna inanırlar (Tajfel ve Turner, 1979). Bu durum kişilerin davranışlarını

kişilerarası davranış boyutundan uzaklaştırıp gruplar arası davranış boyutuna yakınlaştırır. Yoğun gruplar arası çatışma durumları gruplar arası geçişin imkânsızlığını arttıran faktörlerden biridir. Ayrıca sosyal değişim fikrine sahip grup üyeleri, dış grup üyelerini daha homojen algılamakta ve onlara daha tekdüze davranışlar sergilemektedir.

Öte yandan dezavantajlı grubun üyeleri her zaman kendi grupları ile olumlu bir bağ kurmazlar (Milner, 1975, aktaran Tajfel ve Turner, 1979; Giles ve Powesland, 1975, aktaran Tajfel ve Turner, 1979).Yapılan araştırmalar göstermiştir ki dezavantajlı grubun üyeleri ait oldukları grupları küçümserlerken kendilerini dezavantajlı duruma sokan dominant dış gruba karşı pozitif tutumlara sahip olmaktadır. Bu bulgu Gerçekçi Çatışma Kuramı'nın sunduğu kuramsal çerçeve ile çelişmektedir (Tajfel ve Turner, 1979). Bu kuramla çelişen bir başka durum ise çatışma için karşılaştırmanın gerekli olduğu fikridir (Tajfel ve Turner, 1979). Yapılan araştırmalara göre kendilerini benzer statüde algılayan gruplar birbirlerini karşılaştırır, aralarında uçurum olan grupların birbirini karşılaştırma ihtimali azdır (Festinger, 1954). Bu da aralarında büyük statü farkları olan grupların birbirlerini karşılaştırmayacağı ve çatışmayacağı anlamına gelir ve kuramla çelişir (Tajfel ve Turner, 1979). Tabi bu düşünce de toplumdaki genel değişim ve dönüşümü açıklayamaz (Tajfel ve Turner, 1979). Yapılan çalışmalar (örn. Bourhis, Giles ve Tajfel, 1973) dezavantajlı grupların var olan olumsuz iç grup değerlendirmelerini reddederek daha olumlu bir iç grup kimliği inşa etmeye başladıklarını göstermiştir. Ama bu değişimlerin ve dönüşümlerin sebebi, Gerçekçi Çatışma Kuramı'nda bahsedilen sınırlı kaynaklar yüzünden gerçekleşen çatışmalar ya da diğer bir deyişle geçmişe göre daha az rastlanan “nesnel mahrumiyet” değil yeni pozitif bir kimlik arayışındır (Tajfel ve Turner, 1979).

Özetle Gerçekçi Çatışma Kuramı'na göre sınırlı kaynaklara ulaşmada avantajlı grupla çatışma halinde olan dezavantajlı grup, yüksek seviyede grup içi kaynaşmaya, yüksek seviyede grup içi özdeşleşmeye ve yüksek seviyede dış grup düşmanlığına sahip olmalıdır (Tajfel ve Turner, 1979). Fakat çalışmalar göstermiştir ki mevcut düzende sınırlı kaynakların dağılım şekli toplumdaki hemen herkes tarafından kabul edilen sosyal statü sistemi aracılığıyla meşrulaştırılmaktadır (Tajfel ve Turner, 1979). Bunun bedeli alt seviyedeki grubun benlik saygısı olmuştur. Eğer

alt seviyedeki grup, durumdan memnun olmaz ve bunu sorgulamaya başlarsa bu gruplar arası çatışmanın başlamasına ve dominant grubun konumunu korumak için çaba harcamasına yol açar (Tajfel ve Turner, 1979).

Böylece Tajfel ve Turner (1979) ortaya deneysel bir hipotez çıkarır. Alt seviyedeki grup herkesçe kabul edilen negatif imajını reddeder ve daha pozitif bir kimlik arayışına girer. Bundan dolayı eşit dağıtılmamış nesnel sınırlı kaynaklar için alt grup ve üst grup arasında çatışma meydana gelir. Baskın grup bu duruma karşı iki tür tepki verir. Mevcut dağılımı ve düzeni korumak için elinden gelen her şeyi yapar ya da kendine yeni ayrıcalıklar bulmaya çalışır. Kimi zaman her ikisini de yapabilir. Bu deneysel hipotez iki soruyu beraberinde getirir. Bu sorular pozitif grup kimliğinin gelişiminde hangi sosyal psikolojik süreçlerin rol oynadığı ve sosyal statü farklarının hangi koşullarda gruplar arası çatışmaları arttırdığı ya da azalttığıdır.

Yukarıda yazılanların sonucu olarak Tajfel ve Turner (1979) Sosyal Kimlik Kuramı'nı ortaya çıkarmıştır. Bu kuramın temelini oluştururken “grup üyeliği” kavramını şu şekilde tanımlamışlardır: Eğer kişiler kendilerini bir grubun üyesi sayıyorsa ve diğerleri tarafından da üye olarak görülüyorlarsa bu grup üyesi olmak için yeterlidir. Tajfel ve Turner'a (1979) göre grup, kendilerini aynı sosyal kategorinin üyesi sayan kendileri hakkında ortak bir tanıma duygusal olarak dâhil olan ve ait oldukları grupların ve grup üyeliğinin değerlendirilmesi konusunda bir dereceye kadar uzlaşıya varmış olan insan topluluğudur. Gruplar arası davranış ise kişilerin kendilerinin ve diğerlerinin ait olduğu sosyal kategoriler temelinde şekillenen davranıştır (Sherif, 1967, aktaran Tajfel ve Turner, 1979). Sosyal kategorizasyon ve sosyal gruplar, bireyin kendisini toplumda bir yerde konumlandırmasına yardımcı olur (Tajfel ve Turner, 1979). Kişinin kendisini toplumsal anlamda tanımlarken işi kolaylaşır. Kendi grubunu diğer gruplarla karşılaştırır ve bir sonuca varır. Sosyal gruplar ve kategoriler, kişilerin zihninde, yaptığı çağrışımlara göre pozitif veya negatif, karşılaştırma sonucu diğerine göre daha iyi veya diğerine göre daha kötü olarak değerlendirilir. Daha iyi olmak daha yüksek seviye prestij demektir. Sosyal kimlikleri sayesinde, ait oldukları grupları diğerlerinden daha üstün görme eğiliminde olan insanlar, daha yüksek seviye benlik saygısına sahip olma imkânını elde ederler. Böylece denebilir ki bireyler benlik saygılarını arttırmak için sosyal kimliklerine ihtiyaç duyarlar.

Özet olarak şunlar söylenebilir: Bireyler pozitif bir sosyal kimlik arayışındadır ve sosyal karşılaştırma yaparak kendini grubunu diğerinden daha üstün görme eğilimindedir (Tajfel ve Turner, 1979). Eğer mevcut sosyal kimlik buna imkân sağlamazsa bireyler, ya mevcut grubunu bırakıp daha pozitif durumda olan bir gruba geçmeye çalışır ya da kendi grubunu daha pozitif bir hale getirmeye çalışır. Bireylerin kendi gruplarını dış gruplarla karşılaştırmaları sonucu gruplar arası ayrışma meydana gelir (Tajfel ve Turner, 1979). Bu ayrışmayı etkileyen üç faktör vardır. Öncelikle kişi öznel olarak o grup ile özdeşleşmelidir. Sadece diğer insanların o grubu “grup” olarak tanımlaması yeterli değildir. İkinci olarak grupların özellikleri karşılaştırma yapabilmek için belirgin ve değerlendirmeye uygun olmalıdır. Üçüncüsü ise grupların yakın ve benzer olması gerektiğidir. Gruplar arası karşılaştırma genelde birbirine uzak iki grup arasında meydana gelmez. Ayrıca bu tür karşılaştırmalar nesnel hedefler için yapılmaz. Bu yüzden Turner (1975), sosyal rekabet ve gerçekçi rekabet olarak tanımlanabilecek iki tür rekabetten bahsetmiştir. Sosyal rekabet kişinin kendi şahsi değerlendirmesini ve gruplar arası karşılaştırmayı temel alırken gerçekçi rekabet, gerçekçi kişisel çıkarlara ve birbiri ile uyuşmayan grup çıkarlarına dayanır ve ilkel bir çatışmaya karşılık gelir. Dolayısıyla gruplar arası ayrımcılık sadece ortadaki ödülü alabilmek için rekabete girildiğinden değil karşılaştırma sonucu diğer gruptan üstün olabilmek için de meydana gelir. Bu bağlamda, farklı grup kimliklerini bir arada taşıma potansiyeli olan melez çocuklarda, yukarıda sözü geçen bütün süreçlerin nasıl işlediği çalışmanın odak noktalarından biridir.

1.2. SOSYAL KİMLİK İLE ÖZDEŞLEŞME

Yukarıda bahsedilenler ışığında denebilir ki kişiler pozitif bir sosyal kimlik arayışındadırlar ve gruplar arası geçişlilik algısı kişilerin hangi stratejileri benimseyeceğini belirler. Sosyal karşılaştırma sonucu yüksek statüde olan grupların üyeleri kendi sosyal kimliklerinden tatmin olurlar ve kendi gruplarıyla bağ kurmaya motive edilirler (Ellemers, Van Knippenberg, De Vries ve Wilke, 1988; Sachdev ve Bourhis, 1985). Bunun aksine düşük seviyede olan grup üyeleri ise kendi sosyal kimliklerinden yeterince tatmin olamazlar ve düşük seviyedeki bir grubun üyesi

olmak benlik saygıları üzerinde negatif bir etkiye yol açar (Ellemers ve diğerleri, 1988; Brown ve Lohr, 1987; Wagner, Lampen ve Syllwasschy, 1986). Bu yüzden, bu kişilerin gruplarından ayrılması ve mümkünse daha yüksek statülü bir gruba dâhil olmaya çalışmaları kullanabilecekleri stratejilerden birisidir (Tajfel ve Turner, 1979). Araştırma sonuçları göstermiştir ki yüksek statülü gruplar, düşük statülü gruplara göre kendi üyelerinin sosyal kimliklerine daha fazla katkıda bulunduğu için yüksek statülü grup üyelerinin kendi gruplarıyla özdeşleşme seviyeleri, düşük statülü grupların üyelerinin kendi gruplarıyla özdeşleşme seviyelerinden daha yüksektir (Ellemers ve diğerleri, 1988; Snyder, Lassegard ve Ford, 1986). Ayrıca gruplar arası geçirgenliğin mümkün olarak algılandığı durumlarda düşük seviyedeki grubun üyelerinin iç grupları ile özdeşleşmelerinin daha düşük olması beklenir (Ellemers ve diğerleri, 1988). Gruplar arası geçirgenliğin düşük olduğu ya da mümkün olmadığı durumlarda ise düşük seviyedeki grubun üyeleri bir başka strateji olarak kendi gruplarının statüsünü yükseltmeye çalışırlar (Tajfel ve Turner, 1979). Bu durumda ise düşük seviyedeki grubun üyelerinin iç grupları ile özdeşleşme seviyelerinin yüksek olması beklenir (Ellemers ve diğerleri, 1988). Ellemers ve diğerlerinin (1988) yaptığı araştırmada bu hipotezleri destekler nitelikte sonuçlara ulaşılmıştır. Bunlara ek olarak, grup üyelerinin kendi kişisel özellikleri temelinde oluşturacakları olumlu kimlik de bu bireylerin kullanacakları stratejilerden biri olabilir (Tajfel, 1978, aktaran Ellemers ve diğerleri, 1988; Turner, 1982, aktaran Ellemers ve diğerleri, 1988). Böylece bireysel yetenekleri gelişmiş olan bireyler, olumlu bir kimliğe sahip olabilmek için gruplarına bağlı kalmak zorunda olmayacaklardır (Ellemers ve diğerleri, 1988). Buna karşın bireysel yetenekleri düşük seviyede olan bireyler olumlu bir kimliğe sahip olabilmek için grup kimliklerine ihtiyaç duyacaklardır. Sonuç olarak kişisel özellikleri düşük seviyede olan bireylerin yüksek seviyede olan bireylere göre kendi iç gruplarıyla daha fazla özdeşleşmeleri beklenmektedir (Ellemers ve diğerleri, 1988). Ellemers ve diğerlerinin (1988) yaptığı araştırma bu hipotezi kısmen desteklemiştir. Düşük statülü gruplarda bu durum geçerli olurken yüksek statülü grubun üyeleri arasında anlamlı bir farka ulaşılammıştır. Bunlara ek olarak, Brewer (1991) insanların hem bir grubun üyelerine benzer olma hem de onlardan ayrışma ihtiyaçları olduğunu söyler. Sosyal kimlik ile özdeşleşme en güçlü şekilde benzeşme ve ayrışma ihtiyaçlarının bulunduğu optimum noktada gerçekleşir.

Optimum Ayrışma Kuramı'na göre kişilerin hem ait olma hem de bireysel olarak ayırt edilme ihtiyaçlarının karşılandığı gruplar ve sosyal kimlikler, bu kişiler için en ideal olanlardır.

Van Laar, Bleeker, Ellemers, ve Meijer (2014) ise yaptıkları çalışmada üst gruplara dâhil olmaya çalışan düşük statülü grup üyelerinin grup içi özdeşleşmelerini ve bu süreçte aldıkları destekleri incelemişlerdir. Bu üyelerin, yukarı hareketlilik sürecinde, kendi iç gruplarıyla bağları azaldığında, iç gruplarından aldıkları desteğin azalma ihtimali varken; bu üyeler iç gruplarına daha fazla bağlandıklarında ise dış gruplardan aldıkları desteğin azalacağı düşünülebilir. Çalışma iç grup ile özdeşleşmeyi ikiye ayırarak, davranışsal ve duygusal boyutta incelemiştir. Yapılan analizler göstermiştir ki kişinin düşük statülü iç grubundan alacağı destek o gruba kurduğu duygusal özdeşleşmeye bağlıyken; yüksek seviyeli dış gruptan alacağı destek ise diğer faktörlerden ziyade, kendi düşük statülü grubuyla uyumlu davranışlar sergilememesine bağlıdır.

Literatürde yer alan diğer bazı araştırmalar ise şunlardır: Türkiye bağlamında yapılan bir çalışmada azınlıkta kalan etnik grup üyelerinin çoğunlukta kalan üyelere göre etnik kimlik ile özdeşleşmelerinin daha belirgin olduğu bulunmuştur (Çoymak, 2009). Perreault ve Bourhis (1999) grup içi özdeşleşme ile ayrımcı davranışlar sergileme arasında pozitif bir ilişki bulmuştur. Bağcı ve Hüsnü Raman (2020), Kuzey Kıbrıs'ta ve Türkiye'de yaşayan Türkler ile yürüttüğü çalışmada, Kıbrıs'taki katılımcıların Türk kimliği ile özdeşleşmeleri arttıkça Kıbrıslı Rumlar'a karşı olan tutumlarının olumsuzlaştığını, Türkiye'deki katılımcıların ise Türk kimliği ile özdeşleşmeleri arttıkça gerçekçi tehdit algılarının azaldığını ve bu durumun Suriyeliler'e karşı olan tutumlarını olumlu yönde değiştirdiğini bulmuştur. Badea, Jetten, Czukur ve Askevis-Leherpeux (2010) sosyal kimlik tehdit altında olduğunda daha az kişiden oluşan grup üyelerinde grup içi özdeşleşmenin en yüksek seviyede olduğunu söylemiştir. Bu durum sosyal kimliğin ihtiyaçlarının bireysel ihtiyaçlardan önce geldiğini göstermiştir. Reddetme-özdeşleşme modeli temelinde yapılan bir araştırmanın sonucuna göre ise maruz kaldıkları önyargının sabit ve devamlı olacağını, dolayısıyla dominant grup tarafından reddedildiğini düşünen Afrikalı Amerikalılar'ın daha düşük seviye psikolojik iyi oluşa sahip olduğu fakat kendi azınlık iç gruplarıyla özdeşleşmenin bu etkiyi tersine çevirdiği bulunmuştur

(Branscombe, Schmitt ve Harvey, 1999). Bir sonraki bölümün odak noktası olan iki kültürlü bireylerle yapılan bir çalışmada ise iki kimliği ile güçlü ve dengeli şekilde özdeşleşmiş olan katılımcılarla bu kimlikleriyle güçlü fakat dengeli şekilde özdeşleşmemiş olan katılımcılar karşılaştırılmıştır (Spiegler, Schmid, Saleem, Hewstone ve Benet-Martínez, 2021). İlk gruptakilerin ikinci gruptakilere göre kimlikleri arasındaki mesafeyi de az, kimlikleri arasındaki çatışma seviyesini daha yüksek olarak algıladıkları bulunmuştur ve daha az karmaşık kimlik yapısına sahip oldukları görülmüştür.

1.3. ÇOKLU KİMLİKLERİN ENTEGRASYONU VE SOSYAL KİMLİK KARMAŞIKLIĞI

Göçün ve küresel hareketliliğin arttığı bu dönemde kişiler birden fazla kültürlerle karşılaşmakta ve bunları içselleştirmektedir (Benet-Martinez ve Haritatos, 2005). Bu durum iki kültürlü veya ikiden fazla kültürlü insan sayısını haliyle arttırmıştır. Ayrıca bu çok kültürlülük halinin insanların kişilikleri üzerinde de etkisi vardır. Örneğin, Phinney (1999, aktaran Benet-Martinez ve Haritatos, 2005), gruplar arası çatışmadan ziyade, bireylerin iç dünyasında gerçekleşen farklı kültürel değerler, beklentiler ve tutumlar arası çatışmalara dikkat çekmiştir. Benet-Martinez ve Haritatos'a (2005) göre çok kültürlülük alanında yapılan çalışmalar göstermiştir ki çoklu kültürel kimliklerin birbirleri ile müzakere süreci oldukça karmaşıktır ve iki kimlikli bireyler kendi kültürel miraslarıyla ilgili konuşurken hem pozitif hem negatif kavramları kullanmışlardır. İki kültürlülük, bir yandan onur, benzersizlik, zengin topluluk ve tarih duygusu ile bağdaştırılırken diğer yandan kimlik kargaşası, iki yönlü beklentiler ve değerler çatışması ile ilişkilendirilmiştir (Haritatos ve Benet-Martinez, 2003, aktaran Benet-Martinez ve Haritatos, 2005). Ayrıca iki kültürlü bireyler, farklı topluluklardan sadakatleri ve davranışları sebebiyle baskı gördüklerini belirtmişlerdir (LaFromboise, Coleman ve Gerton, 1993).

Benet-Martinez ve Haritatos (2005) çok kimliklilik konusunda yapılan çalışmaların bir takım sosyokültürel (kuşak statüsü ve topluluğun kültürel yapısı gibi), sosyobilışsel (kişilik ve tutumlar gibi) ve sosyoduygusal (iç grup baskısı veya ayrımcılık sonucu stres gibi) faktörleri içermediğini düşünmektedir. Benet-Martinez,

Leu, Lee ve Morris (2002) kişisel farklılıkları ve kişilerin kimliklerine dair sahip olduğu öznel algıları bu alana dâhil ederek “İki Kültürlü Kimlik Entegrasyonu Kuramı”nı ileriye sürmüştür. İki kültürlüler, kimliklerini uyumlu/karşıt veya entegre/entegre değil şeklinde yorumlarlar (Benet-Martinez ve diğerleri, 2002). İki kültürlü kimlik entegrasyonu yüksek seviyede olan bireyler kendilerini bütünleşik bir kültürün parçası olarak görürler ve kimliklerini günlük hayatlarında kolayca entegre ederler (Benet-Martinez ve Haritatos, 2005). İki kültürlü kimlik entegrasyonu düşük olan bireyler ise iki kültürle birden özdeşleşmeler dahi bu kimlikleri arasındaki gerginliği hissederler ve aradaki uyumsuzluğu içsel bir çatışma olarak yorumlarlar. Kendilerini bir kültürü seçmek zorundaymış gibi hissederler. Bu kişilere bir kültürü benimsemek ya da hiç birini benimsememek daha kolay gelirken; iki kültürü aynı anda benimsemek bu kadar kolay gelmemektedir.

Farklı sosyal kimliklere sahip bireylerin, sosyal kimlikler arası geçiş süreçleri de kimliklerin entegrasyon seviyesiyle ilişkilidir. Benet-Martinez ve diğerlerinin (2002) Çinli Amerikalılar ile yaptığı çalışmada, iki kültürlü kimlik entegrasyonu yüksek bireyler kültürel işaretlere, o kültürle uyumlu tepkiler verirken; iki kültürlü kimlik entegrasyonu düşük bireyler kültürel işaretlere o kültüre karşıt tepkiler vermiştir. İki kültürlü kimlik entegrasyonu yüksek Çinli Amerikalılar, Çin kültürüyle ilgili bir işarete maruz bırakıldıktan sonra (Chinese priming), belirsiz bir toplumsal olay için yorum yaparken daha çok dışsal anlam yüklemeleri (tipik bir Asyalı davranışı olarak düşünülen “external attribution”) kullanmıştır. Amerikan kültürüyle ilgili bir işarete maruz bırakıldıktan sonra ise daha çok içsel anlam yüklemeleri (tipik bir Batılı davranışı olarak düşünülen “internal attribution”) kullanmıştır. İki kültürlü kimlik entegrasyonu düşük olan Çinli Amerikalılar da ise durum tam tersi şekilde gerçekleşmiştir. Katılımcılar, Çin kültürüyle ilgili bir işarete maruz bırakıldıktan sonra içsel anlam yüklemeleri, Amerikan kültürüyle ilgili bir işarete maruz bırakıldıktan sonra ise dışsal anlam yüklemeleri kullanmışlardır. Aynı katılımcılara kültürel olarak nötr bir işaret gösterildiğinde ise iki kültürlü kimlik entegrasyonu seviyesi düşük ve yüksek olanlar arasında, belirsiz bir toplumsal olaya anlam yükleme açısından (içsel/dışsal) önemli bir fark oluşmamıştır. İki kültürlü kimlik entegrasyon skoru düşük olan katılımcıların, içsel kültürel çatışmalar yaşamalarından dolayı kültürel beklentilere karşı tepkiselliklerinin olacağı, bunun da kimlikler arası

geçişi etkilemiş olabileceği düşünülmektedir (Benet-Martinez ve Haritatos, 2005; Benet-Martinez ve diğerleri, 2002).

Ayrıca Benet-Martinez ve Haritatos (2005) kişilik özellikleri ile çoklu kimlik entegrasyonu arasında bir ilişkinin olabileceğini düşünmektedirler. Örneğin, kişinin içsel dünyasında entegre edilmiş kimliklerin, “açıklık” kişilik özelliğinin (yeni değerlere ve yaşam tarzlarına karşı tolerans) ve duygusal stabilitenin (dayanıklılık, esneklik) bir sonucu olabileceğini söylemişlerdir. Kişilerin farklı kimliklerini birbirine entegre edememesinin muhtemel sebepleri olarak ise kültürel/etnik önyargıyı, kültürel/etnik kalıp yargıyı (Crocker ve Major, 1989), kültürel izolasyon duygularını (Berry, 1990, aktaran Benet-Martinez ve Haritatos (2005) ve gergin kültürlerarası ilişkileri (Tzeng ve Jackson, 1994) görmüşlerdir.

Roccas ve Brewer (2002) ise bu konuyla ilgili “Sosyal Kimlik Karmaşıklığı” ismini verdikleri yeni bir teorik yapı ortaya sürmüşlerdir. Sosyal kimlik karmaşıklığı bireyin kendi çoklu sosyal kimliklerinin arasındaki ilişkiye dair sahip olduğu öznel temsil olarak tanımlanır ve üyesi olunan farklı grupların birbirleriyle örtüşme derecesine karşılık gelir. Farklı sosyal kimliklerin birbirleriyle örtüştüğü düşünülürse karmaşıklık azalır ve farklı gruplara ait kimlikler sanki tek kimlik ile özdeşleşme yaşıyormuş gibi deneyimlenir. Kişi, farklı sosyal kimliklerinin birbirleriyle örtüşmediğini düşünürse durum daha karmaşıklaşır ve kimlikler ayrık bir şekilde algılanır.

Çoklu sosyal kimliklerin yapısını anlamak sadece o kişilerin benlik yapılarının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaz aynı zamanda çoklu sosyal kimliklere sahip kişilerin diğerleri ile kurdukları sosyal ilişkilerin ayrıntılarına dair de bilgiler sunar (Roccas ve Brewer, 2002). İnsanlar çok çeşitli grupların üyeleri olabilirler ve bu kimlikleri ile özdeşleşebilirler. Lickel, Hamilton, Wieczorkowska, Lewis, Sherman ve Uhles (2000) yaptıkları çalışmanın sonucunda farklı özelliklere sahip dört temel grubun olduğunu söylemişlerdir. Bu gruplar şunlardır:

- 1-) Samimi grup (uzun süreli, geçirgenliğin az, etkileşimin fazla olduğu küçük gruplar, örneğin aile),
- 2-) Görev grubu (ortalama süreli, geçirgenliği orta, etkileşimin fazla olduğu küçük gruplar, iş arkadaşları gibi)

3-) Sosyal kategoriler (geniş, uzun süreli, geçirgenliği düşük kategoriler, etnik köken ve cinsiyet gibi)

4-) Zayıf bağlı gruplar (geniş ve geçirgenliği yüksek gruplar, örneğin klasik müziği sevenler).

Son iki grup, bütün üyelerin bire bir etkileşiminin olmadığı ve sembolik bağların olduğu topluluklardır (Roccas ve Brewer, 2002). Aynı zamanda bu gruplar sosyal kimlik teorisine ve yukarıda bahsedilen sosyal kimlik karmaşıklığına konu olan gruplardır.

Roccas ve Brewer'e (2002) göre kişilerin aynı anda üyesi olduğu farklı grupların iç içe geçmişlik seviyesi değişkenlik gösterebilir. Farklı kimliklere sahip grupların kesişim alanı genişledikçe, dış grup ve iç grup kimlik kategorizasyonları birey için aynışmaya başlar.

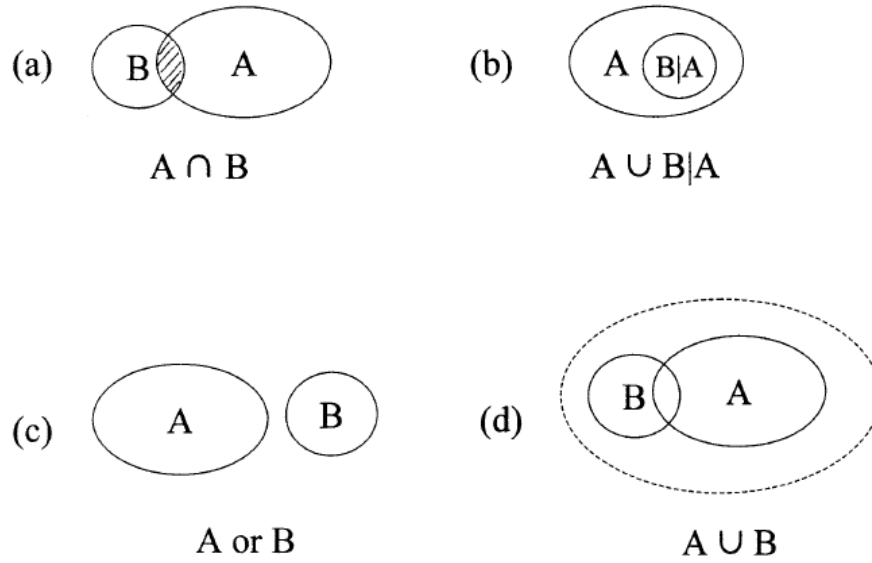
Farklı boyutlar temelinde oluşturulan bu farklı iç grupların kesişim alanı daralıyorsa sosyal kimlik ile özdeşleşme daha karmaşık bir hale gelir. Bir boyutta iç grubun üyesi olarak algılanan bir kişi, aynı zamanda farklı bir boyutta dış grubun da bir üyesi olmuş olur. Örneğin, bir kadın yöneticinin, profesyonel kimliği düşünüldüğünde, erkek iş arkadaşlarının bir iç grup üyesi olmuş olur. Buna karşın cinsiyet kimliği ön plana çıktığında ise aynı kişiler için bir dış grup üyesi haline gelir. Kişilerin, birbirlerine yakın olmayan çoklu iç grup üyelikleri temelinde, sosyal kimliklerini nasıl oluşturdukları sorusu araştırmacıların (Roccas ve Brewer, 2002) başlangıç noktası olmuştur. Bu noktada kişilerin çoklu kimliklerini öznel olarak nasıl algıladıkları ön plana çıkmaktadır. Örneğin, Beyaz ve Hristiyan olan bir kişi Beyazlar'ın çoğunlukla Hristiyan olduğunu düşündüğünde (aslında öyle olmamasına rağmen) bu iki kimliği arasındaki kesişim bölgesini genişletmekte ve daha basit yapı bir kimlik yapısı inşa etmektedir. Öte yandan bu kişi, ait olduğu grup üyeliklerinin kesişmediğini düşünürse, inşa ettiği kimlik yapısı ayrışır ve karmaşıklaşır. Kişi toplumsal benliğini tanımlayabilmek için birbirinden ayrık olan kimliklerini uzlaştırma sürecinde dört farklı yöntem kullanabilir (Roccas ve Brewer, 2002). Çoklu kimlikler arasındaki ilişkileri temsil eden bu dört kimlik yapısı şunlardır:

- (a)- Kesişme (Intersection)
- (b)- Baskınlık (Dominance)

- (c)- Bölümlendirme (Compartmentalization)
- (d)- Birleştirme (Merger)

Bu temsili yapıları aşağıda Şekil-1’de gösterilmiştir. Her bir model, diğerlerinin öznel iç gruba nasıl dâhil edildiğini veya diğerlerinin nasıl dışarıda bırakıldığını göstermektedir.

Şekil 1: Alternatif Çoklu İç Grup Temsil Yapıları

Kaynak: Roccas ve Brewer, 2002: 90.

Kesişim kimlik yapısı, hem birden fazla sosyal kimliğin var olduğu hem de bunların tek parça olma özelliğini koruduğu bir temsil yapısıdır (Roccas ve Brewer, 2002). Örneğin kadın bir avukat kendi kimliğini öncelikli olarak “kadın ve avukat” olarak tanımlayabilir. Bu durumda kimliğini paylaştığı kişiler, sadece diğer kadın avukatlar olacaktır. Diğer bir deyişle, bu kişinin sosyal kimliği, tek parçadan oluşan “kadın avukat” kimliğidir ve bu kimliği oluşturan daha büyük kategorilerden (“kadın” kimliğinden ve “avukat” kimliğinden) farklıdır. Avukat erkekler ve avukat olmayan kadınlar bu durumda dış grup kategorisinde değerlendirilir.

Baskınlık kimlik yapısında kişiler bir sosyal kimliği ile özdeşleşirken, diğerlerini ikincil hale getirmektedir (Roccas ve Brewer, 2002). Asıl aidiyet tek bir grup ile kurulurken, diğer grup aidiyetleri asıl grubun içinde bireysel çeşitliliği

sağlayan bir boyut olarak görülür. Şekil 1’de görüldüğü gibi farklı sosyal kimlikler, asıl grupla kurulan özdeşleşmenin içine yerleştirilir ve bu çerçevenin dışını çıkarılmaz. Örneğin kadın bir avukat asıl iç grubu olarak profesyonel mesleğini görürse, avukat olan diğer herkes onun için iç grup üyesi olmuş olur. Bu kişi için kadın olmak sadece onun nasıl bir avukat olduğunu niteler. Bu durumda avukat olmayan herkes diğer sosyal kimliklerine bakılmaksızın dış grup üyesi olarak değerlendirilir.

Bölümlendirme kimlik yapısı, sosyal kimliği oluşturmada birden fazla grubun kişi için önemli olması durumunda kullanılır (Roccas ve Brewer, 2002). Bu kişilerde sosyal kimlikler ayrıklaşarak ve izole olarak ifade edilir. İçinde bulunulan bağlama ve duruma göre, bir sosyal kimlik veya diğeri ön plana çıkar. Örneğin iş yerindeyken kişinin profesyonel mesleği ile ilgili kimliği aktive olur ve iç grup/dış grup kategorizasyonu meslek boyutunda yapılır; diğer boyutların bir önemi yoktur. Evdeyken ise kültürel grup üyeliği ön plana çıkabilir ve diğer boyutlar önemsizleşebilir. Kısaca denebilir ki kişiler çoklu sosyal kimliklerini korurlar fakat aynı anda aktive etmezler. Aynı zamanda, kişinin sahip olduğu farklı sosyal kimlikleri paylaşan kişiler, kişinin sahip olduğu sosyal kimliklerden sadece birine sahip kişilerden daha olumlu değerlendirilir (Brown ve Turner, 1979, aktaran Roccas ve Brewer, 2002). Kişinin sahip olduğu sadece bir sosyal kimliği paylaşan kişiler ise dış grup üyelerinde daha olumlu değerlendirilir.

Birleştirme kimlik yapısında bütün farklı sosyal kimlikler eş zamanlı olarak benimsenmiş ve kabul edilmiştir (Roccas ve Brewer, 2002). Ait olunan her bir grubun üyesi aynı zamanda iç grubun üyesi olarak algılanır. Kişinin sosyal kimliği ait olduğu tüm grupların toplamından oluşur. Örneğin, kadın bir avukat, kadın olan ya da avukat olan herkesi, eş zamanlı olarak ve değişen tüm bağlamlarda iç grup üyesi olarak kabul eder ve onlarla özdeşleşir. Bu kimlik yapısı oldukça kapsayıcı, çeşitlidir ve tek boyutlu kategorizasyon yapısını aşar. Kişinin daha fazla sosyal kimliğe sahip olması iç grubun büyüklüğünü gittikçe genişletir. Bu da iç grup/dış grup ayrımının gittikçe belirsizleşmesine ve diğer insanlara daha eşit yaklaşılmasına sebep olur.

Roccas ve Brewer (2002), Tetlock’ın (1983) bilişsel karmaşayı kavramsallaştırmasından yola çıkarak bu dört farklı çoklu sosyal kimlik yapısını,

kompleks olandan daha az kompleks olana doğru sıralar. Tetlock’a (1983) göre bilişsel karmaşayı, farklılaştırma ve entegrasyon belirler. Örneğin, farklılaştırma, kişinin bir olayı kaç farklı şekilde değerlendirdiğine denk gelirken; entegrasyon, bu farklı yaklaşımlar arasındaki bağın ve etkileşimin sayısına karşılık gelir. Kişinin kaç kimliğe sahip olduğu algısı, Tetlock’un (1983) “bilişsel karmaşası”ndaki “farklılaştırma” boyutuna; bu kimlikler arasındaki uyumsuzluğu çözebilme seviyesi ise “entegrasyon” boyutuna denk gelir. Bu fikirlerin temelinde Roccas ve Brewer (2002) en düşük seviye kompleks kimlik yapısı olarak “kesişme kimlik yapısı”nı görmüştür. Çünkü bu kimlik yapısını kullananlar birden fazla potansiyel kimliği, ayrı ve tek bir parça haline dönüştürürler. Baskınlık kimlik yapısı da aynı şekilde düşük seviye kompleksliğe sahiptir; çünkü farklı kimlikleri bastırıp tek bir kimliği ön plana çıkararak daha basit bir iç grup/dış grup ayırımına gider. Bölümlendirme kimlik yapısı ise orta seviye kompleksliğe sahiptir. Bu kimlik yapısında farklı kimlikler ayırt edilir ve korunur fakat bu kimlikleri entegre etmek için her hangi bir şey yapılmaz. Birleştirme kimlik yapısı en kompleks olandır. Bu kimlik yapısında, farklılaştırma ve entegrasyon kapsayıcı bir sosyal kimlik sistemi içinde meydana gelir.

Ayrıca bireyler farklı zamanlarda ve koşullarda farklı kimlik yapılarını benimseyebilirler (Roccas ve Brewer, 2002). Örneğin genelde birleştirme kimlik yapısını kullanan biri stresli ve güvensiz hissettiği durumlarda kesişme, baskınlık ya da bölümlendirme kimlik yapısını kullanabilir. Dolayısıyla bu subjektif çoklu kimlik temsillerinin şekillenmesinde hem bireysel faktörler hem de durumsal faktörler rol oynayabilir. İki kültürlülüğün tipik örnekleri, kendi kültürleri ülkenin genel kültüründen farklı olan göçmenler veya sayısal olarak azınlıkta bulunan gruplardır (Roccas ve Brewer, 2002). Bireylerin içinde bulundukları koşulların ve dâhil oldukları farklı kültürlerin kendilerinden bulundukları talepler, zaman zaman çatışmaya sebep olabilir. Bu durumlarda bireyler yukarıda anlatılan farklı stratejileri uygulayarak bu sorunlara çözüm bulmaya çalışırlar.

Sosyal kimlik karmaşıklığı modeline göre sosyal kategoriler iki farklı şekilde temsil edilir (Roccas ve Brewer, 2002). Yazarlara göre bunların ilki, üyelerin sahip olduğu prototipik özellikler ve değerlerdir. Dolayısıyla bireyin üyesi olduğu gruplar arasında kurabileceği ilişki, iki grubun prototipik özelliklerinin ve değerlerinin

benzerlik derecesine bağlıdır. Eğer kişi ait olduğu farklı grupların prototipik özelliklerini ve değerlerini birbirine benzer olarak algılsa sosyal kimlik yapısı daha az kompleks hale gelmiş olur. Sosyal kategorilerin diğer temsil şekli ise kimin iç grup üyesi olduğunu belirleyen gruplar arası sınırlar sayesinde sağlanır. Buna göre ise kişilerin, üyesi oldukları farklı gruplar arasında kuracağı ilişki, iki grup arasında örtüşen üyeliklere göre belirlenir. Eğer kişi, ait olduğu farklı grupların üyelerinin aynı kişiler olduklarını düşünüyorsa, sahip olduğu sosyal kimlik yapısı düşük seviye karmaşıklığa sahip olmuş olur. Özet olarak denebilir ki sosyal kimlik karmaşıklığı, kişinin “Ben, hem A hem de B’yim” derken neyi kastettiğini anlama çabasıdır. Sosyal kimlik karmaşıklığının öncülleri aşağıda Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2: Sosyal Kimlik Karmaşıklığının Varsayılan Öncülleri

Sabit Deneyimsel Faktörler • Toplumun yapısı • İç gruplar arası benzerlik Kişisel özellikler • İhtiyaçlar • Değerler Durumsal Faktörler • Dikkat kaynaklarını azaltan faktörler • Belli bir iç grubun belirginliğini arttıran faktörler	Sosyal Kimlik Karmaşıklığı
--	-----------------------------------

Kaynak: Roccas ve Brewer, 2002: 95.

Yukarıda yer verilen dört farklı kimlik yönetim stratejisi kullanılırken, kişiler arası farklılıklara Şekil 2’de yer alan değişkenler neden olur. Şekil 2’de görüldüğü gibi ilk iki gruptaki faktörler sabit farklılıklara sebep olurken, son gruptaki faktörler geçici olarak farklılaşmaya sebep olur (Roccas ve Brewer, 2002). Roccas ve Brewer’e (2002) göre, kişiler görece birbirine benzer ve genel toplum yapısına göre daha homojen olan küçük gruplar içerisinde büyürse, bu kişilerin sosyal kimlik yapılarının daha az kompleks olması beklenir. Eğer kişiler, çok kültürlü ve birbirinden farklı grupların bir arada bulunduğu ortamlarda büyürse, sosyal kategorizasyonun birden çok boyutta yapılabileceğini fark eder ve bu kişilerin sosyal

kimlik yapılarının daha kompleks olması beklenir. Toplumda baskın olan grubun ideolojisi diğer küçük grupları asimile etmeye yönelik olabilir ya da tam tersi farklılıklara izin veren ve entegrasyonu önemseyen bir ideoloji olabilir (Berry, 1997). İlkinin geçerli olduğu durumlarda dominant grubun üyelerinin kimlik karmaşıklığı daha az olacağı düşünülürken ikinci durumda sosyal kimlik karmaşıklığının daha yüksek seviye olması beklenir (Roccas ve Brewer, 2002).

Bunların dışında bilişsel motivasyonlar da kişilerin kompleks ve belirsiz durumlar karşısında vereceği tepkileri etkiler (Roccas ve Brewer, 2002). Örneğin, “son verme ihtiyacı” (need for closure) yüksek olan, yani kafa karışıklığına tahammülü olmayan ve sorun olduğu zaman buna hızlıca yanıt bulma eğiliminde olan bireylerin sosyal kimlik yapılarının düşük seviye karmaşıklığa sahip olması beklenir (Kruglanski, 1990, aktaran Roccas ve Brewer, 2002). Diğer bir bilişsel motivasyon olan “belirsizlik yönelimi” (uncertainty orientation) de benzer şekilde kişilerinin farklı kimlikleri uzlaştırmada kullanacağı yöntemi etkiler (Sorrentino ve Roney, 1999, aktaran Roccas ve Brewer, 2002). Belirsizliğe tahammülü olmayan bireyler, sosyal kimliklerinin birbiri ile uzlaşmamasından kaçınacakları için bu bireylerin sosyal kimlik yapıları daha az karmaşık olacaktır. Tersi olduğu durumlarda ise, yani kişinin belirsizliğe yönelik bir eğilimi olduğunda, sahip olduğu sosyal kimlik yapısı daha karmaşık olacaktır.

Değerler ise sosyal kimlik yapısının karmaşıklığını etkileyen bir başka faktördür (Roccas ve Brewer, 2002). Değerler, insanların bilgiyi algılama ve işleme şekillerini etkiler (Schwartz, Sagiv ve Boehnke, 2000). Muhafazakârlığa verdikleri değer yüksek olan bireyler kararsızlık ve belirsizlikten kaçma motivasyonuna sahiptirler (Roccas ve Brewer, 2002). Bu bireyler, aynı zamanda çevreyi daha basit terimlerle algılama eğilimindedirler. Dolayısıyla ait olunan iç grupların birbirine benzemediğini ve ayırık olduğunu düşünmek, bu kişilerde belirsizlikten kaçma motivasyonu ile çelişeceği için kişiler, kimliklerini bu şekilde algılamazlar. Sonuç olarak bu bireyler daha basit sosyal kimlik yapıları inşa etme eğilimindedirler. Değişime açık olmaya değer veren bireylerde ise durum tam tersi şekilde gerçekleşir ve bu bireyler daha karmaşık sosyal kimlik yapısı inşa etme eğiliminde olurlar.

Durumsal faktörlerin geçici de olsa sosyal kimlik yapısının karmaşıklığının oluşmasında etkisi vardır (Roccas ve Brewer, 2002). Örneğin, kişinin içinde

bulunduğu bir durum, o kişinin ait olduğu gruplar arasından birinin ayırt ediciliğini ve belirginliğini öne çıkarıyor olabilir (Cota ve Dion, 1986). Böyle bir durumda o kişinin sosyal kimlik yapısında, durumun vurguladığı sosyal kimliğin baskın olması ve daha az karmaşık bir sosyal kimlik yapısının kullanılması beklenir (Roccas ve Brewer, 2002). Bunun yanında, o andaki bilişsel yükü fazla olan insanlar, bilgi işleme kapasitelerinin yeterli kaynak ayıramayacak olmalarından dolayı geçici olarak daha az kompleks olan sosyal kimlik yapıları inşa etmeye eğilimli olurlar. Stres faktörü de kişilerin zihinsel kapasitelerinde benzer etkiye sebep olacağı için stresli durumlarda kişiler daha az karmaşık bir sosyal kimlik yapısına yönelirler. Aynı şekilde kişiler, iç gruplarına karşı bir tehdit olduğunda, daha basit bir sosyal kimlik yapısı kullanmaya eğilimli olurlar.

Sonuç olarak Roccas ve Brewer (2002), tıpkı benlik kompleksliğinin bireysel kimliğin karşılaşılabilecek olumsuz durumları aşmada kişiye yardımcı olduğu gibi (Linville, 1987), sosyal kimliğin kompleks oluşunun da kişinin sosyal kimliği ile ilgili karşılaşılabilecek olumsuz durumları aşmasında kendisine yardımcı olacağını ve sosyal kimliğin kompleksliğinin gruplar arası ilişkileri olumlu yönde değiştireceğini söyler. Melez çocukların çoklu kimliklerini nasıl entegre ettikleri veya edemedikleri ve ne derece karmaşık kimliklere sahip oldukları çalışmanın odak noktalarından biri olacaktır.

Yakın zamanda Birleşik Krallık'ta ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Müslüman ergenlerle yapılan bir çalışmada ise sosyal kimlik ile özdeşleşme, sosyal kimlik karmaşıklığı ve iki kültürlü kimlik entegrasyonu arasındaki ilişkiye bakılmıştır (Spiegler ve diğerleri, 2021). İki kimliği (ulusal kimlik ve dini kimlik) ile güçlü ve dengeli şekilde özdeşleşmiş olanlar ile iki kimliği ile de güçlü şekilde özdeşleşen ama dini kimliği ile daha güçlü şekilde özdeşleşmiş olan katılımcılar arasında bazı farklar bulunmuştur. İlk gruptakilerin diğer gruptakiler göre daha az kimlik mesafesine (yani birbiriyle harmanlanmış olduğu düşünülen kimlikler), daha fazla kimlik çatışmasına (arasında gerginlik ve çatışma olduğu düşünülen kimlikler) ve daha az karmaşık bir sosyal kimlik yapısına sahip oldukları bulunmuştur. Xin, Xin ve Lin, (2015) ise, birden çok kimlikli kişilerin sahip olduğu sosyal kimlik karmaşıklığı seviyesi arttıkça kişilerarası güven ve dış gruba karşı olan güven seviyelerinin de arttığını belirtmektedir.

1.4. ORTAK İÇ GRUP KİMLİĞİ

Ortak iç grup kimliği modeli (common ingroup identity model), gruplar arası yanlılığı düşüren bir model olarak Gaertner, Dovidio, Anastasio, Bachman ve Rust (1993) tarafından öne sürülmüştür. Bu modele göre kişilerin zihinlerindeki grup sınırları yeniden şekillendirilebilirse gruplar arası yanlılık azaltılabilir. Eğer biz ve onlar şeklinde kategorilendirilmiş gruplar daha kapsayıcı bir “biz” grubuna dönüştürülebilirse bu durum olumlu sonuçlara sebep olabilir. Örneğin temas hipotezinde (Allport, 1954) bahsedilen işbirliğine dayalı etkileşim, ortak iç grup kimliğinin oluşmasına katkıda bulunduğu için daha istenir gruplar arası ilişkileri meydana getirir.

Sosyal psikoloji alanında önyargı, ayrımcılık ve yanlılık çokça çalışılmış konular olmasına rağmen bunların nasıl üstesinden gelinebileceğine dair yapılan çalışmaların sayısı o kadar fazla değildir (Gaertner ve diğerleri, 1993). Allport’un (1954) temas hipotezi bu sorunları aşmak için önerilen çözüm yollarından biridir. Allport’a göre, belirli şartlar altında (örneğin, işbirliğinin, eşit statünün, ortak hedefin ve otorite desteğinin var olması) sağlanan gruplar arası olumlu temas önyargıyı azaltır. Bu amaç doğrultusunda önerilen başka bir çözüm yolu ise ortak iç grup kimliği modelidir (Gaertner ve diğerleri, 1993). Bu modele göre eğer bireylerin grup üyeliğine dair oluşturdıkları bilişsel temsiller yani zihinlerindeki sosyal kategorizasyon değişirse, diğer bir ifadeyle bireyler grupları iki farklı grup olarak değil kapsayıcı tek bir grup olarak algırlarsa gruplar arası çatışma ve yanlılık azalır. Örneğin, Sherif ve Sherif’in (1969, aktaran Gaertner ve diğerleri, 1993) ünlü deneyinde işbirliğine dayalı gruplar arası etkileşim organize edilerek kamptaki katılımcıların kendi gruplarına ve diğer gruplara dair sahip oldukları bilişsel temsilleri daha geniş bir biz temsiline dönüştürülmüş ve gruplar arası yanlılık azalmıştır.

Yukarıda sosyal kimlik başlığı altında da bahsedildiği gibi gruplar arası kayırmacılığın meydana gelmesi için minimal koşullar (örneğin, kişileri rastgele şekilde farklı gruplara ayırmak/ kategorize etmek) yeterlidir. Bu tür bir kategorizasyona dayanan ayrımcılığın sebebi dış gruba düşmanlıktan ziyade iç gruba

olan bağılıktır (Brewer, 1979). İç grubu kayırma durumu daha olumsuz gruplar arası duygu ve inançların oluşmasına temel sağlar (Gaertner ve diğerleri, 1993). Eğer bu olumsuz durumlar değiştirilmek isteniyorsa bunu sağlayacak bir strateji benimsenmelidir.

Gruplar arası ilişkiler alanında yapılan çalışmalar bize şunu göstermiştir: İnsanların zihninde iki grup olarak kategorize edilmiş temsillerin belirginliği azaltılırsa önyargı azalabilir. (Gaertner ve diğerleri, 1993). Kategorilerden arındırmak/kategorisizleştirme (decategorization) bu süreçte temel hedeftir ve buna ulaşmak için çeşitli stratejiler kullanılmıştır. Örneğin dış grup üyelerinin fikirlerinin çeşitliliğini göstererek bu üyeleri bireyleştirmek, üyeleri daha ayırt edici hale getirmiş ve önceden var olan kategorizasyonu belirsizleştirmiştir (Wilder, 1978). Etkileşimleri kişiselleştirmek de iç grup ve dış grup üyelerinin homojen olarak algılanmasını azaltarak benzer sonuçları sağlamıştır (Brewer ve Miller, 1984, aktaran Gaertner ve diğerleri, 1993). Önceden var olan alt grupların üyelerinden yeni alt gruplar oluşturarak sağlanan çapraz kategorilendirme, kimin biz, kimin onlar olduğu algısını değiştirmiş ve aynı sonuçları sağlamıştır (Brewer, Ho, Lee ve Miller, 1987).

Ortak iç grup kimliği modeli bu stratejilere ek olarak yeniden kategorize etmeyi (recategorization) ileri sürmüştür (Gaertner ve diğerleri, 1993). Bu yöntem, kategorilerden arındırmadan farklıdır. Grup sınırlarını belirsizleştirmek yerine, onları gruplar arası çatışmaları ve önyargıları azaltacak şekilde yeniden yapılandırmayı hedefler. Kısaca bu modelin hipotezi şudur: Farklı grupların üyeleri, ait oldukları grupları iç grup, diğer grupları dış grup şeklinde kategorilendirmek yerine, bu grupları kapsayıcı tek bir grup olarak kategorilendirirse iç grup kayırmacılığının bir avantajı olarak kişiler, eski dış grup üyelerine karşı daha olumlu bir tutuma sahip olmaya başlar. Bu süreç öncelikle eski dış grup üyelerini bireyleştirerek başlar. Bireyleştirme ve kişiselleştirme, dış grup üyeleriyle iletişimin önünü açabilir dolayısıyla gruplar arası önyargının azalmasında etkili bir araç olarak görülebilir (Gaertner ve diğerleri, 1993; Miller, Brewer ve Edwards, 1985; Wilder, 1978). Bireyleştirme ve kişiselleştirme aynı zamanda iç ve dış grubu tek grup olarak algılamamanın bir sonucu da olabilir (Gaertner ve diğerleri, 1993).

Ortak iç grup kimliğini inşa etmede temel süreç olan yeniden kategorize etme, uygulamada daha üst bir kimliğin öne çıkmasıyla (superordinate identity) ya da

ortak bir takım faktörlerin devreye girmesiyle (ortak hedef veya ortak kader) meydana gelir (Gaertner ve diğerleri, 1993). Ayrıca, ortak iç grup kimliğinin inşasının faydaları (örn. önyargının azalması), gruplar arası temas dâhil olmayan dış grup üyelerine de genellenebilir (Gaertner ve diğerleri, 1993). Pettigrew (1997), gruplar arası temas sonrası oluşan olumlu etkinin diğer dış gruplara taşınmasını sağlayan süreçlerden birinin "dar görüşlülükten kurtulma" (deprovincialization) olduğunu belirtmiştir. Kişinin, belirli bir mesafeden kendi iç grubunu yeniden değerlendirmesi olarak tanımlanan süreç, bu kişilerin kendi iç grup normlarının geleneklerinin ve yaşam tarzlarının dışında bir hayatın var olduğunu fark etmesini sağlar. Ayrıca öne çıkan bir ortak üst iç grup kimliğinin şemsiyesi altında, başlangıçta var olan kök kimlikler belirgin bir şekilde varlıklarını sürdürdüğünde, dış gruplara genelleme etkisi en yüksek seviyeye ulaşmaktadır. Dolayısıyla bu bakış açısı, çeşitliliğin yok sayılmamasının önyargıyı nasıl azaltabileceğini inceler.

Gaertner ve diğerleri (1993), yeniden kategorizasyon sonucu inşa edilen ve gruplar arası ilişkileri olumlu hale getiren ortak iç grup kimliğinin modelinin kavramsallaştırılmasına destek veren kuramlar ve araştırmalar olduğunu söylemiştir. Bunlardan biri olan sosyal kimlik kuramına göre insanların pozitif kimlik arayışı, kendi iç gruplarını dış gruptan daha olumlu görmelerini sağlar (Tajfel ve Turner, 1979). Başka bir araştırmanın sonucuna göre ise kişi kendi iç grup üyeleriyle, dış grup üyelerine nazaran daha fazla benzer düşüncelere sahip olduğuna inanır ve düşünce benzerliği kişiler arası çekimin önemli bir belirleyicisidir (Brown, 1984; Byrne, 1971, aktaran Gaertner ve diğerleri, 1993). Aynı grubun üyesi olmak psikolojik mesafeyi azaltır ve kişileri, diğer insanların ihtiyaçlarına karşı daha duyarlı hale getirir (Hornstein, 1976, aktaran Gaertner ve diğerleri, 1993). Prososyal davranışlar iç grup üyelerine daha kolay gösterilir (Hornstein, 1976, aktaran Gaertner ve diğerleri, 1993; Piliavin, Dovidio, Gaertner ve Clark, 1981, aktaran Gaertner ve diğerleri, 1993). İç grup üyeleriyle daha kolay işbirlikleri kurulur ve iç grup üyeleriyle birlikteyken, tehlikeli durumlarda ortak kaynakları kullanmada kişi kendini daha fazla dizginler (Kramer ve Brewer, 1984). Kişi iç grup üyeleriyle ilgili bilgileri zihninde daha ayrıntılı şekilde işler ve tutar (Park ve Rothbart, 1982). İç grup üyelerinin benzerliğine ve dış grup üyelerinin farklılığına dair bilgiler, kişilerin hafızasında daha iyi yer eder ve kişiler dış grup üyeleriyle ilgili pozitif bilgileri daha

az hatırlar (Wilder, 1981, aktaran Gaertner ve diğerleri, 1993; Howard ve Rothbart, 1980). Bunlara ek olarak, bazı araştırmalar göstermiştir ki iç grup ve dış grup üyelerinin davranışları farklı yorumlanır (Gaertner ve diğerleri, 1993). İç grup üyelerinin pozitif davranışları ve başarılı sonuçları, dış grup üyelerininkinden daha fazla sabit kişilik özelliklerine atfedilir (Hewstone, Jaspars ve Lalljee, 1982). Buna karşılık dış grup üyelerinin olumsuz davranışları ve başarısız sonuçları ise iç grup üyelerininkinden daha fazla sabit kişilik özelliklerine atfedilir (Hewstone, Bond ve Wan, 1983).

Şekil 3'te de görüldüğü gibi ortak iç grup kimliği modeline göre farklı tür gruplar arası karşılıklı bağlılık (birlikte iş yapma ya da rekabet), bilişsel, algısal, sözel (kapsayıcı ve ya dışlayıcı dil), duygusal ve çevresel faktörler, kişinin bilişsel temsillerini şekillendirir (Gaertner ve diğerleri, 1993).

Şekil 3: Ortak İç Grup Kimliği Modeli

Nedenler / Deneyisel Koşullar	Bilişsel Temsiller / Araçlar	Sonuçlar
1.Gruplar arası karşılıklı bağlılık: *İşbirliği -Etkileşim -Ortak sorun -Ortak kader *Rekabet -Sıfır-toplam -Sıfır-toplam olmayan 2.Grup farklılaşması: *Benzerlik -Statü -Kaynaklar -Değerler *Algısal Birliktelik: -Yakınlık (oturma düzeni gibi) -Fiziksel benzerlik (deri rengi gibi) *Dilsel Temsiliyet: -Kapsayıcı/ dışlayıcı zamirlerin kullanımı (biz ve onlar gibi) 3.Çevresel Bağlam: *Eşitlikçi normlar *Sosyal etki -Yetkililer ve üyeler tarafından iç grubun ve dış grubun temsiliyeti 4.Temas Öncesi deneyim: *Duygulanımsal hazırlama *Bilişsel hazırlama	1. Tek grup Yeniden kategorize etme “Biz” 2. İki grup Kategorize etme “Biz” ve “Onlar” 3. Ayı bireyler Kategorilerden arındırma “Ben” ve “Sen”	1.Bilişsel Etkiler: *Hafızada bağdaştırma -Otomatik -Kontrollü *Kategori/Birey temelli hatırlama *Grup homojenliği algısı *Benliğe benzerlik algısı 2.Duygulanımsal Sonuçlar: *Değerlendirmeler -Spontane -Planlı *Yüzsels tepki *Empatik Kaygı *Pozitif duygulanım 3.Davranışsal Etkiler: *İşbirliği/Rekabet *Yardım Etme *Bireyleştiren kişileştiren davranışlar (kendini açma gibi) *Üretkenlik -Bireysel -Grup

Kaynak: Gaertner ve diğerleri, 1993: 8.

Yukarıda ifade edilen bilişsel temsiller, tek grup (tekrardan kategorize etme), iki grup (kategorize etme; “biz” ve “onlar”) ve bağımsız bireyler (kategorilerden

arındırma) şeklinde olabilir. Bu bilişsel temsiller, belirli bilişsel, duygusal ve davranışsal sonuçlara yol açar. Bahsedilen bu değişkenler arasındaki ilişki direk veya dolaylı olabilir. Örneğin, gruplar arası ortak işbirliği, dış grup üyelerine karşı tutumu pozitif hale getirir çünkü gruplar arası işbirliği kişilerin bilişsel temsillerini iki ayrı gruptan tek gruba dönüştürür. Dolayısıyla bilişsel temsiller aracı görevi görmüş olur. Bir diğer örnek olarak şu söylenebilir: Eşit statüde bulunan farklı kimliklere sahip grup üyelerinin teması ve bazı çevresel değişkenler, grup farklılaşmasını azaltır. Çünkü bu faktörler ortak iç grup kimliğinin oluşmasına fırsat verir. Bunlara ek olarak değişkenlerin etkileri karşılıklı olabilir (Gaertner ve diğerleri, 1993). Bir değişkenin sebebi olan faktör, aynı zamanda o değişkenin sonucu da olabilir. Örneğin gruplar arası işbirliği, ortak iç grup kimliğinin oluşmasını sağlarken, kişilerin “ortak iç grup kimliği bilişsel temsili”ne sahip olması, gruplar arası işbirliğinin ortaya çıkmasını da kolaylaştırabilir (Deutsch, 1973, aktaran Gaertner ve diğerleri, 1993). Kısaca Gaertner ve diğerleri (1993) hipotez olarak şunu ileri sürmüştür: Gruplar arası karşılıklı bağlılık, grupların farklılaşması, çevresel etmenler ve temas öncesi deneyim, grup üyelerinin bilişsel temsillerini üç şekilde etkiler. Farklı grupların üyeleri bu faktörlere bağlı olarak kendi gruplarını ve diğer grupları (a) ortak iç grup kimliği içerisinde, (b) farklı iki grup olarak ya da (c) bağımsız bireyler olarak algılar. Ortak iç grup kimliği içerisinde veya bağımsız birey olarak algılamanın farklı yollarla da olsa gruplar arası yanlılığı ve önyargıyı azalttığı düşünülmekteyken; sınırları belli farklı iki grup olarak algılamanın gruplar arası yanlılığı ve önyargıyı arttırdığı düşünülmektedir. Kişilerin bağımsız bireyler olarak algılanması, iç grup üyelerini “benlik”ten uzaklaştırıp, dış grup üyelerine yakınlaştırarak başlar (Brewer, 1979; Turner, 1985, aktaran Gaertner ve diğerleri, 1993; Turner, Hogg, Oakes, Keicher ve Wetherell, 1987, aktaran Gaertner ve diğerleri, 1993). İç gruba dair düşünüş, duygulanım ve davranışlar daha az olumlu olmuş olur ve dış gruba karşı olan tutum ile denk hale gelir. Böylece gruplar arası önyargı ve yanlılık düşer. Eski iç grup üyelerini ve dış grup üyelerini daha geniş bir ortak iç grup kimliği çerçevesinde algılamak ise, eski dış grup üyelerine dair daha olumlu tutumlar geliştirerek, gruplar arası önyargı ve yanlılığın azaltılmasına yardımcı olur (Gaertner ve diğerleri, 1993).

Gaertner, Mann, Murrell ve Dovidio'nun (1989) yaptıkları deneyler sonucunda yukarıda anlatılanları destekleyen sonuçlar bulmuştur. Çalışmaya katılanlar önce iki ayrı üç kişilik gruplar halinde sonrasında ise bütün olarak altı kişilik gruplar halinde "Kışın Hayatta Kalma Problemi"ni tartışmışlardır (Johnson ve Johnson, 1975, aktaran Gaertner ve diğerleri, 1993). Katılımcılara içlerinde bulundukları uçağın Kuzey Minnesota'nın ormanlık alanına Ocak ayının ortasında zorunlu iniş yapmak zorunda kaldığı ve uçaktan kurtulan on öğeyi (silah, gazete ve yağ kutusu gibi) hayatta kalma önemine göre sıralamaları gerektiği söylenmiştir. Bu tartışmalar sırasında katılımcıların bilişsel temsilleri çeşitli yollarla manipüle edilmiştir. Örneğin katılımcıların çalışma esnasında oturdukları yerler, aralarındaki karşılıklı bağlılık, kendilerine atadıkları isimler (tek grup, iki ayrı grup ve bağımsız bireyler olarak) değiştirilerek sahip oldukları bilişsel temsiller farklılaştırılmıştır. Katılımcılar manipülasyonlar sonucu bilişsel temsillerini, yeniden kategorize ederek, mevcut kategorizasyonu koruyarak ve kategorilerden arındırarak üç farklı şekilde oluşturmuştur. Daha sonra katılımcılardan diğer katılımcıları bazı sorular temelinde ("Diğer katılımcılardan ne kadar hoşlandın?", "Diğer katılımcılar işbirliğine ne kadar yatkındı?", "Diğer katılımcılar ne kadar dürüst ve değerliydi?") değerlendirmeleri istenmiştir. Tek grup koşulundaki (bilişsel temsillerini yeniden kategorize edip ortak iç grup kimliğini inşa eden) katılımcılar ve bağımsız bireyler koşulundaki (kategorilerden arındırma sonucu üyeleri bağımsız bireyler olarak gören) katılımcılar, iki grup koşulundaki ("biz" ve "onlar" şeklindeki kategorizasyonunu koruyan) katılımcılardan daha düşük gruplar arası yanlılık ve önyargı skoruna sahip olmuşlardır. Beklenildiği gibi tek grup koşulundaki katılımcıların sahip oldukları gruplar arası önyargı ve yanlılık seviyeleri, eski dış grup üyelerine karşı olan olumlu tutumun artması neticesinde düşmüştür. Bağımsız bireyler koşulundaki katılımcıların gruplar arası önyargı ve yanlılık seviyeleri, eski iç grup üyelerine karşı olan olumlu tutumun azalması sayesinde düşmüştür. Ayrıca katılımcılara yukarıda anlatılan hikâye gerçek olsaydı grup lideriniz olarak kimi seçerdiniz sorusu da sorulmuştur. Tek grup koşulundaki katılımcıların %44'ü eski iç grup üyelerinden birini lider olarak seçerken iki grup koşulundaki katılımcıların %62'si kendi iç grup üyelerinden birini lider olarak seçmiştir. Bağımsız bireyler koşulundaki katılımcıların ise %65'i kendi iç grubu üyelerinden birini lider olarak seçmiştir. Bu durum beklenildiği gibi

bağımsız bireyler koşulundaki katılımcıların %27'sinin kendisini lider olarak seçmesinden kaynaklanmaktadır. Tek grup koşulunda bu oran %9 iken iki grup koşulunda %17'dir. Bu çalışmada üç farklı bilişsel temsilin sonuçları ortaya koyulurken aşağıda bahsedilecek olan bir sonraki çalışmada özel olarak ortak iç grup kimliği inşasının sonuçlarına odaklanılmıştır (Gaertner ve diğerleri, 1993). Bu yüzden iç grup üyelerinin değerlendirilmesindeki değişikliklerden ziyade dış grup üyelerinin değerlendirmesindeki değişiklikleri içeren etkilerin var olacağı beklenmiştir.

Daha önce bahsedildiği gibi grup ayrımını azaltan sosyal temas deneyimleri ortak iç grup kimliğinin inşa edilmesini sağlayarak gruplar arası önyargıyı azaltır (Gaertner ve diğerleri, 1993). Yukarıdaki anlatılan Gaertner ve diğerleri (1989) tarafından yürütülen çalışmada görüldüğü gibi bir mekândaki oturma düzeni dahi kişilerin grup algılarını etkilemektedir. Gaertner ve Dovidio'nun (1986, aktaran Gaertner ve diğerleri, 1993) çalışmasında ise benzer bir manipülasyon kullanılmış, kişiler bir masanın etrafında orijinal grup sınırlarını koruyarak ya da karışık bir şekilde oturmuşlardır. Bütünleşik şekilde (grup sınırları gözetilmeksizin) oturanlar ayrık şekilde (grup sınırları belli şekilde) oturanlara göre kendilerini daha fazla tek grup olarak hissetmiş ve daha az iki grup olarak algılamıştır. Ayrıca bütünleşik şekilde oturanlar liderlik seçiminde daha az gruplar arası yanlılık göstermişleridir. Böylece eski dış grup üyeleri yeni ortak iç grup kimliği altında iç grubun bir üyesi olarak görüldüğünde önceden var olan olumsuz tutum azalmıştır (Gaertner ve diğerleri, 1993).

Dovidio, Gaertner, Lowrance ve VonSneidern (1992, aktaran Gaertner ve diğerleri, 1993) yürüttüğü araştırmada ise algısal ve duygulanımsal faktörlerin bilişsel grup temsillerini nasıl etkilediğine bakılmıştır. Katılımcılar öncelikle problem çözme görevini yerine getirmiştir. Ardından gruplar arası etkileşim adımına geçilmeden önce kendilerine görünüşte diğer grubu gösteren bir video izletilmiştir. Videoda sıradan kıyafetler giyen ve benzer bir problem çözme görevini yerine getiren üç işbirlikçi deney elemanı gözükmektedir. Burada algısal değişken olarak katılımcıların laboratuvar önlükleri giyip giymemesi çalışmaya konmuştur. Laboratuvar önlüğü giymenin gruplar arası farklılığı vurgulayacağı dolayısıyla da iki grup şeklindeki bilişsel temsilin oluşmasına zemin hazırlayacağı düşünülmüştür (Worchel,

Axsom, Ferris, Samaha ve Schweitzer, 1978). Duygulanımsal değişken olarak ise katılımcılara şeker vermenin etkili olacağı dūřunūlmūřtur (Isen, 1987). Manipūlasyon grubundaki katılımcılara videoyu izlemeden ōnce şeker verilmiş ve bunun pozitif bir duygu durumu oluşturacağı tasarlanmıştır. Pozitif ruh halinin grup sınırlarının belirginliği değiştirerek dış gruba karşı olan tutumu olumlu yōnde değiştireceği varsayılmıştır. Dięer gruba ise bōyle bir řey verilmemiştir. Kiřiler arası davranış alanında yapılan bir şalışmaya gōre pozitif bir olay ile başka bir insan arasında kurulacak basit bir ilişkilendirme şekiciliği arttırır (Veitch ve Griffitt, 1976). Gruplar arası bağlamda ise bir araştırma řunu sōylenmiřtir: Dış grup ūyeleriyle kurulan işbirliğine dayalı ve keyif veren bir etkileşim ya da başarı, dış grup ūyelerine karşı daha pozitif bir tutum oluşmasın sağlar (Worchel, Andreoli ve Folger, 1977). Murray, Sujan, Hirt ve Sujan (1990) olumlu duygu durumunun bilişsel esnekliği arttırdığını sōylerken Isen (1987) ise, daha geniş ve kapsayıcı bir kategorizasyona imkān sağladığını belirtmiştir. Tūm bu verilerin işığında, Dovidio ve diğerleri (1992, aktaran Gaertner ve diğerleri, 1993) pozitif duygu durumu koşulundaki katılımcıların kontrol grubundaki katılımcılarla karşılaştırıldığında daha fazla ortak iē grup kimliğini inřa etmeye eğilimli olacağını dūřunmūřtur. Algısal (laboratuar ōnlūęu giyme) ve duygulanımsal (şeker verme) manipūlasyonların katılımcıların bilişsel temsillerini etkilemesi, bu durumunsa genel olarak gruplar arası tutumu şekillendirmesi beklenmiştir. Ortak iē grup kimliğini inřa etmeye daha fazla eğilimli olan kişilerin, videodaki kişileri daha olumlu değerlendirecekleri varsayılmıştır. Beklenildięi gibi laboratuar elbisesi giyen katılımcılar giymeyenlere gōre daha fazla iki grup bilişsel temsili geliştirmiş ve daha az tek grup bilişsel temsiline sahip olmuşlardır. şeker alan katılımcılar ise almayanlara gōre daha fazla tek grup bilişsel temsiline sahip olmuşlardır. Ayrıca bu bilişsel temsil gruplar arası tutumu yordamıştır. Tek grup bilişsel temsiline sahip olanlar dış grup ūyelerine karşı daha olumlu değerlendirmelerde bulunmuştur.

Bu bulgular neticesinde Gaertner ve dięerleri (1993), daha ōnce de bahsedildięi gibi, Allport'un (1954) temas hipotezinin gruplar arası ōnyargıyı dūřüren faktōrleri belirleme aēısından ōnemli ve geēerli bir çerēeve sunduęunu dūřünmektedirler. Ayrıca, bu faktōrlerin en azından insanların biliřsel temsillerini

değiştirmede hala geçerli olduğunu, temas hipotezine ve ortak iç grup kimliği modeline birleşik bir perspektiften bakılabileceğini söylemektedirler.

Allport'un (1954) temas hipotezinde, gruplar arası işbirliği, farklı grupların arasındaki ilişkileri geliştirmede yararlanılabilecek önemli bir faktör olarak görülmüştür (Gaertner ve diğerleri, 1993). Fakat Gaertner ve diğerlerine (1993) göre gruplar arası işbirliğinin farklı gruplara karşı olan olumsuz tutumları hangi yollarla azalttığı kısmı çok net değildir ve ortak iç grup kimliği modeli buna dair kısmen de olsa bir açıklama sunar. Bu modele göre gruplar arası işbirliği gruplar arası sınırların belirginliğini azalttığı için, diğer bir deyişle kişilerin bilişsel temsillerini “biz” ve “onlar”dan daha geniş bir “biz”e çevirdiği için dış grup üyelerine karşı olan önyargıları ve yanlılıkları azaltır. Gaertner, Mann, Dovidio, Murrell ve Pomare' nin (1990) yaptığı çalışmada katılımcılar öncelikle küçük gruplara ayrılmıştır. Ardından çeşitli manipülasyonlarla kendi gruplarını ve dış grupları, (1) tek grup olarak ya da (2) iki ayrı grup olarak algılamaları sağlanmıştır. Ayrıca bu gruplar, (1) işbirliği içerisinde veya (2) iş birliği içerisinde olmadan temas ettirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, kendi iç grubunu ve dış grubu iki ayrı grup olarak algılayan ve dış grup üyeleri ile işbirliği içerisinde olmayan bir temas deneyimi yaşayan katılımcılar, en yüksek seviye gruplar arası önyargıya ve ayrımcılığa sahip olmuşlardır. En düşük seviye gruplar arası önyargıya ve ayrımcılığa ise, kendi iç grubunu ve dış grubu tek grup olarak algılayan (ortak iç grup kimliği) ve dış grup üyeleriyle işbirliği temelinde temas deneyimi yaşayan katılımcılar sahip olmuştur.

Gaertner, Rust, Dovidio, Bachman ve Anastasio'nun (1994) yürüttüğü saha araştırmasında yukarıda anlatılanların paralelinde sonuçlar bulunmuştur. Birçok sosyal gruptan öğrencilerin var olduğu bir okulda yürütülen bu çalışmada, öğrencilere okulun gruplar arası iklimiyle ilgili sorular sorulmuştur. Green, Adams ve Turner'ın (1988) gruplar arası okul iklimini çalışmak için oluşturdukları maddelerden uyarlanarak Allport'un (1954) bahsettiği gruplar arası ilişkileri geliştirmeye yönelik faktörleri ölçme hedefiyle hazırlanan maddelerden bazıları şunlardır:

1-“Bu okuldaki tüm öğrencilere eşit davranılır.” (Değişken: Eşit statü) (Gaertner ve diğerleri, 1994: 232)

2-“Bu okuldaki farklı öğrenci gruplarının birbirlerine sunacakları önemli şeyler vardır.” (Değişken: İşbirliği) (Gaertner ve diğerleri, 1994: 232)

3-“Kendi grubum dışındaki gruplardan öğrencilerle sadece mecbur kaldığımda konuşurum.” (Değişken: Arkadaşlık ve etkileşim seviyesi) (Gaertner ve diğerleri, 1994: 232)

4-“Müdür ve müdür yardımcıları, öğrencileri farklı gruplardan öğrencilerle arkadaş olmaya teşvik eder.” (Değişken: Otorite desteği) (Gaertner ve diğerleri, 1994: 232)

Daha önce de belirtildiği gibi bu dört maddede yer alan faktörler ortak iç grup kimliğinin inşasıyla ilişkilidir (Gaertner ve diğerleri, 1993). Bunlara ek olarak, öğrencilerin grupları algılama şekillerini ölçmek için kendilerinden şu maddeleri oylamaları istenmiştir (Bu algıma şekilleri aracı değişken olarak değerlendirilmiştir.):

1-“Okuldaki farklı gruplara rağmen, sık sık hepimizin tek bir grup olduğu duygusu vardır.” (Değişken: Tek grup) (Gaertner ve diğerleri, 1994: 232)

2-“Okulda genellikle farklı gruplara aitmişiz gibi hissederiz.” (Değişken: Ayrı gruplar) (Gaertner ve diğerleri, 1994: 232)

3-“Okulda, genellikle belirli bir grubun üyesi değil de bireylermişiz gibi hissederiz.” (Değişken: Ayrı bireyler) (Gaertner ve diğerleri, 1994: 232)

Son olarak da öğrencilere kendi gruplarına ve diğer gruplara karşı hisleri sorulmuştur. Yapılan istatistikî analizlerin sonucunda karşılıklı bağlılık algısı (işbirliği) ile tek grup olarak algılama (ortak iç grup kimliği) arasında pozitif ilişki olduğu ve karşılıklı bağlılık algısı (işbirliği) ile ayrı gruplar olarak algılama arasında negatif ilişki olduğu görülmüştür. Bu bulguların yanı sıra tek grup olarak algılama ile dış gruba karşı hissedilen olumlu duygular arasında pozitif bir korelasyon olduğu ve ayrı gruplar olarak algılama ile dış gruba karşı hissedilen olumlu duygular arasında negatif korelasyon olduğu bulunmuştur. Ayrıca karşılıklı bağlılık algısı (işbirliği) ve gruplar arası yanlılık arasında negatif ilişki vardır. Tek grup olarak algılama ve gruplar arası yanlılık arasında ilişki negatifken, ayrı gruplar olarak algılama ve gruplar arası yanlılık arasında ilişki pozitifdir. Netice itibarıyla Gaertner ve diğerlerine (1993) göre ortaya şu sonuç çıkmaktadır: Kişilerin işbirliği algısı ile dış gruba karşı olan pozitif duyguları arasındaki ilişkiye kısmen de olsa bireylerin gruplara dair sahip oldukları bilişsel temsiller aracılık eder.

Özetle denebilir ki hem laboratuarda hem de sahada yürütülen çalışmaların sonuçları ortak iç grup kimliği modelinin etkili sonuçlar verdiğini göstermiştir (Gaertner ve diğerleri, 1993). Ayrıca gruplar arası önyargıyı azaltan süreçleri anlamamıza da yardımcı olmuştur. Ortak iç grup kimliği oluşturmak ve eski iç ve dış grup üyelerini bu şemsiye altında zihne yerleştirmek, daha olumlu gruplar arası tutumlara sebep olmaktadır. Bunu yanı sıra tek grup olarak (ortak iç grup kimliği çerçevesinde) algılamanın faydalarının yeni oluşturulmuş bu tek gruba dâhil olmayan diğer dış gruplara da genellenebilmesi için önceki grup sınırlarının tamamen yok olmaması gerekir (Gaertner ve diğerleri, 1993). Dolayısıyla hem üst ortak kimliğinin hem de alt grup kimliklerinin belirgin olması dış gruba karşı oluşan olumlu tutumların genellenmesinde daha etkili olacaktır. O anki mevcut dış gruba karşı en olumlu tutum, ortak üst kimliği belirginleştğinde, alt grup kimlikleri belirsizleştğinde elde edilirken; o an mevcut olmayan diğer dış gruplara karşı bu etkinin genellenebilmesi, alt grup kimlikleri belirgin kaldığında gerçekleşmektedir. Dovidio, Gaertner ve Saguy (2007), yeniden kategorize etmenin ya da diğer bir deyişle ortak iç grup kimliği inşa etmenin iki şekilde meydana gelebileceğini, bunlardan ilkinin tek grup temsili (one-group representation) olduğunu, diğerinin ise ikili kimlik (dual identity) olduğunu belirtmiştir. Ortak iç grup kimliği çerçevesi altında alt grup kimliklerinin belirgin olduğu ikili kimlik modeli diğerine göre daha olumlu sonuçlar meydana getirmektedir. Özellikle kendi iç grubu ile fazlaca özdeşleşmiş kişileri ortak iç grup kimliğine zorlamak onlarda daha olumsuz tepkilere sebep olabilir (Crisp, Walsh ve Hewstone, 2006). Farklı sosyal grupların üyeleri arasında gerçekleşen evliliklerin çeşitli alt grup kimliklerini görünmez kılacağı ve asimilasyona yol açabileceği bazı araştırmacılar tarafından dile getirilmiştir (Gültekin, 2012; Ng Tseung-Wong ve Verkuyten, 2015). Smith ve Tyler'ın (1996) yaptığı çalışma göstermiştir ki iki kimliğin varlığını devam ettirdiği bir ortak iç grup kimliği modeli, daha olumlu gruplar arası ilişkilerin oluşmasını sağlamıştır. Ait oldukları gruplardan sadece birini seçmeye zorlanan çok kimlikli bireyler, bu durumun, yaşadıkları psikolojik çatışmanın kaynağı olduğunu belirtmişlerdir (Gaither, 2015). Yine de bu kişiler sahip oldukları kimlikler arasında manevra yapma becerisine sahip olduklarından dolayı, karşılaştıkları sosyal problemleri çözmede daha esnek bilişsel stratejiler kullanmaktadırlar. Bu durum çoklu kimliğe sahip

olmanın bir avantajı olarak düşünülebilir. Diğer bir çalışmada ise görülmüştür ki lise öğrencisi olan ve birden fazla sosyal gruba mensubiyeti bulunan katılımcılar arasında ait oldukları birden fazla grupla özdeşleşmiş olanlar, ait oldukları tek bir grupla özdeşleşen katılımcılara göre daha yüksek veya eşit psikolojik iyi oluşa (benlik saygısı, pozitif duygulanım) ve sosyal katılıma (vatandaşlık davranışları, grup yabancılaşması) sahiptirler (Binning, Unzueta, Huo ve Molina, 2009). Townsend, Markus ve Bergsieker (2009) ise yaptıkları araştırmada, tek bir kimliği seçmeye zorlanan çok kimlikli katılımcıların birden fazla kimliğini seçme hakkı olan katılımcılara göre daha düşük benlik saygısına sahip olduğunu bulmuşlardır. Bonam ve Shih (2009), çok kimlikli bireylerin, yakın gruplar arası ilişkilerde, tek kimlikli beyazlara ve azınlıklara göre kendilerini daha rahat hissettiklerini bulmuştur.

Bu bağlamda gruplar arası evliliklerin sonucu olarak dünyaya gelen melez bireylerin, potansiyel olarak sahip olacakları sosyal kimlikleri, ortak iç grup kimliği içerisinde algılayıp algılamadıkları, eğer bu kimlikleri uzlaştırebiliyorlarsa bunu ne şekilde yaptıkları araştırmanın temel sorularından birkaçıdır.

1.5. ÖNYARGI VE AYRIMCILIK

Gruplar arası ilişkiler çalışmalarında önemli bir tema olan gruplar arası önyargı, belirli bir grubun üyelerine karşı sahip olunan olumsuz tutum olarak tanımlanabilir (Haslam ve Dovidio, 2010). Yazarlar önyargının kimi zaman olumlu olabileceğini de belirtmişlerdir. İnsanları ait oldukları gruplar temelinde yeterli gerçeklik olmadan ve az sayıdaki seçilmiş kişisel deneyime dayanarak ya da kimi zaman hiçbir deneyim dahi olmadan yargılamak, önyargıya oluşturan süreçtir (Haslam ve Dovidio, 2010; Allport, 1954). Gruplar arası inançların bilişsel kısmını oluşturan ve genellikle negatif olsa da kimi zaman pozitif de olabilen kalıpyargıdan farklı olan önyargı, gruplar arası kanaatin duygulanımsal boyutunu oluşturur (Stangor ve O'Brien, 2010). Ayrımcılık ise insanlara ait oldukları gruplar temelinde farklı, haksız ve adil olmayan davranışlar sergilemektir (Vescio ve Bloodhart, 2010; Major, Quinton ve McCoy, 2002). Bir grubun üyeleri hakkında doğru olduğuna inanılan düşüncelerden oluşan kalıpyargılar genelde önyargıları ve ayrımcılığı rasyonelleştirmek için kullanılır (Stangor ve O'Brien, 2010).

Literatürde çok kimliklilik, önyargı ve ayrımcılık arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalar mevcuttur. Örneğin, Du Toit ve Quayle (2011) Güney Afrika'da yaptıkları çalışmada hâkim sosyal normlara uymayarak gruplar arası evlilik yapan ailelere odaklanmıştır. Araştırmacılar, yürüttükleri çalışmanın sonucunda bu çok kimlikli aileler ile temas halinde olan kişilerin önyargı seviyelerinin düştüğünü bulmuşlardır. Bu yüzden Güney Afrika toplumundaki önyargının düşmesinde gruplar arası romantik ilişkilerin ve evliliklerin önemli bir faktör olduğunu ve bu ilişkilerin desteklenmesi gerektiğini söylemişlerdir. Berg (2014), çok kimlikli insanların daha yoğun olduğu metropollerde yaşayan beyazların, daha yüksek oranda göçmen dostu tutumlara sahip olduğunu, çok kimlikli insanların sayısı arttıkça beyazların zihnindeki ırk kavramının daha kompleksleşeceğini ve bu kişilerin göçmenlere karşı bağlama veya konuya özgü tutumlar geliştireceklerini söylemiştir.

Çok kimlikli topluluklar ile yapılan çalışmalarda ait olunan sosyal grup temelli ayrımcılık ile zihinsel sağlık arasında negatif bir ilişki olduğu görülmüştür. Reid Marks, Thurston, Kamody ve Schaeffer-Smith (2020), çok kimlikli katılımcılar ile yaptıkları çalışmada sosyal grup temelli ayrımcılık ile depresyon arasında pozitif bir ilişki olduğunu ve kimlik entegrasyonunun bu ilişkiye aracılık ettiğini bulmuştur. Bir başka araştırmada ise çok kimlikli insanların algıladıkları ayrımcılık arttıkça yaşam doyumlarının azaldığı ve çok kimlikli diğer insanlarla özdeşleşme seviyelerinin arttığı görülmüştür (Giamo, Schmitt ve Outten, 2012). Diğer bir çalışmaya göre ise, kimlik entegrasyonu seviyesi yüksek kişiler (kimlikleri arasında düşük seviye çatışma algılayan kişiler) maruz kaldıkları ayrımcılığın negatif psikolojik sonuçlarından daha az etkilenmektedir (Jackson, Yoo, Guevarra Jr ve Harrington, 2012).

36 Siyah/Beyaz çok kimlikli Amerikalı katılımcı ile yapılan çalışmada ise bu kişilere kendi aile üyeleri tarafından sergilenen ayrımcı davranışlar incelenmiştir (Franco, Katz, Pickens ve Brunsmas, 2018). Klişeleştirme, kimliğin geçersiz kılınması, ırkçı yorumlar, kabul görmeme, dolaylı ayrımcılık ve olumsuzluk formundaki ayrımcılık biçimlerine maruz kaldıklarını söyleyen katılımcılar, bunlarla mücadele edebilmek için aile üyelerinden uzaklaşma, direnme ve ayrımcılığı reddetme yöntemlerini kullandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca maruz kaldıkları

ayrımcılık, “ırk” temelli sosyal kimliklerini daha belirgin hale getirmiştir. Bir başka araştırmada ise, çok kimlikli üniversite öğrencilerinin, maruz kaldıkları önyargı ve ayrımcılıkla mücadele ederken şu yöntemleri kullandıkları söylenmiştir: diğerlerini çok kimlikli konular hakkında eğitmek, destek ağlarını kullanmak, kimlik akışkanlığını benimsemek, önyargı ve ayrımcılık kaynakları ile karşılaşmaktan kaçınmak (Museus, Sariñana ve Ryan, 2015). Shih, Bonam, Sanchez ve Peck (2007), çok kimlikli insanların tek kimliklilere göre "İrk biyolojik olarak kişinin yeteneğini ve becerilerini belirler" söylemini daha az onayladığını ve ırkın sosyal olarak inşa edilen boyutunu vurgulamanın stereotip tehdidinin etkilerinden koruduğunu söylemişlerdir. Stereotipler ve performans üzerine yaptıkları çalışmada çok kimliklilerin tek kimliklilere göre ırksal stereotiplerden daha az etkilendiğini bulmuşlardır.

Özetle, ebeveynleri farklı sosyal kimliklere sahip katılımcıların, sosyal kimliklerini nasıl tanımlamadıklarını ve ifade ettiklerini, sosyal kimliklerine ilişkin mesafeleri nasıl algıladıklarını, sosyal kimlikleriyle ne ölçüde ve ne şekilde özdeşleştiklerini, sosyal kimlikleri ile ne şekilde çatışma yaşadıklarını ve çatışmaları yönetme biçimlerini, farklı toplumsal ortamlarda kimlik geçişlerini nasıl gerçekleştirdiklerini, ortak iç grup kimliğini nasıl inşa ettiklerini, farklı toplumsal bağlamlarda ne tür önyargılara/ayrımcılıklara maruz kaldıklarını, bu durumlarla başa çıkma yöntemlerini ve ne tür önyargılara sahip olabileceklerini anlamak için tüm bu alanyazının ışığı altında çeşitli görüşme soruları oluşturulmuştur. Oluşturan görüşme sorularına katılımcıların verdikleri yanıtlar tablolar halinde gösterilmiş ve sonuçlar tartışılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ÇALIŞMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI

Gruplar arası yaşanan problemler ve çatışmalar bireylerin hayatlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Sosyal kimlik sebepli çatışmalar ve anlaşmazlıklar yapıcı ve barışçıl yollar ile yönetilebilir. Farklı sosyal grupların üyesi olan kişiler arasında kurulan temas, arkadaşlık, dostluk ve evlilikler bu yöntemlerin bazı örnekleridir. Bu bağlamda, ülkemizde sıkça yaşanan, farklı sosyal grupların üyeleri arasında gerçekleşen evlilikler sonucu dünyaya gelmiş çok kimlikli melez çocuklar, aile üyelerini ve akrabaları bir araya getirmede ve temas ettirmede önemli bir rol oynamaktadırlar. Türkiye'de, bu anlamdaki melez çocukların sosyal kimlikleri ve deneyimledikleri önyargılar, nitel araştırma yöntemleri kullanılarak ve derinlemesine görüşmeler yapılarak çalışılmamıştır. Bu araştırmanın amacı, ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip bireylerin, sosyal kimliklerini nasıl oluşturduklarını, algıladıklarını ve sosyal kimlikleri ile ilgili deneyimledikleri önyargıları nitel araştırma yöntemlerini kullanarak ve derinlemesine görüşmeler yaparak incelemektir. Bu genel amaç altında, çalışmada aşağıdaki araştırma sorularının yanıtlanması hedeflenmektedir.

- A) Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireyler, sosyal kimliklerini nasıl tanımlamaktadırlar ve ifade etmektedirler?
- B) Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireylerin sosyal kimliklerine ilişkin mesafeleri nasıldır?
- C) Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireyler, sosyal kimlikleriyle ne ölçüde özdeşleşmektedirler?
- D) Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireyler, sosyal kimlikleri ile ne şekilde çatışma yaşamaktadırlar? Bu kimlik çatışmalarını nasıl yönetmektedirler?
- E) Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireyler, farklı toplumsal bağlamlarda kimlik geçişlerini nasıl gerçekleştirmektedirler?
- F) Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireyler, ortak iç grup kimliğini nasıl inşa etmektedirler?

G) Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireyler, farklı toplumsal bağlamlarda ne tür önyargılara ve ayrımcılıklara maruz kalmaktadırlar? Bunlar ile nasıl başa çıkmaktadırlar?

H) Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireyler, ne tür önyargılara sahiptirler?

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan kişilerin iç dünyalarını, olaylara bakış açılarını ve günlük yaşamlarını kendi anlatımlarıyla daha ayrıntılı bir şekilde yansıtma imkân veren fenomenolojik yaklaşım sayesinde bu kişilerin sosyal kimlikleri ve deneyimledikleri önyargılar hakkında daha derinlikli, zengin ve özgün bilgi etme şansı elde edilmiştir (Adams ve Van Manen, 2008). Ayrıca bu yöntemle elde edilecek veriler sonraki çalışmalar için hipotez oluşturabilecek bilgiler içermektedir. Sonuç olarak bu çalışmada, ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireylerin sosyal kimliklerini nasıl tanımladıkları ve ifade ettikleri, sosyal kimliklerine ilişkin mesafeleri, sosyal kimlikleri ile nasıl özdeşleştikleri, sosyal kimlikleri ile ilgili yaşadıkları çatışmalar ve bu çatışmaları yönetme stratejileri, sosyal kimlikleri arasında nasıl geçiş yaptıkları, ortak iç grup kimliğini nasıl inşa ettikleri, sosyal kimlikleri ile ilgili yaşadıkları önyargı ve ayrımcılık, bu önyargı ve ayrımcılık ile başa çıkma stratejileri ve sahip oldukları önyargı, derinlemesine görüşmeler yapılarak incelenmiştir.

2.2. ÇALIŞMA GRUBU

Çalışma grubunu, annelerinin ve babalarının farklı etnik kimliklere sahip olduklarını beyan eden, 19-49 yaş arası, Türkiye'nin ve dünyanın farklı şehirlerinde yaşayan 11 kadın 14 erkek toplam 25 kişi oluşturmuştur. 18 kişi üniversite mezunu (ön lisans, lisans, lisansüstü) olduğunu, 6 kişi üniversite öğrencisi olduğunu ve 1 kişi de üniversite altı bir dereceye sahip olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların meslekleri ise şu şekildedir: 6 üniversite öğrencisi, 4 avukat, 2 akademisyen, 2 mühendis, 1 araştırmacı, 1 emekli, 1 reklamcı, 1 psikolog, 1 psikolojik danışman, 1 grafiker, 1 belediye memuru, 1 müfettiş, 1 film-kurgucu, 1 serbest meslek ve 1 işsiz. Gönüllü katılımcılar ile çevrimiçi görüntülü görüşme programları kullanılarak ya da yüz yüze

derinlemesine görüşmeler yapılmıştır ve nitel veri toplanmıştır. Kartopu ve amaçlı örnekleme yöntemleri kullanılmıştır (Palys, 2008; Morgan, 2008). Öncelikli olarak araştırmacının çevresinde ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olduğu bilinen kişilere gidilmiş ve görüşülmüş daha sonra bu katılımcıların tanıdıkları ve çalışmanın şartlarını taşıyan kişiler üzerinden görüşmelere devam edilmiştir. Katılımcılardan çalışmaya gönüllü olarak katıldıklarını dair onay, telefon mesajı ya da imzalı belge olarak alınmıştır. Mahremiyeti ve kişilerin daha samimi cevap vermesini sağlamak için katılımcılara sorulara verecekleri cevaplar ile isimlerinin eşleşmeyeceği söylenmiştir. Görüşmeye başlamadan önce katılımcılar ile tanışılmış, sohbet edilmiş ve araştırmanın amacından kısaca bahseden yönerge ve gönüllü katılımcı onam formu kendilerine okunmuştur. Çevrimiçi görüşmelerde araştırmacının bulunduğu oda dikkat dağıtmayacak şekilde düzenlenmiştir. Yüz yüze olan görüşmelerde ise görüşme yapılan odanın sessiz sakin olmasına dikkat edilmiştir. Teknik ekipmanlar görüşmeyi bölmeyecek şekilde önceden denenerek kullanılmıştır. Görüşmeler genellikle 45 ile 60 dakika arası sürmüştür ve her katılımcı ile tek görüşme yapılmıştır.

2.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Katılımcılar ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemin seçilmesinin sebebi, ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip bireylerin sosyal kimliklerini algılayışlarının ve deneyimledikleri önyargıların derinlemesine ve kendi bakış açılarından incelenmek istenmesidir.

Görüşme sorularının bir kısmı araştırma çerçevesinde alanyazında kullanılan ölçeklerden esinlenilerek yazılırken diğer kısımlar ise araştırmacı tarafından hazırlanan açık uçlu sorulardan oluşturulmuştur. Bu bağlamda çalışma için geliştirilen yarı yapılandırılmış açık uçlu görüşme soruları aşağıda yer almaktadır. Görüşme formunda yer alan sorular oluşturulduktan sonra, çalışmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırmak için alanda yetkin beş uzman akademisyene sunularak incelemeleri istenmiş ve onların görüşlerine ve eleştirilerine bağlı olarak, görüşme formuna son hali verilmiştir. Üniversitenin etik kurulundan alınan onayın ardından sözlü veriler, standart görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Katılımcılar ile tek

tek çevrimiçi görüntülü ve sesli ya da yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Bütün katılımcılara sorular aynı sıra ile sorulmuştur. Soruların anlaşılmadığı noktalarda katılımcıları yönlendirmemeye dikkat edilerek sorular açıklanmıştır. Katılımcıların kendilerini rahat hissetmeleri ve daha içtenlikle cevap vermelerini sağlamak için görüşme sürecinde sesli veya görüntülü herhangi bir kayıt alınmamıştır. Sorulara verilen yanıtlar kâğıt kalem ya da bilgisayar aracılığıyla kelime kelime kaydedilmiştir. Sonrasında ise kaydedilen yanıtlar tekrardan katılımcılara gösterilmiş ve verdikleri yanıtları teyit etmeleri istenmiştir. Katılımcılar çoğunlukla bu yanıtları teyit etmiş, eklemek, çıkarmak ya da düzeltmek istedikleri şeyler olduğunda ise bunu belirtmiş ve veriler bu geribildirimlere göre son halini almıştır. Katılımcılara soruların aynı üslup ve aynı sıra ile sorulması nitel araştırmaların güvenilirliğini arttıran bir faktör olarak değerlendirilirken (Türnüklü, 2000), katılımcılara çalışma ile ilgili güven duygusu vermek (Bassegy, 1999, aktaran Türnüklü, 2000), verdiği yanıtları gözden geçirmeleri ve teyit etmeleri için tekrardan kendilerine göstermek (Silverman, 1993, aktaran Türnüklü, 2000) geçerliliği arttıran faktörler olarak değerlendirilmektedir.

Kişilere demografik sorular kısmında cinsiyetleri, yaşları, meslekleri, eğitim durumları, ebeveynlerinin eğitim durumları, aylık gelirleri ve on sekiz yaşlarına kadar büyüdüğü sosyal bağlamda daha çok hangi ebeveynlerinin etnik kimliğinden insanlarla temas ettikleri sorulmuştur. Sonrasında ise kendilerine görüşme formunda yer alan aşağıdaki sorular yönlendirilmiştir.

Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireylerin sosyal kimliklerini nasıl tanımladıklarını ve sosyal kimliklerini nasıl ifade ettiklerini anlayabilmek için araştırmacılar tarafından aşağıdaki açık uçlu sorular oluşturulmuş ve katılımcılara sorulmuştur.

1. Ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip bir kişi olarak siz, kendi kimliğinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

2. Sosyal yaşamda, toplumsal ve kültürel kimlik olarak kendinizi nasıl ifade ediyorsunuz?

Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireylerin sosyal kimliklerine ilişkin mesafelerini anlayabilmek için araştırmacılar tarafından alanyazında kullanılan ölçeklerdeki (Cheng ve Lee, 2009; Benet-Martinez ve Haritatos, 2005)

kapalı uçlu sorulardan yararlanılarak aşağıdaki açık uçlu sorular oluşturulmuş ve katılımcılara sorulmuştur.

3. Sahip olduğunuz bu iki toplumsal ve kültürel kimliğiniz arasında mesafe olduğunu düşünüyor musunuz? Evetse nasıl? Hayırsa nasıl?

4. Ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip bir kişi olarak annenizin ve babanızın toplumsal ve kültürel kimliğini ne ölçüde birlikte taşıyorsunuz? Açıklar mısınız?

Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireylerin sosyal kimlikleri ile ne şekilde özdeşleştiklerini anlayabilmek için araştırmacılar tarafından alanyazında kullanılan ölçeklerdeki (Ellemers ve diğerleri, 1988) kapalı uçlu sorulardan yararlanılarak aşağıdaki açık uçlu sorular oluşturulmuş ve katılımcılara sorulmuştur.

5. Ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip bir kişi olarak, sizin kimliğiniz toplumsal yaşamda genel anlamda annenizin toplumsal ve kültürel kimliğinin tipik özelliklerini ne ölçüde temsil ediyor?

6. Ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip bir kişi olarak, sizin kimliğiniz toplumsal yaşamda genel anlamda babanızın toplumsal ve kültürel kimliğinin tipik özelliklerini ne ölçüde temsil ediyor?

7. Ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip bir kişi olarak, kendinizi hangi bakımdan annenizin toplumsal ve kültürel kimliğine yakın hissediyorsunuz? Açıklar mısınız?

8. Ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip bir kişi olarak, kendinizi hangi bakımdan annenizin toplumsal ve kültürel kimliğine uzak hissediyorsunuz? Açıklar mısınız?

9. Ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip bir kişi olarak kendinizi hangi bakımdan babanızın toplumsal ve kültürel kimliğine yakın hissediyorsunuz? Açıklar mısınız?

10. Ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip bir kişi olarak kendinizi hangi bakımdan babanızın toplumsal ve kültürel kimliğine uzak hissediyorsunuz? Açıklar mısınız?

Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireylerin sosyal kimlikleri ile ilgili yaşadıkları çatışmaları ve bu çatışmaları yönetme stratejilerini anlayabilmek için araştırmacılar tarafından alanyazında kullanılan ölçeklerdeki (Cheng ve Lee,

2009; Roccas ve Brewer, 2002; Benet-Martinez ve Haritatos, 2005) kapalı uçlu sorulardan yararlanılarak aşağıdaki açık uçlu sorular oluşturulmuş ve katılımcılara sorulmuştur.

11. İki kimliği birlikte taşıırken, günlük yaşıyor musunuz? Ne tür güçlükler yaşıyorsunuz?

12. İki kimliği birlikte taşıırken avantaj yaşıyor musunuz? Ne tür avantajlar yaşıyorsunuz?

13. Ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip bir kişi olarak, hangi durumlarda kendinizi annenizin kimliği ile çatışma içinde hissediyorsunuz?

14. Ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip bir kişi olarak, hangi durumlarda kendinizi babanızın kimliği ile çatışma içinde hissediyorsunuz?

15. Bu kimlik çatışmalarını nasıl yönetiyorsunuz?

Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireylerin sosyal kimlikleri arasında nasıl geçiş yaptıklarını anlayabilmek için araştırmacılar tarafından aşağıdaki açık uçlu sorular oluşturulmuş ve katılımcılara sorulmuştur.

16. Farklı toplumsal ortamlarda annenizin ve babanızın toplumsal ve kültürel kimlikleri arasında kolayca geçiş yapabiliyor musunuz? Nasıl? Açıklar mısınız?

17. En çok hangi toplumsal ortamlarda geçiş yapma gereksinimi duyuyorsunuz? Açıklar mısınız?

18. Hangi durumlarda kendinizi sadece annenizin kimliğinin tipik bir üyesi gibi hissediyorsunuz?

19. Hangi durumlarda sadece annenizin kimliğinin tipik davranış özelliklerini sergiliyorsunuz?

20. Hangi durumlarda kendinizi babanızın kimliğinin tipik bir üyesi gibi hissediyorsunuz?

21. Hangi durumlarda sadece babanızın kimliğinin tipik davranış özelliklerini sergiliyorsunuz?

Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireylerin ortak iç grup kimliğini nasıl inşa ettiklerini anlayabilmek için araştırmacılar tarafından alanyazında kullanılan ölçeklerdeki (Gaertner ve diğerleri, 1989) kapalı uçlu sorulardan yararlanılarak aşağıdaki açık uçlu soru oluşturulmuş ve katılımcılara sorulmuştur.

22. Ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip bir kişi olarak, bu iki kimliği benliğinizde uzlaştırabiliyor musunuz? Evetse nasıl uzlaştırıyorsunuz açıklar mısınız?

Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireylerin sosyal kimlikleri ile ilgili yaşadıkları önyargıyı ve ayrımcılığı, bu önyargı ve ayrımcılık ile başa çıkma stratejilerini ve sahip oldukları önyargıları anlayabilmek için araştırmacılar tarafından alanyazında kullanılan ölçeklerdeki (Techakesari ve diğerleri, 2015) kapalı uçlu sorulardan yararlanılarak aşağıdaki açık uçlu sorular oluşturulmuş ve katılımcılara sorulmuştur.

23. Ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip bir kişi olarak toplumsal yaşamınızda kimliklerinize ilişkin önyargılarla karşılaşıyor musunuz? Evetse açıklar mısınız?

24. Toplumsal ve kültürel kimliklerinize ilişkin deneyimlediğiniz önyargılar ile nasıl başa çıkıyorsunuz?

25. Ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip bir kişi olarak, annenizin kimliğinden olan biriyle komşu olmak sizi rahatsız eder mi? Evetse/hayırsa açıklar mısınız, sizi ne yönde rahatsız eder?

26. Ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip bir kişi olarak babanızın kimliğinden olan biriyle komşu olmak sizi rahatsız eder mi? Evetse/hayırsa açıklar mısınız, sizi ne yönde rahatsız eder?

27. Ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip bir kişi olarak sizin kimliklerinizden olmayan biriyle komşu olmak sizi rahatsız eder mi? Evetse/hayırsa açıklar mısınız, sizi ne yönde rahatsız eder?

28. Ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip bir kişi olarak aile üyelerinden birinin, sizin kimliklerinizden olmayan biriyle evlenmesi sizi rahatsız eder mi? Açıklar mısınız, sizi ne yönde rahatsız eder?

29. Ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip bir kişi olarak sizin toplumsal ve kültürel kimliklerinizden olmayan bir kişi ile birlikte çalışmak sizi rahatsız eder mi? Açıklar mısınız, sizi ne yönde rahatsız eder?

2.4. İŞLEM YOLU

Çalışmada toplanan nitel veriler, tematik analiz ve içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Toplamda 25 katılımcı ile yapılan 25 görüşme analiz sürecinde kullanılmıştır. Guest, Bunce ve Johnson (2006), görüşme sayısı ve veri doyumu arasındaki ilişkiyi incelemek için amaçlı örnekleme yöntemini kullanarak yaptıkları çalışmada, 60 görüşmeyi analiz etmiştir. İlk 24 görüşme analiz edildikten sonra toplam kod sayısının yaklaşık %94'ünün ortaya çıktığını göstermişlerdir. Bu bağlamda 25 görüşmenin, araştırma sorularının çizdiği çerçevenin genelini görmede yeterli olabileceği düşünülmüştür. Tematik analizde Braun ve Clarke'ın (2006) önerdiği 6 adımdan oluşan model kullanılmıştır. İlk olarak aynı görüşme sorusuna farklı katılımcıların verdiği cevaplar alt alta getirilmiştir ve bu cevaplar birkaç kez okunarak veriye aşinalık sağlanmıştır. İkinci olarak bu yanıtlar üzerinden ilk kodlar oluşturulmuştur. Üçüncü olarak bu kodlardan ortaya çıkabilecek temalar üzerine düşünülmüştür. Dördüncü olarak tüm veri setinin, kodlanmış verilerin ve oluşturulan temaların uyumlu olup olmadığı gözden geçirilmiştir. Beşinci olarak temaların tanımları ve isimleri netleştirilmiştir. Son olarak yapılan analiz raporlaştırılmıştır. Ayrıca elde edilen nitel veriler içerik analizine tabi tutularak, oluşturulan kodların katılımcıların yanıtlarının içerisinde kaç kez tekrar edildiğine bakılmış ve toplam frekans sayıları tablolarda gösterilmiştir (Coolican, 2014). Kodlayıcı güvenilirliğini ölçmek için seçilen 3 görüşme sorusuna verilen yanıtlar aynı araştırmacı tarafından bir hafta arayla iki kez kodlanmıştır. Bu iki kodlama süreci sonucunda uyuşan ve uyuşmayan kodlamaların sayısı belirlenmiştir. Güvenilirliği hesaplamak için Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği formül kullanılmıştır: $[(\text{Uyuşan kodlamaların sayısı}) / (\text{Uyuşan kodlamaların sayısı} + \text{Uyuşmayan kodlamaların sayısı})]$. Kodlama güvenilirliği 0.93 olarak bulunmuştur. Tablolarda yer alan frekans sayılarının toplamı kimi zaman toplam katılımcı sayısından az ya da fazla olabilmektedir. Bunun sebebi bazen bir katılımcının verdiği yanıtın kapsamlı olması sebebi ile birden fazla kategoriye uyması bazen ise herhangi bir kategoriye uyacak yeterli bilginin katılımcı tarafından verilmemiş olmasıdır. Frekans sayısının yanında yüzdelik oranlara da yer verilmiştir. Bu yüzdelik oranların küsuratlı kısımları yuvarlanmıştır. Ayrıca tablolarda, oluşturulan kategoriye ait olan kod başlıklarına ve örnek katılımcı

ifadelerine doğrudan yer verilmiştir. Katılımcı ifadelerinin yanında o ifadeyi söyleyen katılımcının numarası, cinsiyeti ve yaşı parantez içinde verilmiştir. Örneğin, “(K1/K/49)”, 1 numaralı katılımcının kadın ve 49 yaşında olduğu anlamına gelmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Görüşme formunda yer alan sorulara katılımcıların verdiği cevaplar aşağıda tablolar halinde sunulmuştur. Bu sorular ile ebeveynleri farklı sosyal kimliklere sahip bireylerin, sosyal kimliklerini hangi biçimde tanımladıkları ve ifade ettikleri, sosyal kimliklerine ilişkin algıladıkları mesafe, sosyal kimlikleri ile hangi biçimde özdeşleştikleri, sosyal kimlikleri ile ilgili deneyimledikleri çatışmalar ve bu çatışmaları yönetme biçimleri, sosyal kimlikleri arasında ne şekilde geçiş yaptıkları, ortak iç grup kimliğini ne şekilde inşa ettikleri, sosyal kimlikleri ile ilgili deneyimledikleri önyargı ve ayrımcılık, bu önyargı ve ayrımcılık ile ne şekilde baş ettikleri ve kendilerinin ne tür önyargılara sahip oldukları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

3.1. SOSYAL KİMLİĞİN TANIMLANMASI VE İFADE EDİLMESİ İLE İLGİLİ BULGULARI GÖSTEREN TABLOLAR

Bu bölümde, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip katılımcıların, kendi kimliklerini nasıl tanımladıklarını, tanımlama biçimlerinin nedenlerini ve toplumsal yaşamda sosyal kimlik olarak kendilerini ne şekilde ifade ettiklerini gösteren tablolar yer almaktadır. Tablo 1’de, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip olan kişilerin, sosyal kimliklerini tanımlama biçimlerine ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 1: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Sosyal Kimliklerini Tanımlama Biçimleri

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Üst kimlik	7	23	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma:
			• Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak (K2/E/34)/ Türk olarak kendimi tanımlıyorum diyebilirim. Ama şeyi söylemem gerekir. Ben Türklüğü bir alt kimlik olarak görmüyorum. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak görüyorum kendimi diyebilirim. (K7/E/38)
			Türk vatandaşı olma:
			• İkisinden de esinlenmiş Türk vatandaşı olarak kabul ediyorum kendimi.... (K1/K/49)

			Türkiyeli olma: - Özelikle bu Erasmus deneyimimde oldu orada sorulduğunda genelde “Türkiyeliyim”i kullanmaya çalıştım. (K11/K/24)/ ... O yüzden hani Türk’üm, Kürt’üm değilim de Türkiyeli olmak ya da o tarz şeyler var ya onları benimsedim daha çok. (K19/K/26) Dünya vatandaşı olma: - Açıkçası ben kendimi hiçbir zaman Türk ve Kürt olarak tanımlamadım. Ben daha dünya vatandaşlığı gözünden değerlendirilebilirim. ...(K19/K/26) İzmirli vatandaş olma: - İzmirli bir insanım, bir vatandaşım ...(K23/E/21)
2-İki kimlik	6	20	Türk ve Kürt olma: ... siyasi açıdan Kürt kimliğimi korumak istesem de yaklaşık 20 yılı aşkın süredir Türk toplumunun ağır bastığı yerlerde yetiştiğim için çıktı olarak Türk kimliğim önde. ... Kürt kimliğini korumaya ve de siyasi olarak öne çıkarmaya çalıştığım oluyor. (K9/E/27)/ Ben kendi kimliğimi tam olarak Yörük ve Kürt karması olarak tanımlıyorum diye düşünüyorum. (K21/E/19)/ Şöyle ben iki kimliği de barındırıyor şeklinde tanımlıyorum ne kendimi Kürt tarafına ne de tam Türk tarafına yani ikisine de bağlı değil, ortada kalmış o tarafı görünce oraya diğer tarafı görünce oraya. (K25/K/30)/ Ağırlık olarak Türk ve daha az Kürt olma: ... kendimi ne tam Kürt olarak görüyorum ne de tam Türk olarak görüyorum. Aslında Türk tarafıma daha yakınım... Türk olarak görüyorum aslında bütüncül bir açıdan bakacak olursak. ... (K12/E/27)
3-Türk kimliği	5	17	... Daha çok Türk kimliğime yakın bir insan olarak tanımlarım kendimi. (K4/E/34)/Türk olarak tanımlıyorum. (K10/E/41)/ ...daha çok Türklerle bir arada olduğum için ben de kendimi o şekilde tanımlıyorum. (K16/K/25)
4-Kürt kimliği	6	20	Ben kendimi Kürt olarak tanımlıyorum. ... (K6/K/28)/ ...bazı dönemlerde Kürt kimliğine yakın hissettiğim oldu...(K11/K/24)/ Ben neden bilmiyorum babamın ait olduğu etnik kimliğe daha ait hissediyorum kendimi...(K15/K/24)/
5-Zaza kimliği	1	3	Zaza, babamın kimliğiyle tanımlıyorum. (K5/E/27)
6-Marjinalleşme (Aidiyetsizlik)	5	17	Kendi kimliğimi ne Türk olarak ne Kürt olarak tanımlıyorum. ... (K13/E/19)/ ...Babam Kürt annem Türk diyorum ama kendimi çok bir milliyete ait hissetmiyorum. (K14/K/25)/ Ben kendimi bir etnik köken ile tanımlamıyorum ...(K17/E/28)

Katılımcıların kendi sosyal kimliklerini tanımlama biçimleri altı kategorinin altında toplanmıştır. Bunlar; “Üst kimlik”, “İki kimlik”, “Türk kimliği”, “Kürt kimliği”, “Zaza kimliği” ve “Marjinalleşme (aidiyetsizlik)”dir. Verilen yanıtlarda yukarıdaki kategorilerin görülme sıklığı incelendiğinde %23 oranında üst kimliği içeren

ifadelere, %20 oranında iki kimliği içeren ifadelere, %40 oranında tek kimliği içeren ifadelere (Türk kimliği %17, Kürt kimliği %20, Zaza kimliği %3) ve %17 oranında herhangi bir kimliğe ait hissedilmediğini belirten ifadelere rastlanılmıştır. Kişiler, üst kimliği, “Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma”, “Türk vatandaşı olma”, “Türkiyeli olma”, “Dünya vatandaşı olma” ve “İzmirli vatandaş olma” üzerinden ifade ederken iki kimlikliliği “Türk ve Kürt olma” ve “ağırlıklı olarak Türk ve kısmen Kürt olma” üzerinden tanımlamışlardır.

Tablo 2’de, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip olan kişilerin, sosyal kimliklerini tanımlama biçimlerinin nedenlerine ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 2: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Sosyal Kimliklerini Tanımlama Biçimlerinin Nedenleri

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Yaşanılan sosyal ve kültürel çevre	7	47	Türk sosyal ve kültürel çevresine yakın olma: ...yaklaşık 20 yılı aşkın süredir Türk toplumunun ağır bastığı yerlerde yetiştiğim için çıktı olarak Türk kimliğim önde. (K9/E/27)/ ... Daha çok Türk kimliğime yakın bir insan olarak tanımlarım kendimi. Kültür olarak da içinde bulunduğum topluluk daha çok temas ettiğim topluluk Türk kimliğine yakın insanlar oldu. (K4/E/34) Kürt sosyal ve kültürel çevresine yakın olma: - Şöyle iki toplumdan da etkileniyorsun. Ama genelde hangi toplumda daha çok zaman geçirdiysen o topluma biraz daha yakın oluyorsun. Baba tarafım çevresinde daha çok zaman geçirdiğim için o toplum daha yakın geliyor bana. Kendimi Kürt olarak tanımlıyorum bu yüzden. (K24/E/33) Kürt sosyal ve kültürel çevresine uzak olma: - Kürt olarak tanımlamamamın sebebi Kürt kültüründe çok fazla yetişmemem... (K13/E/19)/ ... Aslında Türk tarafıma daha yakınım. Ama bu yakınlığının sebebi de Kürtlülikle alakalı herhangi bir şeyim yok... Bugüne kadar da doğuda -babam Urfalı- onun şehrini iki defa falan ziyaret etmişimdir. (K12/E/27)
			Kürtçe bilmeme: ... Aslında Türk tarafıma daha yakınım. Ama bu yakınlığının sebebi de Kürtlülikle alakalı herhangi bir şeyim yok. Dili bilmiyorum veya çevremde Kürtçe konuşan hiç kimse yoktu. ... (K12/E/27)
			Türk olarak da tanımlamamamın nedeni bir aidiyet duygusu hissetmemem ve Türklerin bana yapmış olduğu ırkçılık.... (K13/E/19)/ ... kendimi şey yapamıyorum tek bir yere ait hissetmiyorum. İkinin bir olduğu bir noktaydım. Bu noktada
2-Ebeveynlerden birisinin anadilini bilmeme	2	13	
3-Maruz kalınan önyargı ve ayrımcılık	2	13	

			toplumda kabul görmüyorum o yüzden de sadece Türk'üm deyip diğer kısmı yok sayıyorum. ... (K20/K/24)
			Milliyetçi olmama:
			• Yani ben mesela milliyetle ilgili şeyleri çok sevmiyorum. Annem de babam da Türk olsa da tamamen Türk'üm diye şeylere girmezdim zaten çünkü milliyetçilikle ilgili şeyleri sevmiyorum. (K14/K/25)
4-Siyasi tutum	2	13	Dezavantajlı grup ile özdeşleşme:
			• Ben neden bilmiyorum babamın ait olduğu etnik kimliğe daha ait hissediyorum kendimi. Bunun sebebi de onun ülkemizde azınlık olarak görülmesi ve benim kendimi azınlıklara daha yakın hissediyor olmam. (K15/K/24)
5-Sahip olunan isim	1	7	... ismim de Kürtçe olduğu için daha çok özdeşleşiyorum ben de. ... (K18/K/27)
6-Ebeveyn etkisi	1	7	Ben kendi kimliğimi tam olarak Yörük ve Kürt karması olarak tanımlıyorum diye düşünüyorum. Yani annemin de büyütülmemde kimliğinin çok fazla etkisi var babamın da. (K21/E/19)

Katılımcıların kendi sosyal kimliklerini tanımlama biçimlerinin nedenleri altı kategorinin altında toplanmıştır. Bunlar; “Yaşanılan sosyal ve kültürel çevre”, “Ebeveynlerden birisinin anadilini bilmeme”, “Maruz kalınan önyargı ve ayrımcılık”, “Siyasi tutum”, “Sahip olunan isim” ve “Ebeveyn etkisi”dir. Kişilerin sosyal kimliklerini tanımlama sebepleri ile ilgili belirttikleri ifadelerde, yukarıdaki kategorilerin görülme sıklığı şu şekilde olmuştur: %47 oranında “Yaşanılan sosyal ve kültürel çevre”, %13 oranında “Ebeveynlerden birisinin anadilini bilmeme”, %13 oranında “Maruz kalınan önyargı ve ayrımcılık”, %13 oranında “Siyasi tutum”, %7 oranında “Sahip olunan isim”, %7 oranında “Ebeveyn etkisi”. “Yaşanılan sosyal ve kültürel çevre”nin diğer kategorilere göre öne çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda katılımcıların yaşadıkları veya yetiştikleri sosyal çevredeki baskın olan sosyal kimliğin, katılımcıların kendilerini tanımlama biçimlerini etkilediği söylenebilir. Kişilerin, kimliklerden birinin baskın olduğu bir çevrede yaşaması, onların bu kimliğe daha yakın olmalarını sağlarken, bir kimliğin baskın olduğu çevreden uzak olmaları, o kimliğe uzaklaşmalarına neden olmuştur. Benzer şekilde belirli bir kimliğin dilinin konuşulduğu çevreye uzak olma ve dolayısıyla o kimliğin dilini bilmeme de kişileri bu kimliğe uzaklaştıran bir başka sebep olarak gözükmektedir. Maruz kalınan önyargının ve ayrımcılığın, milliyetçi olmama ve dezavantajlı grupla özdeşleşme biçimlerinde tanımlanan politik tutumlara sahip olmanın, sahip olunan ismin hangi dile ait olduğunun ve ebeveynlerin yetiştirme biçimlerinin, katılımcıların

kendi sosyal kimliklerini tanımlamalarında etkili olan diğer faktörler olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3’de, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip olan kişilerin, sosyal kimliklerini ne şekilde ifade ettiklerine ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 3: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Toplumsal Yaşamda Sosyal Kimliklerini İfade Etme Biçimleri

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Üst kimlik	2	6	Türk vatandaşı: ... yani Türk vatandaşı diyebilirim. (K7/E/38) Dünya vatandaşı: ...Ben dünya vatandaşlığını tercih ediyorum, ona inanıyorum. Çok kısa vadede olacak bir şey olmasa da bu. İnsanlara bu fikrimi de dayatarak, geldikleri geçmişe saygısızlık yaparak yaptığım bir şey değil bu... (K19/K/26)
			Türk ve Kürt olarak ifade etme: - Babam Kürt annem Türk diyorum... (K1/K/49)/ Hiç böyle bir ifade etme ihtiyacı duymadım aslında hep işin içinden annem Türk babam Kürt olarak sıyrıldım... (K19/K/26)/ ...15-16 yaşına kadar Türk olduğumu söylüyordum ondan sonra kimlik bilinci oluşmaya başlayınca yarı Türk yarı Kürt olduğumu söyledim hep. (K11/K/24) Yurtdışında Türk yurtiçinde Kürt olarak ifade etme: - Yabancılar, Türkiye dışındaki insanlara Türk, yurtdışında Türk, yurtiçi Kürt olarak ifade ediyorum. (K2/E/34)/ Yine aynı eğer yurtdışında olsam Türk’üm derim ama burada babam Kürt o yüzden Kürt asıllıyım diyorum, Türkiye’deyken Türk’üm demem mesela. (K14/K/25)/ Türkiyeli olmayan birine bahsederken öncelikle olarak Türk olduğumu söylüyorum ama biraz daha Ortadoğu kimliklerine aşina olduğunu bildiğim insanlarla konuşurken -mesela önceki yıl İrlanda’da yüksek lisans yapmıştım- oradan konuşacak olursam biraz daha Ortadoğu halkları ile ilgili bilgisi olan kişilere Kürt olduğumu da belirtiyordum. Yani genelde aslında Kürt olduğumu söylüyorum insanlara bu tarz mevzular açıldığında. Bazen Türk’üm deyip geçtiğim de oluyor... (K18/K/27) Ağırlıklı olarak Türk, kısmen Kürt olarak ifade etme: - Kendimi daha çok Türk olarak ifade ediyorum. Genelde çekimser olarak ifade ederim. Kürt kimliğimi ön plana çıkarmam çok fazla çok samimi arkadaşlarım haricinde. (K3/E/24)/ Yirmi seneye aşkın süredir Türk toplumu ile çok fazla etkileşimde olduğum için daha çok Türk kimliğimle var oluyorum ama işin siyasi boyutu olduğu için sosyal yaşamımdaki Türk kimliğimin yanındaki Kürt kimliğimi de destekliyorum. Kürt olduğum unutulmuyor ama sosyal olarak çok da yansıttığım bir şey değil. (K9/E/27)
2-İki kimlik	9	28	

	Ağırlıklı olarak Kürt, kısmen Türk olarak ifade etme: Kürt'üm ama annem Türk olarak ifade ediyorum. (K8/K/22)
3-Tek kimlik 16 50	Türk: - Ben Türküm demem ama daha çok Türk kültürüne ait olarak tanımlamak daha doğru olur. ... (K4/E/34)/ Türk olarak ifade ediyorum. (K10/E/41)/ ... Sorulduğunda da yeni tanıştığım kişiler için Türk'üm diyorum. (K13/E/19)/ Kendimi biraz daha Yörüklüğe yatkın ifade diyorum... yaylayı, kültürünü çok sevmeye gibi etkenler dolayı o şekilde ifade ediyorum daha çok. (K21/E/19) Türk Sünni: - Ben Sünni bir Türk olarak ifade ediyorum kendimi, tabi bu sosyal anlamda öyle ben kendimi öyle görmüyorum. (K17/E/28) Kürt: ... sohbet katmanlanınca bunu (Kürt olduğumu) belirtirim... Kürt'üm diyorum ifade ettiğim zaman. (K6/K/28)/ Kürt olduğumu söylüyorum. (K22/E/24)/ Kürt olduğumu dile getirmiyorum ama Kürt birisine rastlarsam sorduklarında söylüyorum. (K25/K/30)/ Bir ortamda soru sorulduğunda nerelisin nerde doğdun gibi, Kürt olduğumu doğuda doğduğumu bunu inkâr etmediğimi her zaman söylüyorum... (K24/E/33) Kürt Alevi: - Doğulu bir ailenin Kürt Alevi kökenli küçük kız çocuğu olarak tanımlıyorum kendimi. (K15/K/24) Zaza: ...Etnik kimliği çok söylemiyorum genelde insanlar Zaza'yı da bilmediği için. Kürt demiyorum öyle görmüyorum. Çok ayrıntı soran olursa Zaza, yoksa babam Elazığlı annem Bolulu diyorum. (K5/E/27) Alevi: ...Aleviyim de aynı zamanda. Fazlaca iç içe görüyorum kendimi Alevilikle, daha çok Alevi olarak ifade diyorum kendimi. Türk Kürt olarak bir şey diyemeyebilirim net ama annem de babam da Alevi olduğu için o yüzden daha benimsediğim şey Alevilik, onun etkisinin sonucu olarak arada kalmadan onu daha net söylüyorum. Bir nedeni de gündelik yaşantıma da daha çok yansımaları olduğunu düşünüyorum Kürtlükten ziyade. (K18/K/27)
4-Coğrafi kimlik 5 16	Babam Elazığlı, annem Bolulu diyorum. Etnik kimliği çok söylemiyorum genelde insanlar Zaza'yı da bilmediğin için. (K5/E/27)/ Doğulu bir ailenin Kürt Alevi kökenli küçük kız çocuğu olarak tanımlıyorum kendimi. (K15/K/24)/ Her ikisini de söylüyorum babamın Urfalı annemin Adanalı olduğunu. (K16/K/25)/ Bir ortamda soru sorulduğunda nerelisin nerde doğdun gibi, Kürt olduğumu doğuda doğduğumu bunu inkâr etmediğimi her zaman söylüyorum... (K24/E/33)

Katılımcıların kendi sosyal kimliklerini toplumsal yaşamda ifade etme biçimleri dört kategorinin altında toplanmıştır. Bunlar; “Üst kimlik”, “Tek kimlik”, “İki kimlik” ve “Coğrafi kimlik”tir. Verilen yanıtlarda yukarıdaki kategorilerin görülme sıklığı incelendiğinde %50 oranında tek kimliğe, %28 oranında iki kimliğe, %16 oranında coğrafi kimliğe ve %6 oranında üst kimliğe rastlanmıştır. Kendilerini tek kimlik ile ifade eden katılımcılar, Türk, Türk Sünni, Kürt, Kürt Alevi, Zaza ve Alevi sosyal kimliklerini kullandıklarını belirtmişlerdir. Toplumsal yaşamda kendisini iki kimlik ile ifade eden katılımcıların yanıtlarına bakıldığında ise Türk ve Kürt kimliğini birlikte kullanma, bu iki kimlikten birini daha ağırlıklı kullanma ve yurtdışında veya yurtiçinde olma durumuna göre bu kimliklerden birini kullanma durumu göze çarpmaktadır. Coğrafi kimlik ile kendini ifade eden katılımcılar bunu yaşadıkları veya ait olduklarını hissettikleri şehirler ve bölgeler üzerinden yapmaktadır. Üst kimliği tercih eden katılımcıların ise çeşitli vatandaşlık tanımları üzerinden farklı ifade biçimleri geliştirdikleri görülmektedir.

3.2. SOSYAL KİMLİKLERE İLİŞKİN ALGILANAN MESAFE İLE İLGİLİ BULGULARI GÖSTEREN TABLOLAR

Bu bölümde, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip katılımcıların, bu kimliklere ilişkin algıladıkları mesafeyi ve bu kimlikleri ne ölçüde birlikte taşıdıklarını gösteren tablolar yer almaktadır. Tablo 4’te, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip olan kişilerin, bu sosyal kimliklere ilişkin algıladıkları mesafeyi anlatan bulgular gösterilmiştir.

Tablo 4: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Sosyal Kimlikleri Arasında Algıladıkları Mesafe

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Mesafe yok	7	25	Bence mesafe yok. Yani ikisini de sevgiyle kabul etmişim. ... (K1/K/49) / Mesafe yoktur. Türk ve Kürt kimliği ayrıştırılamayacağı için mesafe olmadığını düşünüyorum. (K2/E/34) / Ben kendi içimde bir mesafe görmüyorum. (K17/E/28) / Yakın görüyorum bence aynı. İkisinin birbirinden farklı olduğunu düşünmüyorum. (K16/K/25) / Benim içimde öyle bir fark yok öyle bir mesafe olduğunu hissetmiyorum ama biri daha günlük hayatta görünüyor. Türk

			gibi yaşıyorum Kürt gibi hissediyorum. (K15/K/24)
2-Mesafe var	2	7	Aralarında mesafe olduğunu fark ediyorum iki ortam birbirinden çok farklı ama kendi başına iki taraf da bana çok yakın. Ama arada çok farklılıklar var. (K25/K/30) / Ben kendimi hiç Türk gibi düşünmüyorum aslında yani hep Kürt olarak düşündüm kendimi. (K22/E/24)
3-Metropolde büyüme sebebi mesafe yok	2	7	Evet şeyde, annemin memleketinde babamın memleketinde yaşamış olsaydım bir mesafe olurdu ama İzmir’de doğup büyüdüğüm için bir mesafe hissetmiyorum. Biri Kolombiyalı biri Alman gibi hissetmiyorum... (K23/E/21) / Pek mesafe olduğunu düşünmüyorum. ... İstanbul’da yaşamıyor olsam bunun bir fark oluşturması beklenebilir, etkisi daha çok olurdu diye düşünüyorum. Ama benim babam da Kürt fakat doğma büyüme İstanbullu. ... (K18/K/27)
4-Ortak geçmiş ve kültür sebebi mesafe yok	2	7	Aslında aralarında mesafe yok sebebi de şu; hem baba tarafı hem anne tarafı kültürü birbirilerine uzak gözükseler de aslında çok yakınlar, örf adetler yaşantılar birbirine çok yakın. ... (K24/E/33) / Yani ben mesafe olduğunu düşünmüyorum. Birbirine çok entegre şeyler. Çok ortak bir geçmiş var o yüzden çok mesafe olduğunu da düşünmüyorum. (K19/K/26)
			Üst kimlik: - Aslında kendi içimde mesafe yok bence, hatta bence ikisi de bir tavuk mu yumurtadan çıkar yumurta mı tavuktan gibi bir soru. İkisi de insan demek istiyorum. Ayrıma gidince insanlığı kaybediyor gibi geliyor sadece kavram oluyor. (K20/K/24) Dini kimliğin bir üst kimlik olarak, alt kimlikleri gölgelemesi: - Hayır, aslında daha çok hani Müslümanlık ön planda olduğu için etnikten ziyade dini şey ön planda. (K5/E/27)/ Pek mesafe olduğunu düşünmüyorum. Benim için yok gibi. Yine tekrar Alevilikten bahsedecek olursak o biraz daha mesafeyi kısaltacak bir şey olarak ortaya çıkıyor diye düşünüyorum. İki taraftan biri Sünni olsa ya da İstanbul’da yaşamıyor olsam, bunun bir fark oluşturması beklenebilir, etkisi daha çok olurdu diye düşünüyorum. ... Benim için yine iç içeydi ortak nokta Alevilik olduğu için. Çünkü tanıdığım başka Sünni Türk ve Kürtlerin yaşamlarını göz önünde bulundurunca, biraz daha ortaklaştırıcı, çatışmayı azaltan bir şey olarak ortaya çıkıyor. (K18/K/27) Aile içi yetiştirilme şekli: - Yakın olduğunu hissediyorum iki kültürle de aynı anda yetiştim. Annem ve babam da ırklara karşı ılımlı olduğu için bir sıkıntı olmadı. (K13/E/19)/ Hayır. Ben annemden de babamdan da çok benzer ahlaki ve etik unsurları aldım. Dolayısıyla çok mesafe olduğunu düşünmüyorum. İkisiyle de kavgalı değilim. (K4/E/34) Olgunlaşma sebebi mesafe yok: - Yakın aslında daha öncesinde onları algılayış tarzım
6-Yetişme şekli ve olgunlaşma sebebi mesafe yok	3	11	

			farklıydı şu an uçlarda bir şey değil, arasındaki mesafenin az olduğunu düşünüyorum büyüdükçe onu karıştırdım gibi bir şey oldu. (K14/K/25)/
7-Dini anlayış sebebi mesafe var	1	4	Olduğunu düşünüyorum. Çünkü hem inanç hem kurulan sosyal ilişkiler bakımından bana kalırsa çok iki farklı noktada. ... (K9/E/27)/
8-Sosyal çevre ile ilişki sebebi mesafe var	4	14	Eğitim seviyesi sebebi mesafe var: - Evet. Şöyle yanıtlayabilirim. Benim baba tarafım Kürt. Genel olarak eğitim durumları biraz daha kısıtlı oluyor. O da bir araya geldiğimizde sohbet vs. konularda ortak nokta bulmamızı zorlaştırıyor. (K7/E/38) Ebeveynin anadilini bilmeme sebebi mesafe var: ... Kürt kimliğine karşı mesafe var çünkü dili bilmiyorum. Dili bilmediğim için örfü âdeti anlamıyorum. (K1/K/49) Kültürel uzaklık sebebi mesafe var: - Çok fazla. Kürt kimliğime çok uzaklaştığımı düşünüyorum. Yabancılaşmış hissediyorum. Kürt gibi hissetmiyorum birine Kürt'üm desem çok özümseyemem bu kavramı. (K3/E/24)
9-Politik mesafe var	1	4	Açıkçası sadece siyasi olarak mesafe olduğunu düşünüyorum, üretilmiş inşa edilmiş bir mesafe var toplumsal olarak. Dediğim gibi siyasi bir mesafe üretilmiş bir mesafe olduğunu düşünüyorum. (K6/K/28)
10-Önyargı-ayrımcılık sebebi mesafe var	3	11	Var bence yani şöyle; annem, babamla ilk evlendiğinde çok dışlanmış Türk olduğu için ve hala dışlanıyor. Ona gelen işte olumsuz tepkilerden hatta biz de çok etkileniyoruz. Bu olumsuz tepkilerden biz de bir nevi dışlanıyoruz. Bulduğumuz ortam genel olarak çoğunlukla Kürtler'den olduğu için. (K8/K/22)/ Evet, olduğunu düşünüyorum çünkü anne tarafından Kürtlük tarafından dezavantajlı gruptanım azınlığım yani bu açıdan dezavantajlıyım. Bir de şöyle bir unsur var baba tarafım Türk Alevi, anne tarafı Kürt Sünni. Yani tam en dezavantajlı grupların birleştiği yer. Hiçbir yere ait hissetmiyorum ve bu dört gruptan hiçbirinin beni kendi gibi gördüğünü düşünmüyorum. Hep ötekiyim. (K11/K/24) / Düşünüyorum. Mesela okula gittiğim zaman annem sürekli öğüt verirdi kendisinin Kürt olduğunu Tuncelili olduğunu söylememem maksadında. Arasında bir fark olduğunu o zamandan öğrendik bunu da yaşayarak gördük zaten. (K10/E/41)

Katılımcıların sosyal kimlikleri arasında algıladıkları mesafe on kategorinin altında toplanmıştır. Bunlar; “Mesafe yok”, “Mesafe var”, “Metropolde büyüme sebebi mesafe yok”, “Ortak geçmiş ve kültür sebebi mesafe yok”, “İnşa edilen üst kimlik sebebi mesafe yok”, “Yetişme şekli ve olgunlaşma sebebi mesafe yok”, “Dini anlayış sebebi mesafe var”, “Sosyal çevre ile ilişki sebebi mesafe var”, “Politik

mesafe var” ve “Önyargı-ayrımcılık sebepli mesafe var”dır. Verilen yanıtlarda yukarıdaki kategorilerin görülme sıklığı incelendiğinde şu oranlar ortaya çıkmıştır: %25 Mesafe yok”, %7 “Mesafe var”, %7 “Metropolde büyüme sebepli mesafe yok”, %7 “Ortak geçmiş ve kültür sebepli mesafe yok”, %11 “İnşa edilen üst kimlik sebepli mesafe yok”, %11 “Yetişme şekli ve olgunlaşma sebepli mesafe yok”, %4 “Dini anlayış sebepli mesafe var”, %14 “Sosyal çevre ile ilişki sebepli mesafe var”, %4 “Politik mesafe var” ve %11 “Önyargı-ayrımcılık sebepli mesafe var”. Katılımcıların yanıtlarına bakıldığı zaman yarından fazla oranda bu iki kimlik arasında mesafe algılanmadığı söylenmiştir ve bu sonucun ortaya çıkmasına sebep olan sebepler ve süreçler tabloda gösterilmiştir. Yetişme şekli, olgunlaşma, bu kimliklerin dâhil olduğu bir üst kimliği inşa etme ve bu kimliği benimseme, kimlikler arası algılanan mesafeyi azaltan faktörler olarak öne çıkmaktadır. Yarından daha az oranda ise kimlikler arasında mesafe algılandığı söylenmiştir. Aynı şekilde bu sonucu sebep olan sebepler ve süreçler de tabloda gösterilmiştir. Burada sosyal çevre ile kurulan ilişki öne çıkmaktadır. Katılımcılar, sosyal çevreye olan kültürel uzaklığın, dil bilmemenin ve sosyal çevrenin eğitim seviyesinin düşük olmasının bu mesafenin oluşmasında etkili olduklarını söylemişlerdir.

Tablo 5’te, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip olan kişilerin, bu sosyal kimlikleri ne ölçüde birlikte taşıdıklarını gösteren bulgular yer almaktadır.

Tablo 5: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, İki Farklı Sosyal Kimliği Birlikte Taşıma Biçimleri

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-İkisini de taşıma	9	28	İki kimliği bütünleşik görme:
			Türk ve Kürt kimliğine hiçbir zaman iki ayrı kimlik olarak düşünmedim ikisini bir bütün olarak kabul ediyorum. (K2/E/34)/ İkisi de eşit oranda yani hani şekillenebiliyorum. Kürt şekline de bürünebiliyorum iki tarafa da bürünebiliyorum sadece ben bu yoldan gidiyorum gibi değil. (K25/K/30)/ İkisi de o kadar iç içe geçmiş haldeki bunları ayırt etmek her zaman kolay olmuyor ... (K15/K/24)/ Eşit ölçüde taşıyorum. Bence böyle şey gibi bu iki kimlik ile birlikte büyüdüğümünden bir tarafım bu, bir tarafım bu ya da bir yemek yerken sergilediğim bütün davranışlar Türk ama oyun oynarken sergilediğim tamamen Kürt değil. Bir yemeğin içinde de, sohbet ederken de ikisi de var. Böyle bir birlerinden olay

olay, dakika dakika ayrışan bir şey olduğunu düşünmüyorum. Hatta karakterin oluşması ikisinin süzülmesinden oluşuyor gibi bence. (K20/K/24)/ İkisini de taşıyorum hemen hemen eşit diyeceğim ama çok olamaz çünkü birisi zaten ülkedeki baskın etnik unsur; Türklük, tabi ki onun çok daha baskın olduğu birçok nokta oluyor hani onun doğal sonucu olarak. Ama ben herhalde yani fazlaca Kürt kimliğini de taşıyorum. ... (K18/K/27)

Coğrafya temelli ikisini de taşıma:

- İkisini de taşıyorum. İkisini de açık yürekli bir şekilde söylüyorum. Hem Türk'üm hem Kürt'üm diyorum. Doğuluyum her halimle. (K1/K/49)/ ...bunlar zaten çok farklı etnik formlar değil aynı coğrafyada birlikte yaşamışlar. Çoğu zaman evlilik yoluyla iç içe geçmiş o yüzden ikisinin birlikte özelliklerini bir şekilde taşıyorum. Çok belli bir özellik gelmiyor aklıma ama her ikisinin de özelliğini yansıtıyordum diye düşünüyorum. (K6/K/28)

Olgunlaşma (tekamül) sonucu ikisini de taşıma:

- Ben aralarında hatırı sayılır bir fark gördüğümü söyleyemem. Bu yaşta değil belki ama daha erken yaşlarda bunlar biraz içimde çatışma halindeydi diyebilirim. Sonra ama ikisini birleştirdim diyebilirim. (K4/E/34)/ Eskiden mesela kendimi yine böyle daha küçükken liseden önce tamamen -ben Türk'üm - olarak görüyordum. Diğer tarafı göz ardı ediyordum. Onu da büyüdükçe benim bir parçam gibi görüyorum artık. Zaten hani şu an milliyetle ilgili bir aidiyet hissetmediğim için ikisini de birlikte taşıyorum ama milliyete çok bir anlam yüklediğim için çok büyük anlamlar ifade etmiyor benim için. (K14/K/25)

Ebeveynlerden birisinin kimliğini öne çıkarma:

- Baba tarafına daha meyilliyim. Bunu daha ağırlıklı taşıyorum (K23/E/21)/ Aslında babamın kimliği fazla taşımıyorum yani birisine de Kürt'üm demediğim, bir tarafım Kürt demediğim sürece haberi bile olmuyor, genelde annemin kültürel ve toplumsal kimliğini kullanıyorum. ... (K12/E/27)

Ebeveynin anadilini bilmeme sebepli bir tarafı daha ağırlıklı taşıma:

- Yani Türk'ü daha çok taşıyorum çünkü Zazaca bilmiyorum. ... (K5/E/27)/ Yani nasıl anlatsam büyük olasılıkla dil noktasında bir birliktelik taşımıyorum (K6/K/28)/ ... Çok dil ve yaşayışa dair deneyimlerim olmadı. Şey de çok mantıklı değil net Kürt yaşayışı diye bir şeyin içindeyim. Özellikle dil ... (K18/K/27)

Sosyal çevre ile ilişki sebepli bir tarafı daha ağırlık taşıma:

- Düşük ölçüde birlikte taşıyorum şundan dolayı Kürt kimliğim baya bir aşağı seviyede kalıyor çekinik kalıyor Türk'e kıyasla. O da bahsettiğim sebepten dolayı Türk toplumunda yaşayıp Türklerle etkileşimde olmaktan dolayı. (K9/E/27)/ Daha çok Kürt değil de Türk kimliğimi taşıdığımı düşünüyorum. Bu da yine yaşadığım çevreyle

2-Birini
daha
ağırlıklı
taşıma

15 47

alakalı. (K16/K/25)/ Şöyle yani bunda daha önce dediğim gibi zaman geçirdiğiniz taraf çok daha farklı olsa, anne tarafına daha yakın olsam daha baskın olurdu ama baba tarafında daha yoğun vakit geçirdiğim için o taraf daha önde. ... (K24/E/33)/ Kürt kimliği olarak çok fazla şeyler barındırmıyorum. Bunun temel nedeni Kürt kökenli akrabalarımın uzak yetişmiş olmam. (K3/E/24)

Yaşanılan coğrafya sebepli bir tarafı daha ağırlık taşıma:

- Yani Türk'ü daha çok taşıyorum ... Elazığ'a daha az gidiyorum. Bolu yakın olduğu için daha çok gidiyorum. (K5/E/27)/ Açıkçası babamın Kürt kimliği daha baskın durumda, yani belki Türklerin yoğunlukta olduğu bir yerde yaşamış olsaydık köy olarak şehir olarak, annemin Türk olmasını daha baskın bir şekilde kullanabilirdik. (K8/K/22)/ Aslında zor çünkü yaşamış olduğunuz şehir İstanbul şu anki durumda Kürtlük değil de Türklük biraz daha ağır bastığı için yaşadığınız toplumun etkenlerini çok daha fazla alıyorsunuz ama Kürtlük hep bir tarafınızda kalıyor. (K24/E/33)/ İkisini de taşıyorum hemen hemen eşit diyeceğim ama çok olamaz çünkü birisi zaten ülkedeki baskın etnik unsur; Türklük, tabi ki onun çok daha baskın olduğu birçok nokta oluyor ... Şey de çok mantıklı değil net Kürt yaşayışı diye bir şeyin içindeyim. Özellikle ... İstanbul'da yaşamış olmak, öyle ben çok Kürtlerin yaşadığı bir mahallede de büyüdüm, belki öyle olsa biraz daha baskın olarak yaşamış olabilirdim ... (K18/K/27)

Eğitim düzeyi sebepli bir tarafı daha ağırlıklı taşıma:

- Direk aslında şunu söyleyebilirim. Hayatımı bir etnik kimlik doğrultusunda yaşamadım. Ne baba tarafından gelen Kürtlük ne anne tarafından gelen Türklük bunlardan bana gelen geçmişle yaşamadım. Biraz daha şöyle okuyorum ben hayatı: Bulduğum sosyo-ekonomik çerçevede kendimi nasıl yetiştirdiğim. Anne tarafım biraz daha mürekkep yutmuş, eğitim durumu yüksek dolayısıyla oradan daha çok izler taşıdığımı düşünüyorum ama bunun etnik kökenle alakası yok eğitim durumlarıyla ilgisi var. Tersisi olsaydı diğer tarafla olurdu. (K7/E/38)

Siyasi görüş sebepli bir tarafı daha ağırlıklı taşıma:

- Şöyle söyleyeyim Türklük konusunda babamın tarafından vatanımı milletimi seviyorum milliyetçiyim Türk değerlerine önem veriyorum. Kürt tarafımı anne tarafımı seviyorum ama hani hepimizin bildiği gibi farklı düşüncüleri var o tarafın bana itici geliyor o. (K10/E/41)

3-Tek tarafı taşıma	3	9	... sadece Kürt kimliğimi taşıdığımı düşünüyorum. (K22/E/24)/ Birlikte taşımıyorum, çünkü baba tarafıyla ilgili bir iletişimim olmadığı için sadece annemin kimliğini taşıyorum. (K17/E/28)
4-İkisini de taşımama	5	16	İki sosyal kimliğe de uzak hissetme: • İki kültüre de kendimi yakın hissetmiyorum. (K13/E/19)/ Aslında çok da birlikte taşıdığım söylenemez. Yani çok insanlar sormadıkça söyleme

gereği bile duymuyorum. Hani arkadaşlarımdan birçoğu bunu bilmiyor bile, hani bunu söylesem ne değişecek söylemesem ne değişecek diye düşündüğüm için kimseye söylemiyorumdur. (K21/E/19)

Nesiller arası kültürel fark kaynaklı ikisini de taşıyama:

- Şöyle benim annem doğu Kürt'ü değil İç Anadolu Kürt'ü. Çok bilinmiyor ama böyle bir grup da var azınlık da olsalar. Bu yüzden doğu Kürtlerinden biraz kültür olarak farklılar. Babam da çok ailesinden kopuk biri bu yüzden o kimliği Türk Alevi kimliğini o da çok taşıyıyor. İkisinden de aşırı derecede kültürel geleneksel herhangi bir şey gördüğümü söyleyemem. (K11/K/24)/ İkisi de değil bence, benim ailem 17 yaşında İstanbul'a gelmiş insanlar onlar o noktadan kültürlerini tam olarak yaşamıyorlar ve dolayısıyla onların sağladıkları imkânlarla yurtdışı seyahatlerim vs. oldu. O yüzden çok daha Türk ya da Kürt'ten ziyade ikisinden birinin beni tanımladığını söylemem ikisini kendi süzgecimden geçirip çok daha farklı bir şey yarattım. ... (K19/K/26)

Ekonomik sebeplerden dolayı ikisini de taşıyama:

- ...yurtdışı seyahatlerim vs. oldu. O yüzden çok daha Türk ya da Kürt'ten ziyade ikisinden birinin beni tanımladığını söylemem ikisini kendi süzgecimden geçirip çok daha farklı bir şey yarattım. Ekonomik durumdan dolayı bu durum farklılaştı. (K19/K/26)

Katılımcıların sosyal kimlikleri arasında algıladıkları mesafe dört kategorinin altında toplanmıştır. Bunlar; "İkisini de taşıma", "Birini daha ağırlıklı taşıma", "Tek tarafı taşıma" ve "İkisini de taşıyama"dır. Verilen yanıtlar içerisinde bu dört kategorinin görülme sıklığı incelendiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmıştır: %28 oranında "İkisini de taşıma", %47 oranında "Birini daha ağırlıklı taşıma", %9 oranında "Tek tarafı taşıma", %16 oranında "İkisini de taşıyama". Bu yanıtlar arasında katılımcıların bir kimliği daha ağırlık taşıdıkları söylemi öne çıkmaktadır. Buna sebep olarak ise ebeveynlerden birinin anadilini bilmemeyi, yaşadıkları sosyal çevre ile etkileşim biçimlerini, yaşadıkları şehri ve bölgeyi, akrabalarının eğitim düzeyini ve sahip oldukları politik tutumu göstermişlerdir. Bazı katılımcılar ise bu kimlikleri bütünleşik gördükleri için, yaşadıkları şehir ve bölgeden dolayı ya da olgunlaşmanın sonucu olarak iki kimliği de taşıdıklarını söylemişlerdir. Bir grup katılımcı sadece tek kimliği taşıdığını söylerken, diğer katılımcılar kendilerini bu kimliklere uzak hissettiklerini ya da önceki nesiller ile aralarında kültürel ve ekonomik düzey olarak fark olduğu için her iki kimliği de taşımadıklarını belirtmişlerdir.

3.3. SOSYAL KİMLİKLER İLE ÖZDEŞLEŞME BİÇİMLERİNE İLİŞKİN BULGULARI GÖSTEREN TABLOLAR

Bu bölümde, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip katılımcıların, kendi sosyal kimliklerinin, ebeveynlerinin sosyal kimliklerinin tipik özelliklerini ne derecede temsil ettiği, bu kimliklere yakın hissetme biçimleri ve bu kimliklere uzak hissetme biçimleri gösterilmiştir. Tablo 6’da, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip olan kişilerin, kendi sosyal kimliklerinin, ebeveynlerinin sosyal kimliklerini temsil etme durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 6: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Sosyal Kimliklerinin, Ebeveynlerinin Sosyal Kimliklerini Temsil Etme Durumu

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Temsil ediyor.	4	7	Yüksek oranda temsil ediyor bence. (K16/K/25) / Baya normal sıradan bir Türk gibi ediyor aslında. Farklı bir şey olduğunu söyleyemem. (K14/K/25) / Anneme göre daha az tabi ama çok az değil herhalde. (K5/E/27) / Daha yarı yarıya diyebilirim. (K16/K/25)
2-Temsil etmiyor.	4	7	Hiç uymuyor hiç temsil etmiyor. (K22/E/24) /Çok yüzeysel ölçüde temsil ediyor aslında. Sadece bildiğim şeyler var babamın etnik kökeni hakkında onun dışında o kadar temsil ettiğim taşıdığım bir şey yok açıkçası. (K21/E/19)
3-Baskın heterojen üst kimlik olduğu için temsil ediyor.	1	2	Yani Türk kimliği baskın kimlik olduğu için tipik Türk gibi aklımda çok stereotipik şeyler oluşmuyor. Baskın olan topluluklar daha heterojen olarak görülüyorlar ben de o şekilde görüyorum büyük ihtimalle daha çeşitli... Bir Türk deyince net birbirinden çok farklı yaşayışa, görünüşe, konuşmaya, sosyoekonomik statüye, siyasi görüşe sahip insanlar canlanıyor kafamda. Tek kimlik canlanmıyor baskın kimlik olduğu için. Bir Türkiyeli tarafından sorulunca kafamda net bir şey oluşmuyor. Kafamda çok net bir Türk kimlik özelliği oluşmasa bile çok çeşitli şeyler olduğu için aslında ben de onu temsil ediyor olabilirim ama bu cevabı kime verdiğine göre değişecektir muhtemelen. ... (K18/K/27)
4-Fiziksel görünüm olarak temsil ediyor.	4	7	Dış görünüş olarak kara tenli ve sakallı bir insan olduğum için genellikle benzetiyorlar Kürt olduğuma. (K13/E/19) / ... dış görünüşümden şeyi anlayamaması doğudan geldiğimin çokta belli olamaması insanların ben Urfalıyım diyince şaşırması ... (K23/E/21) / Yani yüzde 70 oranında annemin o tipik Türk özelliklerini taşıyorum. Fiziksel özellikler ... açısından. (K25/K/30) /...Yine dediğim gibi fiziksel özelliklerden başlayacak olursak birçok kişinin kafasında olduğu gibi Kürtler karakaşlı, esmer, karagözlü olur ben de bu özellikleri

			taşıyorum... (K18/K/27)
5-Sınıfsal olarak temsil ediyor.	2	3	Büyük ölçüde temsil ediyor sonuçta yani şöyle söyleyeyim sadece Türklükten veya Kürtlükten ziyade sınıfsal boyutu da var. Onu da beyaz Türklük diye tanımlarsak eğer beyaz Türklük kısmını gösteriyorum. (K9/E/27) / ... tipik şehirli Türk özelliklerini de gösteriyorum, orta sınıf bir tip geliyor gözümün önüne o açıdan onu gösteriyorum. (K18/K/27)
6-Sınıfsal olarak temsil etmiyor.	1	2	... Kimliğe dair diğer stereotipik özellikler, mesela- Kürtler ne olur daha düşük sosyo ekonomik statüden gelirler- onu taşımıyorum. Daha yoksul olabiliyorlar güneydoğuda yaşayanlar. Kimilerinin beyaz Kürt diyeceği birisi olabilirim. Hani böyle net bir sosyo-ekonomik, kültürel tanımlamalar yapılır onları düşünecek olursak ana akımda, iki nesil geçince dedem kadar taşımıyorum bu özellikleri. (K18/K/27)
			Sosyal çevre ile ilişkiler kaynaklı temsil ediyor: ... Mesela sosyal çevrem açısından özellikle arkadaş grubundan. Kürtlerden uzak kalmış durumdayım. Hep Türk kökenli arkadaş gruplarındayım. Sosyal çevrem genelde Türk kökenli geliyor. (K3/E/24) Dil kaynaklı temsil ediyor: - Mesela Türkçe konuşmak buna dahilse çok ediyor bu tarzlar. Onun dışında orta seviye çok değil az değil. (K5/E/27)/ Çok temsil ediyor. Konuşma üslupları mesela. (K20/K/24)/ Türkçe konuşmam ... doğudan geldiğim çokta belli olamaması insanların ben Urfalıyım diyince şaşırması ... (K23/E/21)/ Türkiye içinde çok bir net cevabı olmadığını düşünüyorum baskın kimlik olduğu için Türklük ama anadilim Türkçe mesela ... (K18/K/27)/ Konuşmam çok akıcı, iyi Türkçe konuşuyorum. Diğer kültürden anne kültüründen gelen bir şive, aksanım yok. Bu tarz durumlar beni Türk olarak gösteriyor. (K13/E/19) Kültür ve gelenek kaynaklı temsil ediyor: - Örf adet anane açısından Türk kimliğime benzerlik göstermektedir. (K2/E/34)/ Belki hani Türkler biraz daha ... gelenekçi görenekçi olur. Oralar bana biraz daha geçmiş diyebilirim. (K7/E/38)/ ... annemin ailesine daha yakın büyüdüm. Bu yüzden önceleri çok fark etmesem de şimdi bazı normlara uymaya yatkın olduğumu fark ediyorum. Örneğin ayıplar; şu ayıptır bu değildir gibi. (K11/K/24)/ Yine çok temsil ediyor. Şimdi sen bizim ailemizi tanıyorsun ona göre davran sözü var ya mesela. Bir de beden dili açısından. (K20/K/24)/ Kültürel olarak sosyo-kültürel olarak çok şiddetli Türk kökenli hissediyorum. ... (K3/E/24)/ Yani yüzde 70 oranında annemin o tipik Türk özelliklerini taşıyorum. ... medeni olma açısından. (K25/K/30)/ Türk kimliğinin özelliklerini yani nasıl diyeyim diğerinden daha çok temsil ediyor. Yayla kültürü, müzik kültürünü de çok seviyorum, küçüklüğümde halk oyunları falan çok oynadım o yüzden o yönünü daha çok temsil ettiğimi düşünüyorum. (K21/E/19) / ... tipik şehirli Türk özelliklerini de gösteriyorum ... (K18/K/27)/ Örneğin, vicdani duygular, yardımseverlik, aileye bağlılık.
7-Kültürel ve sosyal olarak temsil ediyor.	17	29	

			(K24/E/33)/ Yüzde 40 falan Kürt kimliğimi de taşıyorum, şöyle bazı huylarım Kürt kimliği taşıyor sonuçta o ortamda... Yemek yeme şeklim, sofrta hazırlama. (K25/K/30)/ Çatışmaya müsait oluşum, düşünmeye çatışmaya daha mecbur oldukları için Kürtler, bunları taşıdığını hissediyorum. (K15/K/24)/
			Dil kaynaklı temsil etmiyor: • Çok fazla etmiyor çünkü dil bilmiyorum. Annem bilerek öğretmedi kardeşime de bana da ... (K11/K/24)/ Yani bir kere Kürtçe bilmiyorum Türkçe biliyorum benim annem Kürt olsaydı mutlaka bilirdim keşke de bilseydim ne kadar çok dil o kadar güzel bir şey ama zaten işte hep annemle vakit geçirdiğim için bir kere dil anlamında bile bunu söyleyebiliyorum. (K19/K/26)/ Yoğun değil daha az. Çünkü dilimi de kullanamıyorum. ... Sadece biliyorum tanıyorum. Saygı duyuyorum. (K1/K/49)/ Hiç yok neredeyse. Küçük yaşlarda Türkçe konuşurken telaffuz sorunu çekiyordum ama onu da atlattığımı düşünüyorum açıkçası. ... (K3/E/24)
8-Kültürel ve sosyal olarak temsil etmiyor.	9	15	Yaşanılan coğrafya ve sosyal çevre temelli temsil etmiyor: • Babamın toplumsal-etnik kimliğine mensup insanların yoğun olarak yaşadığı bölgede çok fazla kalmamamdan ve yaşamamamdan ötürü kendimi oraya çok fazla ait hissetmiyorum. (K2/E/34)/ Aslında bir bağdaşım kuramıyorum ama bunun sebebi Kürtlükle alakalı değil büyüdüğüm ortam, çevremdeki insanlar, büyüdüğüm hayat şartlarıyla ilgili. Çünkü o tarafla çok fazla bir bağım yok. Bayram ziyaretlerini vs. saymazsak... (K7/E/38) Kültüre uzaklık kaynaklı temsil etmiyor: • Yoğun değil daha az. ... Kültürlerine de vakıf değilim. Sadece biliyorum tanıyorum. Saygı duyuyorum. (K1/K/49)/ Yani baya düşük ölçüde neredeyse hiç diyebilirim çünkü hem inanç meselesinde hem kültürel anlamda kurulan ilişkiler veya yaşayış biçimi olarak çok yer edindiğini söyleyemem hayatımda. (K9/E/27)/ ... Hani böyle net bir sosyo-ekonomik, kültürel tanımlamalar yapılır onları düşünecek olursak ana akımda, iki nesil geçince dedem kadar taşımıyorum bu özellikleri. (K18/K/27)
9-Politik tutum sebepli temsil ediyor.	4	7	Türk kimliğine, genel yapıya uyuyorum. Bir şehit haberi ile karşılaştığım zaman en çok üzülenlerden oluyorum çünkü babam da asker ya da milli takım gol attığında ben de sevinirim. Benim aslında Türk kimliğime uyuyor bunlar. Türklükle hiçbir alakası olmayan kişilerden bile daha fazla Türk kimliğine uyum gösteriyorum. (K12/E/27)/ Türklük konusunda Türk vatan millet sevgisiyle aşkıyla o şekilde bir birey olduğum için o daha bana yakın geliyor bana. (K10/E/41)/ Belki hani Türkler biraz daha vatansever olur. İşte ne bileyim gelenekçi görenekçi olur. Oralar bana biraz daha geçmiş diyebilirim. (K7/E/38)/ Annemin kimliğine oranla daha çok temsil ediyor. Mağdurun yanında olma, azınlığın yanında olma ama bu etnik azınlık da değil sosyal azınlık olarak da. Bir noktada bunu yapmam gerektiğini düşünüyorum kendi kimliğimden dolayı.

			(K6/K/28)
10-Politik olarak temsil etmiyor.	3	5	Benim için de çok dışarıdan değil ama daha baskıcı oryantal olabilen bir form. Oryantalizm daha iç kolonisi Kürtlere sınırında Araplara yapılıyor. Ama ben kendimi kesinlikle böyle görmüyorum. (K6/K/28) / ... Türklük daha ağır basıyor. Ben oradaki muhabbetleri de biliyorum vatanla ilgili olduğu zaman Kürt biraz daha zaman zaman biraz soyutluyor o yüzden benim kimliğimi az temsil ediyor. (K10/E/41) / Yani beni çok fazla temsil etmiyor ortalamanın altında diyebilirim ... şey de yok milliyetçi bir tavır da yok. ... (K17/E/28)
11-Ebeveynin kişiliği kaynaklı temsil ediyor.	4	7	Dominant annem. Yoğun ölçüde temsil ediyor. Çünkü babam da Kürt özelliğini çok ön plana çıkarmamış. Normal bir Türk vatandaşı özelliğinde. (K1/K/49) / Annem normalde çok otoriter ben bunu Türk olmasına bağlıyorum açıkçası çünkü etrafımda gördüğüm birçok kişide de aynı şeyleri görüyorum mesela eşim. Ben de bu davranışları çok fazla aldığımı düşünüyorum annem çok inatçıdır, otoriterdir. Ben kendim için otoriter değilim diyebilirim ama etrafımdaki insanların kurallarına uymasını isterim. (K8/K/22) / Yine benzer olarak çünkü babam da bir o kadar boş vermiş sabırlı çabuk sinirlenmeyen işte daha az sorumluluk sahibi bir insan o yönü de var. Çünkü genel olarak birçok Kürt de bu var. Çoğu sorumsuz oluyor açıkçası. Bu da bende dönem dönem ortaya çıkıyor. Mesela hastalanırım ama hastaneye gitmem sebebi yok boş veriyorum. (K8/K/22) / Babamın anlayışı, doğduğu toprak bana daha yakın geliyor. İkisi de benim ebeveynim ama ikisinden birini seçsem babamı seçerdim onun yaşam tarzı onun görüşü onu rahatsız eden şeyler, beni de rahatsız ediyor. (K23/E/21)
12-Ebeveynin kişiliği kaynaklı temsil etmiyor.	3	5	Pek etmiyor çünkü babam da o kültürün özelliklerini pek temsil etmiyor. (K11/K/24) / Mesela buna tamamen işte böyle Kürt kimliğini tamamen temsil ediyor diyemem çünkü babam da uzun zamandır İstanbul'da yaşadığı için tipik özellikler dediğim şeyleri o da taşımadığı için ben de taşıdığımı düşünmüyorum. O göstermediği için bana da çok aktardığını düşünmüyorum. (K14/K/25) / Hiçbir şekilde temsil etmiyor çünkü şöyle söyleyeyim bunun sebebi babam da Kürt gibi yaşamıyor klasik bir Kürt imajı varsa akıllarda öyle bir hayatı yok babamın da. İnsanların aklına şöyle bir şey gelebilir Kürt deyince; mesela konuşmasında şive olmasını beklerler ama babamda hiçbir şekilde şive yok. Babamın salt Türk etnik kimliğine sahip birinden hiçbir farkı yok. Dolayısıyla babama ait o Kürt kimliği hiçbir şekilde toplumsal yaşamımda ortaya çıkmıyor. (K12/E/27)
13-Din kaynaklı temsil etmiyor.	3	5	... Annem hani Kürt Alevisi olduğu için Alevilik dini anlamda da ayrı. Türklük daha ağır basıyor. ... (K10/E/41) / Yani beni çok fazla temsil etmiyor ortalamanın altında diyebilirim. Örneğin Türk kimliği için Sünni Müslümanlıkla eştir ama bizde sıkı bir dini yaşam aile hayatımızda yok ... (K17/E/28) / Yani baya düşük ölçüde neredeyse hiç diyebilirim çünkü hem inanç meselesinde hem kültürel anlamda kurulan ilişkiler veya yaşayış biçimi olarak çok yer edindiğini söyleyemem hayatımda. (K9/E/27)

Katılımcıların kendi sosyal kimliklerinin, ebeveynlerinin sosyal kimliklerini temsil etme durumu on üç kategorinin altında toplanmıştır. Bunlar; “Temsil ediyor”, “Temsil etmiyor”, “Baskın heterojen üst kimlik olduğu için temsil ediyor”, “Fiziksel görünüm olarak temsil ediyor”, “Sınıfsal olarak temsil ediyor”, “Sınıfsal olarak temsil etmiyor”, “Kültürel ve sosyal olarak temsil ediyor”, “Kültürel ve sosyal olarak temsil etmiyor”, “Politik tutum sebebiyle temsil ediyor”, “Politik olarak temsil etmiyor”, “Ebeveynin kişiliği kaynaklı temsil ediyor”, “Ebeveynin kişiliği kaynaklı temsil etmiyor” ve “Din kaynaklı temsil etmiyor”dur. Verilen yanıtlarda yukarıdaki kategorilerin görülme sıklığı incelendiğinde %29 oranında kültürel ve sosyal olarak temsil ettiği ifadesine, %15 oranında kültürel ve sosyal olarak temsil etmediği ifadesine, %7 oranında temsil ettiği ve aynı oranda temsil etmediği ifadesine, %7 oranında fiziksel görünüm dolayısıyla temsil ettiği ifadesine, %7 oranında politik tutum sebebiyle temsil ettiği, %5 oranında politik sebeplerden dolayı temsil etmediği ifadesine, %7 oranında ebeveyn kişiliği kaynaklı temsil ettiği, %5 oranında aynı sebepten dolayı temsil etmediği ifadesine, %5 oranında din kaynaklı temsil etmediği ifadesine, %2 oranında baskın heterojen üst kimlik olduğu için temsil ettiği ifadesine, %3 oranında sınıfsal olarak temsil ettiği, %2 oranında ise aynı sebepten dolayı temsil etmediği ifadesine rastlanılmıştır. Katılımcıların temsil etme ve etmeme durumuna dair verdikleri cevaplarda kültürel ve sosyal sebepler ön plana çıkmaktadır. Ebeveynin ana dilini bilme, içinde yaşanılan coğrafya ve sosyal çevre, kültür ve geleneğe yakın veya uzak olma durumu katılımcıların vurguladıkları noktalar olmuştur. Tabloda gösterilen diğer sebepler ise katılımcıların, kendi sosyal kimliklerinin, ebeveynlerinin sosyal kimliklerini temsil etme ya da etmeme durumunu belirlemiştir.

Tablo 7’de, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip olan kişilerin, bu kimliklere yakın hissetme biçimlerine ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 7: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin Bu Kimliklere Yakın Hissetme Biçimleri

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Kültürel olarak yakın	33	56	Müzik, yemek ve eğlence: Birçok bakımdan; yemekleri olsun müzikleri olsun biraz tarihi yönü olsun kendimi daha yakın hissediyorum o Yörük

hissetme

kimliğine. (K21/E/19)/ ...ben dengbej olayını çok severim. Müzik olarak barak havasına bir hayranlığım var. Müzik yoluyla kendimi yakın hissediyorum. (K4/E/34)/ Zaza yemeklerini seviyorum. ...(K5/E/27)/ Ya aslında böyle gelenekler noktasında -biraz günlük yaşama değmiyor- eğleneceğim zaman veya atıyorum kutlamada özel günlerde onun baskın olmasını diliyorum, Kürt formunun geleneğini, sevincini, üzüntüsünü... Yas gününde ondan konuşmak istiyorum Türklüğe dair konulardan ziyade...(K6/K/28)/ Oranın kültürü; yani müzik, yemekler, oyunlar bu tip şeyler. (K23/E/21)

Ebeveyn kişiliğinin etkisinden dolayı kültürel olarak yakın hissetme:

- Anne yetiştirdiği için daha çok onla vakit geçirdiğim için onu rol model aldım yani onun kişiliği daha ağır bastı. Dil örf adet bakımından kendimi yakın hissediyorum. (K1/K/49)/ Annem aile bağlarına çok önem veren bir insan, açıkçası gelecek de ben de hayatıma girecek olan insanlar için de aynı şekilde davranmaya çalışıyorum. Bu da bana hayatta bağımsız olmadığımı etrafımdaki insanlara kıymet ve değer vermem gerektiğini düşündürüyor. (K8/K/22)/ Şöyle benim babamın akrabaları babamın kendi kimliği kişiliği çok kavgacı. En basit şeyden bile kavga çıkarırlar ama ertesi gün can ciğer olurlar. Bu benim hayatımda da yer edinmiş bir şey, çok büyük kavgalar ettiğim insanlarla ertesi gün çok yakın olabiliyorum. (K8/K/22)/ ...babamın Kürt kimliğinde bizi yetiştirdiği kadarıyla istediğini almak, biraz daha dik başlı olmak, hani başkaldıran tarafımızın ağır basması gibi sebeplerle daha yakın hissediyorum Kürt tarafına. (K21/E/19)/

Gelenek:

- Gelenek görenek yaşayış bakımından kendimi yakın hissediyorum. (K2/E/34)/ Yetişme tarzı, kültürleri... Mesela gelenekleri açısından ... (K3/E/24)/ Yakın hissettiğim taraflar Kürtlerin biraz misafirperverliği vardır. İnsanlara yaklaşımı insan olarak yaklaşmaları o konularda anne tarafından Kürt kökenine yakınım. (K10/E/41)/ Yakın hissettiğim konu samimiyet, Kürt insanları daha samimi bence insanlara karşı. O konuda daha insancıl daha misafirperver. (K25/K/30)/ ... doğuda veya Kürtlerde misafire sıcak davranma hali vardır. Konukseverlik yüksektir işte onu ve de mizahla vs sohbet açılınca işte ben de bunları yaşadım diyorum dediğimde bu beni rahatlıyor, iyi hissettiriyor. (K12/E/27)

Gündelik yaşayış:

- Belki ne bileyim yeme alışkanlıkları olabilir, tüketim alışkanlıkları açısından, gün geçirme bu noktalarda daha stereotipik Türk'e yakınımıdır. (K6/K/28)/ Hep hani bu şekilde yaşadığım için diğerinden ziyade... Aklıma özel bir şey gelmiyor bu halim normal geldiği için spesifik bir şey söyleyemiyorum. (K16/K/25)/ Hayatı algılayış bakımından yakın hissediyorum. Hayatın her alanını kaplıyor. (K25/K/30)/ Tabi ki daha modernlik açısından. (K19/K/26)/

			... Ülkenin genel sosyo-kültürel yapısına adapte olmakta çok zorlanmıyorum. (K17/E/28)/ Cana yakınlık, aileden bir kişiyi destekleme, zora düştüğünde yardım etme açısından Kürt kültürüne yani annemin kültürüne yakın hissediyorum. (K13/E/19)/ Ben bu ülkedeki genel karakteristik özelliklerin hepsini taşıyorum aslında. Annemin Türk kimliği de burada ortaya çıkıyor aslında. Klasik bir Türk ailesi nelere seviniyor üzülyorsa ben de aynı şekilde reaksiyon gösteriyorum. Zaten toplum tarafından genel kabul gören bir kimlik o yüzden beni daha da rahatlatıyor onu kullanmak toplum içerisinde. (K12/E/27)/ Bu öyle bir şey mi bilmiyorum tartışırken bağırarak tartışırım ama kavga olduğu için değil. Ben de öyleyim galiba o konuda. (K5/E/27)/ Sosyal yaşam bakımından yakın hissediyorum. (K2/E/34)/ Hissetme sebebim aile içi birlik beraberlik, yaşamış olduğumuz kendime yakın olan yaş grubu, onlarla beraber vakit geçirmelerim, aynı frekansta hareket etmemiz bir adım daha yaklaşıyor bu duruma. (K24/E/33) Sosyal çevredeki baskın kültür: Sosyal bakımdan sosyal çevrenin çoğunluğu Türklerden oluştuğu için sosyal açılardan kendimi yakın hissediyorum. (K14/K/25)/ Çocukluğumdan beri Türk arkadaşlarım olduğu için ve akrabalarım, anne yani Kürt tarafımla da Türkçe konuştum için babamın kültürüne yakın hissediyorum. (K13/E/19)/ Yaşamış olduğumuz şehir, ülke, toplum, milli duygular bunlar çok ağır bastığı için doğduğunuz andan itibaren girdiğiniz her ortamda çok ağır basıyor ... (K24/E/33)
2-Dil bakımından yakın hissetme	5	8	... Dil örf adet bakımından kendimi yakın hissediyorum. (K1/K/49)/ Türkçe konuşmak. (K5/E/27)/ Dil açısından yakın hissediyorum. ...(K18/K/27)/ Mesela benim Kürt kökenli dil aile grubuna yatkınlığım var. Kürt kimliğimden olduğum için belirli dillere daha yatkın oluyorum o da Kürtçenin getirdiği bir şey olabilir. sadece his benimkisi emin değilim. (K3/E/24)/ ... akrabalarım, anne yani Kürt tarafımla da Türkçe konuştum için babamın kültürüne yakın hissediyorum. (K13/E/19)
3- Coğrafya temelli yakın hissetme	2	4	Köküm olduğu için kökenim olduğu için ait bağlı hissediyorum. Baba, ana toprağı, yurdum mantığı gibi biraz. (K20/K/24)
4- Ayrımcılığa uğramama sebepli yakın hissetme	3	5	Herhangi bir ayrımcılığa ya da dışlanmışlığa maruz kalmadım, etnik sebeplerle hiç ikinci vatandaş gibi hissetmedim. Ülkenin genel sosyo-kültürel yapısına adapte olmakta çok zorlanmıyorum. (K17/E/28)/ Bu kimliklerden Kürt kimliğinin yaşadığı siyasi ve kültürel baskıyı düşünürsek ona kıyasla çok rahat bir yaşam, çok rahat sosyal ve gündelik yaşam sürdürdüğüm için annemin kimliğine yakınım. Mevcut durumla bir çelişki yaşamıyorum. (K9/E/27)/ ... Zaten toplum tarafından genel kabul gören bir kimlik o yüzden beni daha da rahatlatıyor onu kullanmak toplum içerisinde. (K12/E/27)
5-Politik açıdan yakın	9	15	Yaşamış olduğumuz şehir, ülke, toplum, milli duygular bunlar çok ağır bastığı için doğduğunuz andan itibaren girdiğiniz her ortamda çok ağır basıyor burada milliyetçi cumhuriyetçi

hissetme			kimliğiniz ön plana çıkıyor. Bu sebepten dolayı çok büyük etkisi var. (K24/E/33)/ Her anlamda Türk olduğum için yakın hissetmiyorum birebir onu yaşıyorum. Annem Kürt olabilir ben Türk'üm zaten Mustafa Kemal Atatürk'ün dediği gibi de Ne mutlu Türk'üm diyene... Yakın hissetmiyorum vatan aşkı millet aşkı Türklüğe ayrı bir şeyim, hiçbir millettten olmadığımı düşünüyorum bundan hariç. (K10/E/41)/ Kürt kimliğine daha çok siyasi noktadan yakın hissediyorum. Siyasal anlamda bu kimliğe göre hareket ettiğimi söyleyebilirim. (K9/E/27)/ Siyasi bakımdan yakın hissediyorum diyebilirim. Daha politik olarak Kürtlerin siyaset şekillerine mesela ona daha yakın hissediyorum daha çok ilgimi çekiyor. O açıdan siyasi konular açısından yakın hissediyorum diyebilirim. (K14/K/25)/ Siyasi açıdan kendimi yakın hissediyorum. Biraz daha Kürt siyasi hareketinin aktif olarak içinde yer almasam da seçmen olarak, politik görüşlerimi düşünecek olursak biraz daha hareketin önemseydiği şeyleri daha fazla önemsiyorum, yakın dediğim direk o aslında. (K18/K/27)/... Bana daha kabullenici geliyor belki daha dezavantajlı grup olduğu için. Kendimi o gruba daha ait daha kabul edilmiş hissediyorum. (K11/K/24)/ Ezilmiş, haksızlığa uğramış, ayrımcılığa uğramış yönlerimle babamın kimliğine yakın hissediyorum. Acılarda kaybedişlerde ve ağıtlarda, türkülerde Kürt kimliğime daha yakın hissediyorum. (K1/K/49)/ Haksızlığa uğramış olduklarını düşündüğüm için kendimi onlara yakın hissediyorum. (K15/K/24)/ Şimdi Kürtler Türkiye'de de azınlık olduğundan dolayı benim de azınlığın arkasında olma gibi bir huyum vardır o açıdan kendimi Kürtlere daha yakın hissediyorum. (K22/E/24)
6-Yakın hissetmeme	7	12	Kendimi hiç yakın hissetmiyorum. (K15/K/24)/ Pek bir şey hissetmiyorum açıkçası. Ama çok da önemseydiğim bir durum değil ırk mevzuu. (K22/E/24)/ Yakın hissetmiyorum. Somut olarak öyleyim ama soyut olarak hissetmiyorum. (K23/E/21)/ Çok yakın hissettiğim bir şey yok. Türk kimliğini çok görüyorum etrafımda hep Türk var Kürt yok. Yakın hissetmiyorum yakın hissettiğimi söyleyemem özellik şu son yüz yıldır belki daha eskiye dayanan Araplaşma meselelerinden sonra Türk kimliğine hiç yakın hissetmiyorum. (K11/K/24)/ Ben Türklüğü, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı olarak tanımlıyorum. Bugün Kürt'ü de Çerkez'i de ne bileyim Laz'ı da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak tanımlıyorum. Bu bağlamda hani Türk ya da Kürt aidiyet duyduğum bir şey değil. Biraz daha herkesi kucaklayan bakımdan bakıyorum. Etnik diyince benim için biraz daha insanları ayırıştıran bir tavır var o tavırdan uzak duruyorum. Benim için kökenin, dilin, ırkın ne olduğunun önemi yok. Durduğum nokta bu. Bu sebeplerden dolayı kendimi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına yakın hissediyorum, hepsini kendimde bir görüyorum. (K7/E/38)

Katılımcıların, ebeveynlerinin sosyal kimliklerine yakın hissetme biçimleri altı kategorinin altında toplanmıştır. Bu kategorilerin başlıkları ve verilen yanıtlar içerisinde karşılaşılan oranları şu şekildedir: %56 "Kültürel olarak yakın hissetme",

%8 "Dil bakımından yakın hissetme", %4 "Coğrafya temelli yakın hissetme", %5 "Ayrımcılığa uğramama sebepli yakın hissetme", %15 "Politik açıdan yakın hissetme", ve %12 "Yakın hissetmeme". Görüldüğü gibi kültürel öğeler, kişilerin bu kimliklere yakın hissetme biçimlerini etkilemiştir. Müzik, yemek, eğlence, ebeveyn kişiliği, gelenek, gündelik yaşayış, sosyal çevredeki baskın kültür ve dil, kişilerin kültürel kaynaklı o kimliğe yakın hissetmesini sağlayan faktörler olmuştur. Politik, coğrafi sebepler ve ayrımcılığa maruz kalmama kişilerin bu kimliklere yakın hissetme biçimlerini etkileyen diğer faktörler olarak ortaya çıkarken, bazı katılımcılar ise bu kimliklere yakın hissetmediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 8’de, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip olan kişilerin, bu kimliklere uzak hissetme biçimleri gösterilmiştir.

Tablo 8: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin Bu Kimliklere Uzak Hissetme Biçimleri

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Kültür, yaşayış ve sosyal çevre sebepli uzak hissetme	28	47	Kültürel olarak uzak hissetme:
			Yani bazı Türklükle bağdaşan toplumsal öğelerden uzak hissediyorum. Bunları tanımlamak güç ama bence. (K4/E/34)/ Daha az samimiyet var. Bu bakımdan kendimi uzak hissediyorum. Bir birlik var ama o birliğin içerisinde de daha az samimiyet var. (K8/K/22)/ Sanatsal ve tarihsel olarak diyebilirim açıkçası Kürt kültürüne. (K21/E/19)/ Annemin Türk kimliğine şu açıdan daha uzak hissediyorum biraz böyle nasıl diyeyim istediğini aramayan bir şekilde yetiştiriliyor genelde Yörük insanları, bunu kendim fark ettim. Ben o yöne çok uzağım yani kanım biraz daha deli kaynıyor Yörüklerle göre. O yönden uzak hissediyorum kendimi. (K21/E/19) / Kültürel, geleneksel, günlük yaşam biçimi... (K3/E/24)/ ... Bunun dışında kültürel olarak aile ve akrabalık bağları çok sıkı o toplumun. Benim aksine bir bağım aidiyet hissim yok. (K9/E/27)/ ... kültürel değerlerine hâkim değilim, uzaktan gördüğüm kültürel değerleri anlamakta zorlanıyorum. (K17/E/28)/... böyle bazı daha Kürt tanıdıkları o kimliği daha yoğun yaşayan arkadaşlarla bir araya geldiğimiz zaman evlerine ailelerine girdiğim durumlarda hani anlam veremediğim şeyleri oluyor gelenekleri tavırları. O yüzden de Kürt dendiğinde de anlaşılan bizimkilerin Kürtlüğü gibi bir şey değil Alevi olmaktan gelen. Uzak hissediyorum dil ve kültür açısından. (K18/K/27)/ Daha bireyseller, ben daha şenlikli kalabalık şeyleri seviyorum, onlar biraz daha benmerkezci. (K19/K/26)/ Ezilmişliğin psikolojisi kaynaklı kendini ispat etmeye çalışan, kendini

tamamlayamamış bireyler. Ben kendimi o noktada uzak hissediyorum. Kendimi tamamladığımı, öz yeterliliğe ulaştığımı düşünüyorum. (K25/K/30)

Gündelik yaşayış sebepli uzak hissetme:

- Günümüz şartlarındaki gündelik yaşayışlar bakımından uzak hissediyorum. 2021 Türkiye'sinde hayatın gerçeklerine uzak olduklarını düşünüyorum. (K2/E/34)/ Benim açıkçası Türk kimliğine uzak hissettiğim nokta ev yaşamı olarak, oturma, kalkma, içme o konuda sadece uzak hissediyorum diğer kısımlarda uzak hissetmiyorum. (K25/K/30)/ Çok iş bitirici insanlar, ben öyle değilim. Daha hayatla agresif bir ilişkileri var benim öyle değil ben agresif değilim. Hepsi çok çalışkan, ben çalışkan biri değilim. Kesinlikle daha kabalar ben o kadar kaba değilim. Galiba daha tutucular. Ben öyle değilim. (K5/E/27)/ ... Genel olarak mesela orada artık toplumun genel yapısı değiştiği için mi diyeyim, biraz geri kalmışlık var gibi hissediyorum diğer tarafta. O yüzden bu durum beni uzak tutuyor Kürt kimliğimden aslında. (K12/E/27)/

Sosyal çevre sebepli uzak hissetme:

- Benim baba tarafımdan akrabalarım ağırlıklı olarak Antep'te idi ve hala oradalar. Yeterince temas kurabildiğimi hissetmiyorum. Dilini konuşamadığım bilmediğim için -bu üzüldüğüm bir şey bu arada- kendimi uzak hissediyorum. (K4/E/34)/ Sosyal bakımdan çünkü akraba çevremiz dışında çok bir Kürt topluluk içinde olmadığım için akrabalarımın aşırı görüşmediğim için sosyal açıdan uzak hissediyorum biraz. (K14/K/25)/ Babamın etnik kökenini biraz daha uzak olduğu için bulunduğum şehir sadece bu duyguları oraya geçtiğimizde yaşayabiliyoruz veya babanın kimliğinde insanlar ile karşılaştığımızda o duygular biraz daha yeşeriyor ama onun dışında hayatımız idame ettirdiğimiz sürekli zamanlarda mevcut konum biraz daha önde kalıyor. (K24/E/33)/ Yakınlığı veya uzaklığı etnik kimlikle değil duygusal ilişkiler üzerinden tanımlıyorum. O yüzden direk uzak hissettiğim nokta etnik kültürle ilgili değil, bunlar daha çok aile bağları üzerinden. (K7/E/38)

Muhafazakâr kültür sebepli uzak hissetme:

- Benim ailem özelinde muhafazakâr bir aileden gelmiyorum iki taraf da seküler ama doğu Kürtlerinde muhafazakârlık, aşırı seksist cinsiyetçi yaklaşım, cinsiyet hiyerarşisine dayalı bir tutum var. Bu hiç hoşuma gitmiyor, en uzak bu yönden hissediyorum. (K11/K/24)/ Çok da uzak hissetmiyorum. Çok fazla vatan millet sevgisi yok belki. O kadar tutucu değilim onlar kadar. Tutuculuk da vatan millet sevgisinin içine giriyor belki de. (K5/E/27)/ .. Galiba daha tutucular. Ben öyle değilim. (K5/E/27)/ Bu aslında Türklükle de ilgili ama Kürtlükte daha çok hissettiğim patriarşinin, ataerkliliğin genel olarak hissettirilmesi babamdan ve ya baba tarafından bu beni Kürt kimliğine uzak hissettiriyor. (K6/K/28)/ Fazla

			gelenekçi oluşları, gelenek ve kültürünü fazla önemsiyor olmaları, erkek egemenlik vs. (K15/K/24)/ Düşünce yapısı ve bağnaz yaşam, başka düşüncülere açık olmama açısından uzak hissediyorum. (K13/E/19)/ Bu da aslında anneme dediğimle aynı; bağnaz olmaları, başka düşüncülere, eğitim öğretime uzak olmalarından dolayı uzak hissediyorum kendimi Türk kültürüne. (K13/E/19)/ Bu hizmet durumu. Hizmet bekleme, ailenin büyüğü gelince ayağa kalkma, bacak bacak üstüne atmama büyük biri gelince. Bunlardan dolayı, mesela asla kimsenin fikrini beyan edememesi çünkü karşında büyüğün var falan. Kılık kıyafet. Bizimkiler ateist olmalarına rağmen tamamen geçmişleri yüzünden bu kılık kıyafet olayına tutulan bir insan babam. (K19/K/26)/ Biraz tabi oraya gittiğimde o insanları zamanın gerisinde kalmış buluyorum yok namus, bekâret, para hırsları ama onları kendi içersinde eleştiriyorum, beni bu kötü olaylar onlardan uzak tutmuyor. Onlardan uzaklaşmış hissetmiyorum hala bana ait ancak onları eleştiriyorum o konularda uzak görüyorum. (K23/E/21)
2-Dini açıdan uzak hissetme	3	5	Dini açıdan uzak hissediyorum. Benim bir inancım yok o yüzden Türk kimliğinin öncülü olarak kabul edilmiş inançlar bana uzak geliyor. (K17/E/28)/ ... dinsel-mezhep olarak uzak hissediyorum. Mezhep olarak da çok farklı. Namaz kıldığım zamanlarda çok fazla farklılık hissediyorum. Hanefilere göre kılıyordum aile bireylerinin bazıları niye Şafiliğe göre kılmiyorsun diye soruyordu. (K3/E/24)/ Şöyle onun kimliği fazla inançlı İslam inancı olarak fazla inançlı benim herhangi bir inancım yok dini açıdan. ... (K9/E/27)
3-Dil bilmeme sebepli uzak hissetme	7	12	...küçük yaşlarda dil açısından uzak hissediyordum. (K3/E/24)/ Dilini bilmediğim için uzak hissediyorum. (K1/K/49)/ ... Dilini konuşmadığım bilmediğim için -bu üzüldüğüm bir şey bu arada- kendimi uzak hissediyorum. (K4/E/34)/ Özellikle annem, babaanne gibi bir üst nesil Türkçe bilmiyorlar. O yüzden aslında iletişimde zorluk çekiyorum. Bir üst jenerasyondan bahsediyorum. (K7/E/38)/ Kürtçe bilmediğim için konuşulduğu zaman uzak hissediyorum. (K16/K/25)/ Kürt kimliğine nasıl uzak hissediyorum, birincisi Kürt dilini bilmiyorum, ikincisi ailemde büyürken çocukken kimse Kürtçe konuşmuyordu. Kimse konuşmadığı için ben dil öğrenemedim. Kürtçe'nin konuşulduğu yer sadece akraba ziyaretlerindeki yaşlı kişilerdi. Ben de işte bunlar ne diyor diyordum, bu kadar ne özel olabilir diyordum, bilmediğim için iyice uzak kalıyordum. ... (K12/E/27)/ Yani dil açısından uzak hissediyorum hiç bir şey anlamıyorum çünkü anlamamanın da ötesinde kulak aşinalığım da yok. ... (K18/K/27)
4-Siyasi tutum sebepli uzak hissetme	8	13	Milliyetçi olmama: • Çok da uzak hissetmiyorum. Çok fazla vatan millet sevgisi yok belki. O kadar tutucu değilim onlar kadar. Tutuculuk da vatan millet sevgisinin içine giriyor belki de. (K5/E/27)/ Türklük deyince gelince akla gelen o siyasi

			jargondan uzak hissediyorum kendimi. O akılda olan ilk görüntüden o baskıcı ve milliyetçi tavrıdan kendimi uzak hissediyorum onla eşleştirmek istemiyorum kendimi. (K6/K/28)/ Şöyle. Annemin bulunduğu coğrafyada bazen şey olabiliyor nasıl diyeyim faşistliğe varacak aşırı milliyetçilik gösteren kişiler oluyor. Her şey Türk'ün hakkıdır, bütün topraklar Türk'ün olmalıdır, biz Osmanlıyız vs. bunlar bana çok uzak şeyler. Bir etnik kimliği yukarı çıkarabilecek her şeye karşı kendimi uzak tutuyorum. (K12/E/27)/ Böyle birçok insana göre hani işte Türklükle milliyetçilik açısından mesela uzak hissediyorum. Türkler mesela milletine bağlıdır seviyordur diyor olursak milliyetçilik açısından uzak hissediyorum diyebiliriz. (K14/K/25)/ Siyasi olarak uzağım. Türk kimliği, yaşayışı biraz daha bizim anne tarafında olduğu şekliyle Türkiye ortalaması değil, biraz daha ulusalcı, daha Atatürkçü, seküler, milliyetçi öyle bir kimlik. Anne tarafımdaki siyasi kimlik diye düşünecek olursak ona çok da yakın hissetmiyorum kendimi. (K18/K/27) Dezavantajlı grupla özdeşleşme – Avantajlı gruba karşıtlık: - Bu kimlikler üzerinden bir tarafın sömürgeci bir tarafın sömürülen olduğunu düşünüyorum. Bu bakımdan sömürgeci kimliğin en azından perspektifini taşımadığım için uzak hissediyorum. (K9/E/27) Milliyetçi olma: - Dediğim gibi onların sadece Kürt konusunda vatanla milliyetçilikle bağları... Onlar da kendine göre milliyetçi ama kendimi Türk olarak benimsediğimden dolayı Kürtlere karşı olan önyargılarımdan uzak hissediyorum kendimi. (K10/E/41)
5-Önyargı ve ayrımcılık kaynaklı uzak hissetme	5	8	... Kürtlere karşı olan önyargılarımdan uzak hissediyorum kendimi. (K10/E/41)/ Kürt toplumunun yaşadığı ikinci sınıf vatandaş hissi ve ayrımcılığa maruz kalma durumlarını yaşamadım o yüzden uzak hissediyorum. ... (K17/E/28)/ Aslında yani çok iç içe geçmiş şeyler ancak dediğim gibi bir ırkçılık hissetmemsem... Bunun gibi ayıp kötü şeyler, dışlanmayı hissetmem itici bir şey haline getirdi. Eğer ben ırkçılık kötü şeyler görmeseydim bu benim aklıma gelmezdi. Bir şey yasak olduğu için cazip oluyor ben de benzer bir ruh haliyle Türk kimliğine uzak hissediyorum. (K23/E/21)/ Kadınlara karşı tutum, yaş hiyerarşisi... İki tarafta da var gerçi, beni rahtsız ediyor. (K11/K/24)
6-Uzak hissetmeme	9	15	Kendimi uzak hissetmiyorum. (K1/K/49)/ Şu an için uzak hissetmiyorum ... (K3/E/24)/ Aslında hissetmiyorum ... (K16/K/25)/ Uzak hissetmiyorum. Çok içli dışıyım. (K20/K/24)/ Pek de bir şey hissetmiyorum. Herhangi bir aidiyet hissetmediğim için uzak gibi de değil. (K22/E/24)/ Uzak hissettiğim fazla nokta yok çünkü yaşamış olduğumuz şehir toplum buna engel olur. Çünkü biz milli duyguları çok yüksek bireyleriz. Buradan babanın etnik kökenine bağlı bile olsanız milli duygularınız bunun her zaman önüne geçiyor.

Katılımcıların, ebeveynlerinin sosyal kimliklerine uzak hissetme biçimleri altı kategorinin altında toplanmıştır. Bu kategorilerin başlıkları ve verilen yanıtlar içerisinde karşılaşımla oranları şu şekildedir: %47 "Kültür, yaşayış ve sosyal çevre sebepli uzak hissetme", %5 "Dini açıdan uzak hissetme", %12 "Dil bilmeme sebepli uzak hissetme", %13 "Siyasi tutum sebepli uzak hissetme", %8 "Önyargı ve ayrımcılık kaynaklı uzak hissetme", ve %15 "Uzak hissetmeme". O kimliğe ait kültürel öğelerden, günlük yaşayıştan, sosyal çevreden, dilden uzak ve kopuk olma ve o kültürün muhafazakâr olarak algılanması durumu kişilerin uzak hissetme sebeplerinin önemli kısmını oluşturmaktadır. Sahip olunan politik tutum (milliyetçi olma, olmama ya da dezavantajlı grupla özdeşleşme), önyargı ve ayrımcılığa maruz kalma veya kalmama ve dini sebepler, kişilerin bu kimliklere uzak hissetmesine sebep olan diğer faktörlerdir. Bazı katılımcılar ise bu kimliklere uzak hissetmediklerini belirtmişlerdir.

3.4. SOSYAL KİMLİKLER İLE İLGİLİ YAŞANAN ÇATIŞMALARA VE BU ÇATIŞMALARI YÖNETME STRATEJİLERİNE İLİŞKİN BULGULARI GÖSTEREN TABLOLAR

Bu bölümde, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip katılımcıların, iki farklı sosyal kimliği taşıırken yaşadıkları avantajları ve zorlukları, sosyal kimlikleri ile çatışma yaşadıkları durumları ve yaşadıkları çatışmaları yönetme biçimlerini gösteren tablolar yer almaktadır. Tablo 9'da, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip olan kişilerin, bu iki kimliği birlikte taşıırken yaşadıkları güçlüklerle ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 9: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, İki Kimliği Birlikte Taşıırken Yaşadıkları Güçlükler

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Zorluk yaşamama	7	23	Yaşamıyorum iki kimlik de bir bütündür. (K2/E/34)/ Açıkçası güçlük yaşamıyorum. Çok zorlandığım olmadı hayatımda bu konuyla alakalı. (K5/E/27)/ Yani ben bir güçlük yaşamadım

			açıkçası. (K16/K/25)/ Güçlük yaşamıyorum, aslında ben yaşamıyorum daha ayrıcalıklıyım muhtemelen, İstanbul’da yaşadığım için çok büyük ihtimalle ve çok yaşayacak olsam azınlık kimliklerimden yaşırdım ama çok öyle bir çevrede bulunmadım yani ortalamada. (K18/K/27)/ Şu anda bir güçlük yaşamıyorum (K14/K/25)/ ... Bazen hadsiz salak tipiler olabiliyor, bana bir güçlük çıkarmıyorlar ama tadımı kaçırıyorlar, güçlük yaşamıyorum. (K19/K/26)/ İki kimliği tam olarak beraber taşımıyorum sadece bir tanesini taşıyorum aslında. (K22/E/24)
2-Dil sebepli güçlük yaşama	2	6	... dilimi bilmeyi isterdim. Kürtçeyi bilmediğim için bir tarafım eksik kalıyor. (K1/K/49)/ Yaşıyorum daha önce de söylediğim gibi iki taraf da beni kabul etmiyor. Kürtlerle tanıştığımda dil ve ataerkil düzende babadan dolayı ... “Aa sen Kürt müsün hiç benzemiyorsun” şeklinde yaklaşıyorlar. ... (K11/K/24)
3-Fiziksel görünüm sebepli güçlük yaşama	1	3	Yaşıyorum daha önce de söylediğim gibi iki taraf da beni kabul etmiyor. ... açık tenli olarak Kürtlere benzemediğim için “Aa sen Kürt müsün hiç benzemiyorsun” şeklinde yaklaşıyorlar. ... (K11/K/24)
4-Önyargı, ayrımcılık ve dışlanma sebepli güçlük yaşama	16	52	Önyargı: Evet. Önyargılı bazı insanlara babamın Kürt olduğunu söylediğimde onların eleştirilerinden ya da hayretinden rahatsız oluyorum... (K1/K/49)/ İnsanlara böyle ben bir yarım Kürt diyince insanların bana göstereceği tepkiden çekiniyordum bir tık ilk başta ama onun dışında bir zorluk taşımıyorum yani. (K21/E/19)/ Evet yaşıyorum. Topluma bu kimliği taşıdığımı dile getirirken zorluk yaşıyorum. Yani Kürt tarafımı saklıyorum. (K20/K/24)/ Zorluk yaşıyorum. Çünkü bir insan ırkımı sorduğumda nereli olduğumu sorduğumda Türk’üm demek zorundalığı hissediyorum. Eğer Kürt’üm dersem ırkçılığa uğrayacağımı, insanların benden uzaklaşacağını hissediyorum. (K13/E/19)/ İkinin bir arada oluşundan değil ama Kürt kimliğini taşıdığımdan dolayı bir yük oluyor. Sırf Kürt olmak ile yarı Kürt yarı Türk olmak arasında bir fark görmüyorum. Her şekilde o yükü hissediyorsunuz. Haksızlıklar vs. gibi. (K15/K/24) / Yaşıyorum. Kürt tarafında olmuyor. Türk tarafında bazı ortamlarda Kürt olduğumu ifade edemiyorum çünkü bazı kesimler önyargılı olduğu için bazen keşke Kürt olmasaydım diyordumdur. (K25/K/30)/ Valla çok güçlük yaşıyorum bazen taşıyamayacak dereceye geliyor. Bir ortama giriyorsun ilk sorulan şey Türk müsün Kürt müsün nerelisin. Yaşadığın şehri söyledikten sonra zaten insanların akılinda beliren ilk şey terörist mi bu teröriste destek mi veriyor. Daha sonra kendimi ifade ederken babam Kürt ama annem Türk demek hoşuma gitmiyor. İkinin de farklı bir uyruğa sahip olması kimine göre mesela şey diyorum babam Kürt ama

annem Türk ama ben de sizdenim gibi açıklamalarda bulunmak beni zorluyor. **(K8/K/22)**/ Çocukluktan başlıyor bu güçlük. Sen kendini Türk olarak biliyorsun ama anne tarafıma gidince Laz oğlu baba tarafıma gidince Kürt oğlu diye o ayrışma çocukken başlıyor yani. **(K10/E/41)**/ Yani mesela ikiye bölünme yapıyorum diyebilirim, bilmiyorum bir yerde otururken arkadaşlarla eğer ben gerçekten aklımdan geçenleri söylersem o masadan kalkmamı gerektirecek. Onlarla bir daha arkadaş olamam tabi bir grup arkadaşım için geçerli. O yüzden kendimi sansürlüyorum, çok konuşmuyorum. Güçlük oluşturuyor bazen çok konuşmak istiyorum, cevap vermek istiyor ama susuyorum. **(K23/E/21)**/ Mesela en basiti Kürt kimliği ile doğuda doğup büyüüp doğuda zamanını geçiren büyüyen insanların bize karşı bakış açıları farklı oluyor. Zamanında büyükşehre gelmişsinizdir, onlardan kopmuşsunuz gibi davranırlar. Bunun gibi problemleri olur. Size karşı tavırları çok ağır olur. **(K24/E/33)**

Tek kimlikliliğe zorlama:

- Yaşıyorum daha önce de söylediğim gibi iki taraf da beni kabul etmiyor. Kürtlerle tanıştığımda dil ve ataerkil düzende babadan dolayı ve de açık tenli olarak Kürtlere benzemediğim için “Aa sen Kürt müsün hiç benzemiyorsun” şeklinde yaklaşıyorlar. Türklerle konuştuğumda annemin Kürt olması bir sorun. Sen Türk’sün işte niye yarı Kürt’üm diyorsun şeklinde tepkilerle karşılaşyorum. Hayır, bir taraftan olmuyorum ataerkil sistemi kabul etmiyorum ikisinin de yarısıyım. **(K11/K/24)**/ İnsanlara açıklarken güçlük yaşıyorum çünkü mesela babam Kürt’sen Kürt olmam gerektiğini diyen insanlar oluyor ama ben böyle hissetmiyorum her ne kadar bunu diyen insanlar olsa da. Mesela bana sorduklarında ben Kürt’üm dediğimde Türkiye’den bir insanım dediğimde babamın Kürt olduğunu söylediğimde onlara göre direkt Kürt oluyorum. Tamam belki klasik okumada böyledir ama böyle düşünmüyorum. Türkiyeliysem Türküm’dür bunu da kabul etmiyorum. Siyasi bir konuda, Kürtler’e hak verdiğim konuda annem tarafından tepki gelir, Türk kimliğine sataşılmasına gerektiğini desem babam tepki verir. **(K6/K/28)**/... Çevresel ilişkilerde diğer insanlarla kurduğum ilişkilerde de problem yaşayabiliyorum çünkü bazı kişiler o kadar kendilerini keskin çizgilerle ayırıyor ki ben hem Türk’üm hem Kürt’üm dediğimde sen direkt Kürt’sün diyorlar. Bunu aşağılamak için yapmıyorlar belki ama üstten bakma hali seziyorum yani. Veya kimisi şey ikisiyim diyince diyor ki tamam sen bizdensin Türk’sün diyor. Her iki tarafta da keskin ayrımlara sahip kişilerle konuşurken bazı problem yaşayabiliyorum. Bunu mizah malzemesi

			olarak da kullanabiliyorlar. Ne tam Türk ne tam Kürt olabiliyorsunuz çok arada kalmışlık hissi oluşuyor. Sizi iki tarafta da kabul etmeyenler var. Siz orada aidiyet arıyorsunuz ama hiçbir gruba aidiyet hissedemiyorsunuz. Kendinizle alakalı değil grupla alakalı bir durum olmasından. (K12/E/27) Politik baskı hissetme: Benim yaşadığım zorluk şu; özellikle politik ve kültürel anlamda daha eğitilmiş çevrelerle bir arada olduğumda bu bilgileri de varsa bunun üzerinden bir politika üretmeye çalışıyorlar benim kimliğim üzerinden. Fakat benim bu konuda bilgim olmadığı için iki tarafıma özellikle baba tarafına hakim olmadığım için bu beni baskı altında hissettiriyor açıkçası özellikle politik anlamda. Bir seçim yapma zorunluluğu hissettiriyor. (K17/E/28)
5-Kültür sebepli güçlük yaşama	2	6	Kültürel çatışma: - Sıklıkla yaşıyordum. Özellikle iki ailenin kültürel birleşiminde... Şöyle örnek vereyim bir misafirle gittiğimizde Kürt kökenli olduğunu varsayalım. Konuşurken kültürel çatışma yaşıyordum en bariz örneği. (K3/E/24) Kültürden uzaklaşma: - Evet, yaşıyorum çünkü Kürt kimliğinden uzaklaştıkça kendimi suçlu hissediyorum biraz. Bu benim kendimin şahsi yaşadığı bir problem (K12/E/27)
6-Çelişki ve karmaşa sebepli güçlük yaşama	2	6	Çok bir güçlük yaşadığım söylenemez çünkü iki kimliği taşıdığım söylenemez. Daha ziyade birini taşıyorum. Ama bir güçlük olarak adlandırmak gerekirse çelişkili hissediyorum o bir güçlüktür. (K9/E/27)/ ... Bazen kimlik karmaşası olabiliyor. Mesela çocukken hep böyle annemin tarafı hep şey sorardı nerelisin dediklerinde Adanalı baba tarafı sorunca Urfalıyım demek gerekiyordu. Bir ara bundan dolayı “Şanlıadana” gibi bir şey çıkmıştı ağzımdan aslında. ... Ne tam Türk ne tam Kürt olabiliyorsunuz çok arada kalmışlık hissi oluşuyor. (K12/E/27)
7-Utanma sebepli güçlük yaşama	1	3	Şu anda bir güçlük yaşamıyorum ama çocukken işte daha Kürt olmak istemiyordum mesela ya da utanıyordum çocukken ama büyüdükçe bu duygumdan hiçbir şey kalmadı. Onun dışında çocukluktaki şeyler dışında bir zorluk hissetmedim. (K14/K/25)

Katılımcıların sosyal kimlikleri birlikte taşırken yaşadıkları güçlükler yedi kategorinin altında toplanmıştır. Bunlar; “Zorluk yaşamama”, “Dil sebepli güçlük yaşama”, “Fiziksel görünüm sebepli güçlük yaşama”, “Önyargı, ayrımcılık ve dışlanma sebepli güçlük yaşama”, “Kültür sebepli güçlük yaşama”, “Çelişki ve karmaşa sebepli güçlük yaşama” ve “Utanma sebepli güçlük yaşama”dır. Verilen yanıtlar içerisinde “Zorluk yaşamama” kategorisine %23 oranında, “Dil sebepli

güçlük yaşama” kategorisine %6 oranında, “Fiziksel görünüm sebepli güçlük yaşama” kategorisine %3 oranında, “Önyargı, ayrımcılık ve dışlanma sebepli güçlük yaşama” kategorisine %52 oranında, “Kültür sebepli güçlük yaşama ” kategorisine %6 oranında, “Çelişki ve karmaşa sebepli güçlük yaşama” kategorisine %6 oranında, “Utanma sebepli güçlük yaşama” kategorisine %3 oranında rastlanılmıştır. Önyargı, ayrımcılık ve dışlanma sebepli güçlük yaşama diğer kategorilere göre öne çıkmaktadır. Görüşme yapılan kişiler maruz kaldıkları önyargı, ayrımcılık, dışlanma, politik ve sosyal olarak diğer insanlar tarafından tek kimlikliliğe zorlanma gibi sebeplerden dolayı güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir. %23 oranında zorluk yaşamama ifadesini rastlanırken, kişilerin zorluk yaşamasına sebep olan diğer faktörler tabloda gösterilmiştir.

Tablo 10’da, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip olan kişilerin, bu iki kimliği birlikte taşıırken yaşadıkları avantajlara ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 10: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin İki Kimliği Birlikte Taşıırken Yaşadıkları Avantajlar

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
			Çok kültürlülük:
			Evet, belli başlı avantajları var. Mesela bir kere kültürel bir birikim esasında her iki taraftan da bir şeyler öğreniyorsunuz. ... (K12/E/27)/Avantaj olarak iki farklı kültüre ait olmanın bir avantaj olduğunu hissediyorum, sosyal bir avantaj olduğunu hissediyorum. Kürtlerle ilgili bir şey okumayı seviyorum bir şey duyduğumda ilgileniyorum, biri bir şey sorduğunda bilgi sahibi olabiliyorum, ekstradan böyle bir değer gibi oluyor. (K14/K/25)/ Şu şey olabilir işte Türkler Kürtleri, Kürtler Türkleri hepsi soruyor ben ikisini de anlıyorum. Hakem gibi hissediyorum kendimi. (K22/E/24)
1-Kültürel zenginlik	14	42	Düşünsel zenginlik: Tabi ki de avantaj yaşıyorum. Zıt şeyler, ortada bir zıtlık varsa bu derinlik oluşturur, insanı besler. Beyrut’tan Paris’e gitmiş biri, zaten Paris’te yaşayan bir de Beyrut’ta kalmış biri... Bunlar arasında farklılıklar olur. Daha çok şey biliyorum. İnsan hayatında zıt şeyler olması onu besliyor, düşündürüyor. (K23/E/21)
			Yaşayış:
			Yani çok avantajını yaşadım mı tabi ki evet yani benim aslında iki rengim var daha şanslıyım. Kürt akrabalarımın da farklı şeyler görüyorum. Birbirine bağlılıkları birbirine destek olmaları cenazede düğünde...

			(K1/K/49) / Yaşıyorum. Eğer her iki kültürü de yoğun yaşıyorsanız benim gibi her iki toplum açısından fikir sahibi oluyorsunuz, bulunduğunuz her ortamda size artı bir avantaj oluyor. (K24/E/33) Yemek: - Yaşıyorum çünkü hem doğulu hem Bolulu olmak daha fazla insan ile ortak nokta bulabilmemi sağlıyor. Yediğim yemekler daha güzel oluyor, totalde Elazığ yemekleri yapan bir bolunun yemeklerini yemek daha güzel oluyor. (K5/E/27) Çevreyle iletişim: - Yani avantaj şöyle sonuç da iki kimlik de iki kültür de vakıf olduğum bir alan. Bu iki farklı kimlikten kültürden insanlar ile temas ederken mesleğim gereği özellikle avukat olduğum için memurdur şudur budur nabza göre şerbet olayını biliyorum. İnsanlara nasıl yaklaşacağımı bildiğim için avantaja çeviriyorum. (K9/E/27)/ Farklı türden insanların içinde farklı türden davranabilmek iki tarafa da bir noktada hâkim olabilmek bu avantajlardan sayılıyorsa bunu çoğu zaman yaşayıp hissediyorum. (K21/E/19)/ Avantaj yaşıyorum tabi mesela Türk olan babamın tarafına gidince Trabzonlu Türk olduğumu onun avantajını, Kürt tarafına gidince de annemin Tuncelili olması da anne tarafımın iyi anlamda daha farklı yaklaşmasına sebep oluyor. (K10/E/41)/ Şöyle diyebilirim; iki tarafa da bir yakınlık oluyor iki tarafı da benimsiyorsun çünkü. (K16/K/25)/ Konumsal olarak şöyle oluyor. Böyle Kürtlerin olduğu bir ortama girdiğim ve bunu dile getirdiğimde işte yurdum insanı olup daha hızlı iletişim kurmamı sağlıyor. Türkler için bu böyle değil ama sadece Kürtler için bu böyle. (K20/K/24)/ Evet. Çok büyük avantajlar yaşıyorum Kürt kesiminin yanında Kürt oluyorum daha çok sahipleniyorum, annem Çorumlu o kesim tarafında da sahipleniyorum, her ortamda yakın olduğum biri çıkıyor. (K25/K/30)
2-Dil bilme	3	9	Bu Kürt kökeni açısından dil oluyor. Ekstra olarak da seyahatlerimde kolaylık yaşıyordum doğuya bir seyahat gerçekleştirdiğim de çok rahat iletişim kurabiliyorum. (K3/E/24)/ Avantajı çok az oluyor aslında. Çünkü geçen gün de dalgasını geçtik hatta. Ben iki dili de biliyorum deyince insanlara garip geliyor. Kürtçe de bir dil mi diyorlar. Bunu bilmek bir avantaj değil de dezavantaj gibi gösteriliyor. (K8/K/22)
3-Empati, açık fikirlilik ve objektif değerlendirme	9	27	Evet. Herhangi bir azınlık unsuruna karşı çok daha empatik davranabiliyorum. Kültürel beslenme olarak çok daha açık yapıyor bu beni. ... (K4/E/34)/ Bence daha kapsamlı bakmama yarıyor. Çünkü kutuplaşma yaşamıyorum ikisini de taşıdığım için iki taraftan da yani nefret etmiyorum mesela çok fazla ırkçılık içimde gelişmeyen şeyler. Bu başka etnik kökenlere karşı da geçerli. Daha kapsayıcı oldum bence bu yüzden. (K11/K/24)/ Evet, belli başlı avantajları var. Mesela bir kere kültürel bir birikim esasında her iki taraftan da bir şeyler

			öğreniyorsunuz. Ve bu öğrendiğiniz olaylara farklı bakmanızı sağlıyor. Çünkü şöyle bir kuş bakışı elde ediyorsunuz diğer olaylar karşısında. Örneğin ömründe hiç Kürt görmemiş birinin olaylara bakış açısı farklıyken ben daha da farklı bir açıdan bakabiliyorum. Onun içi Kürt eşittir PKKlı demek oluyor bir terör örgütü mensubu olduğunu düşünüyor. Ve aynı zamanda Kürt kimliğine sahip birisi olarak bunu görünce önce şaşırıyorum biraz da kendim için seviniyorum çünkü ben böyle dar bakış açısına sahip biri değilim. Neyin ne olduğunu biliyorum deyip olaylara karşı farklı bir bakış açısına sahip olunca kendinize güveniniz de artıyor. (K12/E/27)/ Ben böyle olmaktan dolayı memnunum. Bunun avantajı bence daha iyi empati kuruyor olmak. Haksızlığı anladığınız için daha az haksızlık yapacak olmanız... Bence öyle olması gerekiyor, hep öyle oluyor demiyorum. Sadece kazanan tarafta olunca kaybetmek ne demek bilmiyor insan. Kaybeden tarafta da olunca bu da bir şeyler katıyor sosyal hayatta, politikada, ilişkilerde...(K15/K/24)/ Ben hep olayları hep çok objektif değerlendirebilen bir insan oldum bu sayede. Yani hiçbir zaman radikal bir duruşum olmadı ve ben radikalliğin çok tehlikeli olduğunu düşünüyorum her şeyin çok tutuculuğunun çok yanlış olduğunu düşünüyorum özellikle etnik köken gibi konularda objektif değerlendiriyor olmam doğruyu, yanlış daha iyi görmemi sağlıyor. (K19/K/26)/ Şu şey olabilir işte Türkler Kürtleri, Kürtler Türkleri hepsi soruyor ben ikisini de anlıyorum. Hakem gibi hissediyorum kendimi. (K22/E/24)
4-Benlik saygısı	3	9	Evet. Herhangi bir azınlık unsuruna karşı çok daha empatik davranabiliyorum. Kültürel beslenme olarak çok daha açık yapıyor bu beni. Bazen havalı da oluyor bu. (K4/E/34)/ ... Kürtlerle ilgili bir şey okumayı seviyorum bir şey duyduğumda ilgileniyorum, biri bir şey sorduğunda bilgi sahibi olabiliyorum, ekstradan böyle bir değer gibi oluyor. (K14/K/25)/ Evet, tabi ki primi oluyor bazı ortamlarda. Başta biraz bahsetmiştim, yurtdışında zaten oluyor bir konuşma noktası muhabbet başlangıcı olarak ama Türkiye’de özellikle Boğaziçi’nde okuduğum için o çevrelerin ilgisini çekiyor bir takım sorular soruyorlar, oluyor her çevre için geçerli değil tabi ki ama hoşuma da gidiyor. (K18/K/27)
5-Suçlamadan kaçış	1	3	Avantaj yaşıyorum. Biri beni milliyetçi olmakla suçladığında bir sebepten dolayı -ya ben Kürt’üm- diyebiliyorum ya da Kürt tarafına yakın olmakla suçladığında -yoo ben Türk’üm- diyebiliyorum. Bu bir avantaj. (K17/E/28)
6-Askerlik görevi	1	3	Burada da hiç avantaj yaşadığımı düşünmüyorum. Bilmiyorum belki şu olabilir; gerçekten oldu mu emin değilim askerdeyken kütüğü doğulu olanların askerliği İstanbul’a çıkar derlerdi benim de öyle oldu. Belki o olmuş olabilir, başka bir şey hatırlamıyorum. (K7/E/38)
7-Avantaj yaşamama	2	6	Avantaj yaşamıyorum. (K2/E/34)

Katılımcıların sosyal kimlikleri birlikte taşırken yaşadıkları avantajlar yedi kategorinin altında toplanmıştır. Bunlar; “Kültürel zenginlik”, “Dil bilme”, “Empati,

açık fikirlilik ve objektif değerlendirme”, “Benlik saygısı”, “Suçlamadan kaçış”, “Askerlik görevi” ve “Avantaj yaşamama”dır. Verilen yanıtlar içerisinde yukarıdaki kategorilerle karşılaşılma sıklığına bakıldığında şu oranlar ortaya çıkmaktadır: %42 “Kültürel zenginlik”, %9 “Dil bilme”, %27 “Empati, açık fikirlilik ve objektif değerlendirme”, %9 “Benlik saygısı”, %3 “Suçlamadan kaçış”, %3 “Askerlik görevi” ve %6 “Avantaj yaşamama”. Bu tabloda kültürel zenginliğe sahip olma, daha rahat empati yapabilme, açık fikirli olma ve olayları objektif değerlendirebilme, öne çıkan başlıklar olmuşlardır. Katılımcılar sahip oldukları sosyal kimliklerin onları kültürel anlamda zenginleştirdiğini, her iki tarafın da kültürlerine aşina oldukları için bu sosyal çevrelerle daha rahat iletişim kurabildiklerini, bu kimliklere sahip olmaktan dolayı daha açık fikirli, objektif ve empatik olduklarını belirtmişlerdir. Kişilerin yaşadıkları diğer avantajlar tabloda yer alırken avantaj yaşanmadığını belirten cevapların oranı sadece %6 olmuştur.

Tablo 11’de, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip olan kişilerin, sosyal kimlikleri ile çatışma yaşadıkları durumlara ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 11: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin Sosyal Kimlikleri İle Çatıştıkları Durumlar

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Çatışma hissetmeme	8	16	Açıkçası hiç hissetmiyorum. Yalan söylemeyeceğim. (K3/E/24)/ Herhangi bir çatışma hissetmedim şu ana kadar. (K17/E/28)/ Orada hiç çatışma yaşamıyorum. (K25/K/30)/ Hissetmiyorum bunu genelde sanırım. (K22/E/24)/ Kürt kimliği ile çok çatışma hissetmiyorum açıkçası. Bunun sebebi olarak Kürt kültürünü çok yaşayamamam ve Kürtçe konuşmamamdan dolayı böyle olduğunu düşünüyorum. (K13/E/19)/ Bununla ilgili bir çatışma hissetmiyorum. Eskiden bununla çatışmalı hissediyordum çocuklukta ama şu an bununla ilgili bir çatışma hissetmiyorum. (K14/K/25)
2-Önyargı ve ayrımcılık	9	18	Önyargı: Türk kimliğine sahip olmayanlar daha alt bir statüde görüldüğünde kendimi çatışma içinde hissediyorum. (K2/E/34)/ Sadece Kürtlerin Türkleri benimsememesi bir tek o. Diğer konularda uzak gelmiyorlar. Örf adetleri bunları da seviyorum zaten Türklerle de farklı örf âdete sahip değiller çok yakın birbirlerine. (K10/E/41)/ ...akrabalar sadece Kürtler’e değil farklı etnik gruplara da yukarıdan bakabiliyorlar. O benim için rahatsız edici ve muhalif olduğum bir durum. (K7/E/38)/ Bir ırkçılığa uğradığım zaman hissediyorum bunu ya da bana

doğrultulması da gerekmiyor internette bir yazı görüyorum bunu hissediyorum mesela. (K22/E/24)/ Şöyle eşitlik bozulduğunda ya da eşitliğin bozulduğu düşünüldüğünde, önyargılar ortaya çıktığında, kendisini milliyetçi ve cumhuriyetçi olarak görüp sizi daha farklı görmeye çalıştıklarında çatışma ortaya çıkıyor. (K24/E/33)/ Hissetmiyorum bir tek Kürtlerin Türklere karşı olduğu gibi Türklerin Kürtlere karşı bir önyargısı var bir tek ondan dolayı kafamda bir soru işareti oluyor. (K10/E/41)/ Kürtlere ırkçılık yapıldığında, bir ortamda küfür olarak Kürt kelimesi kullanıldığında, Kürtlere terörist muamelesi yapıldığında... Kürtlerin daha az entelektüel amele olduğunu, eğitimsiz kaba saba olduğunu söyleyen insanlar olunca kendimi Türk kimliğine çok uzak hissediyorum. (K11/K/24)

Dil bilmeme sebepli önyargı:

- Oranın dilini kültürünü bunları yaşamış olduğumuz toplumda daha farklı yaşadığımız zaman bir örselenme çıkıyor. Kürtçe bilmediğim için nasıl bir Kürtün gibi bir önyargı ortaya çıkıyor. Bu da biraz soğutuyor insanlardan. (K24/E/33)

İnkâr:

- Türk kimliğinden başka hiçbir kimliği kabul etmeyen insanlarla karşı karşıya geldiğimde çatışma hissediyorum. (K1/K/49)

Kültürel uzaklık:

- Baba tarafındaki insanlarla bir şekilde iletişim kurmak zorunda olduğumda o çatışmayı hissediyorum kültürel olarak uzak olduğumuz için. (K17/E/28)/ Geride kalmış olmaları, 200 yıl geriden geliyor olmaları ama dışarıdan biriyle konuşurken kayıracağım, iyi yönlerini göstermeye çalışacağım tabi ki bu kimliğin. (K23/E/21)

Muhafazakârlık:

- Gene kadınlara bağlayacağım. Aile toplanıyor anne tarafı toplanıyor ve çok kardeşliler altı kardeşler ve erkekler hizmet bekliyor. Genel olarak çay yemek getirilsin, hizmet yapılsın ve ben yapmıyorum hiçbir şekilde. O zaman çok yabancı hissediyorum bu bana hiç uygun değil ve büyükler de benim bu konuda yanlış yaptığımı düşünüyor, bana tembel, yaban, gıcık gibi sıfatlar takıyorlar. (K11/K/24)/ Öyle bir şey yok pek ben kendi kimliğimle ile değil ikisiyle çatışıyorum. Ben İstanbul'da büyüdüm onlar İstanbul'a geldiler Diyarbakır'da Sivas'ta Tokat'ta büyüüp. O yüzden ben onların ikisiyle çatışıyorum. Mesela annem çok geleneklerine bağlı gelenek sever öyle bir insan değildir çok ama eğitilmiş düzgün modern ama gelenek sever. Onlara beni bağlamaya çalıştığı oluyor onlarda çatışabiliyoruz. (K19/K/26)/ Patrarşı durumunda o sıkı aile yapısı orada daha çok hissettiriyor kendisini. Muhafazakârlıktan dolayı... (K6/K/28)/ Şurada iki tane önemli konu var. Biri çok önemli: alkol tüketimi

açısından dinsel açıyı geçtim kutsallaştırılmış bir alkol tüketiminin zararlı olduğu düşüncesi var. Alkol alırken bu durumla çatışıyorum. Neden böyleler diye. Diğer konu da kadın erkek ilişkileri... Bu konuda Kürt kökenli insanlarda şöyle bir problem var hala günümüzde haremlik selamlık var. Bu kavram benim için çok ilkel geliyor. En çok çatıştığım iki nokta alkol ve kadın erkek ilişkileri. Kadın erkek ilişkileri çok zayıf. (K3/E/24)/ Yine böyle bir durum var ama babam Zaza olmasını biraz daha Müslümanlıkla özdeşleştirdiği için doğal olarak aynı zamanda milliyetçi olmuş oluyor öyle bir yaklaşımı var. Öyle olunca da yine güncel politik ve hayat felsefesi olarak babamın kimliğiyle çatışmış oluyoruz. (K5/E/27)/ Orada demin bahsettiğim gibi çok anlam veremediğim sıkı aile ilişkileri ve toplumsal feodal yapıya daha uygun olmaları çatışma yaşadığım iki noktadır. (K9/E/27)/ Çok gelenekçi Kürtlerle tanıştığımda. ... (K15/K/24)/ ...böyle el âlemcilik düşüncesi, gelenekçilik var. Bu gibi alanlarda uzak hissediyorum. (K16/K/25)/ Babamın tarafı Türk tarafı ile çok bir çatışma içinde hissetmiyorum sadece çok bağınaz ve eğitime kapalı oldukları için çatışma içinde hissediyorum. Uç kesimlere, marjinallere değer vermeyen hoşgörüsü olmayan kişiler. Kişisel yaşam tarzımı marjinalliği yaşayamadığım için bununla bir çatışma hissediyorum. (K13/E/19)/ Babamla da aynı şekilde ikisini de anlıyorum ama benim babam ceza avukatı Diyarbakır'da büyümüş hem gençliğinde hem meslek hayatında gördüğü korkunç şeyler yüzünden beni baskılamaya çalışıyordu gece çıkma, kılık kıyafet konularında. O anlamda bana çok ters geliyordu. Bunun Kürt oluşuyla orada büyüdüğü için bunla çok ilişkilendirebiliriz. (K19/K/26)/

İsyankar olmama:

- Bu dediğim başkaldırı, istediğini alma, biraz daha asi olma tarafından çok çatışıyorum anne tarafımın kültürüyle. (K21/E/19)/

Eğitim seviyesi:

- Bu da direkt belki etnik kimliğin bir sonucu olabilir genelde Kürt toplumu kendini daha az yetiştirmiş oluyor bu da hani ortak nokta bulmakta ne biliyim hani sohbet ederken zaman zaman zorluk yaratıyor. Benim açımdan en zorlayıcı kısım bu. (K7/E/38)

Siyasi olaylar:

- Yani mesela Türkiye'de devlet herhangi bir politika güttüğün zaman Türk kimliği de taşıyan bir insan olarak bundan dolayı sorumluluk hissediyorum. Ve bununla kavga ediyorum. (K4/E/34)/ Vatan sevgisi konusunda, siyasi mevzular konuşulduğunda hem de güncel politika olarak. Belki direkt yaşam felsefelerimiz farklı muhtemelen. (K5/E/27)/ Demin dediğim gibi siyaseten bir tarafı sömürgeci bir tarafı sömürülen gördüğüm için sürekli olarak sömürülen tarafa baskı ile bir çelişme bir

4-Siyasi
olaylar ve 15 29
çevrenin
siyasi tutumu

çatışma halindeyim. (K9/E/27)/ Siyasi tartışmalarda, terör haberi duyduğumda. (K1/K/49)

Çevrenin siyasi tutumu:

- Yine böyle milliyetçilik konularında, böyle bir şey halinde çatışma halinde hissediyorum diyebilirim. (K14/K/25)/ O kimlikte var olan bir ulusalcı damar var onla çatışma oluyor yani. (K18/K/27)/ Özel günlerde, bayramlarda onlar kadar coşkulu olmuyorum. Mesela instagramda bir takım paylaşımlar yapmadım, yapmıyorum, yapmayacağım. Bu çatışma oluşturuyor. (K23/E/21)/ Yine böyle bir durum var ama babam Zaza olmasını biraz daha Müslümanlıkla özdeşleştirdiği için doğal olarak aynı zamanda milliyetçi olmuş oluyor öyle bir yaklaşımı var. Öyle olunca da yine güncel politik ve hayat felsefesi olarak babamın kimliğiyle çatışmış oluyoruz. (K5/E/27)/ Benzer şekilde Kürtlerin milliyetçilik batağına sağlandığını görünce bundan dolayı ar ediyorum. Ama politik bir duruş olarak azınlıkların milliyetçiliğine daha empatik davranıyorum. (K4/E/34)

Radikal fikirler:

- Aşırı Türk milliyetçiliği olduğu durumda. Ben kendimi Atatürk milliyetçisi olarak görüyorum Atatürkçü düşünceye sahip birisiyim ama aşırılığa kaçan, Türk'ün önünde kimse duramaz biz bunu kırarız yıkarız diyen, başka bir etnik grubu, milleti küçültecek bir durum olduğu zaman uzak duruyorum çünkü bunun beni temsil etmediğini düşünüyorum. (K12/E/27)/ Aşırı Türkçü biriyle karşılaştığım zaman, kendini vatansever, bu vatani tek seven kişi olarak kendini tanımlayan kişilerle tanıştığımda, sanki vatansever olmak için onlar gibi olmak gerektiğini düşünen insanlar ile karşılaşıncı. (K15/K/24)/ Kürt kimliğine sahip insanlar dil ve din konularında aşırılık gösterdiği zaman aşırı bir ırksal durum ortaya çıktığı zaman kendimi çatışma içinde hissediyorum. (K2/E/34)/ ... Bazı politik konularda silahlı mücadele vb. konularda... O konularda çatışıyoruz. (K15/K/24)/ Babamın kimliğini çok fazla benimsemediğim için olabilir; çatışma oranı da az oluyor aslında. Ama mesela orada bir aşırılık olduğu zaman mesela ben PKK dan nefret ediyorum HDP gibi bir siyasi partiyi hiç sevmem bunları temsil eden kişiler olduğu zaman yine onlardan uzak durma eğilimindeyim aileden öyle yetiştirildim. Vatanının bütünlüğü, milletin bütünlüğü önemlidir. Bu tür durumlarda biraz içim gıcıklanıyor. Babam asker bize ne olur ki desem de bana karşı negatif bir bakış açısına sebep olur diye düşünebiliyorum, o yüzden kendimi çok uzak hissediyorum. (K12/E/27)

5-Ebeveynin kişiliği kaynaklı sebepler	3	6	Annem de şey çok mesela ben bunu böyle istiyorum böyle yapacaksın. Bende de her ne kadar otorite güzel bir şey olsa da bu bazen gıcık ediyor. Bana kural koyuyor bunu yapmak istemiyorum diyorum, bu yüzden sürekli kavga ediyoruz.
--	---	---	---

(K8/K/22)/ Bu duruma bir örnek vererek daha net şekilde anlatmak istiyorum. Mesela ayın 5'inde 10'nunda şehir dışında sınava girmem gerekiyordu. Babama bunu işte yolu arabayı ayarlamasını söylerim haftalar öncesinden ayarlamasını isterim. Babamın bu konuda rahat davranması her türlü nasıl olsa olur gideriz dert etme kafana takma demeleri bu konuda çok problem yaşıyorum. (K8/K/22)/ Çoğu zaman hissetmiyorum ama dinlediğim müzikler olsun babam bize çok fazla türkü dinlemeyi öğütleyen biriydi ama ben o konuda çok fazla türkü falan dinleyen biri değilim. Sanatsal konularda daha çok çatışıyoruz. (K21/E/19)

Katılımcıların sosyal kimlikleri ile çatışma yaşadıkları durumlar beş kategorinin altında toplanmıştır. Bunlar; “Çatışma hissetmeme”, “Önyargı ve ayrımcılık”, “Kültürel sebepler”, “Siyasi olaylar ve çevrenin siyasi tutumu” ve “Ebeveynin kişiliği kaynaklı sebepler”dir. Verilen yanıtlar içerisinde söz konusu kategoriler ile karşılaşılma sıklığı oranları şu şekildedir: %31 “Kültürel sebepler”, %29 “Siyasi olaylar ve çevrenin siyasi tutumu”, %18 “Önyargı ve ayrımcılık”, %6 “Ebeveynin kişiliği kaynaklı sebepler” ve %16 “Çatışma hissetmeme”. En çok karşılan kategori olan kültürel sebepler içerisinde muhafazakârlık vurgusu ön plana çıkmaktadır. Kişiler, taşıdıkları sosyal kimliğin ait olduğu kültürün muhafazakâr yönleriyle çatıştıklarını belirtmişlerdir. Kişilerin sosyal kimlikleri ile çatışma yaşamalarına sebep olan diğer kültürel sebepler ise kültürel uzaklık, isyankar olmama ve eğitim seviyesidir. Güncel politik olaylar ve etraftaki insanların kimi zaman aşırı olarak değerlendirilebilecek politik tutumları, kişilerin kendi sosyal kimlikleri ile çatışmalarına sebep olan bir diğer faktördür. Maruz kaldıkları önyargı ve ayrımcılık sebebiyle kendi sosyal kimlikleri ile çatışma yaşadıklarını belirten katılımcılar ise bu durumun, kimlikleri inkâr edildiği için, bir tarafın dilini bilmedikleri için ve diğer önyargı ve ayrımcılık formlarından dolayı meydana geldiğini belirtmişlerdir. Daha az oranda ebeveynlerin kişilik özellikleri sebebiyle çatışma yaşandığı söylenirken bazı katılımcılar ise sosyal kimlikleri ile ilgili çatışma yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 12’de, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip olan kişilerin, Tablo 11’de bahsettikleri çatışmaları nasıl yönettiklerine ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 12: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Kimlik Çatışmalarını Yönetme Stratejileri

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Bilişsel stratejiler	5	14	Bireye atfetme: Suç kişiseldir diyorum. Kendi annem ve babam rol model olduğu için kendi üzerime çok alınmıyorum. Buna sebep olan insanlara üzülüyorum ama geçiyor sonra kalıcı olmuyor. <i>(terör olayları olduğunda ve önyargıyla karşılaşıldığında yaşanan çatışma)</i> (K1/K/49)
			Okuma yapıp öğrenme: ...ama tarihte yapılanları biraz görünce o çatışma siyasi olduğu için bunun üzerinden gidiyorum daha çok şey öğrendim üniversitede o çatışmanın bir yanına dair, yani kafamda netleştirdi. Kendi iç çatışmamı o kadar yaşamıyorum ama aileden birileriyle karşılaşıncaya yaşıyor<i>(çevrenin siyasi tutumu kaynaklı yaşanan çatışma)</i>. (K18/K/27)
			Rasyonel düşünme: Aslında bunu yönetebilmek hem kendimle hem çevreyle alakalı. Kendimle alakalı kısmını şöyle anlatabilirim: Kimlik çatışmasında ortaya çıkan problemlerin ne denli beni temsil ettiğini düşünmeye çalışıyorum, bu şeyler doğru mu yanlış bana uyuyor mu uymuyor mu kendi kişisel dünyamda. Ve aslında aşama aşama bakıyorum, duygusal değil rasyonel bakıyorum. <i>(radikal siyasi fikirlerle karşılaşıldığında yaşanan çatışma)</i> (K12/E/27)
			Önemsememe: Kendime şöyle diyorum ırk önemli değil. Sadece kendim önemli insanların ne düşündüğü umurumda değil... <i>(Muhafazakâr kültür kaynaklı çatışma)</i> (K13/E/19)
			Kabullenme: Çok da önemli bir şey değil ya deyip çıkıyorum işin içinden. Hani insanız diyorum sonuçta. <i>(Önyargı ve ayrımcılık kaynaklı çatışma)</i> (K22/E/24)
2-Davranışsal stratejiler	17	46	Tartışma: Sözlü kavga ile bulunduğum ortamı terk ederek, karşı görüşler bildirerek. <i>(Önyargı ve ayrımcılık kaynaklı çatışma)</i> (K2/E/34)/ ... eğer yakınımrsa sonuna kadar tartışırım, ilgili konuda fikirlerimi beyan ederim. <i>(Önyargı ve ayrımcılık kaynaklı çatışma)</i>(K7/E/38)/ ... İnsanlarla kavga ediyorum. Çok çatışmaya giriyorum insanlarla. Ciddi büyük kavgalar ediyorum, bu arkadaşlarımla olmuyor mesela ama arkadaşımın arkadaşı giriyor ortama, bir şey söylüyor. Ben de kavga ediyorum. ... <i>(Önyargı ve ayrımcılık kaynaklı çatışma)</i>(K11/K/24)/ Kendimi açıklayarak, onunla aynı düşüncede olmadığımı söyleyerek. <i>(Muhafazakâr kültür kaynaklı çatışma)</i> (K16/K/25)/ ... eğer ki arkadaşlarımla çevremdeki insanlarla bu tarz düşüncelerimi

paylaştığımda rahatlama hissedeceğimi düşünüyorsam onların bana destek vereceğini biliyorsam veya mantıklı argümanlar sunacaklarını düşünüyorsam, bu davranışı da gerçekleştiriyorum. *(radikal siyasi fikirlerle karşılaşıldığında yaşanan çatışma)* (K12/E/27)/

Uzlaşma:

- ... o tür müzikleri de arada bir dinleyerek onların yaptığı şeyleri biraz sevmeye çalışarak yönetebildiğimi düşünüyorum. *(kültür kaynaklı çatışma)* (K21/E/19)/ Evlenene kadar yönetemiyordum, evlendikten sonra ben yönetmedim, kabulleniyorsunuz, siz de ona göre ayak uyduruyorsunuz. *(Muhafazakâr kültür kaynaklı çatışma)* (K25/K/30)

Kaçınma:

- Çatışmadan uzak durmaya çalışarak. *(Muhafazakâr kültür ve siyasi olaylar kaynaklı çatışma)* (K5/E/27)/ Susarak. Yani o çatışmalara atıyorum Türk olarak Kürtlerle ilgili alakalı bir şey söylendiğinde susuyorum. Keza Kürtlerle de Türklere karşı bir şey olduğunda yine susuyorum çünkü hani farklı ve sert tepki alacağımı bildiğimden dolayı susuyorum onu sezinliyorum yani. *(Önyargı ve ayrımcılık kaynaklı çatışma)* (K10/E/41)/ Hiç böyle uç seviyede bir problem yaşamadım kriz boyutuna gelecek ama çok rahatsız edici bir durum olursa ve karşımdaki kişi çok yakınım değilse görmezden geliyorum, geçip gidiyorum... *(Önyargı ve ayrımcılık kaynaklı çatışma)* (K7/E/38)/ Yönetmemeyi tercih ediyorum artık. Önceden insanlarla tartışmaya girer öyle olmasa da oluru anlatmaya çalışırdım, şimdi anlatmıyorum. *(radikal siyasi fikirlerle karşılaşıldığında ve muhafazakâr kültür kaynaklı yaşanan çatışma)* (K15/K/24)/ Günün sonunda ben İzmir’de doğmuş bir insanım ve yapabileceğim pek fazla bir şey yok biraz kendini düşün, çatışma, belli etme toplum içerisinde diyorum. Susuyorum, susarak yönetiyorum. *(çevrenin siyasi tutumu ve kültür kaynaklı yaşanan çatışma)* (K23/E/21)/ Yönetmiyorum yani muhatap olmamaya çalışıyorum, ailemin geniş bireyleriyle pek iletişim kurmuyorum. *(kültür kaynaklı yaşanan çatışma)* (K17/E/28)/ ... dahil olmayarak zaten öyle bir çatışma yaşayacak kadar sıkı bir ilişki kurmayarak çözümlemiş oluyorum. *(muhafazakâr kültür kaynaklı yaşanan çatışma)* (K9/E/27)/ Ayı e eve çıkararak. Gerçekten ayrılarak. Çünkü görebiliyorsun onlar kaç yaşında insanlar ne onlar değişebilir ne de sen gençliğini yaşamaktan geri durabilirsin. Çünkü öyle bağınaz dar çevrede büyümediğim için etrafta neler yapabileceğimi biliyorum o yüzden sıkıştırılamıyorum. Onlar da değişecek insanlar değil beni kısıtlamaya devam edecekler. Dolayısıyla kendime ait başka bir evde bulunarak, çatışmayarak. *(muhafazakâr kültür kaynaklı yaşanan çatışma)* (K19/K/26)/ Siyasi görüşe, milliyetçi,

			Atatürkçü olmamaya dair hislerim var, çok fazla dillendirmiyorum ya da pasif agresif şekilde dile getiriyorum, yarım ağız, gerçek çatışmalardan kaçınıyorum tartışmaya dönmemesi için. ... (<i>çevrenin siyasi tutumu kaynaklı yaşanan çatışma</i>) (K18/K/27)/ Karşımdaki kişinin konuşmasına müsaade ediyorum. Onun tatmin olacağı cevapları vermeye çalışıp geçiriyorum çünkü çok fazla belirttiğinizde yine haksız siz oluyorsunuz. (<i>Önyargı ve ayrımcılık kaynaklı çatışma</i>) (K24/E/33)
			Bir kimliği seçerek: • Ya açıkçası küçük yaşlarımda yönetemiyordum. Şimdi olgunluğun da getirdiği bir şeyler var. Türk olarak ifade ediyorum kendimi. Kürt kökenli tanımlamıyorum bu şekilde yürütüyorum süreci. (<i>muhafazakâr kültür kaynaklı yaşanan çatışma</i>) (K3/E/24)/ Bilmiyorum çok yönetebiliyor muyum, öncelikle tabi kendimi daha çok hissettiğim taraf zaten Kürt tarafı sadece psikolojik olarak mı demeliyim, kendimi kötü hissediyorum. Tarafım aslında çoğu zamanda siyasi olarak belli. (<i>Siyasi olaylar kaynaklı yaşanan çatışma</i>) (K6/K/28)/ ...Erasmus'a gittiğimde Türkler hakkında zaten çok önyargılı bir tavır var orada bazen şey deyip sıyrılıyorum- Kürtleri kimse tanımıyor bilmiyorlar ilgili değilse tarihle siyasetle vs. - Kürdüm diyip geçiyordum ve uzatmıyordum. (<i>Önyargı ve ayrımcılık kaynaklı çatışma</i>) (K11/K/24)
3-Kimlik yönetme stratejileri	7	19	Üst kimlik: • ... Çok çatışmaya giriyorum insanlarla. Ciddi büyük kavgalar ediyorum, bu arkadaşlarımla olmuyor mesela ama arkadaşımın arkadaşı giriyor ortama, bir şey söylüyor. Ben de kavga ediyorum. Ama genelde kendimi ikisine de uzak görüyorum ve dünya vatandaşıym diyip geçiyorum bazen. ... (<i>Önyargı ve ayrımcılık kaynaklı çatışma</i>) (K11/K/24) Marjinalleşme: • Şöyle yönetiyorum. Ben zaten genelde dönem dönem değilse de çoğu zaman kendimi ait hissetmiyorum bu kimliklere. ... genelde kendimi ikisine de uzak görüyorum (<i>Muhafazakar kültür, önyargı ve ayrımcılık kaynaklı çatışma</i>) (K11/K/24) Uzlaştırma: • İkisini de kendi içimde barıştırdığımı düşünüyorum. Belki de sosyoekonomik olarak çok büyük problemler yaşamadığım için ve sosyokültürel olarak çok problemlili alanlarda bulunmadığım için büyük bir kriz yaşadığımı söyleyemem. (<i>Siyasi olaylar kaynaklı çatışma</i>) (K4/E/34)
4-Ebeveyn tutumu	3	8	...anne ve babamın çoğu görüşe açık olmalarından dolayı bu tarz bir sıkıntı yaşamıyorum. (<i>muhafazakâr kültür kaynaklı yaşanan çatışma</i>) (K13/E/19)/ Kaosla. Babamın bu vurdumduymaz halleri umursamaz halleri bunu törpülemek

			isteyen kişi annem oluyor anneme gidiyorum.(ebeveyn kaynaklı yaşanan çatışma) (K8/K/22)
5-Yönetememe	4	11	Yönetemiyorum. Zorluk yaşadım iki senelik terapi aldım. (muhafazakâr kültür kaynaklı yaşanan çatışma) (K20/K/24)/ Çok da yönetemiyorum Türk olan tarafımda (kültür kaynaklı yaşanan çatışma) (K21/E/19)
6-Yönetme ihtiyacı hissetmeme	1	3	Beni olumsuz etkileyecek düzeyde olmadı bu çatışmalar o yüzden böyle ekstra bir yönetme ihtiyacı veya zorlanma hissetmedim. (çevrenin siyasi tutumu kaynaklı yaşanan çatışma) (K14/K/25)

Katılımcıların sosyal kimlikleri ile ilgili yaşadıkları çatışmaları yönetme stratejileri, altı kategorinin altında toplanmıştır. Bunlar; “Bilişsel stratejiler”, “Davranışsal stratejiler”, “Kimlik yönetme stratejileri”, “Ebeveyn tutumu”, “Yönetememe” ve “Yönetme ihtiyacı hissetmeme”dir. Verilen yanıtlar içerisinde “Bilişsel stratejiler”e %14 oranında, “Davranışsal stratejiler”e %46 oranında, “Kimlik yönetme stratejileri”ne %19 oranında, “Ebeveyn tutumu”na %8 oranında, “Yönetememe”ye %11 oranında, “Yönetme ihtiyacı hissetmeme”ye %3 oranında rastlanılmıştır. Davranışsal stratejileri kullanan katılımcılar bunu çevreyle tartışarak, uzlaşarak ya da kaçınarak yapmaktadır. Kimlik yönetme stratejilerini kullanan katılımcılar tek kimliği seçme, üst kimliği seçme, her iki kimliğe de mesafeli durma ve bu kimlikleri uzlaştırma yollarını kullandıklarını belirtmişlerdir. Diğer cevaplar ise bireye atfetme, okuma yapıp öğrenme, rasyonel düşünme, önemsememe, kabullenme gibi bilişsel stratejileri ve ebeveynin tutumu sayesinde yönetebilmeyi içermektedir. Toplamda %14 oranında ise yönetememeyi ve yönetme ihtiyacı hissetmemeyi vurgulayan yanıtlar olduğu görülmüştür.

3.5. FARKLI TOPLUMSAL ORTAMLARDA SOSYAL KİMLİK GEÇİŞLERİNİN NASIL GERÇEKLEŞTİĞİNE İLİŞKİN BULGULARI GÖSTEREN TABLOLAR

Bu bölümde, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip katılımcıların, sosyal kimlikleri arasında kolayca geçiş yapıp yapmadıklarını, geçiş yapma ihtiyacı duydukları toplumsal ortamları, sosyal kimliklerinin tipik bir üyesi gibi hissettikleri ve davranışlar sergiledikleri durumları gösteren tablolar yer almaktadır. Tablo 13’te, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip

olan kişilerin, bu kimlikler arasında geçiş yapma durumlarına ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 13: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin Bu Kimlikler Arasında, Geçiş Yapma Durumları

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Kültürel yakınlık sebepli kolayca geçiş yapma	11	37	İki kültürü de bilme: Yapabiliyorum. Her iki tarafın da anlayacağı dilden konuşuyorum. Anlayacakları dilden kastı dilbilimsel değil, kültürel ve sosyolojik açıdan. (K2/E/34)/ Evet. Çünkü her ne kadar yeni bir ortama girdiğimde Kürt'üm desem de Türklük ve Kürtlük çakışmasa da ortak tabanda buluşan etnik formlar. O yüzden Kürt'ün Diyarbakır'da konuştuğu, yaşadığı konu, sorun hakkında fikir yürütebiliyorum ama batı Anadolu'da hali bilip geçiş yapabiliyorum. (K6/K/28)/ Tabi demin de dediğim gibi iki kültürün de yaklaşımlarını ve hassasiyetlerini bildiğim için kendime ilke edindiğim bazı noktalar haricinde uyum gösterebiliyorum. (K9/E/27)/ Geçiş yapabiliyorum çünkü her iki ortamda da bulunduğum için iki ortam da bana çok yakın geliyor. Yani mesela ikisi de benim ait olduğum bulunduğum ortamlar. (K25/K/30)/ Yapıyorum. Çünkü sebebi de şu bulunduğunuz ortamda ikisine de yabancı olmadığınız için olabilecek bir durumda bukalemun gibi renk değiştirebiliyorsunuz. (K24/E/33)/ Kolayca geçiş yapabiliyorum yani buna etki eden iki tarafında bana bir noktada kültürlerini doğru miktarda empoze etmiş olmaları yani kendimi iki tarafa da yabancı hissetmediğim için çok kolayca geçiş yapabiliyorum. (K21/E/19)/ Yapıyorum. ... Mesela bir arkadaş grubu ile yemeğe çıkmıştık bir çocuk vardı Vanlı orada büyümüş Kürt. Bir de işte gruptaki iki arkadaşımız daha vardı, aileleri İstanbullu bunlar bir de ben. Çocuğun anlattığı şeyler onlara inanılmaz heyecanlı geliyordu ona sorular soruyorlardı. Ama benim o konu hakkında da bilgim var, çocuğun anlattıkları şeyleri de biliyorum, onun bilmediği Türk tarafını da biliyorum. O yüzden çok eğlenceli benim için, çok çeşitli bilgim, görgüm oluyor bu sayede. (K19/K/26)
			Dil-şive etkisi: Yapıyorum. Çünkü bir kere mesela şiveli konuşmuyorum o yüzden her yerde var olabiliyorum hiç kimse yadırgamıyor. Onun dışında da zaten aralarında bir fark yok herkes Türkçe konuşuyor ama başka şehirlerde büyümüş arkadaşları görüyorum onlar İstanbul'da başka grupların içine girmekte zorlanıyorlar ya da o gruplar onları almakta zorlanıyor. Çünkü çok etiket bir şiveleri var mesela en basitinden benim öyle bir durumum olmadığı için ben iki tarafta da olduğum için

				eğlenebiliyorum. ... (K19/K/26)
				Sahiplenme:
				• Evet. Çünkü ikisi de benim. (K20/K/24)
				Keyif alma:
				• Hiç zorluk yaşamıyorum. Hoşuma gidiyor bu geçişler. (K1/K/49)
				Sosyal çevreyi okuma:
				• Yapabiliyorum sanırım. Bulunduğum ortamdaki insanların eğilimlerini kestirmeye çalışıyorum. Başta çok şey yapmasam da benden bekleneni anlamaya çalışıp ona göre bazı şeyleri gizleyip bazılarını daha öne çıkarıyorum. (K18/K/27)/ Evet yapabiliyorum. Kürtlerin yanında yarı Türk'üm demiyorum yarı Kürt'üm diyorum, annem Kürt diyor. Türklerin yanında babam Türk diyor. ... (K11/K/24)/ Hem evet hem hayır. Kürt kimliğimi yeterince tanıdığımı düşünmüyorum. Ama herhangi bir ortama girince bir problem yaşamadım yaşayacağımı da düşünmüyorum. (K4/E/34)/ Evet, kolayca geçiş yapabiliyorum. Örneğin bir masada arkadaşlarla oturlan bir masada konu eğer Kürtlükle alakalı ise birkaç bir şey söyleyebiliyorum eğer Türklükle alakalı bir şeyse direk oraya da geçiş yapabiliyorum. Benim için bir sıkıntı olmuyor. Bunu şöyle açıklayabilirim: Benim iç çok kaygan o kimlikler hiç fark etmiyorum bile geçiş yapıp yapmadığımı, hiç farkında bile olmuyorum. (K12/E/27)
2-Sosyal çevreye göre kolayca yapma	göre geçiş	6	20	Dezavantajlı grupta özdeşleşme:
				• ... Biri çok baskın geliyor olsa öbüründen hiç hazzetmiyor olsam zorlanabilirdim ama etnik kökenler çok umurumda olan şeyler olmadığı için kolay oluyor. Ezilen grup kimse ona yakın hissediyorum. Bazı zamanlarda Almanya'daki Türklerle ilgili Türkçü yanım olabiliyor, o zaman ben de Türk'üm diyebiliyorum. (K15/K/24)
				Ebeveyn etkisi:
				• Küçüklüğümde beri anne ve babamın Türk toplumunda kültüründe bana arkadaşlarına Kürt olduğunu söyleme dediği için hep bu tarz yetiştirildim. O yüzden çocukluğumdan beri kültürler arası geçişte sıkıntı yaşamıyorum yani bir Kürt toplumunda da kendime Kürt diyebiliyorum. (K13/E/19)
3-Kimliklere dışarıdan bakabilme sebebiyle kolayca geçiş yapma		1	3	Yapıyorum ... toplumsal hayatta herhangi birisi ile muhatap olurken iki kimliğimi de kullanabiliyorum. Galiba bu biraz iki kimliğe biraz dışarıdan bakabildiğim için de olabilir bilmiyorum. (K5/E/27)
4-Kültürel uzaklık sebebiyle zor geçiş yapma		3	10	... hayır. Kürt kimliğimi yeterince tanıdığımı düşünmüyorum. ... (K4/E/34)/ Yani anne tarafımda değil ama baba tarafımla ilgili söyleyeyim çok kolay olmuyor. Bu biraz şeyle alakalı yetiştiğimiz toplumla alakalı. Ortak nokta bulamıyorum. Kısa süre sonra vakit geçmez bir hale gelebiliyor. Anne tarafım için bu geçerli değil diyebilirim. (K7/E/38)/ Bu geçişte çok

				zorlanıyorum en az biri iki hafta o ortamda bulunmam lazım. Çünkü Türkçe’de herhangi bir olumsuz anlam ifade etmeyen cümle Kürtçe’de olumsuz anlaşılabilir. Mesela kadınlara selam vermek ve kadınlarla iletişim kurmak. Kadınlar çok yabancıymışsın gibi davranıyor . Kuzenin teyzen bile Kürt kökenli olduğu için çekingen davranıyorlar. (K3/E/24)
5-Dini kimlik sebepli zor geçiş yapma	1	3		... aslında ikisinin ortak noktası olan Müslümanlık’ta çok yapamıyorum ... (K5/E/27)
6-Ebeveyn etkisi sebepli zor geçiş yapma	1	3		Kolayca geçiş yapamıyorum Kürt kimliğinde sabit duruyorum şu an, hani babanın soyadını taşırsın baban neyse sen de osun. Yüzde elli elli vardır normalde ama baba daha ataerkil, babanın soyu köyü bunlar daha çok göz önünde olduğu için toplumun bana hissettirdiği şey sen yüzde 30 Türksün, yüzde 70 Kürtsün. (K8/K/22)
7-Fiziksel görünüş/ Ten rengi sebepli zor geçiş yapma	1	3		... Annemin kalabalık ailesine girince daha kuzenler vs. zaten genelde Kürt aileleri kalabalık oluyor. Oraya girince biraz şey hissediyorum aşırı esmerler ben değilim. Öteki hissettiriyorlar, yapma amaçları bu değil ama orada farklılığı hissediyorum. (K11/K/24)
8-Geçiş yapmama	6	20		Bu hiç olmuyor öyle bir geçişim olmuyor. (K22/E/24)/ 41 yaşındayım, kendimi hep Türk gibi hissettim hiç geçiş yapmadım. (K10/E/41)/ Aslında geçiş yapmıyorum direk ben kimsem oyum. Belki bir Kürt topluluğu içine girsem daha bir Kürt gibi davranabilirim. Ama mesela bir Türk topluluğu için yine kendim gibi olurum, yani uyum sağlamak için ekstra bir şey sarf etmem. (K14/K/25)/ Çok geçiş olduğunu düşünmüyorum, çünkü benim içi böyle çok ayrı ayrı iki kimlik var gibi değil. (K16/K/25) / Hayır. Bu beni çok rahatsız eder. Mesela ben şu an Hamburg’tayım. Burada mesela biri bana gel beraber Türk kahvaltısı yapalım dese “Turkish” diyor o kelimeyi kullanıyor ben de derim ki hayır ya Türkiyeli ya da Türkiye’den kişi demelisin bunu belirtirim ve asla geçiş yapmam arasında. (K23/E/21)/ Yok, yapamıyorum inandırıcı olmuyor, açıkçası denemişliğim var inandırıcı olmuyor. (K17/E/28)

Katılımcıların sosyal kimlikleri arasında geçiş durumları sekiz kategorinin altında toplanmıştır. Bunlar; “Kültürel yakınlık sebepli kolayca geçiş yapma”, "Sosyal çevreye göre kolayca geçiş yapma", "Kimliklere dışarıdan bakabilme sebepli kolayca geçiş yapma", "Kültürel uzaklık sebepli zor geçiş yapma", "Dini kimlik sebepli zor geçiş yapma", "Ebeveyn etkisi sebepli zor geçiş yapma", "Fiziksel görünüş/ Ten rengi sebepli zor geçiş yapma" ve "Geçiş yapmama"dır. Verilen yanıtlar içerisinde yukarıdaki kategorilerle karşılaştırılma oranları şu şekildedir: %37 “Kültürel yakınlık sebepli kolayca geçiş yapma”, %20 "Sosyal çevreye göre kolayca geçiş yapma", %3 "Kimliklere dışarıdan bakabilme sebepli kolayca geçiş yapma", %10 "Kültürel

uzaklık sebepli zor geçiş yapma", %3 "Dini kimlik sebepli zor geçiş yapma", %3 "Ebeveyn etkisi sebepli zor geçiş yapma", %3 "Fiziksel görünüş/ Ten rengi sebepli zor geçiş yapma" ve %20 "Geçiş yapmama". Katılımcıların cevaplarının çoğunda kolayca geçiş yapılabildiği ifadesine rastlanılmıştır. Bunu sağlayan faktörler olarak şunlar söylenmiştir: bu kültürle olan yakınlık, içinde bulunulan sosyal çevrenin durumu ve kimliklere dışarıdan bakabilme becerisi. Kolayca geçiş yapamadığını belirten kişiler ise buna sebep olarak kültürle olan uzaklığı, dini kimliği, ebeveyn etkisini ve fiziksel görünüşü göstermişlerdir. Bir grup katılımcı ise söz konusu sosyal kimlikler arasında geçiş yapmadıklarını belirtmiştir.

Tablo 14'te, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip olan kişilerin, sahip oldukları sosyal kimlikler arasında hangi ortamlarda geçiş yaptıklarına ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 14: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Sahip Oldukları Sosyal Kimlikleri Arasında Geçiş Yaptıkları Ortamlar

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Farklı sosyal çevrelerle ilişki	13	35	Akraba ortamı:
			• Şöyle bu sadece anneannelerin babaannelerin olduğu baba tarafımın akrabalarının yanında diyebilirim. (K7/E/38)/ Babamlarlayken Kürt taraflayken. (K19/K/26)/ ... aile büyüklerimle bayramlarda Kürt kimliğime geçiyorum. (K20/K/24)/ ... Normalde daha samimi olduğum insanlarla, yakın arkadaşlarımla, ailemle, çekirdek ailemle, onlarla dalga geçip azınlık kimliğimle ilgili böyle daha rahatça ifadeler kullanabilirken onla ilgili iş ortamında rahat olamıyorum. Orada net bir geçiş yaşıyorum. Aynı şekilde aile ortamları geçiş yaptığım ortamlar oluyor. Dediğim işte siyasi durumlarla ilgili anne tarafımın yanında devlete çok laf edemiyorum. Genelde Türk kimliğini öne çıkarır gibi davranıyorum. Ama öbür türlü de oluyor. Babamın ailesiyle, okulda başka Kürt arkadaşlarla tanıştığımda, sizde öyle oluyor mu diye daha samimi olduğum kişilerle de ... oralarda da Kürt kimliğine geçiş yapıyorum. Hem daha bahsettiğim şeyler oluyor hem ben daha öyle gibi davranıyorum. (K18/K/27)
			Arkadaş çevresi:
			• Ben, daha çok, arkadaş ortamlarında... (K6/K/28)/ Türk kültürüne çok fazla geçiş yapıyorum çünkü Türk arkadaşlarım olması nedeniyle ve etrafımdaki insanların Türk olması sebebiyle kendime Türk diyorum. (K13/E/19)/ Akranlarımla sosyalleştiğim ortamlarda ... (K20/K/24)/ ... daha samimi olduğum insanlarla, yakın arkadaşlarımla, ailemle, çekirdek ailemle, onlarla dalga geçip azınlık kimliğimle ilgili böyle

daha rahatça ifadeler kullanabilirken onla ilgili iş ortamında rahat olamıyorum. Orada net bir geçiş yaşıyorum. ... başka Kürt arkadaşlarla tanıştığımda, sizde öyle oluyor mu diye daha samimi olduğum kişilerle de ... oralarda da Kürt kimliğine geçiş yapıyorum. Hem daha bahsettiğim şeyler oluyor hem ben daha öyle gibi davranıyorum. (K18/K/27)

İş ve okul ortamı:

- Çalıştığım yerde Kürtlere karşı daha yakın olabiliyorum. (K16/K/25)/ Yani şöyle her alanda yapıyorum; okul hayatında da geçiş yaptım iş hayatında da öyle. (K25/K/30)/ İş ortamında kurumsal bir şirkette beyaz yakalı olarak çalışıyorum, orada benden daha ortalama Türk olmam bekleniyor. Ve en çok siyasi konulara dair şeyleri gizliyorum. HDP'li değil de CHP'li birisi gibi konuşmak mesela. Ya da böyle beyaz Türk gibi yapmak durumunda kaldığım ortamlarda genelde benim çok konuşmayı tercih etmediğim konularda benim çok ilgim varmış gibi davranıyorum ve ilişkilerimin daha yüzeysel olmasını yol açıyor arkadaşlarımla. Normalde daha samimi olduğum insanlarla, yakın arkadaşlarımla, ailemle, çekirdek ailemle, onlarla dalga geçip azınlık kimliğimle ilgili böyle daha rahatça ifadeler kullanabilirken onla ilgili iş ortamında rahat olamıyorum. Orada net bir geçiş yaşıyorum. ... okulda başka Kürt arkadaşlarla tanıştığımda, sizde öyle oluyor mu diye daha samimi olduğum kişilerle de ya da Boğaziçi'nde Kürt olmasalar bile herkes daha bir Kürt hareketine sempati duyan insanlar olduğu için, tiyatro kulübünde oralarda da Kürt kimliğine geçiş yapıyorum. Hem daha bahsettiğim şeyler oluyor hem ben daha öyle gibi davranıyorum. (K18/K/27)

Yabancılar ile konuşurken:

- Yabancı insanlarla Türkiye'den olmayan insanlar ile konuşurken ... (K15/K/24)

2-Düğün-cenaze-bayram	3	8	Kürt düğünlerinde cemiyetlerinde cenazelerinde Kürt kimliğine geçiş yapma ihtiyacı duyuyorum ve hoşuma da gidiyor. (K1/K/49)/ Cenaze ve bayramlarda çok fazla yaşıyorum bu problemi. Bu biraz mecburiyet açıkçası. Çünkü Türkçe bilmeyen insanlarla da muhatap olmak zorunda kalıyorum. (K3/E/24)/ ... bayramlarda Kürt kimliğime geçiyorum. (K20/K/24)
3-Sanatsal ortamlar	4	11	Yani bilmiyorum karşı bireyle alakalı toplumsal ortamdan ziyade. Boğaziçi'nde Boğaziçi Üniversitesi Oyuncuları'ndayken falan genelde orada ki insanlar Zaza ve Ermeni konularında hassas olduklarından daha çok Zazalık'la alakalı şeyler soruyorlardı. O durumda Zazalık'tan bahsediyordum diğer kimliklerimden bahsetmiyordum. Muhtemelen orada insanlar beni o şekilde tanımlıyordu. (K5/E/27)/ En çok politik ve kültürel ortamlarda özellikle mesleğimden kaynaklı olarak sinema ortamlarında bu ihtiyacı hissediyorum. Özellikle Türkiye bağımsız sinemasında Kürt sinemacılar epey yoğun olarak yer alıyor hem de kültürel güç kaynakları olarak da yer alıyorlar. O ortamlarda bir iç Akdeniz iç Ege'den gelen bir Türk olarak var olmak zor olabiliyor. O ortamlarda Kürt kimliğine geçersen avantaaj sağlarım diye düşündüğüm oluyor ama çok da uygulamıyorum. (K17/E/28)/

			Arabada yolculuk esnasında dinlediğimiz müziklerde daha çok Türk olduğumu hissediyorum. ... (K8/K/22) / ... tiyatro kulübünde oralarda da Kürt kimliğine geçiş yapıyorum. ... (K18/K/27)
4-Baskın kültürün olduğu ortamlar	7	19	Hangi taraf daha baskınsa orada. Ama ben kimliğimi her yerde söylüyorum. Eskiden gizliyordum annemin öğütleriyle ama şimdi her yerde yarı Kürt'üm yarı Türk'üm diye bahsediyorum, 8-9 senedir. (K11/K/24)/ Daha çok mesela bir Kürt topluluğuna girdiğimde Kürt özelliğini daha çok ön plana çıkarır gibi davranıyorum, onun dışında iki özelliğimi de aynı yaşıyorum. (K14/K/25)/ Birazcık içinde fazla Kürt olan toplumlarda. Çünkü biraz daha benim gündelik hayatımda annemin tarafına daha yaktın olduğum için içinde fazla Kürt olan yerlerde daha sık geçiş yapma gereği duyuyorum. (K21/E/19)/ Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde Kürt kimliğine Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde ise Türk kimliğine geçmeyi gerekli buluyorum. (K2/E/34)/ Ağırlıklı olarak Kürtçe konuşulan bir ortam ise bu çok az oldu bu arada biraz sıkıntı yaşarım ama geçerim yani. (K4/E/34)/ Türk kültürüne çok fazla geçiş yapıyorum çünkü Türk arkadaşlarım olması nedeniyle ve etrafımdaki insanların Türk olması sebebiyle kendime Türk diyorum. (K13/E/19)
5-Politik ortamlar	4	11	Ben, daha çok, arkadaş ortamlarında, siyasi bir konu konuşulurken açıkçası. (K6/K/28)/ Ülkeyle alakalı konular konuşulduğu zaman ve genellikle ülkenin olumlu veya olumsuz yönleri bir arada konuşulmaya çalışıldığı zaman. (K12/E/27)/ En çok politik ve kültürel ortamlarda özellikle mesleğimden kaynaklı olarak sinema ortamlarında bu ihtiyacı hissediyorum. ... (K17/E/28)/ ... en çok siyasi konulara dair şeyleri gizliyorum. HDP'li değil de CHP'li birisi gibi konuşmak mesela. Ya da böyle beyaz Türk gibi yapmak durumunda kaldığım ortamlarda genelde benim çok konuşmayı tercih etmediğim konularda benim çok ilgim varmış gibi davranıyorum ve ilişkilerimin daha yüzeysel olmasını yol açıyor arkadaşlarımla. Normalde daha samimi olduğum insanlarla, yakın arkadaşlarımla, ailemle, çekirdek ailemle, onlarla dalga geçip azınlık kimliğimle ilgili böyle daha rahatça ifadeler kullanabilirken onla ilgili iş ortamında rahat olamıyorum. Orada net bir geçiş yaşıyorum. Aynı şekilde aile ortamları geçiş yaptığım ortamlar oluyor. Dedğim işte siyasi durumlarla ilgili anne tarafımın yanında devlete çok laf edemiyorum. Genelde Türk kimliğini öne çıkarır gibi davranıyorum. ... (K18/K/27)
6-Milli bayramlar	1	3	... Ülkemiz için önemli günler vardır. Özellikle o zaman daha çok Türk kimliğimin baskın olduğunu hissediyorum. (K8/K/22)
7-Önyargı ve ayrımcılık	2	5	Önyargı ve ayrımcılık olduğunda: • ... Kürtlüğe öcü gibi bakıldığı ortamlarda insanların benim de Kürt olduğumu Kürtlerin de öcü olmadığını hatırlamaları için bu bahsettiğim geçişi yaşıyorum. (K9/E/27) Önyargı ve ayrımcılık olmadığında: • ... Türkiye'deyken hiç tanımadığım daha az hoş görülmesini düşündüğüm insanlar varsa önce Türk'üm diye girip sonra kendim rahat hissettikten sonra o zaman daha ben de aslında Kürt'üm diye onu belirtebiliyorum. Genellikle

			çekindiğim için değil ama Türkiye koşullarında bazı ortamlarda lan dur temkinli ol hissiyatı geliyor. (K15/K/24)
8-Geçiş yapmama	3	8	Geçiş yapmıyorum. Kürt ortamında olduğum zaman tamam annemin Tuncelili olduğunu söylüyorum ama muhabbet daha çok Türklükle alakalı olduğu için öyle bir geçiş yok. (K10/E/41)/ Bu hiç olmuyor öyle bir geçişim olmuyor. (K22/E/24)/ Geçiş yapmıyorum. (K23/E/21)

Katılımcıların, sosyal kimlikleri arasında geçiş yapma ihtiyacı hissettikleri ortamlar ve durumlar, sekiz kategorinin altında toplanmıştır. Bu kategorilerin başlıkları ve verilen yanıtlar içerisinde bu kategorilerle karşılaşılma sıklıkları şu şekildedir: %35 "Farklı sosyal çevrelerle ilişki", %8 "Düğün-cenaze-bayram ", %11 "Sanatsal ortamlar", %19 "Baskın kültürün olduğu ortamlar", %11 "Politik ortamlar", %3 "Milli bayramlar", %5 "Önyargı ve ayrımcılık", ve %8 "Geçiş yapmama". Katılımcılar genellikle akraba, arkadaş, iş, okul ortamında ve yabancıların oldukları ortamlarda geçiş yaptıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların geçiş yapmak ihtiyacını hissettiği yerlerden biri de bir kültürün baskın olduğu ortamlardır. Politik ortamlar, milli bayramlar, sanatsal ortamlar, düğün, cenaze ve bayramlar, katılımcıların sosyal kimlikleri arasında geçiş yaptıkları diğer durumlardır. Az sayıda katılımcı ise önyargı ve ayrımcılığa maruz kalma durumuna göre geçiş yaptığını belirtirken bazı katılımcılar kimlikleri arasında geçiş yapmadığını söylemiştir.

Tablo 15'te, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip olan kişilerin, bu sosyal kimliklerin tipik bir üyesi gibi hissettikleri durumlara ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 15: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Bu Sosyal Kimliklerin Tipik Bir Üyesi Gibi Hissettikleri Durumlar

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Politik ortam	9	18	Siyasi kavgalarda. Vatan, millet, bayrak söz konusu olduğunda annemin kimliği yani Türk kimliğimin tipik bir üyesi gibi hissediyorum. (K1/K/49)/ Türklüğe yapılan siyasi saldırılarda. (K2/E/34)/ Kürtlüğe yapılan siyasi saldırılarda (K2/E/34)/ Politik konularda akşam haberlerini açıp izlediğimde kendimi Kürt tarafına yakın hissediyorum. Ben Kürt grubunun tipik bir üyesiymiş gibi hissediyorum. Yani izlediğim şeylerin beni hiçbirini tatmin etmiyor. (K15/K/24)/ Ülkenin başına büyük bir felaket büyük bir olay geldiği zaman dışarıdan zarar gördüğümüz zaman özellikle şehit verdiğimiz zaman. (K8/K/22)/ Ülkenin yaşadığı ortak sevinç ve üzüntülerde. (K12/E/27)/ Özel günlerde, devlet ve millet olaylarında, gururlandırılacak durumlarda, ülkemizin yararına olabilecek

durumlarda. Kısacası milli duygularda daha çok hissediyorum. (K24/E/33)/ Daha böyle siyasi bir tartışma ortamında veya Kürtlerle ilgili bir şey konuşulduğunda diyebilirim. (K14/K/25)

Toplumsal ortam:

- Sosyal çevremde çok fazla hissediyorum bunu. (K3/E/24)/ Komşuluk ilişkilerinde, arkadaşlık ilişkilerinde. (K25/K/30)

Baskın kültür:

- İçinde Türk olan sadece Türk insanları olan bir toplulukta diyebilirim. (K21/E/19)/ Bulunduğum ortamda o etnik kökenden insanlar olduğunda oradaki Kürt duygularımız kabarıyor. Yüzde yüz bir geçiş oluyor. (K24/E/33)/ İçinde tamamen Kürt insanlar olan bir toplulukta. (K21/E/19)

Akrabalar ile karşılaşma:

- Baba tarafının akrabaları ile oturduğumuz zaman. (K12/E/27)

Yabancılarla iletişim:

- Yabancı insanlarla etkileşim halindeyken tipik bir Türk gibi hissediyorum. (K17/E/28)

Gündelik yaşayış:

- Bir konuyla alakalı inatlaşırken, Kürt inadı derler ya... (K16/K/25)/ Bağıra bağıra konuşurken. Birileri ile aşırı yüksek sesle konuştuğumda ve sözünü kestiğimde. Aşırı karamsar olduğumda da azıcık kötü bir şey yaşandığında, olayın en kötüsünü düşündüğümde, genel bir ağıtçılık söz konusu olduğunda. Onu yaptığım zaman mesela küçük bir diş ağrımda kanser oldum diyorum. O zamanlarda kendimi Kürt gibi hissediyorum. (K18/K/27)/ Gündelik şeylerden mızımlanırken, trafik, toplu ortamlardaki kokulardan şikâyet ederken... (K18/K/27)/ Bilmiyorum ama karalama gibi olacak bazen küçük hesaplar yapınca Türk şarkıyatçılığı gibi. Öyle durumlarda küçük gündelik hesaplamalarım. (K6/K/28)/ Sinirliyiiken içiminden tam bir tipik Kürt fırlıyor. (K23/E/21)/ Konuşmalarda, konuşma durumlarında ben iki türlü böyle hissediyorum. Birincisi çok inatçı bir insanım ve bunu hep orayla bağdaştırırlar. İnâtçı olduğumda konuşma ortamında öyle hissediyorum. Bir de misafirperverlik konusunda kendimi yakın hissediyorum. (K20/K/24)

İş ve okul ortamı:

- Yani yine böyle akademik ortamda işte konuşulurken daha radikal fikirler söyleyebilirken bunu kendi içimde ona dayandırıyorum. ... (K6/K/28)

Yakın ilişkilerde reddedilme:

- Galiba karşı cinsle olan ilişkilerimde böyle bir his oluyor. Belki biraz hani biraz beyaz tenli ve sarışın kadınlarla ilişki kurarken utanıyorum. Belki de aşağılık kompleksi. Kendim reddedildiğimde başarısız olduğumda Zaza olduğumu hatırlıyorum. (K5/E/27)

2-Sosyal
çevre ile 17 34
ilişki

3-Fiziksel
görünüm ile 1 2 Aynaya baktığım zaman. (K22/E/24)

karşılaşma			
4-Kültürel işaretlerle karşılaşma	3	6	Yabancı bir youtube videosu izlediğimde Türk bayrağı gördüğümde . Yabancı filmlerde Türkiye geçtiğinde, Türk ismi geçtiğinde gururlanıyorum bilmiyorum niye böyle bir şey oluyor. (K5/E/27) / Davul zurna çalınca halaya durma isteği canlanıyor. Şöyle bir mendil sallayayım istiyorum. (K4/E/34) / Yemek konuşurken içli köfte vs gerçekten tam orali oluyorum. Her şeyi beğenemem, her kebabı, yemeği çünkü en güzelini yiyorum onlar sayesinde. O yüzden bu İstanbul'dakiler hiç bana hitap etmiyor. (K19/K/26)
5-Önyargı ve ayrımcılık yaşandığında	3	6	Kürtlere karşı ayrımcılık yapıldığında Türkler tarafından ama onun haricinde zaten geleneksel bir insan değilim, çok öyle şeyler etnik kimlik beni tanımlayan şeylerden biri değil. Ama ayrımcılık yapıldığında hissediyorum. Bunu en çok o zaman hissediyorum. (K11/K/24) / Doğululara ve Kürtler'e haksızlık yapıldığında (K1/K/49) / Bazen şey yapıyorum Kürtlere kötü davranıyorlar istemiyorlar o zaman da tam bir Kürt olarak hissediyorum. Haksızlık yapıldığını düşünüyorum. (K8/K/22)
6-Din	1	2	Bundan çok emin değilim ben. Tarihsel olarak Türk kimliği İslamiyet ile anılmış öteki tarafından batı tarafından. Bu anlamda Türk gibi hissediyorum diyebilirim. (K4/E/34)
7-Genel durum	5	10	Genel halim o. Kendimi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak görüyorum ve hayatımın her anını da öyle yaşıyorum diyebilirim. (K7/E/38) / Genel olarak toplumsal hayatta her zaman. (K19/K/26) / Ülkenin genel durumunda Türk gibi hissediyorum. İş yerinde, okul ortamında öğretmenlerle iletişimim de. (K25/K/30) / Her durumda. Kendimi daha çok öyle gördüğüm için. (K16/K/25) / Kendimi hep Türk hissettiğim için özel bir durum yok . (K10/E/41)
8-Hissetmeme	11	22	Hiçbir durumda hissetmiyorum yine hep kendim olduğum gibi tamamen çok farklı bir özelliğim de olmadığı için tipik diyemiyorum. Genelde hep kendim gibi hissediyorum. (K14/K/25) / Böyle bir his olmuyor oturup da düşünmedim hiç hep Türk gibi yaşadığım için Kürt gibi hissetmedim. (K10/E/41) / Öyle bir hissim olmadı hiç. (K20/K/24) / Hayır, yani her anne tarafına ait o ırkın da özelliklerini taşısam da tipik denecek kadar değil belki de o kadardır ama itiraf etmiyorumdur kendime ama. (K23/E/21) / Nerdeyse hiç. Özümseyemiyorum açıkçası. (K3/E/24) / Hiç hissetmiyorum tipik bir üye gibi çünkü babam da tipik bir üye değil. (K11/K/24)

Katılımcıların, sahip oldukları sosyal kimliklerin tipik bir üyesi gibi hissettikleri durumlar sekiz kategorinin altında toplanmıştır. Bu kategoriler ve oranları şu şekildedir: %18 "Politik ortam", %34 "Sosyal çevre ile ilişki", %2 "Fiziksel görünüm ile karşılaşma", %6 "Kültürel işaretlerle karşılaşma", %6 "Önyargı ve ayrımcılık yaşandığında", %2 "Din", %10 "Genel durum" ve %22 "Hissetmeme". Tabloda yer alan çeşitli koşullarda sosyal çevre ile ilişki kurmak, katılımcıları o grubun tipik bir üyesi gibi hissettirmiştir. Politik ortamlar, fiziksel görünüm ile karşılaşma, kültürel

işaretler ile karşılaşma, önyargıya ve ayrımcılığa maruz kalma ve din katılımcılar için aynı sonuca sebep olan diğer faktörlerdir. Bir grup katılımcı hayatının her durumunda kendini o grubun tipik bir üyesi gibi hissettiğini söylerken bazı katılımcılar kendilerini hiçbir zaman o grubun tipik bir üyesi olarak görmediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 16’da, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip olan kişilerin, bu kimliklerin tipik davranış özelliklerini sergiledikleri durumlara ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 16: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Bu Kimliklerin, Tipik Davranış Özelliklerini Sergiledikleri Durumlar

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Politik olaylarda (durumlarda)	5	12	Terör olayları olduğunda (K1/K/49)/ Türklüğe yapılan siyasi saldırılarda. (K2/E/34)/ Milli duygular ortaya çıktığında o davranışlar oluşuyor. (K24/E/33)/ Kürtlüğe yapılan siyasi saldırılarda (K2/E/34)/ Siyaseten bir konu söz konusu olduğunda o noktadan yaklaşabiliyorum. (K9/E/27)
2-Önyargı ve ayrımcılık yaşandığında	2	5	Mesele biri çıkıyor tamamen yeryüzünde olması gerek tek ırkın Kürt ırkı olması gerektiğini söylüyor. Mesela sen de Kürtsün neden kendini Kürt gibi hissetmiyorsun aslında senin baban Kürt ise sen de Kürtsündür dediklerinde uzun uzun açıklamak zorunda kalıyorum. O zaman yaşasın Türk ırkımız falan oluyorum. (K8/K/22)/ Çok baskı altında olduğumda falan annemin o dediğim sakın olma baş kaldırmama uyumlu olma özelliğim daha çok ortaya çıkıyor aslında, annemin bu Yörük tarafına ait özelliği, benim öyle gözlemlediğim. Onun dışında davranışlarımda o konuda bir ağırlık olmuyor. (K21/E/19)
3-Melankolik durumlarda	1	2	Ya acılarda, ağıtlarda daha çok sergiliyorum. (K1/K/49)
4-Sosyal çevre ile kurulan ilişkilerde	16	38	Toplumsal ilişkiler - Vefalı davranmak. Doğu insanı gerçekten çok verici ve bir sıkıntın olduğunda yardıma koşuyorlar ben de insanların yardımına koştuğumda kendimi o tarafa dâhil hissediyorum. (K19/K/26)/ Cenaze ve bayramlarda sergilemek zorunda kalıyorum. (K3/E/24) Baskın kültür: - Daha çok Türklerin bulunduğu ortamda annemin kimliğinin özelliklerini sergiliyorum öyle söyleyeyim. (K25/K/30)/ Kürtlerin daha fazla bulunduğu ortamlarda sergiliyorum. (K25/K/30)/ Kürtlerle aynı ortamlarda bulunduğumuzda hareketler davranışlar değişiyor. (K24/E/33)/ Evde. Etraf hep Kürt olduğu için mesela bizim köyde sadece üç aile vardır Türk olan. Çünkü onların da anladığı dil bu onların anlama şekilleri bu olduğu için bu şekilde davranmak zorunda kalıyorsun.

			(K8/K/22)
			Akraba:
			Burada mesela şey anne tarafının akrabaları ile görüşmelerimde çok fazla sergiliyorum mesela(K3/E/24)
			Misafir:
			Eve misafir geldiğinde. (K11/K/24)/ Açıkçası bilmiyorum hem Türklük de hem Kürtlük de mesela misafirperverlik. Bunu ayıramam, sadece annemde babamda diye ayıramam. Ortak bir nokta bu...(K6/K/28)
			Gündelik yaşayış:
			Çok inatçı, baskılayıcı olduğumda...(K13/E/19)/ Bazen böyle saçma konular tartışılıyorken çok... Örnek veriyorum böyle bir şey olmadı da menemen soğanlı mı soğansız mı olur tartışmasında inandığım şey neyse aşırı şiddetli bir şekilde bağırarak savunuyorum. Doğrusu bile yok aslında bu mevzunun ve inatçılık gereken ve de gerekmeyen durumlarda inatçılık gösteriyorum. (K5/E/27)/ Bilmiyorum ama belki benim tamamen çabuk sinirlenmem anneme oranla babamda olan bir şey. Belki bunu bu şekilde değerlendirebiliriz ama bilmiyorum bu etnisiteye atfedilecek bir şey mi? (K6/K/28)/ Gündelik şeylerden mızızlanırken, trafik, toplu ortamlardaki kokulardan şikâyet ederken...(K18/K/27) / ... kurnazlık falan yaptığımda olabilir. (K22/E/24)/ Bağıra bağıra konuşurken. Birileri ile aşırı yüksek sesle konuştuğumda ve sözünü kestiğimde. Çok konuştuğumda da. (K18/K/27) / Yine heyecanlanınca, sinirlenince benzer bir yere çıkıyor tabi. (K23/E/21)
5-Her zaman sergileme	8	19	Gündelik yaşamda çoğu zaman bir Türk'ün verdiği tepkileri ve davranışları sergiliyorum. (K9/E/27)/ Genel olarak yaşamın tamamında. İçselleştirilmiş bir durum aslında. (K12/E/27) / Genelde bu şekilde davranıyorum zaten. (K16/K/25)/ Genel olarak toplumsal hayatta her zaman öyle. (K19/K/26)/ Birçok özelliği sergiliyorumdur buna özel şu durum diyemem hani bütün durumlarda davranış olarak çok farklı olmadığım tipik davranışları sergiliyorumdur genel olarak. (K14/K/25) / Kendimi hep Türk hissettiğim için özel bir durum yok. (K10/E/41)
6-Hiçbir zaman sergilememe	10	24	Herhalde hiçbir ortamda. Dışarıdan öyle gözüküyordur ama ben öyle hissetmiyorum. (K17/E/28)/ Tipik olacak kadar yakın değilim. (K23/E/21)/ Yok, öyle bir ortam yok hatırlamıyorum ortaya da çıktığını düşünmüyorum. (K12/E/27) / Kendimi çok Türk kültüründe hissetmiyorum. (K13/E/19)/ Pek o tarz davranışlar yansıttığımı düşünmüyorum. (K7/E/38)/ Onu da hiçbir ortamda sergilemiyorum. (K17/E/28)/ Böyle bir davranış sergilemiyorum, bilmiyorum bence sergilemiyorum. (K22/E/24)/ Kürt kimliği ile ilgili tipik bir davranışının olduğunu düşünmüyorum varsa da farkında değilim. (K16/K/25)/ Çok tipik davranış gözlemlemediğim için akraba çevremde benim de aşırı tipik davranış özellik gösterdiğimi düşünmüyorum. (K14/K/25)

Katılımcıların, sosyal kimliklerinin tipik davranış özelliklerini sergiledikleri durumlar, altı kategorinin altında toplanmıştır. Bu kategorilerin başlıkları ve verilen yanıtlar içerisinde bu kategorilerle karşılaşılma sıklıkları şu şekildedir: %12 "Politik olaylarda (durumlarda)", %5 "Önyargı ve ayrımcılık yaşandığında", %2 "Melankolik durumlarda", %38 "Sosyal çevre ile kurulan ilişkilerde", %19 "Her zaman sergileme" ve %24 "Hiçbir zaman sergilememe". Katılımcıların, sosyal çevre ile kurulan çeşitli ilişki biçimlerinde bu kimliklerin tipik davranışlarını sergiledikleri cevabı tabloda ön plana çıkmaktadır. Politik olaylar, önyargıya ve ayrımcılığa maruz kalma ve melankolik durumlar katılımcıların belirttiği diğer faktörlerdir. Bir grup katılımcı hayatlarının her anında bu kimliklerin tipik davranışlarını sergilediğini söylerken bazı katılımcılar ise hiçbir zaman bu davranışları sergilemediklerini belirtmişlerdir.

3.6. ORTAK İÇ GRUP KİMLİĞİNİN NASIL İNŞA EDİLDİĞİNE İLİŞKİN BULGULARI GÖSTEREN TABLO

Bu bölümde, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip katılımcıların, bu kimlikleri ne şekilde uzlaştırdıklarına veya uzlaştıramadıklarına ilişkin bulgular Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Bu Kimlikleri Uzlaştırma Şekilleri

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Ebeveyn kişiliği sayesinde uzlaştırma	5	19	Yani ikisini de kabul ediyorum. Annemin babamın birbirini sevmesi birbirini kabul etmesi bana da güzel bir rol model olmuş. Ben de gayet güzel sevgiyle bu kimlikleri kabul ediyorum ve uzlaştırıyorum. (K1/K/49)/ Evet çünkü annem de babam da bu kimliklerle kavgalı insanlar değillerdi bana böyle bir kavga geçirmediler. O yüzden uzlaşi sahibi olduğumuzu söyleyebiliriz. (K4/E/34)/ ... ikisinin de seküler olması, kendi etnik kimliklerine dair muhafazakâr ya da kısıtlayıcı etkileri bana hissettirmemeleri sayesinde uzlaştırebiliyorum ve birbirilerine karşı olan hoşgörülerini bunda etkili oluyor. (K11/K/24)/ Evet, çünkü dediğim gibi iki farklı kimlik gibi değil. Bir de belki bu babamdan kaynaklı da olabilir o da böyle çok Kürt gibi değil, baskın bir Kürt karakteri yok diyeyim. (K16/K/25)/ Uzlaştırebiliyorum aslında. Zaten dediğim gibi çok içimde bunları ayrı şeyler olarak görmediğimden uzlaştırmak

				benim için bir hayli kolay oluyor. Bunun en büyük etkeni annemin ve babamın çok uygun miktarlarda kültürlerini empoze etmiş olmaları diyebilirim. (K21/E/19)
2-Politik olarak uzlaştırma	1	4		Uzlaştırabiliyorum. Bu da yine şey kültürel değil politik perspektiften iki tarafın da politik dertlerini anlayabiliyor gibi hissediyorum, bilmiyorum. (K17/E/28)
3-Üst inşa kimlik ederek uzlaştırma	8	31		Vatandaşlık bağı üzerinden uzlaştırıyorum tarihsel süreç düşünüldüğünde vatandaşlık bağı üzerinden uzlaştırıyorum. (K2/E/34)/ Evet, çünkü hepimiz Hz. Adem'den geliyoruz hepimiz insanız ve eşitiz o yüzden uzlaşıyorlar aralarında bir sıkıntı görmüyorum. (K5/E/27)/ Yine özet olarak şöyle söyleyebilirim: Kendimi ben Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak tanımladığım için alt kimliğe pek önem vermiyorum. Herhangi bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı gibi hayatımı yaşamaya devam ediyorum. (K7/E/38)/ Evet, uzlaştırıyorum dediğim gibi belki İç Anadolu'luluk bir yapışkan olabilir ... (K11/K/24)/ İşte çok büyük bir fark görmüyorum hep söylediğim gibi ne zaman o ne zaman öbürü hissetmiyorsunuz. Türklük Kürtlükten ziyade bir doğruluk var orada. Dolayısıyla ayrımı hissetmiyorum. Çok ayrışmıyorlar, yani sadece bir dil farkı var. (K15/K/24)/ Evet, bence de verdiğim cevaba benziyor ailemin iki söz konusu olan kültürden uzakta bir şehirde İzmir'de daha homojen bir yerde doğup büyümüş olmam beni uzlaştırıyor. Bir İzmirli kimliğim de var sıkışırsam ona sığınırım. (K23/E/21)/ Uzlaştırıyorum. Alevilik yoluyla uzlaştırıyorum. İki kimliğinde uzlaştığı nokta daha seküler bir yaşam tarzını mümkün kılan daha az baskıcı olabiliyor bu yüzden. Çünkü iki kimliğin de daha baskın olan Sünni halleri hem Türklük hem Kürtlük içinde o hallerin iki türlü de kadınlar için gençler için çok daha zor, baskıcı olurken benim için bu iki kimliğin uzlaştığı nokta olarak Alevilikten dolayı o kadar çok şey yaşamıyorum. (K18/K/27)/ Evet uzlaştırıyorum. Çünkü aslında uzlaşmaması için bir sebep yok. Tarih açısından baktığında aslında millet kavramı aynı dili konuşan kişiler için ifade edilir. Ama Atatürk bu ülkeyi kuran kişileri Türk halkı olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlama benim için yeterli bir sebep yani hiç de ikinci bir şey aramaya gerek yok. Çünkü şöyle bir durum var tarihsel baktığınız zaman Kurtuluş Savaşı'nda unvan alan şehirler hep doğudan; Urfa, Antep, Maraş. O yüzden birada yaşamak bir problem olmuyor benim açımdan, doğudaki adam da batıdaki adam kadar bu ülkenin savunulması için elinden gelen her şeyi yapıyor aslında. Bu açıdan uzlaşmama gibi bir seçenek yok benim açımdan. (K12/E/27)
4-İki kimliği harmanlayarak uzlaştırma	1	4		Evet. Birbirine entegre ediyorum. Elimde iki tane örnek oluyor bu iki örneği kendimce yorumlayıp bir ürün çıkartıyorum. Bir olaya karşı davranışımı ilgili ben ne yapmalıyım diyorum birini seçmek yerine ben yeni bir seçenek üretiyorum. (K20/K/24)
5-Tek kimlik	2	8		Dediğim gibi ikisini birden taşımaya çalışmadığım için çok

üzerinden uzlaştırma				zor olmuyor benim için ama bilgi olarak biliyorum bir Türk dayım olduğunu. (K22/E/24) / Uzlaştırıyorum. Annem Kürt tamam eyvallah da kendimi Türk olarak hissediyorum. Tamam, normal bir şey kendimi Türk olarak hissediyorum ama annemin beni Kürt olarak etkilemesi beni etkiliyor. (K10/E/41) /
6-Olgunlaşma (tekamül) ile uzlaştırma	1	4		Uzlaştırabiliyorum diyebilirim. Mesela hani işte çocukken utanıyordum Kürt olmaktan ama şu anda daha böyle ergenliğimde bir şeyler okudukça araştırdıkça ve milliyetçilikten uzaklaştıkça bu iki kimliği benliğimde birleştirdim ve iyi hissettim diyebilirim. (K14/K/25)
7-Kültürel etki ile uzlaştırma	4	15		Kültürel yakınlık ve beraber yaşama: - Uzlaştırıyorum sebebi de şu; her bağlamda birbirine çok yakın. Kültürel yapı olarak, toplumsal yapı olarak... Dışlanılmadığı takdirde o uzlaşma her zaman devam eder her ikisi için de geçerli. (K24/E/33)/ Evet, uzlaştırıyorum dediğim gibi ortak geçmişe sahip oldukları ve ben de ikisinin ortak birleştiği yer İstanbul'da büyüdüğüm, bir metropolde büyüdüğüm için aslında hiç de sıkıntı yaşamıyorum. (K19/K/26)/ Kimi zaman evet. Zaten aynı coğrafyada hani yüz yıllardır beraber yaşamış topluluklardan bahsediyoruz. Ne kadar zıt olabilirler diye düşünüyorum. Ve hani bu yüzden her ikisinde ayrımını çoğu alt başlıkta inanmıyorum. (K6/K/28) Kültüre uzaklık: - Uzlaştırabiliyorum. Böyle doğduğum, çok fazla Kürt kültürü görmediğimden dolayı kolay bir şekilde uzlaştırabiliyorum. (K13/E/19)
8-Kültürel uzaklık sebebi ile uzlaştıramama	1	4		Yani uzlaşması pek mümkün değil iki farklı kültürden bahsediyoruz. Uzlaşması da gerekmiyor bence kendileri öyle mutlular. Bir Kürt'ün yaşadığı Türk'e garip gelebilir ama o kendi içinde onla mutlu niye uzlaşma olsun, kendi kültürünü devam ettirsin bence. (K25/K/30)
9-Marjinalleşme sebebi ile uzlaştıramama	1	4		Hayır değil uzlaştıramıyorum çünkü kendimi ikisine de ait hissetmiyorum. Ortada kalmış gibi hissediyorum daha net bir ifade olur. (K8/K/22)
10-Kimlikleri ayrı olarak algılama sebepli uzlaştıramama	1	4		Tamamen uzlaştırmak bence imkânsız... Birisinin baskınlığını kabul ederek diğerini yok saymadığınız takdirde bir uzlaşma olmasa bile uzlaşmanın arkaik yapısı iskeleti oluşuyor bana kalırsa. İkisini bir arada yaşamının mümkün olmadığını düşündüğüm için birini yaşarken ötekisini unutmayacak şekilde gözümün önünde tutuyorum diyebilirim. (K9/E/27)
11-Kimlik çatışması sebebiyle uzlaştıramama	1	4		Uzlaştıramıyorum açıkçası açıklamak da gerekirse küçüklüğümden beri bir kimlik çatışması içerisindeyim o yüzden çok uzlaştırma gibi bir şeyim yok. (K3/E/24)

Katılımcıların kendi sosyal kimliklerini uzlaştırma/uzlaştıramama biçimleri on bir kategorinin altında toplanmıştır. Bu kategoriler ve karşılaşılma sıklıkları şu

şekildedir: % 19 "Ebeveyn kişiliği sayesinde uzlaştırma", % 4 "Politik olarak uzlaştırma", % 31 "Üst kimlik inşa ederek uzlaştırma", % 4 "İki kimliği harmanlayarak uzlaştırma", % 8 "Tek kimlik üzerinden uzlaştırma", % 4 "Olgunlaşma (tekamül) ile uzlaştırma", %15 "Kültürel etki ile uzlaştırma", % 4 "Kültürel uzaklık sebebi ile uzlaştıramama", % 4 "Marjinalleşme sebebi ile uzlaştıramama", % 4 "Kimlikleri ayrı olarak algılama sebepli uzlaştıramama" ve % 4 "Kimlik çatışması sebebiyle uzlaştıramama". Bir üst kimlik inşa ederek bu kimlikleri uzlaştırma, yanıtlar arasında ön plana çıkmaktadır. İki kimliği harmanlama ve tek kimlik üzerinden uzlaştırma kişilerin kullandığı diğer stratejileridir. Bu uzlaştırmayı sağlayan diğer faktörlerin ebeveyn kişiliği, olgunlaşma, kültürel faktörler ve politik tutum olduğu görülmektedir. Daha az sayıda katılımcı kültürel uzaklık, marjinalleşme, kimlikleri ayrı olarak algılama ve kimlik çatışması sebebiyle bu kimlikleri uzlaştıramadıklarını belirtmiştir.

3.7. MARUZ KALINAN ÖNYARGIYA, AYRIMCILIĞA VE BU ÖNYARGI VE AYRIMCILIK İLE NASIL BAŞA ÇIKILDIĞINA DAİR BULGULARI GÖSTEREN TABLOLAR

Bu bölümde, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip katılımcıların, maruz kaldıkları önyargıları, ayrımcılıkları ve bu durumlar ile başa çıkma biçimlerini gösteren tablolar yer almaktadır. Tablo 18’de, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip olan kişilerin, toplumsal yaşamlarında karşılaştıkları önyargılara ve ayrımcılıklara ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 18: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin Karşılaştıkları Önyargılar ve Ayrımcılıklar

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Çevredeki insanların rahatsızlık duyması	2	5	İrkçi insanlar Kürt olduğumu belirtmemden rahatsız oluyor. Kürt ırkçısı akrabalarım da politik söylemlerle karşılaşıyorum. (K1/K/49)
2-Çevredeki insanların uzaklaşması ve dışlanma	4	11	... Diğer tarafta ise Kürt duygularınızı çok yoğun şekilde yaşadığınızı zannedip sanki vatan millet hainiymiş gibi sizi farklı görüyorlar. Bu da bir önyargı olarak size geri dönüş oluyor. (K24/E/33)/ Geçmişe yönelik olarak evet diyebiliyorum. Örnek veriyorum mesela küçükken Kürt kökenli olduğumuzu

bilen arkadaşlar genelde uzak kalmayı tercih ederdi. ... **(K3/E/24)**/ Evet, çok karşılaşıyorum. Türk kimliğim ile ilgili yaşamıyorum ama annemin Kürt kimliğini hiçbir insana, sosyal hayatımdaki hiç kimseye söyleyemiyorum. Söylersem benden uzaklaşacakları, önyargılı bir şekilde davranacakları için. ... **(K13/E/19)**/ Evet. Kürt deyince şey oluyor konuşma bitiyor. Ya da bir konuşmada Kürtlere karşı çok fazla olumsuz yorum yapılıyor, bazen beni bilen birisi ya deme bak gibi beni gösterdiğinde o an ortamdan dışlanıyorum. **(K20/K/24)**

Küçümsenme:

- Evet, karşılaşıyorum. Bu eğitim düzeyi ile fark etmiyor. Bu dediğim şey; lisansüstü eğitim mezunu birisi bile Kürt kimliğine karşı önyargılı olabiliyor veya işte ilköğretim mezunu kişi de aynı şeyleri konuşabiliyor. Zaten Türk kimliğime karşı hiçbir şekilde önyargı almadım. Bütün önyargılar Kürt kimliğime yönelikti babam asker olmasına rağmen. Şöyle örnek vereyim yanımda mesela bazen insanlar Kürtlüğe bir şey demiyorlar ama Türkler şöyle yücedir, şöyle büyük şeyler yapmıştır o kadar abartılı övüyorlar ki Kürt'e bir şey demesen de orada laf sokma gibi bir şey oluyor aslında. Çocukken de böyleydi, ergenlikte de böyleydi, yetişkinlikte de hala böyle. **(K12/E/27)** / ... Fakat yine kültürel, sinema sanat çevrelerinde standart bir Türk olma üzerinden önyargılarla karşılaşıyorum. Birçok derdi meseleyi anlayamayacağım önyargısı oluyor. Bu çok yoğun hissettiğim bir şey çok fazla karşılaşıyorum. **(K17/E/28)**/ Karşılaşıyorum. Çocukluğumda çok daha sık karşılaşıyordum ama şu an çok değil. Hakaret olarak Kürt kelimesi kullanılırdı hala öyle kullanılıyor. **(K22/E/24)**/ Her ikisi için de karşılaşıyorum. Dediğim gibi Türklük kimliğinde nasıl anlatsam daha özellikle yabancı arkadaşlarım tarafından daha böyle yeri geldiğinde barbarlıkla eş tutulmak. Kürt kimliğimde durum biraz daha farklı orda işte Türkler tarafından içteki barbar gibi... Sürekli bir iç içe geçmiş hikâyeler farklı katmanlarda var. **(K6/K/28)**/ Evet, annemin Tuncelili Kürt olması çok hor görülüyor. Çevremiz hep Türk olduğundan dolayı çok önyargılar oluyor. Bu sadece şey değil dini olarak da öyle annem Kürt Alevisi. Alevilikle ilgili yanlış bilinen çok şey var ben bununla ilgili çok şey yaşıyorum. Alevilerin ibadetleri mumsöndü gibi cahilce bir dedikodunun beni çok rahatsız etmesi var. **(K10/E/41)**/ ...Bazen insanlar ofansif mizah yaptıklarında Kürt kimliğimle bunu bağdaştırıp sonra -alınmıyor musun?- falan deyip aslında çok cahilce bir şey söylüyorlar ve ben Kürt oluyorum o zamanlarda. **(K19/K/26)**/ Tabi ki de evet. Kürt tarafı yani Kürtlerle konuşurken onlar bana tam olarak onlara benzemediğim için önyargıyla yaklaşıyorlar. İki taraftan da, gerçek Türk olduğunu iddia eden biriyle ya da aynı şekilde bir Kürt'le o kültürün yüzde yüzü ile büyümüş biri bana önyargıyla yaklaşıyor. Kürt tarafından daha az önyargı alıyorum. **(K23/E/21)**

Sosyal kimlik ifade edildiğinde ve bilindiğinde:

- Evet, karşılaşıyorum tabi ki de. En basiti Edirne'ye geldiğimizde eşime soruyorlar karın nereli eşin nereli diye. Burada bile insanların hee Muşluymuş tamam olsun diye geçitirdiklerini duymuşluğum var. **(K8/K/22)**/ Evet, karşılaştığım oluyor yine Kürt kimliğime dair şeylerle karşılaşıyorum ama bunu da yine her iki taraftan Kürt olan insanların yaşadığı şekliyle yaşamıyorum, daha az farklı şekilde yaşıyorum. Yani şey falan oluyor direk Kürt olduğun duyulunca tadın kaçması oluyor. Lisede falan öğretmenler yoklama alırken hani -aa Berçem ne güzel isimmiş, anlamı ne?- diyorlar - Dere kenarı- dediğimde - aa Türkçe mi bu?- diye soruyorlar -Kürtçe- dediğimde ise hee deyip önceki ilgi kayboluyor ya da aslında Farsçadır diyen hocam olmuştu. İnsanların tadının kaçtığını hissediyorsun. Onun dışında bir kere baya sinirimi bozan bir olay olmuştu. Bir yere staj için başvurmuşum o zaman klinik ile ilgili bir şeyler olursa diye öyle bir doktorla görüşmüştüm. Böyle adam önce Boğaziçili olduğumu duyup aşırı hürmetler gösteriyordu o sırada dahiymişim gibi abuk subuk şeyler söylüyordu. Sonrasında memleket muhabbetine geldi laf öyle nerelisin deyince annem Çorum babam Tunceli dediğimde- vay sen Tuncelili babanın kızı Boğaziçi'nde psikoloji okuyor- demişti arada bir sürekli buna şaşıırıyordu. ÖSS birincisi çoban muamelesine maruz kalmıştım bak ne imkânlardan gelmiş gibi. Orada staj yapamadım bunla mı alakalıydı bilmiyorum ama daha çok şey gibi böyle sözlü şeyler, huzursuzluk oluyor. **(K18/K/27)** / Evet. Mesela şöyle söyleyeyim en yakın lise arkadaşlarım benim Kürt olduğumu bilmiyorlardı. Çünkü sınıfımızdaki Kürt arkadaşlarla dalga geçtikleri için ben söyleyememiştim. **(K25/K/30)**

Başarısızlık durumunda:

- Zaten Kürt kimliği için söylememe gerek yok yeterince önyargı var. Şöyle bir örnek vereyim. Başarılı bir öğrenci veya kişiyken takdir edilen yanım Özgür iyi bir öğrencidir iyi bir insandır ama başarısız ve kötü bir hareket sergilersem bu işte Kürtler böyledir diyerek... Hani önyargı ve önyargının çıktısı olduğunu düşünüyorum gündelik hayatta. ... **(K9/E/27)**

Dolaylı olarak:

- Genelde karşımdaki bilmiyor. O yüzden bana karşı bir önyargı olmuyor ama Kürt toplumuna karşı birçok kez önyargılı yaklaşıldığını gördüm ama benim şahsımda pek karşılaştığım bir şey değil. Tam tersi Kürtlüğe yakıştıramama durumu oluyor beni çevremden. Ben de onu abes buluyorum. Sebebi de şu: İnsanların o önyargıdan gelen kafalarında bir prototip var her bir millet için. O da biraz ayrımcılığa adaletsizliğe geliyor. Ben onun dünya görüşü olarak karşısında durduğum için bu durum benim için rahatsız edici. **(K7/E/38)**/ Çok ufak tefek hani direk bana yönelik değil, annemin kendi köyünde falan
-

			karşılaşılabiliyorum. Anneannem de karşılaşmış zamanında Kürt'e kız mı verilir gibisinden. Bana karşı falan da Kürt çocuğu diyebiliyorlar, kötü niyetli değil ama bence yine de ayrıştırıcı. (K16/K/25)/ Karşılaşıyorum işte özellikle Kürt kimliğimle alakalı insanların bir algısı, ortak algısı var. Kürtler asar, Kürtler keser, Kürtler küfür eder gibi çok fazla önyargıyla karşılaşıyorum. Bunu söylediğimde hatta insanlardan -aa sen nasıl Kürt'sün senin gibi çok fazla Kürt yok- şeklinde tepkileri çok fazla alıyorum. İnsanların bu yönde önyargılarını hissediyorum sık sık. ... (K21/E/19)
4-Şiddet görme	1	3	Sosyal kimlik ifade edildiğinde ve bilindiğinde: ... Kürt kültürünü insanlara söylediğimde gerek fiziksel gerek sözsöz şiddete uğradığım oldu. Kendimi sanki toplumda asla Kürt olduğumu söylememeye ittim. Ve bu beni çok baskılıyor. Ve özgürlüğüm elimden alınıyormuş gibi hissediyorum. (K13/E/19)
5-İnkâra zorlama	1	3	... kendi çekirdek arkadaş grubumda böyle bir şey yaşamadım çünkü onları kendim seçtiğim için ama onun haricinde başka bir ortama girdiğimde ırkçılığa uğrayabiliyorum Kürt tarafım olduğu için. Ve hani bu tarafını inkâr et zaten baban Türk olduğu için Türksün niye Kürt olduğunu söylüyorsun ne gerek var diyenler oluyor. Kürt değilsin ki baban Türk gibi tepkiler oluyor. Belki de şu açıdan şanslıyım şans mı dersek artık görünüşüm daha az anne tarafıma benziyor. Mesela kardeşim o daha esmer. Ve onun görünüşünden Kürt olduğu anlaşılabilir. Anlaşıldığı için o daha çok ırkçılığa uğruyor ötekileştiriliyor. Ben söylemediğim sürece önyargıyla karşılaşmıyorum Kürt gibi değilim esmer değilim benzemiyorum, insanlar anlamıyor diksiyonumda şivemde böyle bir şey olmadığı için. Bir de nerelisin dediklerinde Ankaralıyım diyorum. Ankara'da Kürt olacağını düşünmüyorlar. (K11/K/24)
6-Diğer olumsuz durumlar	6	16	Sosyal kimlik ifade edildiğinde ve bilindiğinde: Eğer Kürt kimliğimi ortaya çıkarırsam kesinlikle evet. Yani bizi bu anlamda toplum politik davranmaya itiyor. Ben bu halimle böyle düşünüyorsam sadece Kürt kimliğine sahip bir insan bu konuda daha büyük problemler yaşıyordur hatta yaşadıklarını görüyoruz diyebilirim. (K4/E/34)/ Ortaokuldayken falan karşılaşıyordum o da hani çok küçük çocuklar sağdan soldan ne duydularsa ona göre davranıyorlar. Hep böyle Türk Kürt Alevi gibi konuları sakın konuşma diye tembihlendiğim için çok o konuların içine girmedim ... (K15/K/24)/ Evet karşılaşıyorum. İlk Kürt olduğumu lisede söylemeye başladım yarı Kürt olduğumu ve birkaç grubun bana karşı davranışının, bakışının değiştiğini fark ettim. Sonrasında kendi çekirdek arkadaş grubumda böyle bir şey yaşamadım çünkü onları kendim seçtiğim için ama onun haricinde başka bir ortama girdiğimde ırkçılığa uğrayabiliyorum Kürt tarafım olduğu için. ...Belki de şu açıdan şanslıyım şans mı dersek artık görünüşüm daha az anne tarafıma benziyor. Mesela kardeşim o daha esmer. Ve onun görünüşünden Kürt olduğu anlaşılabilir. Anlaşıldığı için o daha çok ırkçılığa uğruyor ötekileştiriliyor. Ben söylemediğim sürece

			önyargıyla karşılaşmıyorum Kürt gibi değilim esmer değilim benzemiyorum, insanlar anlamıyor diksiyonumda şivemde böyle bir şey olmadığı için. Bir de nerelisin dediklerinde Ankaralıyım diyorum. Ankara’da Kürt olacağını düşünmüyorlar. (K11/K/24) Kültürel farktan dolayı: - Karşılaşıyorum. Sebebi şudur; Kürt toplumunda bulunduğumda oranın insanları daha çok asimile olduğumuzu zannediyorlar kendi toplumumuzdan koptuğumuzu düşünüyorlar ve bunlarla ilgili size önyargıda bulunuyorlar. ... (K24/E/33) Dolaylı olarak: - Türk kimliği ile ilgili bir önyargıya Türkiye’de maruz kalmıyorum. Kürt kimliğim de çok ön planda olmadığı için bir önyargıya maruz kalmadım ama toplumsal olarak Kürtlerin maruz kaldığı önyargıya bir yerde denk geldiğimde rahatsız ediyor, dolaylı olarak maruz kaldığımı söyleyebilirim. (K14/K/25) / Karşılaşıyorum. Türklerin ve Kürtlerin birbirlerinin yoğun olarak yaşadığı bölgelere gitmeden tamamen medya bilgisi ile birbirleri hakkında yapmış oldukları olumsuz yorumların içlerinin boş olduğunu düşünüyorum. Bu yorumları kendime karşı sahip olunan önyargı olarak değerlendiriyorum. (K2/E/34)
7-Önyargı ile karşılaşmama	9	24	Geçmişe yönelik olarak evet diyebiliyorum. ... Şu an bir şey olmuyor. (K3/E/24)/ Hayır karşılaşmıyorum. (K5/E/27)/ ... Türk kimliğimden dolayı çok bir önyargı yaşamadım. (K9/E/27)/ Türk kimliği ile ilgili bir önyargıya Türkiye’de maruz kalmıyorum. Kürt kimliğim de çok ön planda olmadığı için bir önyargıya maruz kalmadım (K14/K/25)/ Kürt kimliği üzerinden bir önyargıyla karşılaşmadım çünkü zaten öncül olarak Türk olduğum varsayımından gidiyoruz. ... (K17/E/28)/ ... Anne tarafımla ilgili önyargı çok fazla almıyorum, baba tarafıyla kıyaslayınca hiç almıyorum diyebilirim. (K21/E/19) / ... Türk kimliğime karşı hiçbir şekilde önyargı almadım. (K12/E/27) / ... Türk kimliğim ile ilgili yaşamıyorum ... (K13/E/19)/ ... liseden sonra kendime bir politik ortam kurduğum için bir önyargıyla karşılaşmadım aksine pozitif bir önyargı vardı Kürtlüğe karşı. Zaten üniversitede çok özgürlükçü bir ortam vardı. Şimdi de belli bir eğitim seviyesine sahip insanlarla birlikteyim, onlarlayken bunlardan çekineceğimi zannetmiyorum. (K15/K/24)

Katılımcıların karşılaştıkları önyargı ve ayrımcılık biçimleri yedi kategorinin altında toplanmıştır. Bu kategoriler şunlardır: "Çevredeki insanların rahatsızlık duyması", "Çevredeki insanların uzaklaşması ve dışlanma", "Çevredeki insanlar tarafından küçümsenme", "Şiddet görme", "İnkâra zorlama", "Diğer olumsuz durumlar", ve "Önyargı ile karşılaşmama". Katılımcıların verdiği yanıtların %49'unu çevredeki insanların onları küçümsediğini, dışladığını ve onlardan uzaklaştığını içeren ifadeler

oluşturmuştur. Katılımcılar bu durumlara sahip oldukları sosyal kimlikleri bilindiğinde, başarısız olduklarında, dolaylı olarak ya da özel bir durum olmaksızın maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Cevapların %11'ini "Çevredeki insanların rahatsızlık duyması", "Şiddet görme" ve "İnkâra zorlama" oluştururken %16'sını tabloda gösterilen diğer olumsuz durumlar oluşturmaktadır. Verilen yanıtların %24'ü ise önyargı ile karşılaşılmadığını içeren ifadeleri barındırmaktadır.

Tablo 19'da, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip olan kişilerin, toplumsal yaşamlarında karşılaştıkları önyargılar ve ayrımcılıklar ile başa çıkma yöntemlerine ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 19: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin Karşılaştıkları Önyargılar ve Ayrımcılıklar İle Başa Çıkma Yöntemleri

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Olumlu temas kurmaya çalışma	7	21	Ben bu noktada ikili ilişkilere güveniyorum. Bu tarz problem yaşayabileceğim insanları fark edince onlarla öncelikle Türk kimliği ile iletişim kuruyorum sonra onları yavaş yavaş açmaya çalışıyorum. (K4/E/34)/ Eğer karşımdakinin önyargılı davrandığını, yanlış düşündüğünü düşünüyorsam bunu açıklamaya çalışırım ... (K15/K/24)/ / Başa çıkmaya çalışıyorum. Kendimi ifade etme biçimimi, anlama biçimimi tamamen onlara göre anlatmaya çalışıyorum. Yani Kürt toplumunda bulunduğumda bu devletin milletin ferdi olduğumu aslen Kürt olup Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşadığımızı asıl olanın millet devlet olduğunu tartışmadan güzel güzel anlatmaya çalışıyorum anlatabildiğim kadarıyla. Tam tersini düşündüğünüzde ise bu millette yaşamış olan Kürt toplumu olarak bizler de devletimizi milletimizi çok sevdiğimizi bizler de bağlı olduğumuzu, bu milletin devletin kurulurken çok büyük zorluklar yaşadığını, bu noktada Türk ve Kürt ayrımı olmaması gerektiğini her seferinde dile getiriyorum kendimi ifade edebildiğim kadar. (K24/E/33)/ Ya ben ikisini bir potada eritip yaşadığım için kendi yaşanmışlıklarımı anlatıyorum. Ne kadar eritmişsem artık o kimlikleri... Beni çok da etkilemiyor. (K1/K/49)/ Eğer bir Kürt benim neden Kürtçe konuşmadığımı sorarsa ben İzmir'de büyüdüm kanka vs. birkaç kerede kalkıştım öğrenmeye derim daha kendi durumumu anlatırım. Bir Türk sorarsa bunun neden zor olduğunu, yasak olduğunu, kötü şeyler yaşadığımızı milliyetçilerden dolayı bunu anlatırım. (K23/E/21)/ Tarihsel ve gündelik yaşanan olumlu olaylardan örnekler vererek başa çıkıyorum. (K2/E/34)
2-Olumsuz temas kurma	7	21	... ilkelerim gereği inancım ve Kürt kimliğim konusunda ikircikli yaklaşmam dolayısıyla bir önyargı varsa bile insanların yüzüne vurarak önyargıyı aşmalarına sebep olmak isterim aşmaları için çaba sarf ederim. (K9/E/27)/ Kavga ederek çok. Ben ters tepki veriyorum, hiç sinmiyorum, neyse susayım

			ortamda sıkıntı çıkmasın demiyorum, bildiğin kavga edip bağıriyorum. İnsanları ortamdaki uzaklaştırıyorum gibi gibi. (K11/K/24)/ Yani şöyle genelde insanlarla kavga ediyorum. Gerek sözsöz gerek fiziksel şekilde kavga ediyorum ... (K13/E/19)/ Böyle doğrudan önyargıya maruz kalmıyorum ama çevremde mesela böyle bir önyargı veya kötü bir söylem duyduğum zaman, aslında dolaylı olarak maruz kaldığımda önyargıya, araya girip tartışma açabiliyorum, eleştirebiliyorum bunu. Ve ya tepki gösterebiliyorum çok uç bir şey oluyorsa, konuşulacak bir ortamsa tepki gösteriyorum diyebilirim. (K14/K/25) / Güliyorum bazen yani. Ve hiç de sözümü esirgemem yani saçmalıyorsa saçmaladığını da söylerim. (K19/K/26)/ ... biri bir şey derse karşılığını veriyorum çok da önemsemiyorum ama yine de karşılığını veririm. (K22/E/24)
3-Baskın kültürün kimliğini kullanma	2	6	Ben bu noktada ikili ilişkilere güveniyorum. Bu tarz problem yaşayabileceğim insanları fark edince onlarla öncelikle Türk kimliği ile iletişim kuruyorum sonra onları yavaş yavaş açmaya çalışıyorum. (K4/E/34)/ Mesela en basitinden yan komşumuz Türk müsün Kürt müsün diye sormuştu Türk'üm dedim. Aşırı önyargılı düşmanlık besleyecek kişilere Türk olduğumu söylüyorum. (K8/K/22)
4-Baskın olmayan kültürün kimliğini kullanma	1	3	Babam Kürt kartına oynuyorum, ortam biraz değişiyor, önyargılar azıcık kırılıyor. Bunları bu kadar kırmak da tuhaf. Madem bu kadar güçlü bir fikrin var bu kadar kolay kırılmamalı. Demek ki bu kadar güçlü bir fikrin yok. (K17/E/28)
5-Kimliklerden arınma	1	3	Baş çıkabiliyorum. İnsanlara kültürlerin veya Türk, Kürt kimliğimin bana olan etkisinin diğer kişilik özelliklerime kıyasla çok daha az olduğunu kanıtliyorum. Benim mesela Kürt olmam benim 200.kişilik özelliğim falan aslında aynı şey Türk kimliğim içinde geçerli. Bunu insanlara daha fazla anlatarak baş çıkıyorum diye düşünüyorum, umarım çıkabiliyordur. (K21/E/19)
6-Kimliği gizleme	2	6	... onlara hiç Kürt olduğumu söylemiyorum. (K13/E/19)/ Bazen sadece isminin anlamı söylüyorum, Kürtçe olduğunu söylemiyorum. Çok net bir ayrımcılığa rastlayacağımı düşünmüyorum ama insanların huzursuz olacağını biliyorum. ... (K18/K/27)
7-Kaçınma ve temkinli davranma	7	21	Susarak geçiyorum ciddi ciddi insanlarla hiçbir şekilde polemige girmek istemiyorum. Çünkü adam belli bir yaşa gelmiş o işin o şekilde olması gerektiğini düşünüyor. Susuyorum hiç tartışmaya girmiyorum. (K10/E/41)/ "blase attitude". Görmezden geliyorum, duymuyorum, üç maymunu oynuyorum, gerektiği noktalarda sadece görüp çözüyorum. (K20/K/24)/ ... dediğim gibi çok da büyük tartışmalara girmiyorum. Artık herkes birçok bilgiye erişebilecek konumda. Kimseyi eğitecek pozisyonu üstlenmek istemiyorum. (K15/K/24) / Önyargıyı anımsatan kişilere genelde malzeme vermemeye bir argüman üretmelerini engellemeye çalışıyorum. Bu da aslında iki defa düşünmek iki defa tartarak hareket etmek anlamına geliyor. ... (K9/E/27)
8-Umursamama	2	6	Umursamıyorum çünkü mantıklı bulmadığım için. (K16/K/25)/ ... Biraz daha çocuklukta ve ergenlikte öfke de ortaya çıkıyordu

			ama zamanla mesela bunu umursamadığımı gördüm. Çünkü bu çok sığ bir görüştü. Bunu dikkate almam asıl üzücü noktaydı benim için, fikrim bu yönde evrimleşti. Şu an için mesela bu tarz bir şeyle karşılaştığım zaman gülüp geçiyorum yani. (K12/E/27)
9-Önyargı yaşamama	1	3	Önyargıyla karşılaşmıyorum gerçekten. (K5/E/27)
10-Başa çıkamama	4	12	Küçükken çıkamıyordum açıkçası çünkü uzak kalıyordum arkadaşlarım. (K3/E/24) / O önyargılarla başa çıkmak çok zor. Başa çıkamıyorsunuz çünkü bir aşağılama şeyi olduğu için zaten o kişilere laf anlatamazsın ki. (K25/K/30) / Önceleri üzüliyordum aslında kendimin bir farkımın olmadığını düşünüyordum. Bunu ben seçmedim sonuçta... (K12/E/27) / Eskiden çocukken kendi içimde üzüliyordum ... (K22/E/24)

Katılımcıların karşılaştıkları önyargı ve ayrımcılık ile başa çıkma biçimleri on kategorinin altında toplanmıştır. Bu kategoriler ve oranları şu şekildedir: %21 "Olumlu temas kurmaya çalışma", %21 "Olumsuz temas kurma", %6 "Baskın kültürün kimliğini kullanma ", %3 "Baskın olmayan kültürün kimliğini kullanma", %3 "Kimliklerden arınma", %6 "Kimliği gizleme", %21 "Kaçınma ve temkinli davranma", %6 "Umursamama", %3 "Önyargı yaşamama", ve %12 "Başa çıkamama". Katılımcılar genellikle bu tarz durumlar ile başa çıkabilmek için olumlu temas kurmaya çalıştıklarını, kaçındıklarını, temkinli olduklarını ya da olumsuz temas kurduklarını belirtmişlerdir. Daha az kullanılan yöntemler ise şunlardır: baskın veya baskın olmayan kültürün kimliğini kullanma, kimliği gizleme, kimliklerden arınma ve umursamama. Bazı katılımcılar önyargı yaşamadıklarını söylerken bir grup katılımcı ise bu durumlarla başa çıkamadığını belirtmiştir.

3.8. SAHİP OLUNAN ÖNYARGILARA İLİŞKİN BULGULARI GÖSTEREN TABLOLAR

Bu bölümde, katılımcıların, kendi kimliklerinden olan biriyle komşu olmaya, kendi kimliklerinden olmayan biriyle komşu olmaya, kendi kimliklerinden olmayan biriyle aile üyelerinden birinin evlenmesine ve iş yaşamında kendi kimliklerinden olmayan biriyle çalışmaya karşı yaklaşımlarını gösteren tablolar yer almaktadır. Tablo 20’de, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip olan kişilerin, ebeveynlerinin sosyal kimliklerine sahip olan biriyle komşu olmaktan rahatsız olma/olmama durumlarına ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 20: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, “Ebeveynlerinin Sosyal Kimliklerine Sahip Olan Komşular”dan Rahatsız Olma Durumları

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Rahatsız etmez.	7	13	Yok, hayır etmez beni, hiçbir problem görmüyorum. (K12/E/27) Etmez, bildiğim öğretilen bir kültür. Belki dil bariyeri olur çünkü Kürtçe bilmiyorum. (K6/K/28) / Hayır etmez, neden etsin. (K11/K/24) / Yok, o da beni rahatsız etmez, benim hiçbir problemim yok bu konuyla (K12/E/27) /
2-Rahatsız etmez, zaten o kimlikten komşularım var.	11	20	Hayır zaten komşularımın çoğu öyle. (K1/K/49) / Hayır hiç rahatsız etmez genellikle de böyle olurdu zaten. Yakın hissediyorum kendimi çok da problem olmuyor. (K3/E/24) / Hayır, etmez şu an zaten Buca’da bir tane Kürt mahallesinde oturuyorum ondan önce Basmene’de Kürtlerin çok olduğu bir yerde kaldım. 18 yaşımdan önce ailemle öyle bir ortamda oturmuyordum ama artık oturuyorum ve rahatsız etmiyor. (K11/K/24) / Etmez. Ömrüm boyunca onlarla komşuluk ettim zaten. (K18/K/27) / Etmez. Çünkü zaten öyle gördüm öyle gidiyor. Biraz burada kilit nokta İstanbul zaten. (K19/K/26) / Etmiyor bizim zaten yaylamız var yaylada bizim aile mahallemiz, anne tarafım full orada yaşıyorlar hepsiyle komşuyuz. Yani asla da rahatsız olmuyorum küçüklüğümden beri -onlarla aramızda akrabalık da var- ne kadar yardımsever olduklarını deneyimlediğim çok fazla oluyor o yüzden hiç rahatsız etmiyor beni. (K21/E/19) / Etmez şimdi hani Türk tarafından etmez zaten bir sürü komşum var. Ama sana şöyle söyleyeyim bana sorsalar 10 tane komşu hakkı veriyorum kaç Türk kaç Kürt olsun şunu diyebilirim 8 i Kürt 2 si Türk olsun. (K10/E/41) / Zaten şu anki komşularım çoğunlukla Türk olduğu için buna alışkınım ve bu konuda da rahatsızlık duymam. (K13/E/19) / Etmez. Çünkü ben buradan önce ailemle yaşadığım apartmanda herkes Malatyalı Urfalı Elazığlı ama aslında hepsi Kürt’tü Arap’tı ve inanılmaz eğlenceliydi. Bir hastalık bir şey olduğunda herkes birbirine yardıma koşardı. (K19/K/26) / Hayır. Etmez. Biz komşuluk severiz kimliği fark etmez. Biz Bolu’da müstakil bir evde oturuyoruz ama bitişik evlerde sağ tarafımızda bir Türk aile oturuyor, sol tarafta bir Kürt aile oturuyor yani ikisiyle de komşuyuz, çok samimiyiz. (K20/K/24) / O da etmiyor zaten oturduğumuz sitede hem karşı hem alt komşumuz Kürt’tü. Onların da aslında çocukları ile zaten çok yakın arkadaşım. Hani kültürel kimliklerine bağlı olmaksızın ne kadar iyi insanlar oldukları gördüğüm için asla rahatsız etmiyor onlarla komşu olmak. (K21/E/19)
3-Rahatsız etmez, hoşuma gider.	2	4	Etmez. Aynı kültürden olduğum biriyle yakın yaşamak rahatlatır hatta. (K6/K/28) / Asla etmez. Hatta belki kendimi yakın hissedebilirim çünkü o da azınlık grubunda olduğu için birbirimize yakın dert ortağı olabiliriz. (K13/E/19)
4-Rahatsız etmez, grupsal aidiyetin önemi yok.	17	31	Açıkçası beni çok rahatsız etmiyor. Benim için kimlik önemli değil Türk olması Kürt olması çok da önemli değil. (K8/K/22) / Hiç rahatsız etmez kesinlikle. Herhangi bir ırktan olması insanlarla kuracağım ilişkiyi etkilemez onun için ne rahatsızlık duyarım bundan dolayı ne de itirazım olur. (K9/E/27) / Rahatsız

			olmam çünkü rahatsız olacak bir şey yok. Etnik kimliğinin ne olduğu umurumda değil, başka bir milletin olması beni hiçbir şekilde rahatsız etmez. (K15/K/24)/ Yok etmez. Herhangi bir gruptan olan biriyle komşuluk etmek beni rahatsız etmez .../ (K16/K/25)/ Etmez. Çünkü neden etsin ki farklı kökene de sahip olabilir insanlar. Herkesi varlığıyla kabul etmek lazım. (K25/K/30)/ Kesinlikle etmez. Baktığım bir şey değil yani Türk mü Kürt mü Ermeni mi... Zaten komşularla ilişkim de çok yoktur. (K22/E/24)/ Hayır, asla, herhangi bir milliyetten olan biriyle komşu olabilirim bu hiç önemli değil benim için. (K23/E/21)/ Hayır. Etmez. Biz komşuluk severiz, kimliği fark etmez. (K20/K/24)/ Etmez beni. İnsandan insana değiştiği için sadece Kürt diye iyi veya kötü komşu olacak diye kaide olmadığı için. (K22/E/24)/ Hayır, asla, herhangi bir milliyetten olan biriyle komşu olabilirim bu hiç önemli değil benim için. (K23/E/21)/ Rahatsız olmam. Kişinin kendi gelişmişlik düzeyi önemli benim için. Hangi etnik kökenden gelmiş olduğu umurumda olmaz. (K15/K/24)/ Yok etmez. Herhangi bir gruptan olan biriyle komşuluk etmek beni rahatsız etmez. (K16/K/25)/ Aslında benim için etnik kimliğin bir önemi yok. Genel toplum kurallarına uyumlu olup olmaması komşuluk için bir kriterdir diyebilirim. (K7/E/38)/ Hiç rahatsız etmez kesinlikle. Herhangi bir ırktan olması insanlarla kuracağım ilişkiyi etkilemez onun için ne rahatsızlık duyarım bundan dolayı ne de itirazım olur. (K9/E/27)/
5-Rahatsız etmez, komşuluk konusunda özenliler.	7	13	Hayır çünkü komşuluk ilişkilerinde sıkıntı çıkartacaklarını düşünmüyorum hatta komşuluk konusunda özenli olduklarını düşünüyorum Türkler'in. (K5/E/27)/ Kesinlikle etmez. Ben Türk olarak hissediyorum ama insanlık anlamında Kürtlerin daha samimi olduğunu düşünüyorum bu her konuda misafirperverlik dostluk anlamında. (K10/E/41)/ Türk olan komşuyu daha çok tercih ederim. Çünkü Türk toplumunda öncelikli olarak saygı hoşgörü bulunmakta. Bu da tercihen Türk toplumuna daha çok yaklaştırır. (K24/E/33)/... ne kadar yardımsever olduklarını deneyimlediğim çok fazla oluyor o yüzden hiç rahatsız etmiyor beni. (K21/E/19) / Etmez. Çünkü ben buradan önce ailemle yaşadığım apartmanda herkes Malatyalı Urfalı Elazığlı ama aslında hepsi Kürt'tü Arap'tı ve inanılmaz eğlenceliydi. Bir hastalık bir şey olduğunda herkes birbirine yardıma koşardı. (K19/K/26)
			Dini kimliği varsa eder: Hayır, etmez Kürt olması rahatsız etmez fakat inançlı Sünni bir Müslüman olması rahatsız ediyor eve giren çıkana karışıyorlar. Alevi Kürtleri tercih ederdim komşu olarak. (K17/E/28)
6-Belirli durumlarda rahatsız eder.	7	13	Radikal/ayırıcı politik tutumu varsa eder: Hayır etmez. Türk ve Kürt kimliği Türkiye Cumhuriyeti sınırları içersinden ayrılmaz bir bütündür. Aşırı Türkçülük konusu istisnai olduğundan yalnız bu şekilde fikre sahip olan biriyle komşuluk yapmak rahatsız eder. (K2/E/34)/ Etmez hayır. Eğer ırkçı değilse. (K4/E/34)/ Hayır etmez. Türk ve Kürt kimliği Türkiye cumhuriyeti sınırları

			içersinden ayrılmaz bir bütündür. Aşırı Kürtçülük konusu istisnai olduğundan yalnız bu şekilde fikre sahip olan biriyle komşuluk yapmak rahatsız eder. (K2/E/34)/ Etmez ırkçı değilse. (K4/E/34)/ Genelde rahtsız etmiyor ama şöyle bir etkisi oluyor; daha böyle annesi babası Kürt olup aşırı nasıl anlatsam kendini tamamen Kürt olarak ifade eden insanlara annem Türk babam Kürt dediğimde onlar bazen önyargıyla karşılayabiliyorlar. Baban Kürt ise sen de Kürtsün gibi uyarılar alabiliyorum. (K8/K/22)
7-Rahatsız eder	4	7	Toplu yaşama kurallarına uzaklar: • Etmez ya da çok az rahatsız eder. Onların da komşuluğu güzel. Gerçi toplu yaşama kurallarına biraz daha uzaklar. (K1/K/49)/ Etmez çünkü belki edebilir yani hem edebilir hem etmeyebilir. Sonuç itibarıyla etmez. İlişki kurması kolay insanlar, kendini açabilirsin bir derdin olduğunda çözebilirsin diye düşünüyorum. Zazalar'ın ama işte kötü tarafı inatçılar ve gürültücüler. (K5/E/27)/ Eder. Çünkü Kürt toplumunda insanlar yaşadıkları ortam sadece kendilerine aitmiş gibi görürler. İnanılmaz kalabalık oldukları için komşu bağılıkları güzeldir fakat sizi rahtsız edebilecek tavırları çok fazla bulunur. (K24/E/33) Ebeveyn etkisi: • Ya bu ırkçılık gibi algılayabilirsin ama beni rahatsız ediyordu. Temel nedeni baba figürüyle bir türlü barışmam. (K3/E/24)

Katılımcıların, ebeveynlerinin sosyal kimliklerine sahip olan komşulardan rahatsız olma durumları yedi kategorinin altında toplanmıştır. Bu kategoriler ve verilen yanıtlar içerisindeki oranları şu şekildedir: %13 "Rahatsız etmez", %20 "Rahatsız etmez, zaten o kimlikten komşularım var", %4 "Rahatsız etmez, hoşuma gider", %31 "Rahatsız etmez, grupsal aidiyetin önemi yok", %13 "Rahatsız etmez, komşuluk konusunda özenliler", %13 "Belirli durumlarda rahatsız eder", ve %7 "Rahatsız eder". Katılımcıların büyük çoğunluğu bu kimliklerden olan kişilerle komşu olmanın kendilerini rahatsız etmeyeceğini, zaten o kimlikten komşulara sahip olduklarını, sosyal kimliğin bir öneminin olmadığını ya da aksine bu durumu olumlu karşılayacaklarını ve bu kimlikten olan insanların komşuluk konusunda özenli olduklarını söylemiştir. Az sayıda katılımcı tabloda gösterilen belirli durumlarda rahatsız olacağını ifade ederken daha az sayıda katılımcı genel olarak rahatsız hissedeceğini belirtmiştir.

Tablo 21'de, ebeveynleri farklı toplumsal ve kültürel kimliklere sahip olan kişilerin, ebeveynlerinin sosyal kimliklerine sahip olmayan biriyle komşu olmaktan rahatsız olma/olmama durumlarına ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 21: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, “Ebeveynlerinin Sosyal Kimliklerinden Farklı Kimliklere Sahip Komşulardan” Rahatsız Olma Durumları

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Rahatsız etmez.	4	16	Hayır rahatsız etmez. Bununla ilgili pek bir açıklamam yok biraz pragmatistim. (K3/E/24)/ Yok dediğim gibi beni rahatsız etmez, benim bunla ilgili bir problemim yok. (K12/E/27) /Beni rahatsız etmez çünkü komşu severim, insan severim, ses severim. (K20/K/24)
2-Rahatsız etmez, farklı bir deneyim olur.	2	8	Hayır etmez. Bu bir noktada hani farklı kültür tanıma veya farklı kültüre güvenme. Bunlarda zaten olması gereken hissiyatlar bence. (K6/K/28)/ Rahatsız etmez. Hatta farklı etnik grupları tanıdığım için bu benim için bir deneyim olur. (K13/E/19)
3-Rahatsız etmez, zaten o kimlikten komşularım var.	3	12	Benim şu an farklı bir uyruktan olan komşum var ama beni rahatsız etmiyor yani. (K8/K/22)/ Hayır, etmez benim böyle bir deyimim de oldu Basmane’de yaşadım. Suriyeliler, Somaliler, Araplar komşumdum. Ben bir zararını görmedim. Ve hani insanların diğer etnik kimliklere tehlikeli vs. şeklinde etiket yapıştırmalarını doğru bulmuyorum. Deneyimledim, deneyimlemeden önce de bir önyargım yoktu, deneyimledikten sonra da bir önyargım yok. Fark etmez komşumun kim olduğu. (K11/K/24)/ Hayır, şu an olduğum okulda Japon, Koreli, Arap var, apartta Gürcistan, Japonya full karışık yani bu güzel bir şey hatta hoşuma gidiyor. (K23/E/21)
4-Rahatsız etmez, grupsal aidiyetin önemi yok.	9	36	Hayır etmez. Dini dili fark etmeksizin insani bakımdan olgun insanlar hiçbir şekilde rahatsız etmez. (K2/E/34)/ Bu da etmez, kimliği ile ilgili bir şey beni rahatsız etmez. (K14/K/25) / Hayır etmez. Herhangi bir gruptan olan biriyle komşuluk etmek beni rahatsız etmez. (K16/K/25)/ Etmez. Herkesi kabul etmek lazım. Çünkü kendi etnik kökenini kimse kendisi seçmiyor. (K25/K/30)/ Etmez. Çünkü annem de babam da bana gerçekten kültürel kimliğin ırkın ne kadar önemsiz bir şey olduğunu öğretti yani insan ilişkilerinde çok da önemli bir şey değil bu ki zaten gerçekten tanıdığım insanların farklı etnik kimliklerini birbirinden ayırt edemiyorum çoğu zaman. O yüzden işte farklı ırklardan insanlarla komşu olmak beni asla rahatsız etmez diye düşünüyorum. (K21/E/19)
5-Belli koşullarda rahatsız eder.	7	28	Radikal politik tutumu varsa eder: • Etmez ırkçı değilse. (K4/E/34) Radikal dini kimliği varsa eder: • Herhangi bir etnik kimlik beni rahatsız etmez koyu inançlı birisi olmadığı sürece. (K17/E/28) Önyargı/ayrımcılık varsa eder: • Etmez, hiç bir kimlikten. Bana sataşmayacağını düşünüyorsam etnik kimlik hiçbir şekilde rahatsız etmez ama beni yargılayacağını düşündüğüm insanlar ile komşu olursam endişelenirim biraz çok muhafazakar bir semtte oturacak olsam. (K18/K/27) Bazı kültürel kimlikler rahatsız eder:

-
- Eder istemem. Nedeni de en basiti bu Suriyelileri onları baz alarak örnek veriyorum istemememin sebebi de onlar. Huyunu suyunu bilmiyorum. Sonuçta biz kavga dövüş de yapmış olsak senelerdir bir arada yaşamış milletleriz Türk Kürt olarak. Ama mesela zenci kardeşlerimiz var onlarla hiçbir sıkıntımız yok. Direkt aklımıza Suriyeli Afgan falan geliyor ama onlar dışındakilerle Bulgar Makedonya göçmenleri onlarla ilgili hiçbir sıkıntımız yok. **(K10/E/41)**/ Belki Lazlar ile edebilir çünkü tanıdığım Lazlarla hep bir anlaşmazlık oluyor yani frekans tutmaması durumu oluyor hep mesela. Yine çok sıkıntı olmaz tabi olsun. Komşumun kim olduğuna eğitim durumuna falan da bağlı olduğu için bunlar temelde bir sıkıntı olmaz ama herhalde bir sıkıntı yaşayacak olsam bir Laz ile yaşadım diye düşünüyorum. **(K5/E/27)**/ Evet. Mesela Arapları istemem Yahudileri istemem. Sevmiyorum çünkü onların huyunu suyunu bilmiyorum. **(K1/K/49)**

Toplumsal kurallara uymazsa eder:

- Aslında hani hiçbir milletin rahatsız olmam ama Suriyeli örneği aklıma geldi çünkü her insanın bir Suriyeli önyargısı var artık. Acaba bende de var mı diye düşünüyorum. Yani dediğim gibi gelişmişlik düzeyi önemli ve de iletişim kuruyorsak birlikte yaşamayı sağlayabiliyorsak onlardan rahatsız olmam herhalde niye olayım. Öyle bir önyargı var ki toplumda bende de var mı emin olamıyorum. **(K15/K/24)**

Katılımcıların, ebeveynlerinin sosyal kimliklerine sahip olmayan komşulardan rahatsız olma durumları altı kategorinin altında toplanmıştır. Bu kategoriler ve verilen yanıtlar içerisindeki oranları şu şekildedir: %16 "Rahatsız etmez", %8 "Rahatsız etmez, farklı bir deneyim olur", %12 "Rahatsız etmez, zaten o kimlikten komşularım var", %36 "Rahatsız etmez, grupsal aidiyetin önemi yok" ve %28 "Belli koşullarda rahatsız eder". Katılımcılar çoğunlukla bu durumun kendilerini rahatsız etmeyeceğini, sosyal kimliklerin önemsiz olduğunu, zaten farklı kimlikten komşuları olduğunu ve bu durumun kendileri için farklı bir deneyim olacağını belirtmişlerdir. Daha az sayıda katılımcı ise tabloda yer alan durumlarda rahatsız olacağını ifade etmiştir.

Tablo 22’de, katılımcıların ebeveynlerinin sosyal kimliklerine sahip olmayan biriyle aile üyelerinden birinin evlenmesinin oluşturacağı rahatsızlığa ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 22: Kişilerin Aile Üyelerinden Birisinin, Ailenin Sahip Olduğu Kimliklerin Dışında Bir Sosyal Kimlik Grubuna Üye Bir Kişiyle Evlenmesinin Oluşturacağı Rahatsızlık

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Rahatsız etmez.	13	52	Etmez. Direkt benim hayatım olmadığı için kimseye müdahale edemem. (K16/K/25)/ Rahatsız etmez, neden etsin ki. (K17/E/28)/ Hayır, etmez, abim zaten evlenebilir o evlenecek olsa evet herkesle yapabilir. (K23/E/21)/ Rahatsız etmez. Tamamıyla kendi tercihi ve seçimidir. Sadece bize saygı duymak düşer. (K24/E/33)/ Etmez çünkü bu yuva kurmak isteyen kişinin kendi tercihidir. (K20/K/24)/ Beni rahatsız etmez ama ailemi rahatsız edebilir belki. Özellikle de anne ve babamı rahatsız edebilir. Bunu da şöyle açıklayayım; mesela benim kız kardeşim eğer ki Sünni birisiyle evlenmezse ailem belki kız kardeşimi bile reddedebilir. Kız kardeşimin Alevi veya Hristiyan biriyle evlenmesi ailem için problem bir durum. Aynı şeyi ben de yapsam bana da aynı tutum sergilenebilir. (K12/E/27) / Hayır etmez. Her insan özgürdür. İnsani açıdan şahsıma bir saldırı olmadığı müddetçe hiçbir şekilde beni rahatsız etmez. (K2/E/34)
2-Rahatsız etmez, hoşuma gider.	4	16	Etmez. Ben zaten iki farklı etnik kökenden gelen insanın çocuğuyum, isteyen istediğiyle evlensin beni hiç ilgilendirmez hatta hoşuma gider kültürlerin kaynaşması. (K11/K/24)/ Etmez memnun olurum, eğlenceli olur. Renk olur. (K18/K/27) / Beni rahatsız etmez hatta memnun bile eder çeşitlilik olması ailemde. (K22/E/24)/ Aşırı mutlu olurum çok keyifli olur. Çünkü ben tanıştığım her insana bir renk gözüyle bakan biriyim ve ne kadar çok renk o kadar keyifli bir hayat. Bence herkesten öğrenecek bir şeylerimiz var, 70 -80 yıllık bir hayat ne kadar çok hikâye o kadar çok keyifli bir hayat. (K19/K/26)
3-Rahatsız etmez, grupsal aidiyetin önemi yok.	5	20	Hayır rahatsız etmez. Çünkü sosyal çevremde çok fazla bu evlilik tarzı olduğunu gördüm. Şahsa bağlı ırktan bağımsız şeyler bunlar o yüzden rahatsız etmez. (K3/E/24)/ Beni rahatsız etmez. Tam tersi gerçekten iyi anlaşıyorlar, birbirlerini seviyorlarsa, beraber iyi arkadaş oluyorsa kökenin, dilin, ırkın hiç bir önemi yok. (K7/E/38)/ Bunlar benim için herhangi bir parametre değil onun içi rahatsız etmez. (K9/E/27)/ Rahatsız olmam. Millet kavramına çok önem vermiyorum. Beni rahatsız etmez ama aile içinde huzursuzluğa sebep olur muhakkak. Biz de millettten çok Alevilik kimliği çok baskın. Türk Kürt önemli değil ama Alevi olan biriyle evlenme zorunluluğu vardır. Beni ilgilendirmiyor ama içinde bulunduğum aile yapısı Aleviliğe önem veren bir yapı o yüzden söyledim. (K15/K/24)/ Beni rahatsız etmez, asla etmez yani dediğim gibi ırk insanın kişiliğine etkileyen şeylerden en sonuncusu olabilir. Ama evlenecek boyutta ise ırk insanı değiştirmiyor. O yüzden beni hiç rahatsız etmez ailemden birin farklı bir ırktan insanla evlenmesi. (K21/E/19)
4-Önyargı kaynaklı rahatsız eder.	3	12	Bazı kültürel kimlikler rahatsız eder: Eder etmesine. Çünkü hani komşu olmasını istemiyorum kaldı ki bir akrabam olsun istemem yani ama Suriyeliler dışındaki göçmenlerle Bulgar Makedonya

onlarla ilgili hiçbir sıkıntımız yok. (K10/E/41)

Önyargılı/baskıcılık varsa eder:

- Yani şöyle normalde beni rahatsız etmez ama karşı tarafın önyargılı olması beni düşündürür. (K25/K/30)/ Edebilir, evleneceği kişi aşırı baskıcı bir insansa beni rahatsız edebilir. (K8/K/22)

Katılımcıların ebeveynlerinin sosyal kimliklerine sahip olmayan biriyle aile üyelerinden birinin evlenmesinin oluşturacağı rahatsızlık durumları dört kategorinin altında toplanmıştır. Bu kategoriler şunlardır: "Rahatsız etmez", "Rahatsız etmez, hoşuma gider", "Rahatsız etmez, grupsal aidiyetin önemi yok" ve "Önyargı durumlarında rahatsız eder". Verilen yanıtların %88'ini kişilerin rahatsız olmayacağını, sosyal kimliğin öneminin olmadığını ve tam tersine bu durumun kişilerin hoşlarına gideceğini içeren ifadeler oluşturmuştur. Yanıtların %12'si önyargı kaynaklı rahatsızlık yaşanacağını belirten ifadeleri içermektedir.

Tablo 23'te, katılımcıların ebeveynlerinin sosyal kimliklerine sahip olmayan biriyle aynı iş ortamında çalışmasının oluşturacağı rahatsızlığa ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 23: Ebeveynleri Farklı Sosyal Kimliklere Sahip Olan Kişilerin, Diğer Sosyal Kimliklere Sahip Kişiler İle Birlikte Çalışmalarının Oluşturacağı Rahatsızlık

Kategori	F	%	Katılımcı ifadeleri
1-Rahatsız etmez.	7	25	Etmez çalışabilirim herkesle. (K4/E/34)/ Yok etmez niye etsin. (K22/E/24)/ Hayır, beni hiçbir şekilde rahatsız etmez ve benim bunla ilgili bir problemim yok. (K12/E/27)
2-Rahatsız etmez, zaten o kimlikten çalışma arkadaşlarım var.	4	14	Yok hani iş hayatımda da etmez. İş hayatımda da iş ahlakı, performans gibi kriterler daha önemli. Bu arada pratikte bulunduğum işte çeşitli ırklardan, milletlerden insanlar var. Önemli olan da orada işi doğru yapıp yapmadığı. O yüzden rahatsız etmez. (K7/E/38)/ Hali hazırda zaten öyle çalışma grubumuz. Gayet memnunum ama memnun olmam onun farklı kimlikten olması ile ilgili bir parametre değil. Dolayısıyla herhangi bir sorun yok bu konuda da. (K9/E/27)/ Hayır etmez ki çalışıyorum zaten. (K25/K/30)/ Hayır, etmez hocam zaten bir Alman çalışma arkadaşlarım bütün ülkelerden (K23/E/21)
3-Rahatsız etmez, hoşuma gider.	4	14	Hiç etmedi açıkçası bugüne kadar. Çalışma hayatım zaten bir sene oldu. Aksine farklı kültürleri biraz da eğitimi birinden tanımak daha iyi oldu öyle söyleyebilirim. (K3/E/24) Etmez, bence farklılık olması iyidir. (K16/K/25)/ Hayır, etmez hocam zaten bir Alman çalışma arkadaşlarım bütün ülkelerden aksine hoşuma gider. (K23/E/21)/ Hayır, etmez hatta farklı toplumda farklı etnik grupta yetişen birinin belki aynı etnik gruptan olduğum kişiden daha farklı bir perspektifi olabileceği

			için mutlu olurum. (K13/E/19)
4-Rahatsız etmez, grupsal aidiyetin önemi yok.	7	25	Etmez. Açıkçası yani dediğim gibi aynı kimlikten olmaya gerek yok hayatta yaşamak ve paylaşmak için. (K6/K/28) / Hayır etmez, ben önyargılı değilim kimseye o yüzden hiç fark etmiyor çünkü şeye inanmıyorum: Şu kimlikten olan kişi şöyledir böyledir gibi tipler bana doğru gelmiyor ve deyimlerime göre de bunun yanlış olduğunu gördüm. Bu yüzden hiçbir şekilde rahatsız etmez. (K11/K/24) / Etmez. Beni rahatsız etmez. İnsan severim. Kimliğine, kökenine, diline, dinine bakmaksızın insan insan... İnsan severiz. (K20/K/24) / Beni kişisel olarak rahatsız etmez çünkü iş bilinci de ırktan bağımsız bir şeydir kesinlikle, yani insanın kendine öğrettiği, ailesinden bağımsız çevresine bağlı olan bir şey olduğunu düşünüyorum iş disiplinin. O yüzden beni rahatsız etmez çalışmak. (K21/E/19)
5-Rahatsız etmez, sürekli temasım olmayacak.	1	4	Beni rahatsız etmez. Çünkü geçici bir düzeyde görüşmüş olacağız sadece iş saatleri sırasında. Nasıl bir insan olduğu çok da önemli değil benim için. (K8/K/22)
			Radikal tutumu varsa rahatsız eder: - Hayır etmez. Dinin dilini ırkını veya siyasi görüşünü herhangi bir kuruma ya da çalıştığımız işyerine aşırı yansıtmadığı müddetçe hiçbir şekilde rahatsız etmez. (K2/E/34) Bazı kültürel kimlikler rahatsız eder: - Ee etmez çalışıyorum sıkıntı olmuyor genelde ama aslında Laz bir çalışma arkadaşım yok belki onla sıkıntı olabilir. (K5/E/27)/ Biz Suriyelileri baz alarak cevap verdik ama yine eder yani şimdi şöyle bir şey var geçinemeyeceğimi düşünürüm o yüzden rahatsız eder ama Suriyeliler dışındaki göçmenlerle Bulgar Makedonya onlarla ilgili hiçbir sıkıntımız yok. (K10/E/41) Güvensizlik varsa rahatsız eder: - Etmez. Güven konusunda sıkıntı olabiliyor. Tanımak lazım yani. (K19/K/26) Kültüre yabancılik sebebiyle rahatsız eder: - Evet eder. Dilini bilmiyorum huyunu suyunu bilmiyorum. (K1/K/49)
6-Rahatsız eder.	5	18	

Katılımcıların ebeveynlerinin sosyal kimliklerine sahip olmayan biriyle aynı iş ortamında çalışmasının oluşturacağı rahatsızlık durumları altı kategorinin altında toplanmıştır. Bu kategoriler ve oranları şu şekildedir: %25 "Rahatsız etmez", %14 "Rahatsız etmez, zaten o kimlikten çalışma arkadaşlarım var", %14 "Rahatsız etmez, hoşuma gider", %25 "Rahatsız etmez, grupsal aidiyetin önemi yok", %4 "Rahatsız etmez, sürekli temasım olmayacak" ve %18 "Rahatsız eder". Katılımcıların büyük çoğunluğu bu durumun kendilerini rahatsız etmeyeceğini, zaten farklı kimlikten çalışma arkadaşlarına sahip olduğunu, sosyal kimliğin bir öneminin olmadığını, bu

durumu geçici bir temas olarak düşündüğünü ve bu durumun hoşlarına gideceğini belirtmiştir. Az sayıda katılımcı tabloda gösterilen sebeplerden dolayı rahatsızlık duyacağını ifade etmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip katılımcıların, sosyal kimliklerinin çeşitli boyutlarının ve deneyimledikleri önyargının incelendiği çalışmada elde edilen bulgular yukarıda tablolar halinde sunulmuştur. Bu bulgular, mevcut alanyazının ışığında sekiz başlığın altında tartışılacaktır. Bu başlıklar şunlardır: sosyal kimliğin tanımlanması ve ifade edilmesi, sosyal kimliklere ilişkin algılanan mesafe, sosyal kimlikler ile özdeşleşme biçimleri, sosyal kimlikler ile ilgili yaşanan çatışmalar ve bu çatışmaları yönetme stratejileri, farklı toplumsal ortamlarda sosyal kimlik geçişleri, ortak iç grup kimliğinin inşa edilme biçimleri, maruz kalınan önyargı, ayrımcılık ve bu durumlarla başa çıkma yöntemleri, sahip olunan önyargılar.

4.1. SOSYAL KİMLİĞİN TANIMLANMASI VE İFADE EDİLMESİ

Katılımcılar, toplumsal ve kültürel temelli sosyal kimliklerini kendileri tanımlarken daha yüksek oranda üst kimliği ve iki kimliği, daha düşük oranda tek kimliği tercih etmekteyken, kendilerini çevreye karşı ifade ederken daha yüksek oranda tek kimliği, daha düşük oranda üst kimliği ve iki kimliği kullanmaktadır. Bu sonucun muhtemel sebeplerinden biri çevrenin onları tek kimlikliliğe zorlaması olabilir. Sonraki tablolarda görüldüğü gibi çok kimlikli kişilerin yaşadığı çeşitli güçlükler arasında yer alan “tek kimlikliliğe zorlama” literatürde çeşitli araştırmalarda da geçmektedir (örn. Townsend ve diğerleri, 2009; Franco ve diğerleri, 2018; Shih ve Sanchez, 2005). Gaither (2015) ise tek kimlikliliğe zorlanan çok kimlikli insanların psikolojik çatışmalar yaşadığını ama bu kimlikleri arasında manevra yapabilme becerilerinin, sorunlarını daha esnek stratejiler kullanarak çözebilmelerini sağladığını belirtmiştir. Aşağıdaki alıntı bu durumu örnekler niteliktedir: “... kendimi şey yapamıyorum tek bir yere ait hissetmiyorum. İkisinin bir olduğu bir noktaydım. Bu noktada toplumda kabul görmüyorum o yüzden de sadece Türk’üm deyip diğer kısmı yok sayıyorum. ...” (K20/K/24).

Bazı katılımcıların kendilerini, Berry’nin (1997) çerçevesini çizdiği kültürleşme stratejilerinden biri olan “marjinalleşme”ye benzer bir kategoride, yani

her iki kültüre de uzak bir şekilde tanımladıkları görülmüştür: “*Kendi kimliğimi ne Türk olarak ne Kürt olarak tanımlıyorum. ...*” (K13/E/19).

Rockquemoore ve Brunsma’nın (2002) söyledikleriyle paralel olarak, katılımcılar, çoğunlukla hangi kültürle temasları fazlaysa kendilerini o kültürün kimliği ile tanımlama eğiliminde olduklarını belirtmişlerdir. Aşağıdaki ifadeler net olarak bu durumu göstermektedir:

Şöyle iki toplumdan da etkileniyorsun. Ama genelde hangi toplumda daha çok zaman geçirdiysen o topluma biraz daha yakın oluyorsun. Baba tarafım çevresinde daha çok zaman geçirdiğim için o toplum daha yakın geliyor bana. Kendimi Kürt olarak tanımlıyorum bu yüzden. (K24/E/33),
... Daha çok Türk kimliğime yakın bir insan olarak tanımlarım kendimi. Kültür olarak da içinde bulunduğum topluluk daha çok temas ettiğim topluluk Türk kimliğine yakın insanlar oldu. (K4/E/34),
Şöyle ben iki kimliği de barındırıyor şeklinde tanımlıyorum ne kendimi Kürt tarafına ne de tam Türk tarafına yani ikisine de bağlı değil, ortada kalmış o tarafı görünce oraya diğer tarafı görünce oraya. (K25/K/30).

Sosyal çevreye karşı kendilerini ifade etmede her iki kimliği de kullanan bazı katılımcılar kullandıkları sosyal kimlikleri seçerken bağlamın önemli olduğunu vurgulamışlardır. Bu kişiler, yabancılarla konuşurken ya da yurtdışındayken Türk kimliğini, Türkiye içindeyken veya Türkiye’deki kültürel çeşitliliği bilen biriyle konuşurken Kürt kimliğini kullandıklarını belirtmişlerdir: “*Yabancılarla, Türkiye dışındaki insanlara Türk, yurtdışında Türk, yurtiçi Kürt olarak ifade ediyorum.*” (K2/E/34). Sosyal psikoloji literatüründe yer alan dış grup homojenlik etkisi kavramına göre kişiler ait olmadıkları, bir başka deyişle uzak oldukları grupların üyelerini daha homojen olarak algırlar ve bireysel farklılaşmaların farkında olmazlar (Judd ve Kervyn, 2010). Bu etkinin günlük yaşamdaki karşılığını fark eden katılımcıların kendi sosyal kimliklerini ifade ederken yukarıdaki stratejiyi benimsemiş olma ihtimalleri vardır. Bir başka deyişle Türkiye’ye uzak birinin ülkemizdeki kültürel çeşitliliği bilemeyebileceği varsayımından dolayı bu kişilerle iletişim kurulurken Türk kimliğinin, ülkemizdeki çeşitliliği bilen biriyle konuşulurken Kürt kimliğinin kullanıldığı belirtilmiştir:

Türkiyeli olmayan birine bahsederken öncelikle olarak Türk olduğumu söylüyorum ama biraz daha Ortadoğu kimliklerine aşina olduğumu bildiğim insanlarla konuşurken -mesela önceki yıl İrlanda’da yüksek lisans yapmıştım-

oradan konuşacak olursam biraz daha Ortadoğu halkları ile ilgili bilgisi olan kişilere Kürt olduğumu da belirtiyordum. ... (K18/K/27).

4.2. SOSYAL KİMLİKLERE İLİŞKİN ALGILANAN MESAFE

Katılımcılar çoğunlukla sosyal kimlikleri arasında mesafe olmadığını belirtmiştir. Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların, kimlikleri arasındaki mesafeleri az olarak algılamasını sağlayan faktörlerden biri inşa edilen üst kimliktir: *“Aslında kendi içimde mesafe yok bence, hatta bence ikisi de bir tavuk mu yumurtadan çıkar yumurta mı tavuktan gibi bir soru. İkisi de insan demek istiyorum. Ayrımı gidince insanlığı kaybediyor gibi geliyor sadece kavram oluyor.” (K20/K/24).* İnşa edilen üst kimliğin yani farklı kimlikleri ortak bir grup kimliği altında bir araya getirmenin, gruplar arası süreçleri olumlu yönde etkilediğine dair bulgulardan önceki kısımlarda bahsedilmiştir (Gaertner ve diğerleri, 1993). Benzer şekilde önceki kısımlarda belirtildiği gibi bireylerin sahip oldukları farklı kimlikler arasında mesafe algılamaması onların bu kimlikleri birbirine entegre olarak gördüğünün bir göstergesidir ve çoklu kimlik entegrasyonu yüksek kişiler birçok avantaja sahiptir. (Benet-Martinez ve Haritatos, 2005). Bu bağlamda ortak bir üst kimlik inşa etmenin kimlikler arası algılanan mesafeyi azalttığı, entegrasyon sürecini kolaylaştırdığı ve bu durumun kişilerin olumlu gruplar arası tutumlara sahip olmasına yardımcı olabileceği düşünülebilir.

Diğer bir faktör olarak kişilerin büyüdüğü şehirler, kimlik mesafesi algılarını etkilemiş gözükmektedir. Çok farklı kültürlerden insanların yaşadığı metropollerde büyümüş olan katılımcılar, algıladıkları kimlik mesafesinin bu yüzden az olduğunu belirtmiştir: *“Pek mesafe olduğunu düşünmüyorum. ... İstanbul’da yaşamıyor olsam bunun bir fark oluşturması beklenebilir, etkisi daha çok olurdu diye düşünüyorum. Ama benim babam da Kürt fakat doğma büyüme İstanbullu. ...” (K18/K/27).* Bu bulgu, Benet-Martinez ve Haritatos’un (2005) çalışmasındaki bulgular ile uyumludur. Araştırmacılar kültürel izolasyon ile kimlik mesafesi arasında pozitif bir korelasyon olduğunu belirtmişlerdir. Diğer bir deyişle kültürel olarak daha homojen bir çevrede yaşayan insanların daha fazla kimlik mesafesine sahip olduklarını ifade etmişlerdir. İki kültürün birbirine benzer olduğunu düşünmek,

ailelerin olumlu yetiştirme şekli ve zaman içinde olgunlaşma kişilerin kimlikler arası mesafeyi az algılamasını sağlayan diğer faktörler olarak göze çarpmaktadır.

Bazı katılımcılar ise sosyal kimlikleri arasında mesafe hissettiklerini belirtmişlerdir. Hissedilen mesafenin artması kimlik entegrasyonunun düşük seviyede olduğunu göstermektedir. Maruz kalınan önyargı ve ayrımcılık bu duruma yol açan faktörlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır: “(mesafe olduğunu) Düşünüyorum. Mesela okula gittiğim zaman annem sürekli öğüt verirdi kendisinin Kürt olduğunu Tuncelili olduğunu söylememem maksadında. Arasında bir fark olduğunu o zamandan öğrendik bunu da yaşayarak gördük zaten.” (K10/E/41).

Bu duruma yol açan faktörlerden diğeri ise kimliklerden birinin ait olduğu kültürün çeşitli öğelerine olan uzaklıktır. Bunlar arasında dil bilmemenin algılanan mesafenin artmasına sebep olması Benet-Martinez ve Haritatos’un (2005) çalışmasındaki bulgular ile uyumludur. Araştırmacılar dil becerileri ile algılanan kimlik mesafesi arasında negatif bir korelasyon olduğunu belirtmişlerdir. Aşağıdaki ifade bu durumu net olarak göstermektedir: “Kürt kimliğine karşı mesafe var çünkü dili bilmiyorum. Dili bilmediğim için örfü âdeti anlamıyorum.” (K1/K/49). Benzer şekilde algıladıkları mesafe yüksek ve kimlik entegrasyon seviyesi düşük olan bireyler her iki kimliği aynı anda taşıırken zorluk yaşamaktadırlar: “Yani Türk’ü daha çok taşıyorum çünkü Zazaca bilmiyorum. ...” (K5/E/27).

Katılımcıların çoğunluğu değişen oranlarda da olsa her iki kimliği birlikte taşıdığını söylemiştir. İki kültürlü insanlar her iki kimlikleriyle birden özdeşleşmeler dahi bu kimlikler arasında mesafe ve çatışma algılayabilirler (Benet-Martinez ve diğerleri, 2002). Fakat genellikle kimlikleri arasında mesafe ve çatışmayı az algılayan yani entegrasyon seviyesi yüksek bireyler bu kimlikleri aynı anda taşıyabilirler. Kimlik entegrasyon seviyesi düşük bireyler için kimliklerden birini taşımak daha kolay iken ikisini aynı anda taşımak oldukça zordur (Benet-Martinez ve Haritatos, 2005). Entegrasyon seviyesi yüksek bir katılımcının ifadesi bu durumu özetler niteliktedir:

Eşit ölçüde taşıyorum. Bence böyle şey gibi bu iki kimlik ile birlikte büyüdüğümünden bir tarafım bu, bir tarafım bu ya da bir yemek yerken sergilediğim bütün davranışlar Türk ama oyun oynarken sergilediğim tamamen Kürt değil. Bir yemeğin içinde de, sohbet ederken de ikisi de var. Böyle bir birlerinden olay olay, dakika dakika ayrıran bir şey olduğunu düşünmüyorum.

Hatta karakterin oluşması ikisinin süzülmesinden oluşuyor gibi bence. (K20/K/24).

Roccas ve Brewer'in (2002) sosyal kimlik karmaşıklığı modeline göre ise bölümlendirme kimlik yapısına sahip kişiler her iki kimliği de korur fakat bunları aynı anda aktive edemezler. Kimlikleri arasında mesafe algılayan ve bölümlendirme kimlik yapısına sahip bir katılımcının ifadesi şu şekilde olmuştur: *“Aralarında mesafe olduğunu fark ediyorum iki ortam birbirinden çok farklı ama kendi başına iki taraf da bana çok yakın. Ama arada çok farklılıklar var.” (K25/K/30).*

4.3. SOSYAL KİMLİKLER İLE ÖZDEŞLEŞME BİÇİMLERİ

Katılımcılar, çeşitli kültürel ve sosyal faktörlerin kimlikleri ile özdeşleşme süreçlerini etkilediklerini belirtmişlerdir. Dil becerileri ve sosyal çevrede hâkim olan kültür, bu kişilerin sosyal kimlikleri ile özdeşleşme seviyelerini arttıran faktörlerdir:

*Konuşmam çok akıcı, iyi Türkçe konuşuyorum. Diğer kültürden anne kültüründen gelen bir şive, aksanım yok. Bu tarz durumlar beni Türk olarak gösteriyor. (K13/E/19),
Kültürel olarak sosyo-kültürel olarak çok şiddetli Türk kökenli hissediyorum. ... (K3/E/24),
Sosyal bakımdan sosyal çevrenin çoğunluğu Türklerden oluştuğu için sosyal açılardan kendimi yakın hissediyorum. (K14/K/25).*

Bu faktörler aynı zamanda katılımcıların kimlikleri ile özdeşleşememesine veya daha az özdeşleşmesine de yol açmıştır:

*... kültürel değerlerine hâkim değilim, uzaktan gördüğüm kültürel değerleri anlamakta zorlanıyorum. (K17/E/28),
Benim baba tarafımdan akrabalarım ağırlıklı olarak Antep'te idi ve hala oradalar. Yeterince temas kurabildiğimi hissetmiyorum. Dilini konuşamadığım bilmediğim için -bu üzüldüğüm bir şey bu arada- kendimi uzak hissediyorum. (K4/E/34).*

Özellikle kimliklerin ait olduğu kültürlere atfedilen muhafazakâr özellikler, katılımcıların bu kimliklere uzak hissetmesine sebep olmuştur. Bir katılımcı uzak hissetme sebebini şu şekilde açıklamıştır: *“Fazla gelenekçi oluşları, gelenek ve kültürünü fazla önemsiyor olmaları, erkek egemenlik vs.” (K15/K/24).*

Fiziksel görünümün kişilerin sosyal kimlikleri ile özdeşleşme biçimlerini etkilediği bulgusu, literatürdeki hem tek kimlikli hem çok kimlikli katılımcılar ile yapılan çalışmaların bulguları ile uyumludur (Wilkins, Kaiser ve Rieck, 2010; Brunsma ve Rockquemore, 2001). Kendi fiziksel görünümleri sahip oldukları kimliğin prototipik görünümüne benzedikçe bireyler kendilerini o kimlikle daha fazla özdeşleşmiş hissetmektedirler. Bir katılımcının ifadesi bu durumu açıkça ortaya koymaktadır: “...Yine dediğim gibi fiziksel özelliklerden başlayacak olursak birçok kişinin kafasında olduğu gibi Kürtler karakaşlı, esmer, karagözlü olur ben de bu özellikleri taşıyorum...” (K18/K/27).

Rockquemore'un (2002) çalışmasındaki bulgulara göre iki kimlikli insanlar olumsuz deneyimler yaşadıkları grubun kimliğine karşı kendilerini uzak hissetmektedirler. Alanyazın kısmında bahsedildiği gibi reddetme-özdeşleşme modeline göre ise dominant grup tarafından önyargı ve ayrımcılığa maruz kalan kişiler, kendi iç gruplarıyla özdeşleşerek bu durumun olumsuz sonuçlarından kurtulabilmektedirler (Branscombe ve diğerleri, 1999). Kimliklerinden birine yakın hissetme sebebini aşağıdaki şekilde açıklayan katılımcıda bu motivasyonun etkisi gözlemlenmiş olabilir: “Ezilmiş, haksızlığa uğramış, ayrımcılığa uğramış yönlerimle babamın kimliğine yakın hissediyorum. Acılarda kaybedişlerde ve ağıtlarda, türkülerde Kürt kimliğime daha yakın hissediyorum.” (K1/K/49). Bir başka katılımcı ise reddetme-özdeşleşme modelinin aksine Türk kimliğine sahip olmaktan dolayı bir baskı yaşamadığı için bu kimliğe kendine yakın hissettiğini belirtmiştir: “Bu kimliklerden Kürt kimliğinin yaşadığı siyasi ve kültürel baskıyı düşünürsek ona kıyasla çok rahat bir yaşam, çok rahat sosyal ve gündelik yaşam sürdürdüğüm için annemin kimliğine (Türk kimliği) yakınım. Mevcut durumla bir çelişki yaşamıyorum.” (K9/E/27).

4.4. SOSYAL KİMLİKLER İLE İLGİLİ YAŞANAN ÇATIŞMALAR VE BU ÇATIŞMALARI YÖNETME STRATEJİLERİ

Ebeveynleri farklı sosyal kimliklere sahip katılımcıların iki kimliği birlikte taşıırken yaşadıkları güçlükler arasında önyargıya, ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalma ön plana çıkmaktadır. Katılımcılar, kimlikleri ile çatışma yaşadıkları

durumlardan bahsederken önyargıya ve ayrımcılığa maruz kalma deneyimlerinden söz etmişlerdir. Bu bulgu, Benet-Martinez ve Haritatos'un (2005) yürüttüğü araştırmadaki bulgular ile uyumludur. Araştırmacılar, kimlikleri çatışma içinde algılama ve maruz kalınan ayrımcılık arasında pozitif korelasyon olduğunu belirtmişlerdir. Bir katılımcı yaşadığı durumu şu şekilde ifade etmiştir:

Valla çok güçlük yaşıyorum bazen taşıyamayacak dereceye geliyor. Bir ortama giriyorsun ilk sorulan şey Türk müsün Kürt müsün nerelisin. Yaşadığın şehri söyledikten sonra zaten insanların aklında beliren ilk şey terörist mi bu teröriste destek mi veriyor. Daha sonra kendimi ifade ederken babam Kürt ama annem Türk demek hoşuma gitmiyor. İkisinin de farklı bir uyruğa sahip olması kimine göre mesela şey diyorum babam Kürt ama annem Türk ama ben de sizdenim gibi açıklamalarda bulunmak beni zorluyor. (K8/K/22).

Katılımcıların bahsettiği bir diğer güçlük ise etraftaki insanların onları tek kimliği seçmeye zorlamalarıdır. Daha önceki kısımlarda da bahsedilen çok kimlikli bireyleri tek kimliği seçmeye zorlama, literatürde çeşitli araştırmalarda geçmektedir (Townsend ve diğerleri, 2009; Franco ve diğerleri, 2018). Aşağıdaki katılımcıların ifadelerinde bu durum görülmektedir:

Yaşıyorum daha önce de söylediğim gibi iki taraf da beni kabul etmiyor. Kürtlerle tanıştığımda dil ve ataerkil düzende babadan dolayı ve de açık tenli olarak Kürtlere benzemediğim için "Aa sen Kürt müsün hiç benzemiyorsun" şeklinde yaklaşıyorlar. Türklerle konuştuğumda annemin Kürt olması bir sorun. Sen Türk'sün işte niye yarı Kürt'üm diyorsun şeklinde tepkilerle karşılaşıyorum. Hayır, bir taraftan olmuyorum ataerkil sistemi kabul etmiyorum ikisinin de yarısıyım. (K11/K/24),

...Çevresel ilişkilerde diğer insanlarla kurduğum ilişkilerde de problem yaşıyabiliyorum çünkü bazı kişiler o kadar kendilerini keskin çizgilerle ayırıyor ki ben hem Türk'üm hem Kürt'üm dediğimde sen direk Kürtsün diyorlar. Bunu aşağılamak için yapmıyorlar belki ama üstten bakma hali seziyorum yani. Veya kimisi şey ikisiyim diyince diyor ki tamam sen bizdensin Türk'sün diyor. Her iki tarafta da keskin ayrımlara sahip kişilerle konuşurken bazı problem yaşıyabiliyorum. Bunu mizah malzemesi olarak da kullanabiliyorlar. Ne tam Türk ne tam Kürt olabiliyorsunuz çok arada kalmışlık hissi oluşuyor. Sizi iki tarafta da kabul etmeyenler var. Siz orada aidiyet arıyorsunuz ama hiçbir gruba aidiyet hissedemiyorsunuz. Kendinizle alakalı değil grupla alakalı bir durum olmasından. (K12/E/27).

Renn'in (2000) araştırmasındaki çok kimlikli katılımcılar, sahip oldukları fiziksel görünümleri sebebiyle bazı tek kimlikli kişilerin kendilerine şüpheyi yaklaştıklarını ve bu kişilerin kimliklerini sorguladıklarını belirtmişlerdir. Bu

bulguyla paralel olarak bir katılımcı şu ifadeleri kullanmıştır: *"(güçlük) Yaşıyorum daha önce de söylediğim gibi iki taraf da beni kabul etmiyor. ... açık tenli olarak Kürtlere benzemediğim için "Aa sen Kürt müsün hiç benzemiyorsun" şeklinde yaklaşıyorlar. ..."* (K11/K/24).

Bazı katılımcılar ise bu kimlikleri taşıırken herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir: *"Güçlük yaşamıyorum, aslında ben yaşamıyorum daha ayrıcalıklıyım muhtemelen, İstanbul'da yaşadığım için çok büyük ihtimalle ..."* (K18/K/27). Bu bulgu Benet-Martinez ve Haritatos'un (2005) çalışmasındaki bulgular ile uyumludur. Araştırmacılar yaptıkları çalışmanın sonunda kültürel izolasyon ile kimlik çatışması arasında pozitif korelasyon olduğunu söylemişlerdir. Diğer bir deyişle kültürel çeşitliliğin daha az olduğu yerlerde yaşayanlar kimliklerini daha fazla çatışma içinde algılamaktadırlar.

Katılımcılara iki kimliği birlikte taşıırken yaşadıkları zorlukların yanında iki kimliğe sahip olmanın avantajları da sorulmuştur. İki kültürlü olmanın avantajları literatürde çeşitli araştırmalarda geçmektedir (örn. Yue, Wang, Li, Fong ve Feldman, 2021) Verilen yanıtlar arasında kültürel zenginliğe sahip olma ve daha açık fikirli düşünebilme ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda aşağıdaki ifadeler dikkat çekicidir:

Tabi ki de avantaj yaşarım. Zıt şeyler, ortada bir zıtlık varsa bu derinlik oluşturur, insanı besler. Beyrut'tan Paris'e gitmiş biri, zaten Paris'te yaşayan bir de Beyrut'ta kalmış biri... Bunlar arasında farklılıklar olur. Daha çok şey biliyorum. İnsan hayatında zıt şeyler olması onu besliyor, düşündürüyor. (K23/E/21),

Yaşıyorum. Eğer her iki kültürü de yoğun yaşıyorsanız benim gibi her iki toplum açısından fikir sahibi oluyorsunuz, bulunduğunuz her ortamda size artı bir avantaj oluyor. (K24/E/33),

Bence daha kapsamlı bakmama yarıyor. Çünkü kutuplaşma yaşamıyorum ikisini de taşıdığım için iki taraftan da yani nefret etmiyorum mesela çok fazla ırkçılık içinde gelişmeyen şeyler. Bu başka etnik kökenlere karşı da geçerli. Daha kapsayıcı oldum bence bu yüzden. (K11/K/24).

Çeşitli kültürel faktörler, özellikle muhafazakâr kültür yapısı, kişilerin kimlikleri ile çatışma yaşamasına sebep olan diğer bir faktör olarak gözükmektedir: *"Patrarşi durumunda o sıkı aile yapısı orada daha çok hissettiriyor kendisini. Muhafazakârlıktan dolayı..."* (K6/K/28). Ayrıca bazı siyasal olaylar ve tutumlar kişilerin çatışma algısını arttıran diğer etkenlerdir: *"Siyasi tartışmalarda, terör haberi duyduğumda."* (K1/K/49).

Katılımcıların yaşadıkları çatışmaları çözme biçimleri arasında yer alan kimlik yönetme stratejileri, literatürde yer alan çeşitli kuramları ve modelleri hatırlatmaktadır. Örneğin aşağıdaki katılımcının ifadesi, Berry'nin (1997) kültürleşme stratejilerinden biri olan "ayrılma"nın ve Roccas ve Brewer'in (2002) modelinde yer alan bölümlendirme kimlik yapısının kullanıldığını göstermektedir: *"...Erasmus'a gittiğimde Türkler hakkında zaten çok önyargılı bir tavır var orada bazen şey deyip sıyrılıyorum- Kürtleri kimse tanımıyor bilmiyorlar ilgili değilse tarihle siyasetle vs. - Kürdüm diyip geçiyordum ve uzatmıyordum."* (K11/K/24). Ayrıca aşağıdaki iki ifade ortak iç grup kimliğinin (Gaertner ve diğerleri, 1993) ve marjinalleşme stratejisinin (Berry, 1997) kullanıldığını göstermektedir:

*... Ama genelde kendimi ikisine de uzak görüyorum ve dünya vatandaşım diyip geçiyorum bazen. ... (K11/K/24),
Şöyle yönetiyorum. Ben zaten genelde dönem dönem değilse de çoğu zaman kendimi ait hissetmiyorum bu kimliklere. ... genelde kendimi ikisine de uzak görüyorum ... (K11/K/24).*

4.5. FARKLI TOPLUMSAL ORTAMLARDA SOSYAL KİMLİK GEÇİŞLERİ

Hitlin, Brown ve Elder (2006), çok kimlikli kişilerin kendilerini tanımlama şeklinin zaman içerisinde değişebildiğini ve sabit olmadığını, akışkan olduğunu belirtmiştir. Rockquemore ve Brunsma (2002) ise ebeveynleri farklı sosyal kimliklere sahip kişilerin inşa ettikleri kimlik yapılarını incelemiş ve bunları çeşitli kategorilere ayırmıştır. Araştırmacılara göre bu kişilerin inşa edebileceği muhtemel kimlik yapılarından biri değişken kimlik seçeneğidir (The Protean Identity Option). Bu kimlik seçeneğini benimsemiş kişiler, kimlikleri arasında kolayca geçiş yapabilmektedirler ve farklı ortamlarda farklı kimliklerini ön plana çıkarabilmektedirler. Aşağıdaki katılımcının ifadesi bu durumu özetlemektedir:

Evet, kolayca geçiş yapabiliyorum. Örneğin bir masada arkadaşlarla oturulan bir masada konu eğer Kürtlükle alakalı ise birkaç bir şey söyleyebiliyorum eğer Türklükle alakalı bir şeyse direk oraya da geçiş yapabiliyorum. Benim için bir sıkıntı olmuyor. Bunu şöyle açıklayabilirim: Benim iç çok kaygan o kimlikler hiç fark etmiyorum bile geçiş yapıp yapmadığımı, hiç farkında bile olmuyorum. (K12/E/27).

Katılımcılar genel olarak kimlikleri arasında kolayca geçiş yapabildiklerini söylemişlerdir. Her iki kültüre de aşina ve yakın olmak bu geçişleri kolaylaştıran bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır:

Yapıyorum. ... Mesela bir arkadaş grubu ile yemeğe çıkmıştık bir çocuk vardı Vanlı orada büyümüş Kürt. Bir de işte gruptaki iki arkadaşımız daha vardı, aileleri İstanbullu bunlar bir de ben. Çocuğun anlattığı şeyler onlara inanılmaz heyecanlı geliyordu ona sorular soruyorlardı. Ama benim o konu hakkında da bilgim var, çocuğun anlattıkları şeyleri de biliyorum, onun bilmediği Türk tarafını da biliyorum. O yüzden çok eğlenceli benim için, çok çeşitli bilgim, görgüm oluyor bu sayede. (K19/K/26).

Araştırmacıların bahsettiği diğer bir kimlik yapısı ise tek kimlik seçeneğidir (The Singular Identity Option). Bu kimlik yapısına sahip olanlar sadece bir ebeveyninin kimliği ile özdeşleşirler. Aşağıdaki katılımcının kimlikler arasında geçiş yapamamasının muhtemel sebebi bu kimlik yapısı olabilir: *"41 yaşımdayım, kendimi hep Türk gibi hissettim hiç geçiş yapmadım." (K10/E/41).*

Gaither (2015), ebeveynleri farklı sosyal kimliklere sahip insanların kimlikleri arasında geçiş yapabildiğini ve tek kimlikli insanlara göre sosyal bağlama daha duyarlı olabildiklerini ifade etmiştir. Bir katılımcının ifadesi bu durumu örneklemektedir: *"Yapabiliyorum sanırım. Bulduğum ortamdaki insanların eğilimlerini kestirmeye çalışıyorum. Başta çok şey yapmasam da benden bekleneni anlamaya çalışıp ona göre bazı şeyleri gizleyip bazılarını daha öne çıkarıyorum." (K18/K/27).*

Çok kimlikli katılımcılar farklı kültürel işaretler ile karşılaştıklarında farklı kimliklerini aktive etmektedirler (Hong, Morris, Chiu ve Benet-Martínez, 2000). Örneği bir katılımcının ifadesi şu şekildedir: *"Arabada yolculuk esnasında dinlediğimiz müziklerde daha çok Türk olduğumu hissediyorum. ..." (K8/K/22).*

Bir başka katılımcıya, kendisini hangi zamanlarda kimliğini taşıdığı grupların tipik bir üyesi gibi hissettiği sorulduğunda aşağıdaki yanıtı vermiştir: *"Yabancı bir youtube videosu izlediğimde Türk bayrağı gördüğümde . Yabancı filmlerde Türkiye geçtiğinde, Türk ismi geçtiğinde gururlanıyorum bilmiyorum niye böyle bir şey oluyor." (K5/E/27).*

Farklı kimliklerin farklı ortamlarda aktive olması çok kimlikli kişilere çeşitli avantajlar sağlar (Gaither, Sommers ve Ambady, 2013). Araştırmacılar, iki kimlikli

katılımcılarla yürüttükleri deneyde, katılımcının sohbet ettiği kişiyle ortak kimliği aktive olursa daha az kaygı hissettiğini, sohbet ettiği kişiden farklı olan kimliği aktive olursa daha fazla kaygı hissettiğini belirtmişlerdir. Aşağıdaki katılımcının kimlikleri arasında geçiş yapma sebebi bu bulguyla ilgili olabilir: *“Daha çok mesela bir Kürt topluluğuna girdiğimde Kürt özelliğini daha çok ön plana çıkarır gibi davranıyorum, onun dışında iki özelliğimi de aynı yaşıyorum. (K14/K/25).*

Önyargı ve ayrımcılık kişilerin kimlik geçişlerini etkileyen diğer bir faktördür. Daha önce bahsedildiği gibi reddetme-özdeşleşme modeli, baskın grup tarafından önyargı ve ayrımcılığa maruz kalan kişilerin, iç gruplarıyla özdeşleşerek bu durumun olumsuz sonuçlarından kurtulabileceğini söylemektedir (Branscombe ve diğerleri, 1999). Aşağıdaki katılımcının deneyimlediği kimlik geçişi bu durumu örnekler niteliktedir: *“Kürtlüğe öcü gibi bakıldığı ortamlarda insanların benim de Kürt olduğumu Kürtlerin de öcü olmadığını hatırlamaları için bu bahsettiğim geçişi yaşıyorum.” (K9/E/27).* Museus ve diğerlerinin (2015) yaptığı çalışma göstermiştir ki çok kimlikli bireyler, maruz kalınan önyargıyla mücadele etmek için, bulundukları ortama göre kimlikleri arasında geçiş yapmaktadırlar. Aşağıdaki katılımcının ifadesi bu durumu açıklamaktadır:

Türkiye’deyken hiç tanımadığım daha az hoş görülme olduğunu düşündüğüm insanlar varsa önce Türk’üm diye girip sonra kendim rahat hissettikten sonra o zaman daha ben de aslında Kürt’üm diye onu belirtebiliyorum. Genellikle çekindiğim için değil ama Türkiye koşullarında bazı ortamlarda lan dur temkinli ol hissiyatı geliyor. (K15/K/24).

4.6. ORTAK İÇ GRUP KİMLİĞİNİN İNŞA EDİLME BİÇİMLERİ

Katılımcıların çoğunluğu, sahip oldukları sosyal kimlikleri uzlaştırabildiğini ve bunu Gaertner ve diğerlerinin (1993) tanımladığı şekliyle, bir üst kimlik inşa ederek yaptıklarını belirtmiştir. Bu kimlik yapısı, aynı zamanda çok kimlikli insanların inşa edebileceği muhtemel kimlik yapılarından biri olan aşkın kimliği (The Transcendent Identity) hatırlatmaktadır (Rockquemore ve Brunsma, 2002). Aşkın kimliği benimseyen insanlar kendilerini kimlikler üstü bir noktada, "insan" olarak görmektedir: *"Evet, çünkü hepimiz Hz. Adem'den geliyoruz hepimiz insanız ve eşitiz o yüzden uzlaşıyorlar aralarında bir sıkıntı görmüyorum." (K5/E/27).*

Bazı katılımcılar, Dovidio ve diğerlerinin (2007) bahsettiği "tek grup temsili" ile yani alt kimlikleri belirginleştirmeden ortak iç grup kimliğini inşa ettiklerini belirtmiştir: *"Yine özet olarak şöyle söyleyebilirim: Kendimi ben Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak tanımladığım için alt kimliğe pek önem vermiyorum. Herhangi bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı gibi hayatımı yaşamaya devam ediyorum."* (K7/E/38). Başka bir katılımcıda ise bu durum kısmen diğer şekliyle yani "ikili kimlik" olarak meydana gelmiştir. Katılımcı ortak iç grup kimliğini inşa ederken kısmen de olsa alt kimliklerin farklılaştığı noktayı ifade etmiştir: *"İşte çok büyük bir fark görmüyorum hep söylediğim gibi ne zaman o ne zaman öbürü hissetmiyorsunuz. Türklük Kürtlükten ziyade bir doğruluk var orada. Dolayısıyla ayrımı hissetmiyorum. Çok ayrışmıyorlar, yani sadece bir dil farkı var."* (K15/K/24).

Rockquemore ve Brunnsma 'nın (2002) çok kimlikli insanların kimlik yapıları ile ilgili oluşturduğu modelde yer alan bir başka seçenek ise sınır kimlik seçeneğidir (The Border Identity Option). Bu kimlik yapısını benimseyen çok kimlikli kişiler, kendilerine miras kalan sosyal kimlikleri harmanlayarak yeni bir tür kimlik oluşturmaktadırlar. Bu kimlik türü, önceki kısımlarda bahsedilen Roccas ve Brewer'in (2002) ortaya sürdüğü kesişim kimlik yapısını hatırlatmaktadır. Aşağıdaki katılımcının kimlikleri uzlaştırma şekli araştırmacıların bahsettiği kavramlar ile uyumluluk göstermektedir: *"Evet. Birbirine entegre ediyorum. Elimde iki tane örnek oluyor bu iki örneği kendimce yorumlayıp bir ürün çıkartıyorum. Bir olaya karşı davranışım ile ilgili ben ne yapmalıyım diyorum birini seçmek yerine ben yeni bir seçenek üretiyorum."* (K20/K/24).

Hitlin ve diğerlerinin (2006) ifade ettiği gibi çok kimlikli kişiler zaman içerisinde değişen akışkan bir kimlik yapısı benimseyebilirler. Bir katılımcının kimliklerini uzlaştırma şekli ise bu bulguyla uyumludur: *"Uzlaştırabiliyorum diyebilirim. Mesela hani işte çocukken utanıyordum Kürt olmaktan ama şu anda daha böyle ergenliğimde bir şeyler okudukça araştırdıkça ve milliyetçilikten uzaklaştıkça bu iki kimliği benliğimde birleştirdim ve iyi hissettim diyebilirim."* (K14/K/25).

Bunlara ek olarak, ebeveyn tutumu, kişilerin kimliklerini uzlaştırma sürecini kolaylaştıran diğer bir faktör olarak ön plana çıkmaktadır: *"Evet çünkü annem de*

babam da bu kimliklerle kavgalı insanlar değillerdi bana böyle bir kavga geçirmediler. O yüzden uzlaşma sahibi olduğumuzu söyleyebiliriz." (K4/E/34).

Az sayıda katılımcı kimliklerini uzlaştıramadığını belirtmiştir. Katılımcıların kimliklerini uzlaştıramama sebepleri arasında çoklu kimlik entegrasyonunun düşüklüğü ön plana çıkmaktadır. Benet-Martinez ve Haritatos'un (2005) belirttiği gibi çok kimlikli kişiler, kimlikleri arasında mesafe ve çatışma algıladıkça bu kişilerin çoklu kimlik entegrasyon seviyeleri düşmektedir:

Yani uzlaşması pek mümkün değil iki farklı kültürden bahsediyoruz. Uzlaşması da gerekmiyor bence kendileri öyle mutlular. Bir Kürt'ün yaşadığı Türk'e garip gelebilir ama o kendi içinde onla mutlu niye uzlaşma olsun, kendi kültürünü devam ettirsin bence. (K25/K/30),

Uzlaştıramıyorum açıkçası açıklamak da gerekirse küçüklüğümden beri bir kimlik çatışması içerisindeyim o yüzden çok uzlaştırma gibi bir şeyim yok. (K3/E/24).

Başka bir katılımcı, Berry'nin (1997) bahsettiği kültürleşme stratejilerinden biri olan "marjinalleşme"ye paralel bir şekilde, her iki kimliğe de kendini ait hissetmediği için kimliklerini uzlaştıramadığını belirtmiştir: *"Hayır değil uzlaştıramıyorum çünkü kendimi ikisine de ait hissetmiyorum. Ortada kalmış gibi hissediyorum daha net bir ifade olur. "* (K8/K/22). Bir katılımcının ise Rocas ve Brewer'in (2002) bahsettiği "baskınlık kimlik yapısını" kullanması bu kimlikleri uzlaştıramamasına sebep olmuştur:

Tamamen uzlaştırmak bence imkânsız... Birisinin baskınlığını kabul ederek diğerini yok saymadığınız takdirde bir uzlaşma olmasa bile uzlaşmanın arkaik yapısı iskeleti oluşuyor bana kalırsa. İkisini bir arada yaşamaman mümkün olmadığını düşündüğüm için birini yaşarken ötekisini unutmayacak şekilde gözümün önünde tutuyorum diyebilirim. (K9/E/27).

4.7. MARUZ KALINAN ÖNYARGI, AYRIMCILIK VE BU DURUMLARLA BAŞA ÇIKMA YÖNTEMLERİ

Katılımcıların geneli, küçümsenme ve dışlanma başta olmak üzere tabloda yer alan çeşitli önyargı ve ayrımcılık türlerine maruz kaldıklarını söylerken, bazı katılımcılar ise önyargıya ve ayrımcılığa maruz kalmadığını belirtmiştir. Çok kimlikli bireylerin maruz kaldığı önyargı ve ayrımcılık literatürde farklı

araştırmalarda geçmektedir (örn. Franco ve diğerleri, 2018; Shih ve Sanchez, 2005; Museus ve diğerleri, 2015; Reid Marks ve diğerleri, 2020). Franco ve diğerleri (2018) yaptıkları araştırmada, çok kimlikli katılımcıların, klişeleştirme/stereotipleştirme, kimliğin geçersiz kılınması, ırkçı yorumlar, kabul görmeme, dolaylı ayrımcılık ve olumsuzluk biçimindeki önyargılara ve ayrımcılıklara maruz kaldıklarını belirtmiştir. Ayrıca, bu kişilerin maruz kaldıkları ayrımcılık, “ırk” temelli sosyal kimliklerini belirginleştirmiştir. Araştırmacıların bulguları, bu çalışmadaki katılımcıların ifadeleri ile uyumludur. Aşağıdaki katılımcıların ifadeleri klişeleştirmeye/stereotipleştirmeye maruz kalmanın örnekleri olarak düşünülebilir:

... Diğer tarafta ise Kürt duygularınızı çok yoğun şekilde yaşadığınızı zannedip sanki vatan millet hainiymiş gibi sizi farklı görüyorlar. Bu da bir önyargı olarak size geri dönüş oluyor. (K24/E/33),

... Fakat yine kültürel, sinema sanat çevrelerinde standart bir Türk olma üzerinden önyargılarla karşılaşıyorum. Birçok derdi meseleyi anlayamayacağım önyargısı oluyor. Bu çok yoğun hissettiğim bir şey çok fazla karşılaşıyorum. (K17/E/28),

Her ikisi için de karşılaşıyorum. Dediğim gibi Türklük kimliğinde nasıl anlatsam daha özellikle yabancı arkadaşlarım tarafından daha böyle yeri geldiğinde barbarlıkla eş tutulmak. Kürt kimliğimde durum biraz daha farklı orda işte Türkler tarafından içindeki barbar gibi... Sürekli bir iç içe geçmiş hikâyeler farklı katmanlarda var. (K6/K/28).

Bazı katılımcılar kimliklerinin geçersiz kılındığını belirtmiştir:

Kürt tarafım olduğu için. Ve hani bu tarafını inkâr et zaten baban Türk olduğu için Türksün niye Kürt olduğunu söylüyorsun ne gerek var diyenler oluyor. Kürt değilsin ki baban Türk gibi tepkiler oluyor. ... (K11/K/24),

Karşılaşıyorum. Sebebi şudur; Kürt toplumunda bulunduğumda oranın insanları daha çok asimile olduğumuzu zannediyorlar kendi toplumumuzdan koptuğumuzu düşünüyorlar ve bunlarla ilgili size önyargıda bulunuyorlar. ... (K24/E/33).

Bir katılımcı ırkçı yorumlara maruz kaldığını belirtirken: “*İrkçi insanlar Kürt olduğumu belirtmemden rahatsız oluyor. Kürt ırkçısı akrabalarım da politik söylemlerle karşılaşıyorum.*” (K1/K/49), diğer bir katılımcı kimlikleri yüzünden kabul görmediğini ifade etmiştir: “*Geçmişe yönelik olarak evet diyebiliyorum. Örnek veriyorum mesela küçükken Kürt kökenli olduğumuzu bilen arkadaşlar genelde uzak kalmayı tercih ederdi. ...*” (K3/E/24). Başka bir katılımcının ifadesi dolaylı

ayrımcılık kategorisi ile uyumluluk göstermektedir: *"Çok ufak tefek hani direk bana yönelik değil, annemin kendi köyünde falan karşılaşabiliyorum. Anneannem de karşılaşmış zamanında Kürt'e kız mı verilir gibisinden. Bana karşı falan da Kürt çocuğu diyebiliyorlar, kötü niyetli değil ama bence yine de ayrıştırıcı."* (K16/K/25).Aşağıdaki katılımcıların ifadeleri ise araştırmacıların bahsettiği "olumsuzluk" biçimindeki önyargı ve ayrımcılık türü ile uyumludur:

*Evet. Kürt deyince şey oluyor konuşma bitiyor. Ya da bir konuşmada Kürtlere karşı çok fazla olumsuz yorum yapılıyor, bazen beni bilen birisi ya deme bak gibi beni gösterdiğinde o an ortamdan dışlanıyorum. (K20/K/24),
Evet, karşılaştığım oluyor yine Kürt kimliğime dair şeylerle karşılaşıyorum ama bunu da yine her iki taraftan Kürt olan insanların yaşadığı şekliyle yaşamıyorum, daha az farklı şekilde yaşıyorum. Yani şey falan oluyor direk Kürt olduğun duyulunca tadın kaçması oluyor. Lisede falan öğretmenler yoklama alırken hani -aa Berçem ne güzel isimmiş, anlamı ne?- diyorlar - Dere kenarı- dediğimde - aa Türkçe mi bu?- diye soruyorlar -Kürtçe- dediğimde ise hee deyip önceki ilgi kayboluyor ya da aslında Farsçadır diyen hocam olmuştu. İnsanların tadının kaçtığını hissediyorsun. ... (K18/K/27).*

Araştırmacıların bulgularıyla paralel olarak aşağıdaki katılımcı, yaşadıklarının kimliğini belirginleştirdiğini ifade etmiştir: *"...Bazen insanlar ofansif mizah yaptıklarında Kürt kimliğimle bunu bağdaştırıp sonra -alınmıyor musun?- falan deyip aslında çok cahilce bir şey söylüyorlar ve ben Kürt oluyorum o zamanlarda."* (K19/K/26).

Katılımcıların bu durumlar ile başa çıkma yöntemleri arasında şu temalar ön plana çıkmaktadır: kaçınma, temkinli davranma, olumlu temas kurmaya çalışma ve çatışmaya girme. Museus ve diğerlerine, (2015) göre çok kimlikli kişiler karşılaştıkları önyargı ve ayrımcılık ile mücadele ederken aşağıdaki yöntemleri kullanmaktadır: diğer insanlara çok kimliklilik hakkında bilgi vermek/egitmek, destek ağlarını kullanmak, çoklu kimlik akışkanlığını benimsemek, önyargı ve ayrımcılık kaynakları ile karşılaşmaktan kaçınmak. Franco ve diğerleri (2018) ise bu kişilerin, bahsedilen durumlarla mücadelede aile üyelerinden uzaklaşma, direnme ve ayrımcılığı reddetme yöntemlerini seçtiklerini belirtmiştir. Bir katılımcının ifadesi diğer insanları eğitmek teması ile uyumludur:

Başta çıkmaya çalışıyorum. Kendimi ifade etme biçimimi, anlama biçimimi tamamen onlara göre anlatmaya çalışıyorum. Yani Kürt toplumunda

bulduğumda bu devletin milletin ferdi olduğumu aslen Kürt olup Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşadığımızı asıl olanın millet devlet olduğunu tartışmadan güzel güzel anlatmaya çalışıyorum anlatabildiğim kadarıyla. Tam tersini düşündüğünüzde ise bu millette yaşamış olan Kürt toplumu olarak bizler de devletimizi milletimizi çok sevdiğimizi bizler de bağlı olduğumuzu, bu milletin devletin kurulurken çok büyük zorluklar yaşadığını, bu noktada Türk ve Kürt ayrımı olmaması gerektiğini her seferinde dile getiriyorum kendimi ifade edebildiğim kadar. (K24/E/33).

Bazı katılımcılar kimlik akışkanlığı yöntemini kullanmaktadır:

*Ben bu noktada ikili ilişkilere güveniyorum. Bu tarz problem yaşayabileceğim insanları fark edince onlarla öncelikle Türk kimliği ile iletişim kuruyorum sonra onları yavaş yavaş açmaya çalışıyorum. (K4/E/34),
Babam Kürt kartına oynuyorum, ortam biraz değişiyor, önyargılar azıcık kırılıyor. Bunları bu kadar kırmak da tuhaf. Madem bu kadar güçlü bir fikrin var bu kadar kolay kırılmamalı. Demek ki bu kadar güçlü bir fikrin yok. (K17/E/28).*

Bir başka katılımcı ise önyargı ve ayrımcılık kaynakları ile karşılaşmaktan kaçınarak bu durumlarla mücadele ettiğini belirtmiştir: *"Ortaokuldayken falan karşılaşıyordum o da hani çok küçük çocuklar sağdan soldan ne duydularsa ona göre davranıyorlar. Hep böyle Türk Kürt Alevi gibi konuları sakın konuşma diye tembihlendiğim için çok o konuların içine girmedim ..."* (K15/K/24). Aşağıdaki katılımcıların ifadeleri ise direnme kategorisi ile uyumludur: *"Kavga ederek çok. Ben ters tepki veriyorum, hiç sinmiyorum, neyse susayım ortamda sıkıntı çıkmasın demiyorum, bildiğin kavga edip bağıriyorum. İnsanları ortamdan uzaklaştırıyorum gibi gibi."* (K11/K/24).

Başka bir katılımcı, karşılaştığı önyargı ve ayrımcılıkla başa çıkamadığını söylemiş ve Franco ve diğerlerinin (2018) bulgularına benzer bir şekilde, yaşadıklarının sonucu olarak, kendisini üzgün hissettiğini belirtmiştir: *"Önceleri üzülüyordum aslında kendimin bir farkımın olmadığını düşünüyordum. Bunu ben seçmedim sonuçta..."* (K12/E/27). Diğer bir katılımcı ise, araştırmacıların bulgularıyla paralel olarak, kendisini soyutlanmış olarak hissettiğini ifade etmiştir: *"Küçükken çıkamıyordum açıkçası çünkü uzak kalıyordu arkadaşlarım."* (K3/E/24).

4.8. SAHİP OLUNAN ÖNYARGILAR

Literatürdeki çalışmalar, ebeveynleri farklı sosyal kimliklere sahip bireylerin ırk kavramını diğer gruplardan daha farklı değerlendirdiklerini, ırk temelli kimliğin sosyal olarak inşa edilen boyutunun farkında olduklarını, bu yüzden farklı sosyal kimlikleri daha esnek bir şekilde algıladıklarını göstermektedir (Bonam ve Shih, 2009; Shih ve diğerleri, 2007; Shih ve Sanchez, 2009; Gaither, 2015; Kerwin, Ponterotto, Jackson, ve Harris, 1993). Bu durum çok kimlikli kişilerin, farklı kimlikten olan insanlarla daha rahat iletişim kurmasını sağlamaktadır. Özellikle kendi kimliklerini kabullenen çok kimlikli bireylerin diğer insanların kimliklerini ve kültürlerini anlama hassasiyetleri artmaktadır. Ayrıca çok kimlikli kişiler, tek kimlikli kişilere göre ait oldukları gruplara karşı daha az yanlılık göstermektedirler (Pauker ve Ambady, 2009). Bahsedilen bu bulgular çalışmaya katılan kişilerin ifadeleri ile uyumludur. Katılımcıların çoğunluğu, kendi kimliklerinden olan biriyle komşu olmaktan, kendi kimliklerinden olmayan biriyle komşu olmaktan, kendi kimliklerinden olmayan biriyle aile üyelerinden birinin evlenmesinden ve iş yaşamında kendi kimliklerinden olmayan biriyle çalışmaktan rahatsız olmayacaklarını belirtmişlerdir. Aşağıda örnek ifadeler yer almaktadır.

Katılımcılar çoğunlukla kendi kimliklerinden olan kişilerle komşu olmaktan rahatsız olmayacaklarını söylemişlerdir: *"Hayır. Etmez. Biz komşuluk severiz kimliği fark etmez. Biz Bolu'da müstakil bir evde oturuyoruz ama bitişik evlerde sağ tarafımızda bir Türk aile oturuyor, sol tarafta bir Kürt aile oturuyor yani ikisiyle de komşuyuz, çok samimiyiz."* (K20/K/24). Bazı katılımcılar, tam aksine kendi kimliklerinden olan kişilerin bu konuda daha özenli olduklarını belirtirken, bir kısım katılımcı ise bu durumun kendilerini pozitif etkileyeceğini söylemiştir: *"Etmez. Aynı kültürden olduğum biriyle yakın yaşamak rahatlatır hatta."* (K6/K/28). Kimi katılımcılar ise bu konuda sosyal kimliklerin bir ölçüt olmadığını belirtmiştir: *"Açıkçası beni çok rahatsız etmiyor. Benim için kimlik önemli değil Türk olması Kürt olması çok da önemli değil."* (K8/K/22). Bu tema, Gaertner ve diğerlerinin (1993) bahsettiği "kategorisizleştirme"yi (deategorization) hatırlatmaktadır. Araştırmacılar, önyargının aşılmasında, kişileri gruplarından bağımsız görmenin etkili olabileceğini söylemişlerdir. Katılımcıların bazıları ise belirli durumlarda rahatsız olacağını ifade

ederken: "Etmaz ırkçı değilse." (K4/E/34), bazıları genel olarak rahatsız olacağını belirtmiştir: "Eder. Çünkü Kürt toplumunda insanlar yaşadıkları ortam sadece kendilerine aitmiş gibi görürler. İnanılmaz kalabalık oldukları için komşu bağlıklıları güzeldir fakat sizi rahatsız edebilecek tavırları çok fazla bulunur." (K24/E/33).

Benzer şekilde, çalışmada yer alan kişilerin çoğu, kendi kimliklerinden olmayan kişilerle komşu olmaktan rahatsızlık duymayacaklarını söylemişlerdir. Kimileri bunun farklı bir deneyim olacağını belirtirken, kimileri ise sosyal kimliğin bu konuda önemli olmadığını belirtmiştir:

Etmaz. Çünkü annem de babam da bana gerçekten kültürel kimliğin ırkın ne kadar önemsiz bir şey olduğunu öğretti yani insan ilişkilerinde çok da önemli bir şey değil bu ki zaten gerçekten tanıdığım insanların farklı etnik kimliklerini birbiriden ayırt edemiyorum çoğu zaman. O yüzden işte farklı ırklardan insanlarla komşu olmak beni asla rahatsız etmez diye düşünüyorum. (K21/E/19).

Kimi katılımcılar zaten böyle bir deneyime sahip olduklarını ve rahatsız olmadıklarını söylemişlerdir:

Hayır, etmaz benim böyle bir deyimim de oldu Basmane'de yaşadım. Suriyeliler, Somaliler, Araplar komşumdu. Ben bir zararını görmedim. Ve hani insanların diğer etnik kimliklere tehlikeli vs. şeklinde etiket yapıştırmalarını doğru bulmuyorum. Deneyimledim, deneyimlemeden önce de bir önyargım yoktu, deneyimledikten sonra da bir önyargım yok. Fark etmaz komşumun kim olduğu. (K11/K/24).

Bazı katılımcılar ise belirli grupların üyeleriyle komşu olmaktan rahatsızlık duyacaklarını belirtmişlerdir:

Eder istemem. Nedeni de en basiti bu Suriyelileri onları baz alarak örnek veriyorum istemememin sebebi de onlar. Hıyunu suyunu bilmiyorum. Sonuçta biz kavga dövüş de yapmış olsak senelerdir bir arada yaşamış milletleriz Türk Kürt olarak. Ama mesela zenci kardeşlerimiz var onlarla hiçbir sıkıntımız yok. Direk aklımıza Suriyeli Afgan falan geliyor ama onlar dışındakilerle Bulgar Makedonya göçmenleri onlarla ilgili hiçbir sıkıntımız yok. (K10/E/41).

Çalışmaya katılan kişilerin çoğunluğu, kendi kimliklerinden olmayan biriyle aile üyelerinden birinin evlenmesinden rahatsızlık duymayacaklarını, sahip olunan

sosyal kimliğin bu konuda kıstas olamayacağını, hatta bu durumun hoşlarına gideceklerini ifade etmişlerdir: *"Etmez. Ben zaten iki farklı etnik kökenden gelen insanın çocuğuyum, isteyen istediğiyle evlensin beni hiç ilgilendirmez hatta hoşuma gider kültürlerin kaynaşması. (K11/K/24)."* Az sayıda katılımcı ise belir durumlarda rahatsız olacağını belirtmiştir: *"Eder etmesine. Çünkü hani komşu olmasını istemiyorum kaldı ki bir akrabam olsun istemem yani ama Suriyeliler dışındaki göçmenlerle Bulgar Makedonya onlarla ilgili hiçbir sıkıntımız yok."* (K10/E/41).

Katılımcılar çoğunlukla, iş yaşamında kendi kimliklerinden olmayan biriyle çalışmaktan rahatsızlık duymayacaklarını, ait olunan sosyal grubun bu konuda bir ölçüt olmadığını, zaten farklı kimliklerden iş arkadaşlarına sahip olduklarını ve hatta bu durumdan memnun olduklarını belirtmişlerdir: *"Hayır, etmez hatta farklı toplumda farklı etnik grupta yetişen birinin belki aynı etnik gruptan olduğum kişiden daha farklı bir perspektifi olabileceği için mutlu olurum."* (K13/E/19). Az sayıda katılımcı belirli durumların ve kimliklerin kendilerini rahatsız edebileceğini söylemiştir: *"Ee etmez çalışıyorum sıkıntı olmuyor genelde ama aslında Laz bir çalışma arkadaşım yok belki onla sıkıntı olabilir."* (K5/E/27).

SONUÇ

Sonuç olarak, ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip bireylerin, toplumsal ve kültürel temelli sosyal kimliklerini tanımlarken daha çok üst kimliği ve iki kimliği kullandıkları, kendilerini etrafa karşı ifade ederken daha çok tek kimliği kullandıkları görülmüştür. Katılımcılar, genellikle hangi kültürle temasları fazlaysa kendilerini o kültürün kimliği ile tanımlamayı tercih etmişlerdir ve bu faktör, kimlikleri ile özdeşleşme süreçlerini etkilemiştir.

Katılımcılar çoğunlukla sahip oldukları sosyal kimlikler arasında mesafe algılamadıklarını belirtmişlerdir. İnşa edilen üst kimlik bu süreci kolaylaştırmış ve kişilerin kimliklerini entegre olarak algılamasını sağlamıştır. Sahip olunan dil becerileri ve çevrede hâkim olan kültür gibi faktörler, katılımcıların kimlikleri ile özdeşleşme seviyelerini arttırırken; ebeveynin sahip olduğu etnik kimliğin ait olduğu kültürün muhafazakâr olarak görülmesi, kişileri bu kimliklere uzaklaştırmıştır.

Ebeveynleri farklı sosyal kimliklere sahip kişilerin iki kimliği birlikte taşıırken deneyimledikleri güçlükler arasında önyargıya, ayrımcılığa, dışlanmaya maruz kalma ve etraftaki insanların onları tek kimliği seçmeye zorlaması ön plana çıkmaktadır. Bu zorluklar, katılımcıların kimliklerini çatışma içinde algılamasına sebep olmuştur. Ebeveynleri farklı sosyal kimliklere sahip kişiler, iki kimliği birlikte taşımanın avantajları olarak şu özellikleri öne çıkarmışlardır: kültürel zenginliğe sahip olma ve daha açık fikirli düşünebilme.

Katılımcıların çoğu, sosyal kimlikleri arasında kolayca geçiş yapabildiğini söylemiştir. Her iki kültüre de aşina ve yakın olmak bu geçişleri kolaylaştırmıştır. Kişiler genellikle sahip oldukları sosyal kimlikleri uzlaştırabildiklerini ve bunu bir üst kimlik inşa ederek yaptıklarını belirtmişlerdir. Kimliklerini uzlaştıramadığını belirten az sayıda katılımcının, çoklu kimlik entegrasyon seviyelerinin düşük olduğu görülmüştür.

Katılımcıların küçümsenme, dışlanma ve kabul görmeme gibi çeşitli önyargı ve ayrımcılık türlerine maruz kaldıkları anlaşılmıştır. Bazı katılımcılar ise önyargıya ve ayrımcılığa maruz kalmadıklarını belirtmişlerdir. Kişiler, maruz kaldıkları önyargılar ve ayrımcılıklar ile başa çıkarken genellikle kaçınma, temkinli davranma, olumlu temas kurmaya çalışma ve çatışmaya girme yöntemlerini tercih etmişlerdir.

Katılımcılar çoğunlukla, kendi kimliklerinden olan biriyle komşu olmaktan, kendi kimliklerinden olmayan biriyle komşu olmaktan, kendi kimliklerinden olmayan biriyle aile üyelerinden birinin evlenmesinden ve iş yaşamında kendi kimliklerinden olmayan biriyle çalışmaktan rahatsız olmayacaklarını söylemişlerdir.

Farklı sosyal grupların üyeleri arasında gerçekleşen evliliklerin sonucu olarak dünyaya gelen ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip kişilerin, toplumsal düzeydeki çatışmaların ve problemlerin çözümünde etkili olabileceği görülmüştür. Alanyazın ve bu araştırmanın verileri göstermektedir ki farklı sosyal/etnik kimlikleri bir arada taşıyan insanların diğer sosyal kimliklere bakışı daha açık ve esnek olmaktadır. Bu durumun, farklı sosyal grupların üyelerine karşı önyargılı yaklaşmayı azaltan bir faktör olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında, çok kimlikli kişilerle teması olan kişilerde de benzer durumların oluştuğundan ve bu kişilerin daha düşük seviyede önyargıya sahip olduğundan daha önceki kısımlarda bahsedilmiştir. Tüm bunlar göz önüne alındığında, toplumsal barışın inşasında ve farklı sosyal gruplar arasında yaşanan çatışmaların çözümünde bu tür evliliklerin etkiliği olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, farklı sosyal grupların üyeleri arasında gerçekleşen evliliklerin olumlu sonuçları olsa da bu evliliklerin asimilasyona yol açabileceğinden daha önce bahsedilmiştir. Bu sebeple alt kimliklerin belirginliğinin korunması önemlidir ve önceki kısımlarda bahsedilen çeşitli araştırmalarda görüldüğü gibi daha olumlu sonuçlara yol açmaktadır.

Öte yandan maruz kalınan önyargı ve ayrımcılık bu bireylerde çeşitli olumsuz durumlara sebep olmaktadır. Çok kimlikli kişilerin kimliklerini birbirine entegre edebilmesi olumlu sonuçların ihtimalini arttırmaktadır ve bu yaşanan olumsuzluklar entegrasyon ihtimalini azaltmaktadır. Çok kimlikli kişilerin, toplumsal hayatta yaşadıkları problemlerin ayrıntılarına ve çözümlerine dair yeni araştırmalar yapmanın, toplumsal barışa ve bütünleşmeye katkı vereceği düşünülmektedir. Ayrıca, araştırmadaki katılımcı sayısı ve kullanılan yöntem sonuçların genellenebilirliğini azaltmaktadır. Bu çalışmanın verileri kullanılarak çok kimlikliliğin doğasına dair yeni hipotezler üretilebilir. Bu hipotezlerin temelinde yürütülecek olan ve aynı özellikleri taşıyan daha fazla sayıdaki katılımcıya odaklanan deneysel ve ilişkisel çalışmalar alana katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Adams, C. ve Van Manen, M. (2008). Phenomenology. In L.M. Given (Ed.), *The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods* (ss. 614-619). SAGE.

Allport, G.W. (1954) *The Nature of Prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Badea, C., Jetten, J., Czukor, G. ve Askevis-Leherpeux, F. (2010). The Bases of Identification: When Optimal Distinctiveness Needs Face Social Identity Threat. *British Journal of Social Psychology*. 49(1): 21-41.

Bağcı, Ç., ve Hüsnü Raman, Ş. (2020). İçgrup Kimlikle Özdeşleşmenin Dışgrup Tutumlar ve Davranışsal Eğilimler Üzerinde Etkisi: Kıbrıs ve Türkiye Örneği. *Türk Psikoloji Dergisi*. 35: 133-148.

Benet-Martínez, V. ve Haritatos, J. (2005). Bicultural Identity Integration (BII): Components and Psychosocial Antecedents. *Journal of Personality*. 73(4): 1015-1050.

Benet-Martinez, V., Leu, J., Lee, F., ve Morris, M. (2002). Negotiating Biculturalism: Cultural Frame-switching in Biculturals with Oppositional vs. Compatible Cultural Identities. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 33(5): 492–516.

Berg, J. A. (2014). Whites' Attitudes Toward Immigrants and Immigration Policy: Are Multiracial Individuals A Source of Group Threat or Intergroup Contact?. *Sociological Focus*. 47(3): 194-217.

Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology*. 46(1): 5-34.

- Binning, K. R., Unzueta, M. M., Huo, Y. J., ve Molina, L. E. (2009). The Interpretation of Multiracial Status and Its Relation to Social Engagement and Psychological Well-Being. *Journal of Social Issues*. 65(1): 35-49.
- Bonam, C. M. ve Shih, M. (2009). Exploring Multiracial Individuals' Comfort with Intimate Interracial Relationships. *Journal of Social Issues*. 65(1): 87-103.
- Bourhis, R. Y., Giles, H. ve Tajfel, H. (1973). Language As a Determinant of Welsh Identity. *European Journal of Social Psychology*. 3(4): 447-460.
- Branscombe, N. R., Schmitt, M. T. ve Harvey, R. D. (1999). Perceiving Pervasive Discrimination Among African Americans: Implications for Group Identification and Well-Being. *Journal of Personality and Social Psychology*. 77(1): 135-149.
- Braun, V. ve Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*. 3(2): 77-101.
- Brewer, M. B. (1979). In-Group Bias in The Minimal Intergroup Situation: A Cognitive Motivational Analysis. *Psychological Bulletin*. 86(2): 307-324.
- Brewer, M. B. (1991). The Social Self: On Being The Same and Different at The Same Time. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 17: 475-482.
- Brewer, M. B., Ho, H. K., Lee, J. Y. ve Miller, N. (1987). Social Identity and Social Distance Among Hong Kong Schoolchildren. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 13(2): 156-165.
- Brown, R. J. (1984). The Effects of Intergroup Similarity and Cooperative vs. Competitive Orientation on Intergroup Discrimination. *British Journal of Social Psychology*. 23(1): 21-33.

Brown, B. B. ve Lohr, M. J. (1987). Peer-Group Affiliation and Adolescent Self-Esteem: An Integration of Ego Identity and Symbolic-Interaction Theories. *Journal of Personality and Social Psychology*. 52: 47-55.

Brunsma, D. L. ve Rockquemore, K. A. (2001). The New Color Complex: Appearances and Biracial Identity. *Identity: An International Journal of Theory and Research*. 1(3): 225-246.

Cheng, C. Y. ve Lee, F. (2009). Multiracial Identity Integration: Perceptions of Conflict and Distance Among Multiracial Individuals. *Journal of Social Issues*. 65(1): 51-68.

Cheng, C.Y., Sanchez-Burks, J. ve Lee, F. (2008). Connecting The Dots Within: Creative Performance and Identity Integration. *Psychological Science*. 19: 1177 – 1183.

Coolican, H. (2014). *Research Methods and Statistics In Psychology*. Psychology Press.

Cota, A. A. ve Dion, K. L. (1986). Salience of Gender and Sex Comparison of Ad Hoc Groups: An Experimental Test of Distinctiveness Theory. *Journal of Personality and Social Psychology*. 50(4): 770-776.

Crisp, R. J., Walsh, J. ve Hewstone, M. (2006). Crossed Categorisation In Common Ingroup Contexts. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 32: 1204 – 1218

Crocker, J. ve Major, B. (1989). Social Stigma and Self-Esteem: The Self-Protective Properties Of Stigma. *Psychological Review*. 96(4): 608–630.

Çoymak, A. (2009) *Associations of Religious Identification, Secular Identification, Perceived Discrimination, and Political Trust with Ethnic and Societal (National)*

Identification. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dovidio, J. F., Gaertner, S. L. ve Saguy, T. (2007). Another View of “We”: Majority and Minority Group Perspectives On A Common Ingroup Identity. *European Review of Social Psychology*. 18(1): 296-330.

Dovidio, J. F., Gaertner, S. L. ve Validzic, A. (1998). Intergroup Bias: Status, Differentiation, and A Common In-Group Identity. *Journal of Personality and Social Psychology*. 75(1): 109-120.

Du Toit, M. ve Quayle, M. (2011). Multiracial Families and Contact Theory In South Africa: Does Direct and Extended Contact Facilitated By Multiracial Families Predict Reduced Prejudice?. *South African Journal of Psychology*. 41(4): 540-551.

Ellemers, N. (2010). Social Identity Theory. In J.M. Levine ve M.A. Hogg (Ed.), *Encyclopedia of Group Processes and Intergroup Relations* (ss. 797-801). SAGE.

Ellemers, N., Van Knippenberg, A., De Vries, N. ve Wilke, H. (1988). Social Identification and Permeability of Group Boundaries. *European Journal of Social Psychology*. 18(6): 497-513.

Festinger, L. (1954). A Theory of Social Comparison Processes. *Human Relations*. 7: 117-140.

Franco, M., Katz, R., Pickens, J. ve Brunnsma, D. L. (2018). From My Own Flesh and Blood: An Exploratory Examination of Discrimination From Family For Black/White Multiracial People. *Qualitative Social Work*. 19(2): 246–266.

Gaertner, S. L., Dovidio, J. F., Anastasio, P. A., Bachman, B. A. ve Rust, M. C. (1993). The Common Ingroup Identity Model: Recategorization and The Reduction of Intergroup Bias. *European Review of Social Psychology*. 4(1): 1-26.

Gaertner, S. L., Mann, J. A., Dovidio, J. F., Murrell, A. J. ve Pomare, M. (1990). How Does Cooperation Reduce Intergroup Bias?. *Journal of Personality and Social Psychology*. 59(4): 692-704.

Gaertner, S. L., Mann, J., Murrell, A. ve Dovidio, J. F. (1989). Reducing Intergroup Bias: The Benefits of Recategorization. *Journal of Personality and Social Psychology*. 57(2): 239-249.

Gaertner, S. L., Rust, M. C., Dovidio, J. F., Bachman, B. A. ve Anastasio, P. A. (1994). The Contact Hypothesis: The Role of A Common Ingroup Identity On Reducing Intergroup Bias. *Small group research*. 25(2): 224-249.

Gaither, S. E. (2015). "Mixed" Results: Multiracial Research and Identity Explorations. *Current Directions in Psychological Science*. 24(2): 114-119.

Gaither, S. E., Sommers, S. R. ve Ambady, N. (2013). When The Half Affects The Whole: Priming Identity For Biracial Individuals in Social Interactions. *Journal of Experimental Social Psychology*. 49(3): 368-371.

Giamo, L. S., Schmitt, M. T. ve Outten, H. R. (2012). Perceived Discrimination, Group Identification, and Life Satisfaction Among Multiracial People: A Test of The Rejection-Identification Model. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*. 18(4): 319-328.

Green, C. W., Adams, A. M. ve Turner, C. W. (1988). Development and Validation of The School Interracial Climate Scale. *American Journal of Community Psychology*. 16(2): 241-259.

Guest, G., Bunce, A. ve Johnson, L. (2006). How Many Interviews Are Enough? An Experiment with Data Saturation and Variability. *Field Methods*. 18(1): 59-82.

Gültekin, M. N. (2012). Debates on Inter-ethnic Marriages: Assimilation or Integration? The Turkish Perspective. *Papers: Revista de Sociologia*. 97(1): 151-166.

Gündüz-Hoşgör, A. ve Smits, J. (2015). Türkiye'de Türk-Kürt Kültürlerarası Evlilik Eğilimleri: 1993-2008. *Türkiye Dördüncü Nüfusbilim Konferansı Tebliğ Metinleri Kitabı* (ss. 147-153). Düzenleyen Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Ankara. 5-6 Kasım 2015

Haslam, S.A. ve Dovidio, J.F. (2010). Prejudice. In J.M. Levine ve M.A. Hogg (Ed.), *Encyclopedia of Group Processes and Intergroup Relations* (ss. 655-660). SAGE.

Hewstone, M., Bond, M. H. ve Wan, K. C. (1983). Social Facts and Social Attributions: The Explanation of Intergroup Differences In Hong Kong. *Social Cognition*. 2(2): 142-157.

Hewstone, M., Jaspars, J. ve Lalljee, M. (1982). Social Representations, Social Attribution and Social Identity: The Intergroup Images of 'Public' and 'Comprehensive' Schoolboys. *European Journal of Social Psychology*. 12(3): 241-269.

Hitlin, S., Brown, J.S. ve Elder, Jr, G. H. (2006). Racial Self-Categorization In Adolescence: Multiracial Development and Social Pathways. *Child Development*. 77(5): 1298-1308.

Hong, Y. Y., Morris, M. W., Chiu, C. Y. ve Benet-Martínez, V. (2000). Multicultural Minds: A Dynamic Constructivist Approach to Culture and Cognition. *American Psychologist*. 55(7): 709-720.

Howard, J. W. ve Rothbart, M. (1980). Social Categorization and Memory For In-Group and Out-Group Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*. 38(2): 301-310.

Isen, A. M. (1987). Positive Affect, Cognitive Processes, and Social Behavior. *Advances In Experimental Social Psychology*. 20: 203-253.

Jackson, K. F., Yoo, H. C. B., Guevarra Jr, R. ve Harrington, B. A. (2012). Role of Identity Integration On The Relationship Between Perceived Racial Discrimination and Psychological Adjustment of Multiracial People. *Journal of Counseling Psychology*. 59(2): 240-250.

Judd, C.M. ve Kervyn, N. (2010). Outgroup Homogeneity Effect. In J.M. Levine ve M.A. Hogg (Ed.), *Encyclopedia of Group Processes and Intergroup Relations* (ss. 631-633). SAGE.

Kalmijn, M. (1998). Intermarriage and Homogamy: Causes, Patterns, Trends. *Annual Review of Sociology*. 24: 395-421.

Kerwin, C., Ponterotto, J. G., Jackson, B. L. ve Harris, A. (1993). Racial Identity In Biracial Children: A Qualitative Investigation. *Journal of Counseling Psychology*. 40(2): 221-231.

Konda. (2011). *Kürt Meselesi'nde Algı ve Beklentiler Araştırması KONDA BİZ KİMİZ'10 Bulgular Raporu* [Rapor]. https://konda.com.tr/wp-content/uploads/2017/02/2011_06_KONDA_Kurt_Meselesinde_Algı_ve_Beklentiler.pdf ,(10.08.2021).

Konda. (2015). *KONDA Barometresi TEMALAR Güven ve Kürt Meselesi Eylül 2015* [Rapor]. <https://konda.com.tr/tr/rapor/guven-ve-kurt-meselesi/> ,(10.08.2021).

Konda. (2019). *TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL CİNSİYET RAPORU KONDA HAYAT TARZLARI 2018 ARAŞTIRMASI* [Rapor]. https://konda.com.tr/wp-content/uploads/2019/11/KONDA_ToplumsalCinsiyetRaporu.pdf ,(10.08.2021).

Kramer, R. M. ve Brewer, M. B. (1984). Effects of Group Identity On Resource Use In A Simulated Commons Dilemma. *Journal of Personality and Social Psychology*. 46(5): 1044-1057.

LaFromboise, T. D., Coleman, H. ve Gerton, J. (1993). Psychological Impact of Biculturalism: Evidence and Theory. *Psychological Bulletin*. 114(3): 395–412.

Lickel, B., Hamilton, D. L., Wierzchowska, G., Lewis, A., Sherman, S. J. ve Uhles, A. N. (2000). Varieties of Groups and The Perception of Group Entitativity. *Journal of Personality and Social Psychology*. 78(2): 223-246.

Linville, P. W. (1987). Self-Complexity As A Cognitive Buffer Against Stress-Related Illness and Depression. *Journal of Personality and Social Psychology*. 52(4): 663-676.

Major, B., Quinton, W. J. ve McCoy, S. K. (2002). Antecedents and Consequences of Attributions To Discrimination: Theoretical and Empirical Advances. *Advances In Experimental Social Psychology*. 34: 251–330.

Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Miller, N., Brewer, M. B. ve Edwards, K. (1985). Cooperative Interaction In Desegregated Settings: A Laboratory Analogue. *Journal of Social Issues*. 41(3): 63-79.

Morgan, D.L. (2008). Snowball Sampling. In L.M. Given (Ed.), *The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods* (ss. 815-816). SAGE.

Murray, N., Sujan, H., Hirt, E. R. ve Sujan, M. (1990). The Influence of Mood On Categorization: A Cognitive Flexibility Interpretation. *Journal of Personality and Social Psychology*. 59(3): 411-425.

Museus, S. D., Sariñana, S. A. L. ve Ryan, T. K. (2015). A Qualitative Examination of Multiracial Students' Coping Responses To Experiences With Prejudice and Discrimination In College. *Journal of College Student Development*. 56(4): 331-348.

Ng Tseung-Wong, C. ve Verkuyten, M. (2015). "I'd Rather We Be Neighbours Than Lovers": The Two-Sidedness of Multiculturalism. *Group Processes & Intergroup Relations*. 18(4): 437-453.

Palys, T. (2008). Purposive Sampling. In L.M. Given (Ed.), *The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods* (ss. 697-698). SAGE.

Park, B. ve Rothbart, M. (1982). Perception of Out-Group Homogeneity and Levels of Social Categorization: Memory For The Subordinate Attributes of In-Group and Out-Group Members. *Journal of Personality and Social Psychology*. 42(6): 1051-1068.

Pauker, K. ve Ambady, N. (2009). Multiracial Faces: How Categorization Affects Memory At The Boundaries of Race. *Journal of Social Issues*. 65(1): 69 – 86.

Perreault, S. ve Bourhis, R. Y. (1999). Ethnocentrism, Social Identification, and Discrimination. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 25(1): 92-103.

Pettigrew, T. F. (1997). Generalized Intergroup Contact Effects On Prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 23(2): 173-185.

Pettigrew, T. F. ve Tropp, L. R. (2006). A Meta-Analytic Test of Intergroup Contact Theory. *Journal of Personality and Social Psychology*. 90(5): 751–783.

Reid Marks, L., Thurston, I. B., Kamody, R. C. ve Schaeffer-Smith, M. (2020). The Role of Multiracial Identity Integration In The Relation Between Racial

Discrimination and Depression In Multiracial Young Adults. *Professional Psychology: Research and Practice*. 51(4): 317–324.

Renn, K. A. (2000). Patterns of Situational Identity Among Biracial and Multiracial College Students. *The Review of Higher Education*. 23(4): 399-420.

Roccas, S. ve Brewer, M. B. (2002). Social Identity Complexity. *Personality and Social Psychology Review*. 6(2): 88-106.

Rockquemore, K. A. (2002). Negotiating The Color Line: The Gendered Process of Racial Identity Construction Among Black/White Biracial Women. *Gender & Society*. 16(4): 485-503.

Rockquemore, K. A. ve Brunsma, D. L. (2002). Socially Embedded Identities: Theories, Typologies, and Processes of Racial Identity Among Black/White Biracials. *Sociological Quarterly*. 43(3): 335-356.

Sachdev, I. ve Bourhis, R. Y. (1985). Social Categorization and Power Differentials In Group Relations. *European Journal of Social Psychology*. 15: 415-434.

Schwartz, S. H., Sagiv, L. ve Boehnke, K. (2000) Worries and Values. *Journal of Personality*. 68(2): 309-346.

Shih, M., Bonam, C., Sanchez, D. ve Peck, C. (2007). The Social Construction of Race: Biracial Identity and Vulnerability To Stereotypes. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*. 13(2): 125-133.

Shih, M. ve Sanchez, D. T. (2005). Perspectives and Research On The Positive and Negative Implications of Having Multiple Racial Identities. *Psychological Bulletin*. 131: 569–591.

Shih, M. ve Sanchez, D. (2009). When Race Becomes Even More Complex: Toward Understanding The Landscape of Multiracial Identity and Experiences. *Journal of Social Issues*. 65(1): 1-11.

Smith, H. J. ve Tyler, T. R. (1996). Justice and Power: When Will Justice Concerns Encourage The Advantaged To Support Policies Which Redistribute Economic Resources and The Disadvantaged To Willingly Obey The law?. *European Journal of Social Psychology*. 26: 171 – 200.

Snyder, C. R., Lassegard, M. A. ve Ford, C. E. (1986). Distancing After Group Success and Failure: Basking In Reflected Glory and Cutting Off Reflected Failure. *Journal of Personality and Social Psychology*. 51: 382-388.

Spiegler, O., Schmid, K., Saleem, M., Hewstone, M. ve Benet-Martínez, V. (2021). Dual Identity, Bicultural Identity Integration and Social Identity Complexity Among Muslim Minority Adolescents. *Self and Identity*. 1-21.

Stangor, C. ve O'Brien, J.D. (2010). Stereotyping. In J.M. Levine ve M.A. Hogg (Ed.), *Encyclopedia of Group Processes and Intergroup Relations* (ss. 856-861). SAGE.

Tajfel, H. (1970). Experiments In Intergroup Discrimination. *Scientific American*. 223(5): 96- 102.

Tajfel, H., Billig, M. G., Bundy, R. P. ve Flament, C. (1971). Social Categorization and Intergroup Behaviour. *European Journal of Social Psychology*. 1(2): 149-178.

Tajfel, H. ve Turner, J. C. (1979). An Integrative Theory of Intergroup Conflict. In W. G. Austin ve S. Worchel (Eds.), *The Social Psychology of Intergroup Relations* (ss. 33-47). Monterey, CA: Brooks/Cole.

Techakesari, P., Barlow, F. K., Hornsey, M. J., Sung, B., Thai, M. ve Chak, J. L. (2015). An Investigation of Positive and Negative Contact As Predictors of Intergroup Attitudes In The United States, Hong Kong, and Thailand. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 46(3): 454-468.

Tetlock, P. E. (1983). Accountability and Complexity of Thought. *Journal of Personality and Social Psychology*. 45(1): 74-83.

Townsend, S. S., Markus, H. R. ve Bergsieker, H. B. (2009). My Choice, Your Categories: The Denial of Multiracial Identities. *Journal of Social Issues*. 65(1): 185-204.

Turner, J. C. (1975). Social Comparison and Social Identity: Some Prospects For Intergroup Behaviour. *European Journal of Social Psychology*. 5(1): 1-34.

Turner, R. N., Hewstone, M., Voci, A., Paolini, S. ve Christ, O. (2007). Reducing Prejudice Via Direct and Extended Cross-Group Friendship. *European Review of Social Psychology*. 18(1): 212-255.

Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 24: 543-559.

Tzeng, O. C. ve Jackson, J. W. (1994). Effects of Contact, Conflict, and Social Identity On Interethnic Group Hostilities. *International Journal of Intercultural Relations*. 18(2): 259-276.

Van Laar, C., Bleeker, D., Ellemers, N. ve Meijer, E. (2014). Ingroup and Outgroup Support For Upward Mobility: Divergent Responses To Ingroup Identification In Low Status Groups. *European Journal of Social Psychology*. 44(6): 563-577.

Veitch, R. ve Griffitt, W. (1976). Good News-Bad News: Affective and Interpersonal Effects. *Journal of Applied Social Psychology*. 6(1): 69-75.

Vescio, T.K. ve Bloodhart, B. (2010). Discrimination. In J.M. Levine ve M.A. Hogg (Ed.), *Encyclopedia of Group Processes and Intergroup Relations* (ss. 211-217). SAGE.

Wagner, U., Lampen, L. ve Syllwasschy, J. (1986). In-Group Inferiority, Social Identity and Out-Group Devaluation In A Modified Minimal Group Study. *British Journal of Social Psychology*. 25: 15-23.

Wilder, D. A. (1978). Reduction of Intergroup Discrimination Through Individuation of The Out-Group. *Journal of Personality and Social Psychology*. 36(12): 1361-1374.

Wilkins, C. L., Kaiser, C. R. ve Rieck, H. (2010). Detecting Racial Identification: The Role of Phenotypic Prototypicality. *Journal of Experimental Social Psychology*. 46(6): 1029-1034.

Worchel, S., Andreoli, V. A. ve Folger, R. (1977). Intergroup Cooperation and Intergroup Attraction: The Effect of Previous Interaction and Outcome of Combined Effort. *Journal of Experimental Social Psychology*. 13(2): 131-140.

Worchel, S., Axsom, D., Ferris, F., Samaha, G. ve Schweizer, S. (1978). Determinants of The Effect of Intergroup Cooperation On Intergroup Attraction. *Journal of Conflict Resolution*. 22(3): 429-439.

Xin, S., Xin, Z. ve Lin, C. (2015). Effects of Trustors' Social Identity Complexity On Interpersonal and Intergroup Trust. *European Journal of Social Psychology*. 46(4): 428-440.

Yue, Z., Wang, B., Li, S., Fong, E. ve Feldman, M. W. (2021). Advantages of Being Bicultural: Acculturation and Mental Health Among Rural-Urban Migrants In China. *Cities*. 119: 103357.

Zeyneloğlu, S., Civelek, Y. ve Coşkun, Y. (2011). Kürt Sorununda Antropolojik ve Demografik Boyut: Sayım ve Araştırma Verilerinden Elde Edilen Bulgular. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 8(1): 335-384.

